

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ

ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE SİYASAL İSLAM DÜŞÜNCESİNDE
YAHUDİ İMAJI**

“MİLLİ GÖRÜŞ ÖRNEĞİ”

Doktora Tezi

Rahim AY

Ankara - 2011

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ

ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE SİYASAL İSLAM DÜŞÜNCESİNDE
YAHUDİ İMAJI**

“MİLLİ GÖRÜŞ ÖRNEĞİ”

Doktora Tezi

Rahim AY

Ankara- 2011

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Baki Adam

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ

ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SİYASAL İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YAHUDİ İMAJI

"MİLLİ GÖRÜŞ ÖRNEĞİ"

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Baki ADAM

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

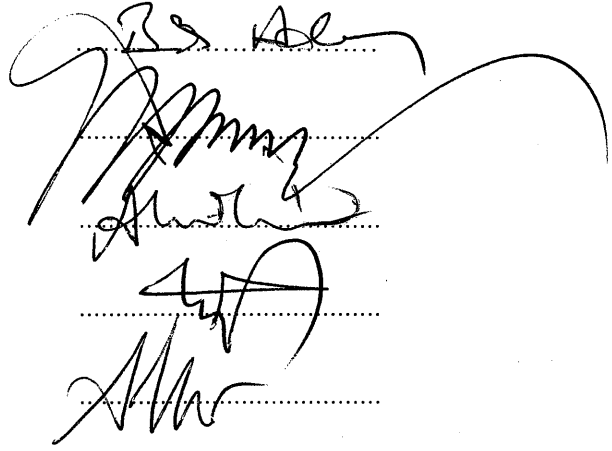
Prof. Dr. Baki ADAM

Prof. Dr. Abdurrahman KÜÇÜK

Prof. Dr. Ahmet HİKMET EROĞLU

Prof. Dr. Hasan ONAT

Prof. Dr. Ali İhsan YİTİK

The image shows five handwritten signatures in black ink, each written over a horizontal dotted line. The signatures are arranged vertically, corresponding to the names listed on the left. The first signature is for Prof. Dr. Baki ADAM, the second for Prof. Dr. Abdurrahman KÜÇÜK, the third for Prof. Dr. Ahmet HİKMET EROĞLU, the fourth for Prof. Dr. Hasan ONAT, and the fifth for Prof. Dr. Ali İhsan YİTİK. The signatures are stylized and cursive.

Tez Sınavı Tarihi

30 12 2011

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
KISALTMALAR	5
GİRİŞ	7
PROBLEM.....	7
B- ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	10
C- TEMEL KAVRAMLAR.....	10
D. ARAŞTIRMANIN TEMEL KABULLERİ VE HİPOTEZLER.....	17
F. ARAŞTIRMA MEKÂNLARININ TANITIMI.....	19
G. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEMLER VE SINIRLARI.....	19
A. Niteliksel Çalışma	19
B. Niceliksel Çalışma	22
I. BÖLÜM	24
YAHUDİ ALGISI.....	24
A.HIRİSTİYAN DÜNYASINDA YAHUDİ ALGISI.....	27
a. Teolojik Sebepler	27
b. Ekonomik Sebepler.....	28
c- Psikolojik sebepler.....	29
Hıristiyanların Yahudi Karşıtlığının Neden Olduğu Olaylar	31
B. MÜSLÜMAN TOPLUMLARDA YAHUDİ ALGISI.....	36
a. MÜSLÜMAN TÜRKLERDE YAHUDİ ALGISI	41
aa. Türklerin Yahudilerle İlk Temasları	42
ab. Osmanlı Devletinde Türk-Yahudi İlişkileri	45
ac. Kurtuluş Savaşında Yahudilerle Olan İlişkiler.....	61
ad. Cumhuriyet Döneminde Türk-Yahudi İlişkileri	67
ae. Yahudilere Genel Bakış	72
1) Sol Kesimin Yahudilere Bakışı.....	78
2) Milliyetçi-Muhafazakâr Kesimin Bakışı	79
3) Dindar Kesimin Bakışı	84
II. BÖLÜM.....	89
MİLLİ GÖRÜŞ HAREKETİ VE HAREKET ÖNDERLERİNİN YAHUDİ ALGISI	89

A. MİLLÎ GÖRÜŞ HAREKETİ	89
b. Milli Görüş Hareketinin Fikri Temelleri	90
b. Milli Görüş Çizgisindeki Kuruluşlar	102
ba. Partiler	102
1. Milli Nizam Partisi	102
2. Milli Selamet Partisi (MSP)	104
3.. Refah Partisi	105
4. Fazilet Partisi	105
5. Saadet Partisi	106
6. Adalet ve Kalkınma Partisi	108
bb. Dernekler/Teşkilatlar/Vakıflar	109
bc. Diğer Kurum ve Kuruluşlar	111
1. Avrupa Milli Görüş Teşkilatı (AMGT)	111
2. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (ESAM)	111
3. Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği (MÜSİAD)	113
4. Hak-İş Konfederasyonu	113
B. MİLLÎ GÖRÜŞ HAREKETİ ÖNDERLERİNİN YAHUDİ ALGISI	114
a. Yahudileri inançları ve ahlaki durumları bakımından değerlendirme	115
b. Yahudileri eylemlerinden dolayı değerlendirme	116
c. Yahudileri salt ırkları itibarıyla değerlendirme	117
d. Yahudi ırkının her yerde egemen olduğu düşüncesi	118
e. Uluslararası işbirlikçilik açısından değerlendirme	125
III. BÖLÜM	139
MİLLÎ GÖRÜŞ TEŞKİLATLARINDA YAHUDİ ALGISI	139
A. KATILIMCILARIN KİMLİK ANALİZİ	141
Tablo-1: Katılımcıların yaş ortalamaları	141
Tablo-2: Katılımcıların eğitim durumları	142
Tablo-3: Katılımcıların siyasetle uğraştıkları süre (Yıl olarak)	143
Tablo-4: Katılımcıların Milli Görüş hareketindeki görevleri	144
Tablo-5: Katılımcıların daha önce başka bir partide görev alıp almadığı	145
Tablo-6: Katılımcıların kendileriyle ilgili ideolojik tanımlamaları	145

B. KATILIMCILARIN YAHUDİLİKLE İLGİLİ BİLGİ YETERLİLİK ANALİZİ	147
Tablo-1: Katılımcıların Yahudilerle ilgili bilgi düzeyleri hakkındaki kanaatleri. 147	
Tablo-2: Katılımcılara göre hutbe ve vaazların Yahudilerle ilgili kanaatlerin oluşmasındaki etkisi	148
Tablo-3: Katılımcıların Yahudiler hakkında beslendiği kaynaklar	149
Tablo-4: Katılımcıların Tevrat'ı okuma oranı	153
C. KATILIMCILARIN YAHUDİLİK ALGI ANALİZİ	153
Tablo-1: Katılımcıların Yahudilikle ilgili akıllarına gelen kelimelerin olumluk oranı	153
Tablo-2: Katılımcıların Masonlukla ilgili akıllarına gelen kelimelerin olumluk oranı	155
Tablo-3: Katılımcıların Siyonizmle ilgili akıllarına gelen kelimelerin olumluluk oranı	157
Tablo-4: Katılımcıların Sebataycılıkla ilgili akıllarına gelen kelimelerin olumluluk oranı	160
Tablo-5: Katılımcıların Yahudilik ve Musevilik kavramlarına bakışları	165
D. KATILIMCILARIN YAHUDİLERLE İLİŞKİLER KONUSUNDAKİ TUTUM ANALİZİ	166
Tablo-3: Katılımcıların Yahudilerin ürettiği malları kullanmadaki tutumu	168
Tablo-4: Katılımcıların, kız çocuklarının Yahudilerle evlenme konusundaki tutumları	169
Tablo-5: Katılımcıların, erkek çocuklarının Yahudilerle evlenme konusundaki tutumları	170
Tablo-6: Katılımcıların Yahudilerle ilgili genel kanaati	171
Tablo-7: Katılımcıların, iktidara geldiği takdirde Yahudi kuruluşları ile ilişkiler konusundaki görüşleri	172
Tablo-8: Katılımcıların, Yahudilerle barış içinde yaşanıp yaşanamayacağı hakkındaki kanaatleri	173
Tablo-9: Katılımcıların, Hristiyan dünyası ile geliştirilen diyalog faaliyetlerinin Yahudilerle de kurulup kurulamayacağı hakkındaki kanaatleri	174
E. İSRAİL İLE İLİŞKİLER KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİN ANALİZİ	175
Tablo-1: Katılımcılara göre Yahudilerin dünyadaki durumu	175
Tablo-2: Katılımcılara göre Yahudilerin ortak hareket edip etmedikleri	176
Tablo-3: Katılımcılara göre İsrail devletinin dünyadaki konumu	176

Tablo-4: Katılımcıların Orta Doğu'daki Yahudi-Hıristiyan ilişkileri hakkındaki görüşleri.....	177
Tablo-5: Katılımcıların Filistin sorununu çözümüyle ilgili kanaatleri.....	178
Tablo-6: Katılımcılara göre Türkiye-İsrail ilişkilerinin durum.....	179
Tablo-7: Katılımcıların İsrail aleyhinde bir gösteriye katılıp katılmadığı.....	179
F. TÜRKİYE'DEKİ YAHUDİ KARŞITLIĞIYLA İLGİLİ KANAATLERİN ANALİZİ.....	180
Tablo-1: Katılımcıların Türkiye kamuoyundaki Yahudi karşıtlığı ile ilgili kanaatleri	180
Tablo-2: Katılımcıların Türkiye'deki Siyonizm karşıtlığı ile ilgili kanaatleri	180
Tablo-3: Katılımcıların Sebataycılığın Türkiye'deki etkinliği ile ilgili kanaatleri	181
Tablo-4: Katılımcıların, Yahudi olmasına rağmen kendini Müslüman olarak tanıtanların Türkiye'de bulunup bulunmadığına ilişkin kanaatleri	182
Tablo-5: Katılımcıların Türkiye'deki Sebataycılarla ilgili kanaatleri	183
Tablo-6: Katılımcıların, Türkiye'deki Yahudilerin ülkenin geleceği açısından tehlikeli faaliyetler içerisinde bulunup bulunmadıkları ile ilgili kanaatleri	183
Tablo-7: Katılımcıların, AKP iktidarının icraatlarının Yahudilerin gücünü artırıp artırmadığı hakkındaki kanaatleri.....	184
Tablo-8: Katılımcıların, Yahudilerin desteği olmadan Türkiye'de iktidar olmanın mümkün olup olmadığıyla ilgili kanaatleri	185
SONUÇ	187
BİBLİYOGRAFYA	207

ÖNSÖZ

Doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, Türkiye’de son yarım yüzyılda genelde muhafazakâr kesimin desteklediği ve batılılar tarafından ‘Siyasal İslam’ olarak adlandırılan Milli Görüş hareketinin, Yahudiler hakkındaki kanaatleri incelenmeye çalışılmıştır. Konu başlangıçta ‘Türkiye’de Siyasal İslam Düşüncesinde Yahudi İmajı’ olarak adlandırmış idi. Ancak, böyle bir araştırmada konunun daha iyi anlaşılması ve bazı yanlış anlaşılmanın ortadan kaldırılması için tespit ve iddiaların sağlam bir zemine bina edilmesinin ne kadar zor olduğunun farkına varıldı. Bu düşünceden hareketle incelediğimiz konunun bir şekilde sınırlandırılması gerektiği ve başlangıçta konunun çerçevesinin iyi belirlenmediği takdirde bir sonuca varmanın pek mümkün olmadığı görüldü. Zira araştırmamızın başlığı olan ”Türkiye’de Siyasal İslam Düşüncesinde Yahudi İmajı” başlığındaki hem “Siyasal İslam” hem de “Yahudi” kavramlarının pek çok yanlış anlamalara sebep olacağı zira bu kavramlara yüklenilen içeriğin ve algılamının pek tutarlı olmadığı görüldü. Nitekim gerek kendisini muhafazakâr olarak görüp İslamcı olmayan, İslamcı olup Milli Görüş hareketini tasvip etmeyen veya Milli Görüş hareketine mensup olup siyasal İslam kavramını kabul etmeyen pek çok araştırmacı, yazar ve siyaset adamı ile karşılaşmamız bizi “Siyasal İslam” kavramının kullanılması hususunda bir mesafe koymamıza sebep olmuştur. Gerçekten araştırmamızda “Siyasal İslam” kavramına dâhil edilmeye çalışılan kitlenin bu kavramı kabullenmediği ve onları ifade etmekten uzak olduğu görülmüştür. Bu yüzden Batı düşüncesinin bakışını yansıtan bu kavrama mesafeli durulmaya ve “her kavram bir cezaavidir” düşüncesinden hareketle bu kitleyi “Milli Görüş Hareketi” olarak nitelemeye karar verilmiştir.

Araştırmamızın Milli Görüş olarak daraltılmasının bir başka sebebi, bu hareketi belirleyen paradigmanın büyük ölçüde “Siyonizm karşıtlığı”na dayanmasıdır. Gerçekten Milli Görüş hareketinin ortaya çıkmasından itibaren siyonizm karşıtlığı hareketin tetikleyici unsuru olmuş ve olmaya devam etmektedir. Bu durumun kaçınılmaz sonucu olarak memleketimizde Yahudilerle ilgili kanaatlerin oluşmasında bu hareketin etkisi büyük olmuştur. Dolayısıyla bu çalışmada Milli Görüş hareketi araştırma sahası olarak belirlenerek, Türk toplumunda Yahudi imajının oluşmasındaki rolüne dair bir fotoğraf çekilmek istenmiştir.

Bununla beraber çalışmamızda şöyle bir problemle karşı karşıya kalınmıştır. Genelde Türk toplumunun, özelde Milli Görüş mensuplarının “Yahudilik” ve onun türevi olan kavramlara karşı söylemlerinde ve bilinçaltılarında toptancılığın bulunmadığını ve bu yüzden bazı kavramların bir ayrıma tabi tutulması mecburiyeti ile karşılaştık. Sözgelimi “İlluminati, Masonluk, Rotary, Tapınak Şövalyeleri, Bilderberg, Yahudi, Dini Siyonizm, siyasi Siyonizm, Yahudilik, Siyonizm, Kitab- ı Mukaddes’te yer alan İsrail ve günümüzdeki Siyonist İsrail devleti, Sabetayizm, Hristiyan Siyonizmi, Yahudi Siyonizmi, küresel sermaye imparatorluğu” gibi kavramların bir kısmının birlikte değerlendirilmesi; bir kısmının dini yapı, bir kısmının tarikat, bazılarının sivil toplum kuruluşu ve bazılarının da gizli örgüt olarak ele alınması gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu kavramlara toptancı bir tarzda yaklaşımın konuyu anlamada ve analiz etmede bize gerekli ayrımları sağlayamayacağı aşikârdır. Esasen bu sorun, Yahudilik konusunu bilimsel bir yaklaşımla inceleyen her araştırmacının ortak sıkıntısıdır. Nitekim pek çok araştırmacı incelediği metin ve olgularda pek çok şeyin birbirinin içine girdiğini; sözgelimi ana kaynakların tahrif edilmiş metinlerle, komplo teorilerinin varsayımlarla, yanlış ve eksik bilgilerin doğru bilgilerle iç içe girdiğini, bu dökümanları ayıklamanın pek kolay olmadığını anlar. Bu yüzden çalışmamızda konuyla ilgili yanlış ve eksik bilgiler vermekten kurtulmak ve bir sonuca varabilmek için yukarıdaki kavramlar netleştirilmeye çalışılmıştır.

Yahudilerle ilgili inceleme yapan araştırmacıların karşılaştığı diğer bir sıkıntı, gerek dünyada gerek ülkemizde bir şekilde antisemitizm suçlamasına muhatap olmalarıdır. Bu yüzden, çalışmamızda geleneklerimizde asla karşılığı olmayan antisemitizm ile son yüzyılda ortaya çıkan ve pek çok acılara sebep olan siyasi Siyonizm ve onun uygulamaları arasındaki ayrımı göz önünde bulundurmaya çalıştık. Bu hassasiyetin dinler tarihi alanında yapılan akademik bir araştırmanın olmazsa olmaz bir bakış açısı olduğunu belirtmekte fayda vardır. Dünyada ve ülkemizde hala hassas bir konu olmayı sürdüren Yahudiliğin bu bakış açısıyla ele alınmasının, konuyla ilgili bilimsel zeminin oluşturulmasına katkı sağlayacağı muhakkaktır.

Çalışmamızın konusu dinler tarihi açısından önemlidir. Zira araştırılan konu, Yahudi, Hristiyan ve Müslümanların ortak dini hassasiyet alanına denk düşmektedir.

Ancak konu çoğu kez siyasi ortama taşındığı için pek çok bilimsel veri göz ardı edilmekte ve pek çok hususun yanlış anlaşılması kaçınılmaz olarak devam etmektedir. Bununla beraber konunun bölgemizde uygulanmaya çalışılan stratejik hesaplarla yakından ilgili olduğu ve bu hususun küresel güçlerin istismarına müsait bir alan teşkil ettiği unutulmamalıdır. Buna ilaveten konunun yıllardır ülkemizde pek çok masum insanın acı çekmesine sebep olduğu; bu yüzden söylenilecek her sözün lehte veya aleyhte kullanılmaya müsait bir alanı temsil ettiği hatırdan çıkarılmamalıdır.

Dinler Tarihi alanında tez olarak hazırladığımız bu çalışma sosyoloji, tarih, siyaset ve uluslararası ilişkiler gibi disiplinleri yakından ilgilendirmektedir. Çalışmamız bu alanların tümüyle bir şekilde alışveriş içine girmiş ve bu alanlara katkı yapmayı hedeflemiştir. Bununla beraber bu katkıların en önemlisi, çalışmanın bu alanda ülkemizdeki pek çok tartışmaya bilimsel bir alt yapı oluşturmasıdır. Bu yüzden çalışmamızda objektif ve bilimsel kriterlere uyulmaya gayret edilmiştir. Ön araştırma, görüşme, kitap taraması ve anket çalışmaları safhasını tamamladıktan sonra çalışmamız aşağıdaki tarzda şekillendirilmiştir:

Birinci bölümde, etraflıca anlaşılması için Yahudilik ve Yahudi tarihi hakkında bilgiler verilmiştir. Türkiye’de son yüzyıldaki Yahudilerle ilgili kanaatlerin değişmesinde son derece önemli olan Siyonizm ideolojisi, İsrail ve İsrail devletinin uygulamalarından kısaca bahsedilmiştir.

İkinci bölümde, Milli Görüş hareketinin kurucusu Necmeddin Erbakan’ın hayatı ve kişiliği ile birlikte, hareketin tarihi süreci ve kurulduğu günden beri oluşturduğu kurumlar belirtilmeye çalışılmıştır. Bu noktada, hareketin ortaya çıkmasından günümüze kadar geçirdiği evreler dikkate alınarak, Erbakan’ın kişiliği ve fikirlerinin belirleyiciliği, Yahudilik ve dünyayı algılamadaki etkisinin boyutu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, konunun daha iyi anlaşılması için genelde dünyada, özelde Milli Görüş hareketinde Yahudilerle ilgili kanaatleri belirleyen alanlar on madde altında incelenmeye çalışılmıştır. Bu bölüm araştırılırken Garry Allen’in “Gizli Dünya Devleti”, Henry Ford’un “Beynelminel Yahudi” ve “Siyon Protokolleri”

kitaplarından kısaca bahsedilerek, Milli Görüş mensuplarının konuyla ilgili referansları aktarılmaya çalışılmıştır. Yine bu bölümde başta Erbakan olmak üzere parti yöneticileri ile yapılan görüşmeler, basında çıkan yazılar ve röportajlardan istifade edilmeye çalışılmıştır. Bu konudaki kanaatler mümkün olduğunca çeşitlendirilmeye çalışılarak farklı görüşler aktarılmış ve genel kanaat bulunmaya çalışılmıştır. Konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamak için Milli Görüş hareketinin dünyayı nasıl algıladığı, nasıl bir perspektifle olayları değerlendirdiği, bu tür bir perspektifin konuyla ilgili nasıl bir tesir bıraktığı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırmamızın kıyaslanmasına katkı sağlamak düşüncesiyle Müslüman- Arap toplumu ile ilgili İsrail’de, Yahudilerle ilgili Amerika’da ve Türkiye’de yapılan kamuoyu araştırmalarına yer verilmiştir.

Yine üçüncü bölümde Milli Görüş mensuplarının Yahudi kavramına neden bu kadar vurgu yaptıkları, karşılıklı görüşme metodu ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Görüştüğümüz kişiler, Milli Görüş hareketinin başlangıcından beri lider kadrosu içinde bulunanlar ile bu hareketin farklı zamanlarında değişik kademelerde görev alan idareci kesimdir. Bu arada, geçmişte bu hareket içinde yer aldığı halde, şu anda hareketin dışında olan üst düzey yönetici/araştırmacı ve diğer mensuplarla da görüşmeler yapılmıştır. Bundan maksadımız, konunun daha iyi anlaşılması için farklı görüşlere yer vermek olmuştur. Zira Milli Görüşün kendi içindeki yapısı lider ve lidere itaat geleneğine dayandığı için düşünsel yaklaşımları da bu çizgi içerisinde değerlendirilmelidir.

Çalışmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Baki ADAM’a, engin bilgileri ve tecrübelerine başvurduğum değerli hocam Prof. Dr. Abdurrahman KÜÇÜK’e, Prof. Dr. Ahmet Hikmet EROĞLU’na, Doç. Dr. Ali İsmail GÜNGÖR’e, anketlerin hazırlanması sürecindeki yardımları için Prof.Dr. Recai DOĞAN’a, Doç. Dr. Nurullah ALTAŞ’a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Rahim AY

Ankara 2011

KISALTMALAR

AJSL	American Journal of Semitic Languages and Literatures
A.B.G.K. A.	Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi
A...F.D	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
C.O.D.C.C.	The Concise Oxford Dictionary of The Christian Church
ev.	eviren
D.R.	Dictionary of Religions
E.A.	The Encyclopedia Americana
E.R.E.	Encyclopedia of Religions and Ethics
E.S.	Editorial Staff
ed.	Editör(ler)
EJ	Encyclopaedia Judaica
ER	The Encyclopedia of Religion
ERE	Encyclopedia of Religion and Ethics
HUCA	Hebrew Union Collage Annual
İ.A.	İslam Ansiklopedisi
JE	The Jewish Encyclopedia
JQR	The Jewish Quarterly Review
JSIJ	Jewish Studies, an Internet Journal
JSOT	Journal for the Study of the Old Testament
JSS	Journal of Semitic Studies
JTS	The Journal of Theological Studies

K.M. Kitab- 1 Mukaddes

krş. Karşılaştırınız

M.C. D. Macmillan Contemporary Dictionary

O.D.B. Oxford Dictionary of The Bible

O.D.C.C. The Oxford Dictionary of The Christian Church

PAAJR Proceeding American Academy for Jewish Research

s. Sayfa

S.B.E.: Sosyal Bilimler Enstitüsü

sa. Sayı

T.D.V.İ.A. Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

trsz. Tarihsiz

TTK Türk Tarih Kurumu

U.J.E The Universal Jewish Encyclopedia

vb. ve benzeri

vd. ve devamı

yay. Yayınları

GİRİŞ

Türkiye’deki İslami akımların kendine özgü karakteristik paradigmaları ve felsefeleri vardır. Bu paradigmlar incelendiğinde göze çarpacak olan en önemli ortak özelliklerinden birisi de hareketlerin aksiyoner bir düşünce tarzından ziyade, reaksiyoner bir tarzda sistemlerini kurguladıkları gerçeğidir. Reaksiyoner düşüncenin en önemli özelliği ise kendi doğrularını ön plana çıkarmaktan ziyade, karşı tarafta olduğu düşünülen ve pratik uygulamalarda bunu destekleyebilecek olan pek çok vakıadan hareketle, dünyayı karşı bir söylemle kurgulamaya çalışma gayreti içinde olmaktır.

Türkiye’de İslami kesimin en önemli ana damarlardan birini oluşturan Milli Görüş hareketinde Yahudilerle ilgili kanaatler ve Yahudilere biçilen konum, bu reaksiyoner fikirlerin tam da merkezindedir. Zira Yahudilerle ilgili bu kanaatler Milli Görüş hareketinin dünyayı algılamada ve dünyayı yeniden dizayn etmedeki fikirlerinde ana kabuller olmuş ve mücadelenin stratejisi bu ön kabuller üzerine kurulmaya çalışılmıştır. Bu kanaatler de Müslüman Türk toplumunu etkilemiş ve toplumdaki Yahudilerle ilgili imajın oluşmasına ciddi anlamda tesir etmiştir.

PROBLEM

Bundan sadece iki asır öncesine kadar yaşadığımız coğrafyada farklı ırklardan, farklı mezheplerden, farklı dinlerden, farklı görüşlerden; sözgelimi bir kısmı Avrupa’dan, bir kısmı Orta Doğu’dan, bir kısmı Orta Asya’dan, bir kısmı Balkanlardan gelmiş, bir arada huzur içerisinde yüzyıllar boyunca yaşamış bir toplum bulunmaktaydı. Bu toplumun fertleri barış ve mutluluğu tesadüfler üzerine gerçekleştirmemiştir. Bu topraklarda uygulanan kural ve ilkeler Avrupa’da, Afrika’da ve Orta Doğu’daki insanın kendini emin hissetmesine sebep olmuştur. Komşusunun hakkını Allah hakkı olarak gören bu anlayış, beraber yaşadığı insanlara evrensel değerlerle bakmış ve onu olduğu gibi kabul ederek dışlamamış ve bir millet olmayı, yani “biz olmayı” asırlar boyunca sürdürögelmiştir. Türkü, Arabı, Rumu, Çerkezi, Ermenisi, Kürdü, Arnavutu, Sünnisi, Alevisi, Müslümanı, Hıristiyanı, ve Yahudisiyle ortak bir havzada yaşamayı sağlayan bu hoşgörü iklimi, Ermenilerin

bugüne kadar ayakta ve hayatta kalmalarına sebep olmuş,¹ Yahudilere tarih boyunca sığındıkları bir yuva oluşturmuştur. Toplumun iç dinamikleri de hoşgörünün zirvesini hep yaşatmıştır.² Nitekim bu hoşgörü iklimi Yahudi dünyasında takdir ve şükranla karşılanmış ve anılmaya halen devam etmektedir.³ Mevlana'nın "Gel, ne olursan ol yine gel. İster kâfir, ister ateşperest, ister putperest ol, yine gel. Bizim dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir. Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel." beyanları bu felsefenin ruhunu ifade etmiştir. Böylelikle yaşadığımız topraklar; yüzyıllarca kendisi gibi olmayan, kendisi gibi inanmayan insanların beraberce yaşadıkları mekânları temsil etmiştir. Fakat yüzyıllarca farklı dini grupları huzur ve adalet içinde barındıran, farklı etnik grupları biz yapan bu kültürel birikim dünyadaki Ulusçuluk akımının etkisi ile gücünü ve etkisini yitirmeye başlamıştır. On dokuzuncu yüzyıldan itibaren pek çok Avrupa ülkesinin dini ve emperyal çıkarları doğrultusunda bu topraklar yeniden şekillendirilmeye çalışılmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda, üç dinin çıkış havzası olan ve özü itibarıyla barış yurdu olması gereken bu topraklar adeta bir kan gölüne çevrilmiştir. Öyle ki, Osmanlı barışının (Pan Ottoman) adeta küçültülmüş örneği olan Filistin topraklarındaki yaşananlar dünyadaki pek çok bilimsel, siyasi, askeri, dini, kültürel çatışmaların, tartışmaların ve anlayışların çıkış kaynağı olmuştur.

Osmanlı Devlet'inin zayıflaması ve parçalanarak yıkılışının pek çok sosyal, etnik, ekonomik, siyasi sebebi mevcuttur. Ancak Abdulhamit'in ifade ettiği gibi Türkiye topraklarının Avrupalılara yakın oluşu en büyük sebep olabilir. Bu yüzden

¹ Abdurrahman Küçük, **Ermeni Kilisesi ve Türkler**, Ocak yay., Ankara, 2009, s. 231.

² Osmanlı toplumunda din ve ırk bakımından şu farklı gruplar bulunmakta idi: Katolikler, Latinler (Âyin ve İbadetlerini Latince Yapan Avrupa Milletleri), Ermeniler, Gürcüler, Süryaniler, Kildaniler, Maruniler, Kiptiler, Rumlar, Ortodokslar (Bu gruba Pavlaki, Thondrakî, Athinganî, Selikian ve Bogomiller'de girer), Gregoryenler, Nesturiler (Doğu Süryaîleri), Yakubî- Süryaniler, (Batı Süryanîleri), Melkitler, Mandeîler (Subbalar), Rabbaniler, Karaîler, Samirîler, Sabîiler (Harran Sabiileri) gibi Rumlar, Yunanlar, Bulgarlar, Sırp, Bosnalılar, Hırvatlar, Karadağlılar, Arnavutlar- Romenler (Eflak ve Boğdanlılar), Türkler (Gagauzlar), Macarlar, Polonyalılar (Lehler), Çingeneler, Habeşler. Osmanlı yönetimindeki etnik ve dini gruplarla ilgili daha fazla bilgi için bkz., Yavuz Ercan, **Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler: Kuruluştan Tanzimata Kadar Sosyal, Ekonomik ve Hukuki Durumları**, Turhan Kitabevi yay. Ankara, 2001.

³ Avram Galanti, **Türkler ve Yahudiler**, **Türkler ve Yahudiler**, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş. İstanbul, 1995, s. 12.

Anadolu tarihi, başta Avrupalılar olmak üzere pek çok milletin bu topraklara hâkim olma arzusu ve onların bu doğrultuda yapmış oldukları plan ve projelerle doludur. Bu, bazen kendini haçlı seferleriyle, bazen istila edilerek, en son I. Dünya Savaşı sonrası her tarafı zaptedilerek, yabancılar tarafından idare edilmek suretiyle gösterilmiştir.⁴ Bu plan ve projeler yakın geçmişte ve günümüzde devam eden saldırı, farklı gruplardan oluşan bu coğrafyada yaşayan toplumun arasını bölmek şeklinde yürütülmektedir⁵ Bu çalışmalar semeresini 19. ve 20. yüzyılda vermiş, geçmişte Osmanlı barışı (Pax Ottomana) altında huzur içinde yaşayan pek çok dini ve etnik yapı birkaç yüzyıldır bu topraklarda pek çok acıyı yaşamış ve yaşamaya da devam etmektedir. En son 11 eylül 2001 saldırısından sonra ise o güne kadar ılımlı olarak değerlendirilen bu sorun, sonraki günlerde adeta her üç dini kapsayacak bir uygarlıklar savaşının simgesine dönüşmeye başlamış ve şu anda çok fazla dillendirilmese de, bu topraklardan küresel pek çok problemi doğuracak bir çatışmaya dönüşecek mahiyettedir.⁶

Araştırmamızın problemi olarak, her ne kadar geçmişte de bazı sıkıntılar yaşanmış olsa da, asırlar boyu huzur ortamını sürdüren ancak son yüzyılda baş gösteren çatışmalara kaynaklık eden ve bu yüzden pek çok araştırmaya konu olmuş Yahudi-Müslüman ilişkileri seçilmiştir. Bilindiği gibi ilahi kökenli üç dinin (Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'ın) ideali yeryüzünde adaleti ve barış ortamını temin etmektir. Böyle bir çağrının muhatabı olanların mevcut durumu anlamadan, bu

⁴ Osmanlı devletinin I. Dünya savaşı sürecinde Orta Doğu'daki yaptığı savaşlar için bkz. Bernard Levis, **Hristiyanlığın Doğuşundan Günümüze Orta Doğunun 2000 Yıllık Tarihi**, Çev., Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları İstanbul, 2006, s. 259 vd.

⁵ Nitekim Abdülhamit siyasi hatıratında şunları söylemektedir “Allah bize sulh ve sükûnet nasip etsin! Hiç bir memleketin bizim kadar buna ihtiyacı olduğunu zannetmiyorum. İdareimizin pek çok ek-siği olduğu, memurlarımızın gevşek çalışmalarının da devletimiz içindeki ebedî ve tahammülsüz kaynaşmayı yaratmaya sebep olduğu malûmumuzdur. Fakat bizi her şeyden fazla felâkete iten, büyük devletlerin entrikalarıdır. Bu devletler, tabiiyetimizdeki milletleri, arka arkaya isyana teşvik etmek suretiyle, bizi her sene daha fazla sıkıntıya düşürmektedirler. Her sene, bu uğurda hiç faydasız sarfettiğimiz milyonlarla ne kadar lüzumlu şeyler yapılabilirdi. Fakat büyük devletler, geniş teşkilâtlı imparatorluğumuzu inşa edecek ne zaman bıraktılar ne de sükûnet! Gene büyük devletlerin sebebiyle halkımızı ilerletmeğe imkân bulamadık. Bütün bunlar bizim zayıf kalmamızın sebebi oldu. Bize de hiç olmazsa on senelik bir sulh tanınsa Japonların o kadar methodilen terakkilerini biz de yapabilirdik. Onlar Avrupalıların pençelerinden uzak olduklarından, bize nazaran bahtiyardırlar; emniyet içinde yaşamaktadırlar. Maalesef biz, tam Avrupalı sırtlanların geçiş yerine çadırımızı kurmuşuz.” Bkz. Sultan Abdulhamit, **Siyasi Hatıratım**, İstanbul, 1999, s. 81- 82.

⁶ Mim Kemal Öke, **Siyonizmden Uygarlıklar Çatışmasına Filistin Sorunu**, Ufuk Yayınları, İzmir, 2002, s.11.

coğrafyada çözüm üretmeleri mümkün gözükmemektedir. Bu manada geleceği planlamak da olası değildir. Bu yüzden araştırmamız, mevcut problemi anlamaya dönük bir çabaya da hizmet etmeye yöneliktir. Bu doğrultuda araştırmamızda öncelikle Yahudi ve Müslümanların tarih boyunca yaşadıkları ilişkiler ortaya konulacaktır. Daha sonra geçmişteki bu ilişkiler günümüzle karşılaştırılarak, gelinen noktada Müslüman Türk toplumun bir kesiminin Yahudiler hakkında neden ve niçin böylesi bir tutuma sahip oldukları tespit edilmeye çalışılacaktır.

B- ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı; Müslüman Türk toplumunun Yahudilere bakış tarzını, geçmişten itibaren inceleyerek ortaya koymak yaşadıklarımızı anlamlandırmaya yarayacak bir resim oluşturmak ve böylelikle her iki topluma ayna tutmaya çalışmak olacaktır. Buna ilaveten, Şerif Mardin'in ifadesiyle komplo teorilerinin tarih felsefesi olarak yorumlandığı ülkemizde çok önemli bir alana, Yahudilerle ilgili akademik bir veri sağlamak ve bundan sonraki araştırmalara alt yapı sunacak bilgiler aktarmak diğer bir amacımız olacaktır.

C- TEMEL KAVRAMLAR

Çalışmamızın kavramsal çerçevesini şu kavramlar oluşturmaktadır: Yahudilik, Musevilik, Dönmelik, Siyonizm, Masonluk, Anti-semitizm, Soykırım, Arz-ı Mev'ud, Kudüs, İmaj, Siyasal İslam, Milli Görüş ve Ehl- i Kitap.

Yahudilik: Musevilik olarak da adlandırılan Yahudilik, kökeni Hz. Musa'ya dayandırılan ve İbrahimi dinlerin en eskisi olarak bilinen bir dindir. Yahudilik, İsrailoğulları tarihi içerisinde çıkmış olan dinsel bir geleneği temsil eder. Hz. Musa tarafından temsil edilen tevhidi düşünce ile Filistin-Ürdün'ün yerel dinsel geleneklerinin karıştırılması ve sık sık yaşanan yabancı istilalar ve sürgün olayları nedeniyle çeşitli yabancı inanç sistemlerinden etkilenme sonucunda Yahudi

geleneğinin oluştuğu iddia edilir.⁷ Yahudiler, içtimâî ve dinî bir cemâat olarak kabul edilmektedir.⁸

Yahudi terimi değişik zamanlarda ve farklı anlamlarda kullanılagelmiştir. Babil sürgününe kadar Yahudileri tanımlamak için İsrail veya İsrailoğulları terimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kavmin dinlerini belirtmek için İsrail dini veya Yahvizm terimleri kullanılmıştır. Babil sürgünü (M.Ö.VI) dönüşünden itibaren İsrailoğulları terimi yerini Yahuda'da oturanlar anlamında “Yahudiler” (İbranicede Yahudim), İsrail dini de Yahudilik (Yahadut) olarak anılmaya başlamıştır. Bu tarihten sonra *Yahudim* kelimesi hem Yahuda'da oturanları hem de Yahudalıların soylarını ifade etmiştir. Yahudi kelimesine etnik anlam yüklenmesi, *Ezra* kitabı ile olmuştur. Ezra'ya göre Yahudi, Yakub'un neslinden gelen, sürgünden dönen ve İsrail halkı denilen küçük bir gruptur. Ezra ve Nehemya için bir tek Yahudi grubu vardır. Bu grup da sürgünden dönenlerdir. Ezra kitabındaki ifadelerle göre sürgün sonrası Yahudi için yeni kimlik belirlenmiştir.⁹

Genel anlayışa göre Yahudi, İshak'ın oğlu, Yakub'un soyuna dayandırılmaktadır. İshak oğlu Yakub'un on iki oğlu vardır ve dördüncü oğlunun adı Yahuda'dır. Onun adına izafeten İsrailoğullarına Yahudi denilmiştir. Filistin'in güney bölgesinde kurulan Yahuda Krallığı da Yahudi adının kaynağı olarak gösterilmektedir. Nitekim Ürdün'ün batısı Samariye'nin güneyindeki bölge Yahuda adına nispet edilmiştir. Bu gelişmenin sonucu olarak sürgün sonrası genel olarak halk İsraili, şahıslar da Yahudi olarak anılmıştır. Böylece onların torunları da günümüze kadar bu isim ile anılagelmiştir.¹⁰

Musevilik: Yahudiliğin eş anlamlısı olarak kullanılan din. Hz. Musa'nın getirdiği şeriati niteler.

⁷ Şinasi Gündüz, “Yahudilik”, **Din ve İnanç Sözlüğü**, Vadi Yayınları, Ankara, 1998, s. 390.

⁸ Abdurrahman Küçük “**Yahudiler**”, İslâm Ansiklopedisi, C. XIII, s.340.

⁹ Bkz., Ezra, 4:1- 12; 5:4- 5; 10:1- 3.

¹⁰ Bkz. Abdurrahman Küçük-Günay Tümer, Mehmet Alparslan Küçük, **Dinler Tarihi**, Berikan Yay Ankara, 2009, s. 284 vd.

Dönme: XVII. yy'dan itibaren, Türkiye'de Müslüman isim ve kıyafetiyle yaşayan "Gizli Müslüman-Musevî Cemaati" üyelerine verilen addır.¹¹

Siyonizm: "Siyonizm", Siyon kelimesinden türetilmiştir. İsim esas olarak, Kudüs yakınlarında bulunan Siyon Dağı ile bu dağ üzerindeki Siyon Kalesi'ni belirtmek için kullanılmaktaydı. Sonraları, Kral Davud döneminde, "Siyon" tüm Kudüs şehrine ve İsrail Diyarı'na atıfta bulunan bir isim haline geldi. Tevrat'taki birçok ayette, İsrailoğullarından Siyon halkı, Siyon'un oğulları ya da kızları olarak bahsedilir.

Yahudi milliyetçiliğini tanımlamak için kullanılan bir terim olarak "Siyonizm," ilk milliyetçi Yahudi öğrenci hareketi Kadimah'ın kurucusu Avusturyalı Yahudi yayımcı Nathan Birnbaum tarafından, kendi çıkarttığı *Selbstemanzipation* adlı gazetede, 1890 yılında ortaya atılmıştır.

Fikri temelleri ise Odessalı Leo Pinsker tarafından geliştirilmiş olup daha sonraları Filistin ve çerçevesinde bir Yahudi devleti kurmaya ve yaşatmaya çalışan Yahudi ulusal kurtuluş akımını tanımlamak için kullanılmaya başlamıştır.¹²

Siyonizm kavramı üzerinde çok konuşulan ve çok fazla yorum yapılan bir kavramdır; kimi yorumlara göre, dünyayı ele geçirilme projesidir ki Siyon önderlerinin protokolleri bunun mastır planıdır. Kimi yorumlara göre emperyalizmin bir oyunudur. Kimi yorumlara göre de Yahudi ırkçılığıdır. Bütün bu yorumlardan ziyade genel Yahudi yorumunda ise Siyonizm, Yahudilerin vadedilen topraklara geri dönmesini ve Yahudi yaşamının orada yeniden canlanmasını savunan Yahudi milliyetçilik ideolojisidir.¹³ Siyonizmin birçok çeşidi vardır:

Dini Siyonizm: Siyonizmin bu türü çoğu zaman İsrail'in mistikleri tarafından savunulmuştur. Yahudiliğin kurtarıcı Mesih bekleyişi içinde olması Yahudi toplumunun ortak bir inancıdır. Buna göre zamanların sonunda Mesih ortaya çıktığında yeryüzünde Allah'ın saltanatı başlayacak ve dünyanın tüm ırkları tek bir ırka bağlanacaktır. "Seni büyük bir ulus yapacağım, seni kutsayacak, sana ün

¹¹ Abdurrahman Küçük, **Dönmeler Tarihi**, İstanbul, 1997, s. 215.

¹² Paul Johnson, **Yahudi Tarihi**, Çev.Filiz Orman, İstanbul, 2000, 472 v.d.; Mim Kemal Öke, **Kutsal Topraklarda Siyonistler ve Masonlar**, İstanbul, 1991, s.33 vd.

¹³ Baki Adam, "**Yahudilik**",Yaşayan Dünya Dinleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları İstanbul, 2007,s. 232

kazandıracağım, bereket kaynağı olacaksın. Seni kutsayanları kutsayacak, seni lanetleyeni lanetleyeceğim. Yeryüzündeki bütün halklar senin aracılığıyla kutsanacak."¹⁴ ifadeleri ile Yahudilerin yeryüzündeki durumları tasvir edilmiştir. Dini Siyonizm kutsal topraklara doğru hac geleneğinin doğmasına sebep olmuştur. Hatta bu yerlerde manevi bir hayat yaşamak isteyen kişilerce topluluklar meydana getirilmiştir. Dini Siyonizm, çok sınırlı bir insan grubu tarafından benimsenmekle birlikte, hiçbir zaman İslam muhalefetiyle karşılaşmamıştır.¹⁵

Siyasi Siyonizm: Yahudi ulusunu yeniden oluşturarak İsrail toprağında (Eretz-İsrail), egemen bir devlet kurmayı hedefleyen, siyasal bir yapı kurmayı amaçlayan bir doktrindir. XIX. yüzyılın sonunda, siyasal hedefi Yahudilerin Eretz İsrail'e organize dönüşünü hedefleyen bir hareketi belirtmek için¹⁶ kullanılmaya başlanmıştır.

Neo-Siyonizm: 1967 Arap-İsrail Savaşı sonrasında, Kudüs'ün doğusu, Siyon Dağı, Sina Yarımadası, Ürdün'ün batısı, Golan tepeleri gibi bölgeler İsrail tarafından işgal edilmiştir. O güne kadar devam eden seküler Siyonizm yerini Neo Siyonizme bırakmıştır. Yahudiler artık kendileri için kutsal olan toprakların hayaliyle değil gerçeği ile karşı karşıya gelmişlerdir. Bu savaştan sonra Siyonizm, daha dini bir renge bürünerek devam etmiştir. Hatta bu yüzden barış yanlısı başbakan Yitzhak Rabin, fanatik dinci bir Yahudi tarafından öldürülmüştür.¹⁷

Post-Siyonizm: 1967 Arap-İsrail savaşından sonra İsrail'in Filistin topraklarında işgalci duruma düşmesinden ötürü rahatsız olan akademisyenlerin (Yeni Tarihçilerin) savunduğu bir akımdır. Onlara göre Siyonizm, diğer ideolojilerin tersine, İsrail devleti kurularak gerçekleştirilmiş ve bir ütopya olarak görevini yerine

¹⁴ Tekvin, 12/2-3.

¹⁵ Roger Garaudy, **Siyonizm Dosyası**, Çev., Nezih Uzel, Pınar yay. İstanbul, 2009, s. 14.

¹⁶ Ilan Greilsammer, **Siyonizm**, çev. Işık Ergüden, Dost Kitabevi, Ankara, 2007, s. 7.

¹⁷ Isabel Herkommer, **"Zionism"** The Brill Dictionary of Religion, Edit by Kocku von Stuckrad, Brill Academic Publishers,leiden, 2006, s. 2007.

getirmiştir. Bundan dolayı artık İsrail devleti komşularıyla barış içinde yaşama kültürünü geliştirmelidir.¹⁸

Hıristiyan Siyonizmi: Hz. İsa'nın yeryüzüne inmesi için, Kitab-ı Mukaddes'teki kehanetlere göre Yahudilerin Filistin'e yerleşmeleri gerekir. Bu yüzden yeryüzünde Yahudilerin Filistin'e yerleşmelerini destekleme fikrine sahip olan Hıristiyanlar, İsrail devleti kurulmadan ve kurulduktan sonra Yahudilere yardımcı olmuş ve onları desteklemişlerdir. Bu Hıristiyan düşünceye ve harekete "Hıristiyan Siyonizmi" adı verilmiştir.

Masonluk: Dışa kapalı bir sır, dini tarzda gizli bir cemiyettir.¹⁹ Mason kelimesi Fransızca "duvar ustası" anlamındaki "maçon"dan gelir. Masonlara farmason veya franmason da (franc maçon: serbest duvarcı) denir. Masonluğun son iki yüzyıllık geçmişi genel olarak bilinmekle beraber daha öncesine ait tarihi sırlar, efsaneler ve mitlerle kaplıdır. Son zamanlardaki araştırmalar modern masonluğun temelini Orta Çağ İngilteresi'nde duvarcı ve katedral inşaatçısı meslek birliklerinin (Fr. loge, İng. lodge; loca) gelişmesine dayandırmaktadır. Ancak zamanla katedral inşaatlarının azalması üzerine amelî (operatif) masonların oluşturduğu localar, üye sayılarını en azından koruyabilmek için başka meslek gruplarından da aynı ilkeleri benimseyen, kabul edilmiş fahrî (spekülatif) üyeler almaya başladılar. Böylece masonlar amelî ve kabul edilmiş olmak üzere iki şekilde anılmıştır. XVII. yüzyılın sonlarında kabul edilmiş masonların sayısı giderek ağırlık kazanmıştır. Bunların çoğunlukta olduğu localar, kendilerine tarihî kökler kazandırmak amacıyla eski tarikatların ve şövalye topluluklarının mistik âyin usullerini benimsemeye başlamışlardır.²⁰ Kudüs'teki Süleyman Mabedi masonluk mesleğinin başlangıcı olarak benimsenmiş, bu mabedin mimarı olduğu kabul edilen Hiram Usta da masonluğun pîri sayılmıştır. Masonluk, önceleri sadece Hıristiyanlara ait bir yapılanma iken XIX. yüzyıldan itibaren Yahudiler, Müslümanlar ve diğer din mensupları da bu örgütlenmeye kabul edilmiştir. Bununla birlikte masonluğun Hıristiyan-Yahudi geleneğinin eklektik bir formu mahiyetinde modern ve müstakil bir din olduğu yönünde yaygın bir kanaat de

¹⁸ Sabi Varon, "**Neden Post- Siyonizm**", Salom Gazetesi, 21 Şubat 2007.

¹⁹ Şinasi Gündüz, **Din ve İnanç Sözlüğü**, Vadi Yay., Ankara, 1998, s. 250.

²⁰ Emre Avşar, **Cumhuriyeti Kuran Masonlar**, Nokta yay., İstanbul, 2007, 11- 12.

vardır. Masonluk genel olarak ülkelerin siyasi, iktisadi ve idari yapılanmalarında rol oynayan, uluslararası bir güç olarak görülür. Genel olarak I. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Arap devletlerinde ve diğer İslâm ülkelerinde masonluk gittikçe yoğunlaşan Siyonizm hareketleriyle ve özellikle İsrail devleti'nin kuruluşuyla irtibatlandırılarak Yahudilerin İslâm'a karşı bir komplosu ve Avrupa sömürgeciliğinin İslâm ülkelerine yönelik bir aracı olarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede Fransız kolunun dinî değerleri dışlayan karakterinin yanı sıra XX. yüzyıl başlarındaki İngiliz masonluğunda Yahudilerin tesiri ve İsrail devleti'nin kuruluş sürecinde İngiliz ve Amerikan masonlarının çalışmalarının etkili olduğu kanaatidir. Bundan dolayı masonların günümüz Arap coğrafyasında, Lübnan ve Fas dışında, örgütlü faaliyetleri yasaklanmıştır.²¹

Anti-semitizm: Yahudi aleyhtarlığı anlamına gelmektedir. Tarihin farklı dönemlerinde bulunmakla birlikte 20. yüzyılda sistemli bir hale gelmiştir.²² Son yıllarda Yahudi toplumu antisemitizm tanımını genişleterek Yahudileri ve İsrail devletini tenkit eden her türlü ifadeyi ve Yahudiler hakkındaki her türlü abartılı söylemleri, komplo teorilerini antizemitizm kavramı içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini deklare etmişler ve bu kanaatlerini kamuoyu ile paylaşmışlardır.

Soykırım: İdeolojik nedenlerle farklı ırk, renk, milliyet ya da din sahibi halk kitlelerini yok etmeye çalışmak. Bu kavram "Holokost" şeklinde kullanılarak özelde Yahudilere yapılan soykırım vurgulanır.

İrkçilik: Mensup olunan ırkı diğer ırklardan üstün gören görüş.

Arz-ı Mev'ud: Allah'ın Hz. İbrahim'e ve onun soyundan gelenlere vermeyi vaad ettiği yer için kullanılan terimdir. İbrânîce'de "Eretz Israel" (İsrail diyarı) denilen bu bölge Ahd-i Atîk'te "Ken'an diyarı", "diyar", "gurbet diyarı", "memleket" diye de zikredilmektedir. İkinci Mâbed döneminden itibaren ise "arz-ı mev'ûd" diye adlandırılmış olup Ahd-i Cedîd'de de bu isimle geçmektedir. Ahd-i Atîk'te burası ayrıca "iyi ve geniş diyar" "süt ve bal akan diyar", "bütün memleketlerin süsü olan diyar" diye tavsif edilmiştir. Kitâb-ı Mukaddes'te Hz. İbrahim'e yapılan vaadde,

²¹ Avni Özcan, "Masonluk", İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1994, C. XXVIII, s. 95-97.

²² Eva Groepler, **Anti-semitizm**, Çev. Süheyla Kaya, İstanbul 1999, s. 7 vd.

"Mısır ırmağından büyük ırmağa, Fırat ırmağına kadar olan bölge"; Hz. Musa ve Yeşu'ya yapılan vaadde de İsrailoğullarının ayağının bastığı her yer arz-ı mev'ud olarak belirtilmiştir.²³

Kudüs: Üç semavi dinde önemli kabul edilen, günümüzde İsrail devleti'nin başkenti olan kutsal şehir. Kudüs'ün, Müslümanların Yahudilere karşı tutumlarında önemli rolü bulunmaktadır.

İmaj: Fransızca kökenli bu kelime imge, genel görünüş izlenim gibi anlamlarda kullanılmaktadır.

Siyasal İslam: İslam dininin genellikle siyasal boyutunu öne çıkaran ve siyasette İslam dininin temel argümanlarını söylem haline getiren akım. Daha çok Batılı araştırmacılar tarafından kullanılan bu kavram Türkiye'deki İslami gruplar tarafından pek kabul görmeyen ve kullanılmasına karşı çıkılan bir kavramdır.

Milli Görüş: Türkiye ve Avrupa'da, Prof. Dr. Necmeddin Erbakan'ın öncülük ettiği siyasal ve sosyal hareket. Maddi ve manevî kalkınmaya önem veren, tarihiyle iftihar eden, ahlak ve maneviyatı önceleyen, fikir ve inanç özgürlüğünü savunan, an'ane ve örfleri saygıyla koruyan, Batıcılık felsefesine karşı çıkan, millî kimliği ön plana çıkaran, ilerleme fikrini savunan, her türlü istismar ve tefeciliğe karşı çıkan, sanayileşmeyi ve kalkınmayı önemseyen düşünceye verilen addır. 1969 yılında Türkiye'nin siyasi hayatında bağımsızlar hareketi olarak başlamış, sırasıyla MNP, MSP, REFAH PARTİSİ, FAZİLET PARTİSİ olarak siyasi çalışmalarına devam etmiş günümüzde de Saadet Partisi olarak çalışmalarını sürdürmektedir. 2001 yılında yenilikçi hareket adıyla bir bölünme yaşayan hareket, 2010'da ikinci bir bölünme yaşayarak Numan Kurtulmuş ve ekibi Saadet Partisinden ayrılarak HAS Parti ile yoluna devam etmektedir.

Milli Görüş hareketi, esasında sadece siyasi bir parti faaliyetinden ziyade İslam medeniyetini yeniden diriltme idealiyle geniş bir organizasyon felsefesi ve

²³ Arz-ı Mev'ud için bkz., Tesniye, 26/15; İşaya, 57/13, Tekvîn, 17/8, Tekvîn, 26/2-3, , Çıkış, 3/8, Çıkış, 3/8; Levililer, 20/24; Tesniye, 11/9; Yeremya, 11/5; 32/22; Heze-kiel, 20/6, 15, (Hezekiel, 20/6, 15, (Tekvîn, 15/8, Tesniye, 11/24; Yeşu: 1/3, Tesniye, 11/24; Yeşu: 1/3, İbrânîler'e Mektup, 11/9. Arz-ı Mev'ud hakkında daha geniş bilgi için bkz. Abdurrahman Küçük, "Arz'ı Mev'ud", TDV İslam Ansiklopedisi, III, s.442-444 (İstanbul,1994).

yapılanması olduğu iddiasıyla hareket eden bir projedir. Başlangıçta reaksiyoner ve içi boş sloganlardan ibaret olduğu farzedilen hareketin Türkiye’de gerçekleştirdiği yapılanma diğer partilerde pek görülmemektedir. Milli Görüş felsefesi doğrultusunda yapılan bazı kuruluşlar şunlardır:ESAM, HUDER, İSİLAY, Mahalli İdareler Derneği, Sağlık-Der, MÜSİAD, TAKVA, TEKDER, ASKON, HAK-İŞ, TİMDER, YİMDER, MESDER, MGTV, AGD, BTH, Memur-Sen, OSİAD, Şuurlu Öğretmenler Derneği, TV5, Milli Gazete. Bu kuruluşların bir kısmı harekete karşı kuruluşundan sonra mesafe koymuş, bir kısmı da Milli Görüş idarecileri ile paralel bir şekilde faaliyetlerine devam etmektedir.

Ehl- i Kitap: Kur’an-ı Kerim ve hadis- i şeriflerde kendilerine kutsal kitap verildiği belirtilen Yahudi ve Hristiyanları ifade etmek için kullanılan terim.²⁴

Gerek Yahudilik, gerekse Siyasal İslam’a ilişkin yukarıda sayılan kavramların dışında çok sayıda yardımcı kavrama bu çalışmada yer verilecektir.

D. ARAŞTIRMANIN TEMEL KABULLERİ VE HİPOTEZLER

1.Müslümanların Yahudilerle Medine’de yaptıkları “vatandaşlık antlaşmasında” Hz. Muhammed, Müslümanlarla Yahudileri bir ümmet “toplum” olarak nitelemiş ve farklı din mensuplarının aynı coğrafyada barış içerisinde yaşayabileceklerinin fikri temellerini atmıştır.

2,. Türk toplumunda genelde Hristiyanları, Yahudilere üstün tutan bir anlayış mevcuttur. Bu anlayışın oluşumunda, konuyla ilgili ayet ve hadislerin yorumlanma tarzı, Yahudi-Mesih hareketleri (Sabetay Sevi vb.) ile özellikle Theodor Herzl’in siyasal faaliyetleri etkin olmuştur. Zayıflayan ilişkiler sonrasında son dönemde Yahudilere olan güven sarsılmıştır.

3. Resmi görüş ve geniş halk kesimlerince benimsenen bu negatif tutuma rağmen, gerek Avrupa ve gerekse Suriye ve Irak gibi Arap ülkelerinden kitleler halinde Yahudi halkı Türkiye’ye getirilmiş ve buradan İsrail’e göç etmelerine katkıda bulunulmuştur. Bu durum derinlerde yatan bir ilişkinin ifadesidir.

²⁴ Remzi Kaya, “Ehl- i Kitap”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1994, C.X, s. 516- 519.

4. Dünyada ve Türkiye’de Yahudiler tarafından anti-semitizm olarak değerlendirilen pek çok kanaat İsrail toplumunda çok daha ağır ifadelerle tartışılmasına rağmen, İsrail’de bu söylemler anti-semitizm suçlamasıyla karşılaşmamaktadır.

5. Dünyada İsrail’e karşı yapılan tenkitleri anti-semitizm olarak gören Yahudi kesim anti-semitizmi siyasal bir araç olarak kullanmaya devam etmektedir.

6. Türkiye’de Milli Görüş’ün Yahudilerle ilgili söylemi pek çok aydın tarafından komplo teorisi olarak değerlendirilmektedir.

7. Milli Görüş çizgisinde kurulan bütün partilerde Siyonizm kavramı, ideolojik karşıtlığın üzerine bina edildiği temel kavramlardan bir tanesidir.

8. Yahudilik, Masonluk, Siyonizm kavramları genelde pek çok kullanıcı tarafından karıştırılan farklı kavramlardır.

9. Milli Görüş camiasında Yahudilik, Siyonizm ve İsrail’e dair bilgi kaynakları bilimsel olmaktan ziyade siyasi bir anlam ve retorik bir söylem içermektedir.

10. Türk toplumunda, İsrail ile özdeşleştirilen Amerika’nın ve İsrail’in İslam coğrafyasında uyguladığı haksız baskı ve işgallere bağlı olarak, İsrail’e ve beraberinde Yahudilere yönelik antipati, öfke, düşmanlık ve negatif önyargılar son yarım asırda artmıştır.

11. Türkiye’de Siyasal İslam mensupları, Hristiyanlıktaki “Günahkârı sev, şeytandan nefret et” esprisine yakın bir anlayışla birey olarak Yahudilere saygı duyarken, Siyonist faaliyetler ile Siyasal Yahudiciliğe karşı olumsuz bir duruş sergilemektedirler.

12. Siyasal İslami harekette Kudüs’ü kurtarma ideali, sürükleyici bir argüman olmuştur.

13. Cumhuriyet döneminde farklı siyasal eğilimlere sahip kesimlerce, Yahudiler hakkında nispeten negatif sayılabilecek kanaatler hep var olmuştur. Araştırmacı Cevat Rıfat Atilhan bu konuda özellikle muhafazakâr kesime öncülük etmiştir.

14. Pek çok Müslüman aydın, Yahudi karşıtlığını dini metinlerle temellendirmeye çalışmaktadır.

15. Tarihsel olarak Müslüman toplumlarda karşılığı olmayan Yahudilere karşı negatif kanaat ve tavırlar; Hristiyan Batı dünyasının Yahudi düşmanlığı fikirlerinden, 19. yüzyıldaki ulusçuluk hareketlerinden ve Rusya'daki anti-semitik düşünce ve faaliyetlerden olumsuz anlamda etkilenmiştir.

F. ARAŞTIRMA MEKÂNLARININ TANITIMI

Anketleri uygulama mekânları olarak İstanbul, Ankara ve Konya illeri seçilmiştir. Bu illerin tercih edilme sebebi Türkiye'deki bütün dini, siyasi ve ideolojik hareketlere öncülük etmeleridir. İstanbul ili, gerek nüfusu gerek geçmişi, gerek tarihsel birikimi itibarıyla Türkiye'de belirleyici olması sebebiyle öncelikle tercih edilmiştir. Ankara, Saadet Partisi de dâhil, bütün partilerin resmi olarak merkezleri olması, bütün üst düzey yöneticilerinin burada bulunması dolayısıyla incelememize alınmıştır. Konya ise Milli Görüş hareketinde çok özel bir konumdadır. Zira Necmettin Erbakan siyasi hareketini buradan başlatmıştır. Parlamente'ye ilk defa Konya'dan seçilerek girmiştir. Konya ili adeta Milli Görüş Hareketinin kalesi olarak görülmüştür.

G. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEMLER VE SINIRLARI

A. Niteliksel Çalışma

Araştırmanın ilk evresinde hızlı tarama tekniği ile konumuzla ilgili yerli ve yabancı yayınlar tarandı. Bu bağlamda öncelikli olarak Milli Görüş hareketi ve onun ilgili kurumları araştırıldı. Bunun yanı sıra Prof. Dr. Necmettin Erbakan ile ilgili yazılan eserler tarandı. Konunun güncel boyutunu incelemek için başta Milli Gazete olmak üzere Milli Görüş hareketinin basın taraması yapıldı ve bu konuda en önemli kaynak kütüphane olarak TBMM kütüphanesinden istifade edildi.

Konunun anlaşılmasına katkı sağlayacağını düşündüğümüz ilk bölümde Yahudilerin diğer toplumlar ve Müslümanlarla ilişkileri tarihsel bir süreç izlenerek

günümüze kadar getirilmeye çalışıldı. Bu bölümde, özellikle Yahudi yazarlardan istifade edilmeye çalışılarak, konuyla ilgili yabancı kaynaklardan ve Türkçe yazılmış çalışmalardan istifade edilmiştir.

Konuyla ilgili belli bir altyapı oluşturulmasına katkı sağlama düşüncesiyle karşılıklı derinlemesine görüşme teknikleri kullanılarak, Milli Görüş hareketinin siyasallaşma sürecine girdiği andan itibaren idareci konumunda olan, Milli Görüş hareketinin fikirlerinin kamuoyunda yansıtılmasında fikirleri ve kanaatleri ile belirleyici olan kişilerle şu başlıklar altında birebir karşılıklı görüşmeler yapılmıştır: a) Milli Görüş hakkında genel bilgiler ve Milli Görüşün dünyayı algılama şekli b) Yahudi ve Yahudiliğe karşı tutum c) Yahudi ve Yahudilikle ilgili bilgi kaynakları d) İsrail ve Siyonizmle ilgili tutumları e) İsrail ve Siyonizmle ilgili bilgi kaynakları f) Milli Görüş hareketinin konuyla ilgili politikaları ve uygulamaları muhataplara sorularak bilgiler edinildi. Bu bilgiler aşağıdaki sorular altında anlaşılmaya çalışılmıştır:

1.Milli Görüş’ün tarihi gelişimi nasıl bir süreç izlemiştir? Beslendiği kaynaklar nelerdir? Bu konuda bilgilerinize başvurmak isterim.

2.Ehli kitap ve Yahudilerle ilgili pek çok ayeti kerime var. Bu konuda bazı araştırmacılar şu ayetlerden yola çıkarak farklı yorumlarda bulunuyorlar. Bu konuya sizce nasıl yaklaşılmalıdır?

“Sen onların dinlerine uymadıkça Yahudi ve Hristiyanlar senden kesinlikle hoşnut olacak değildirler. De ki: Şüphesiz doğru yol, Allah’ın gösterdiği yoldur. Eğer sana gelen bunca ilimden sonra onların hevalarına uyacak olursan, senin için Allah’tan ne bir dost vardır ne de bir yardımcı.” (Bakara Suresi, 2/120)

“Şüphesiz iman edenler(le) Yahudi’ler, Hristiyan’lar ve Sabiiler(den kim) Allah’a ve ahiret gününe iman eder ve salih emellerde bulunursa, artık onların Allah katında ecirleri vardır. Onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmayacaklardır.” (Bakara Suresi, 2/62)

Ey iman edenler, Yahudi ve Hristiyan’ları dostlar (veliler) edinmeyin; onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden onları kim dost edinirse kuşkusuz onlardandır.

Şüphesiz Allah, zalimler topluluğuna hidayet vermez. (Maide Suresi, 5/51). Onların hepsi bir değildir. Kitap ehlinde bir topluluk vardır ki, gece vaktinde ayakta durup Allah'ın ayetlerini okuyarak secdeye kapanırlar (Al- i İmran Suresi, 3/113).

3.Yahudi, Musevi, Siyonist, Mason kavramları arasında nasıl bir ayrım vardır; bu kavramlara nasıl bir anlam yüklemeliyiz?”

“Milli Görüş Hareketi diğer ideolojilerden Emperyalizm, Modernizm, Kapitalizm gibi ideolojilere/akımlara değil de neden Siyonizm’e vurgu yapmaktadır?

4.Yahudiler uluslararası arenada hangi alanda belirleyici durumdadır?

5.Yahudi karşıtlığı dini temellerden daha çok siyasi sebeplere dayanmaktadır düşüncesi hakkında kanaatleriniz nelerdir?

6.Sayın (yetkili) yaptığımız araştırmalardan edindiğimiz intiba, Siyonizm konusunda Milli Görüşün beslendiği kaynaklar, daha çok Milli Görüş geleneğinde yetişmeyen araştırmacılarından oluşmaktadır. Bu konuyla ilgili neler söylemek istersiniz?

7.Milli Görüşün paradigmasını oluşturan üç kavramdan biri olan ‘Siyonizm karşıtlığı’ kitleleri harekete geçirmek için kullanılmıştır, iddiası hakkında neler söylersiniz?

8.Milli Görüş hareketinin bundan sonraki Yahudi’lerle ilgili öngörülleri ve uygulamaları nasıl bir strateji üzerine bina edilmiştir?

9.Tarih boyunca Osmanlılar Yahudilere kucak açıp onlarla iyi ilişki kurmuşlar ve onları koruma altına almışlardır. Buna karşın Hristiyanlarla sürekli savaş halinde olmuşlardır. Bu geleneğin üzerine bina edilen Milli Görüş hareketi Yahudileri bir numaralı düşman olarak görmüştür, bu konuya nasıl yaklaşıyorsunuz?

10.Yahudiler asırlarca sadece var olma mücadelesi vermiş ve rakamsal olarak halen küçük bir topluluktur. Şu anda Ermenilerin yapmaya çalıştığı gibi, günümüz dünyasında Yahudileri sürekli gündemde tutmak onların uluslararası arenada güçlü olmasına pozitif anlamda katkı sağlamış olmaz mı?

11.Anti-semitizm Milli Görüş için neyi ifade etmektedir?

12-Milli Görüş hareketi'nin muhalefette İsrail ve Siyonizm'e karşı gösterdiği tepkiyle iktidarda yapmış olduğu uygulamaları arasında farklılıklar vardır iddiası hakkında kanaatleriniz nelerdir?

13-Milli Görüşün öngördüğü dünyada Yahudilerin yeri neresidir?

14-Milli Görüş'ün "Dinler Arası Diyalog" ve bilhassa Yahudilerle ilgili olarak kanaati nedir?

15-Günümüz dünyasında Yahudilerin; bilhassa Evangelist Hıristiyanlarla olan ilişkileri hakkında neler söylemek istersiniz?

Ana başlıklarını verdiğimiz bu sorular Milli Görüş hareketinde belirleyici olan üst düzey kadroya yazılı olarak iletilmiştir. Daha sonrada bazı katılımcılar bu sorulara yazılı olarak cevap vermeyi tercih etmiş bir kısmıyla da yüz yüze görüşülerek ve detaylı bir şekilde tartışılarak konu hakkındaki kanaat, yorum ve bilgiler değerlendirmeye alınmıştır.

B. Niceliksel Çalışma

Araştırmanın ikinci evresinde, niteliksel çalışma yöntemiyle edinilen bilgiler doğrultusunda hazırlanan anket uygulanmıştır. Uygulanan anketlerin tümü partinin İstanbul, Ankara ve Konya'daki Milli Görüş mensuplarının kendileri tarafından doldurulmuştur.

Bu araştırmanın yapıldığı 2000'li yılları Milli Görüş hareketinin dönüşüm ve gelişim yılları olarak algılamak gerekirse, kurucu nesil olan Necmettin Erbakan ve arkadaşları ile yönetimin başına geçen ve daha sonra da yeni bir parti kuran Numan Kurtulmuş'un başkanlığını yaptığı (Kurtulmuş daha sonra hareketten ayrılmıştır) yeni jenerasyonun konuya yaklaşımları da aktarılmaya çalışılmıştır. Buradaki amacımız, ilk jenerasyon ile sonraki kuşak arasında Yahudilere ilişkin oluşan kanaatlerin farkını anlamaktır.

Bütün bu görüşmelerden sonra bu bölümde Milli Görüş hareketinin siyasal alandaki temsilcisi olan Saadet Partisi il ve ilçe başkanlıklarıyla, Milli Görüş

hareketinin fikri olarak beslenme kaynağı olan ESAM yöneticileri ve Milli Görüş mensubu eğitimcilerin oluşturduğu “Şuurlu Öğretmenler Derneği” mensuplarıyla yapılan anketlerin sonuçları verilerek değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Anketler Türkiye’deki Milli Görüş hareketinin en önemli merkezleri olan İstanbul, Ankara ve Konya’da gerçekleştirilmiştir.

Anketimizdeki sorular şu şekilde derlenmiştir:

İlk on soruda katılımcıların kişisel bilgileri ve Milli Görüş hareketi içindeki konumları belirlenmiş ve kendilerini nasıl tanımladıkları sorgulanmıştır.

On birinci ve on sekizinci sorularda katılımcıların genelde ve özel olarak Yahudilerle ilgili bilgi kaynakları tespit edilmeye çalışılmıştır.

On dokuzuncu soru ile elli ikinci sorular arasında Yahudilik, Masonluk, Siyonizm, Sabetaycılık hakkındaki farkındalık ve bu kavramları algılama ölçülmeye çalışılmıştır. Bazı sorular ile Yahudiler, Siyonistler ve Türkiye- İsrail ilişkilerinin mevcut durumu hakkındaki kanaatler ve gelecekte iktidara geldiği takdirde yapılacak uygulamalar hakkındaki kanaatler ölçülmeye çalışılmıştır.

Elli üç ve altmış dokuzuncu sorularda, Yahudi sermayesi, medeniyetler ittifakı- medeniyetler çatışması ve mevcut AK Parti iktidarının İsraille ilişkileri hakkındaki görüşler sorgulanmıştır. Uygulanan anketler SPSS programına girilerek tablolar haline dönüştürülmüş ve tablolar teker teker yorumlanmıştır.

I. BÖLÜM

YAHUDİ ALGISI

Çalışmamızın konusunu teşkil eden Yahudi imajını ve karşıtlığını araştırmaya başlamadan önce Bernard Lewis'in bazı tespit ve değerlendirmelerini aktarmanın konumuzu aydınlatacağı muhakkaktır. Bernard Lewis, *Semites And Antisemites/Semitizm ve Anti-semitizm: Çatışma ve Önyargıya Dair* adlı eserinin başlangıcında şöyle bir giriş yapar:

İsraililer, siyonistler ya da Yahudiler için benimsenen tanımlar nasıl farklılık gösteriyorsa, kendilerine karşı beslenen düşmanlık da farklılık göstermektedir. Bunlardan birincisi İsrail'e ve onu yaratan, bir ölçüde sürdüren Siyonist hareket ve ideolojiye muhalefettir. Siyonizm bir ideolojidir. İsrail ise bir hükümet tarafından yönetilen bir devlettir. İyi niyetli kişiler önyargıdan etkilenmeksizin bu ideolojiye karşı çıkıp onu reddedebilir veya eleştirebilir. Siyonizme muhalefetin ya da İsrail politikalarına eleştirinin anti-semitik bir önyargının ifadesi olduğunu varsaymak mantıksız ve haksızdır. Arap İsrail çatışması siyasi bir çatışmadır. Devletler ve halklar arasında önyargı veya zulüm gibi konulara ilişkin değil somut sorunlar üzerindeki bir uyuşmazlıktır. Arapların İsrail'e yönelik düşmanlıklarının anti-semitizmden kaynaklandığını düşünmek gereksizdir. Bu düşmanlığın açıklanabileceği başka yeterli sebepler de bulunmaktadır,²⁵ diyerek antisemitizm tartışmasına girer.

Lewis'in dile getirdiği bu hususlar, tarih boyunca hiç olmadığı halde son yıllarda İslam toplumlarında Yahudilerle ilgili pek çok olumsuz kanaatin oluşmasına ve mevcut uygulamaların iki dinin mensupları arasında ciddi problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Lewis, ikinci düşmanlık türünün tanımlanmasının daha zor olduğunu belirterek, bu düşmanlığın ve ayrımcılığın genel, sıradan, bir bakıma normal karşılanan, bazen “normal” bir zulme yol açan bir önyargı olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre bir kabilenin başka bir kabileye, bir ırkın başka bir ırka, bir inancın başka bir inanca ya

²⁵ Bernard Lewis, **Semitizm ve Antisemitizm**, çev. Hür Güldü, Everest Yay., İstanbul, 2004, s.12-13.

da bir yerin başka bir yere duyduğu şüphe ve rahatsızlık ya da çoğunluğun azınlığa karşı takındıkları tutumlar bu önyargıyla açıklanabilir. Nitekim dünyanın her yerinde genellikle başka bir kökenden gelen, özel bir ekonomik rol oynayan, düşmanlık uyandıran ve sonuç olarak baskılara maruz kalan azınlık gruplar mevcuttur. Sözelimi Batı Afrika'daki Lübnanlılar, Doğu Afrika'daki Hintliler, Güneydoğu Asya'daki Çinliler konuyla ilgili çarpıcı örneklerdir.²⁶

Lewis'e göre üçüncü düşmanlık ve muhalefet türü ise anti semitizmdir. Ona göre Yahudilere karşı duyulan nefret birçok paralellikler taşımakla birlikte bir bakıma biriciktir. Kararlılığı ve kapsamı, etkisi ve ölümcüllüğüyle ve neticede korkunç "nihai çözümü"yle bu nefret biriciktir. Sıradan bir önyargı ya da baskı çok korkunçtur ama bu tutum, neticede bir ırka yaşam hakkının tanınmaması ile ilgilidir. Bu kullanım kökü itibarıyla Yahudilerle Hristiyanlar arasındaki tarihsel ilişkilerden, Hristiyanların Yahudileri "tanrı katili" olarak görmelerine sebep olan özel ve özgün bir nefrettir.²⁷

Lewis'in bu tasnifinden sonra, anti-semitikdüşüncelerin kaynağının ne olduğu sorusuna cevap aramaya geçebiliriz. Pek çok Yahudi aydın, Orta Çağ Yahudi düşüncesinin önde gelen isimlerinden Maimonides'in fikir ve uygulamalarının anti-semitikdüşüncelerin oluşmasında ciddi paya sahip olduğunu iddia eder. Anti-Siyonist kimliği ile öne çıkan İsrail Shahak'tan bahseden Peter Edel, *Siyonizmin Tarihi* adlı kitabında şöyle der:

Her ne kadar Maimonides, Müslümanlara karşı duyduğu saygının altını çiziyorsa da, Yahudi olmayanlara yüksekten bakmaktan da geri durmuyordu. 1190 yılında kaleme aldığı *Şaşkınların Kılavuzu* (More Nebuchim) adlı eserinde 'Zenciler ve Türklerden' söz ederken onların; 'Tanrı'ya ibadet edecek alt yapıdan yoksun olduklarını' ve '...doğalarının akılsız hayvanlardan bir farkının olmadığını' yazmıştır. Bunun dışında Maimonides, bu halkların, insan seviyesinde olmadıklarını belirtmiştir. Aslında, Maimonides'e göre Yahudi olmayanın seviyesi, ancak bir insan ve maymun arasında bir yerlerde olduğuydu.

²⁶ Levis, s. 13.

²⁷ Levis, s. 14- 15.

Yahudi olmayanları hor görmesine karşın Maimonides, Yahudilere sempati besleyen Müslüman Sultan Selehaddin'in hizmetinde saray hekimi olarak çalışıyordu... Sultan, Maimonides'i Mısır'da yaşayan Yahudi cemaatinin başına getirmiştir. Maimonides'e göre Yahudi halk, Yahudi olmayanlarla sıkça, istedikleri gibi 'yasak evlilikler' yapıyorlardı. Maimonides, kırbaç ve dayak zoruyla bu evlilikleri sona erdirip çiftleri birbirinden ayırmıştır.

Maimonides, Talmud'daki, Yahudilerin Yahudi olmayanların emri altına girip hizmet vermelerini men eden hükümden muaf tutan istisnai madde sayesinde, Yahudi olmayan hükümdarın emrinde hizmet verebiliyordu. Gerçekte bu kural, diğer Yahudi olmayanlar gibi Yahudi halkını tehlikeye düşürüp, zarar vermesi ihtimali bulunmayan salt Yahudi olmayan hükümdarlar için geçerliydi. Bu yüzden, klasik Yahudiliğin yasaları gereği Yahudiler, Yahudi olmayan erk sahiplerinin emri altında hizmet vermek ve onların sağlığıyla ellerinden geldiği kadar ilgilenmekle yükümlüydüler. Talmud, diğer yandan Yahudi bir hekimin Yahudi olmayan sıradan insanları iyileştirmesine kesin bir yasak getirirken, hastalıkla cebelleşen Yahudi olmayan bir hükümdar ya da erk sahibini iyileştirmek için tüm gayretini göstermekle yükümlendirmişti. Bu nedenle, Orta Çağda, sıklıkla Yahudi olmayan hükümdar ve erk sahipleri, hizmetlerine Yahudi hekimleri alıyorlardı. Ancak, Yahudi olmayan seçkinlere hizmet edenler salt Yahudi hekimler değildi. Orta Çağ Hristiyan kralları ve erk sahipleri, aynı zamanda, vergi tahsilâtı gibi mali konular için de Yahudileri görevlendiriyorlardı.²⁸

Peter Edel'in yukarıdaki ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Yahudi olmayanlarda olumsuz Yahudi imajının ve karşıtlığının oluşmasındaki temel faktör Yahudilerin kendi tutum ve davranışlarıdır. Yahudilerin kendilerini diğer toplumlardan farklı ve üstün görmeleri onlara karşı olumsuz imajların oluşmasına ve kimi zaman kin ve nefrete yol açmıştır. Bu kin ve nefretlere de en çok Hristiyan toplumlarda rastlanmıştır.

²⁸ Peter Edel, **Siyonizm'in Tarihi Yıldızın Gölgesi**, Çev. Burak Sengir, Ceylan Yayıncılık İstanbul, 2008, s. 70- 71.

A.HIRİSTİYAN DÜNYASINDA YAHUDİ ALGISI

Yahudilerin M.Ö. 586 yılı civarında, Babil sürgününü yaşamaları, M Ö 312 yılında Selefkoslar'ın zulmüne uğramaları daha sonra MS 70 yılında Romalı komutan Titüs'ün yakıp yıktığı Kudüs'ten ayrılıp dünyanın dört bir yanına dağılmaları Yahudi tarihinin önemli dönüm noktalarını temsil eder. Bu tarihten 1948'de İsrail devleti'nin kurulduğu zamana kadar en büyük zulüm ve şiddeti, halklarının çoğunu Hristiyanların oluşturduğu Avrupa kıtasındaki toplumlardan görmüşlerdir. İlk çağlarda genelde putperestlerden şiddet gören Yahudiler, onların tanrılarına inanmadıkları için zulme uğramışlardır. Bu zulüm Hristiyanlığın resmi din olarak kabul edildiği Roma İmparatorluğu'nda da sürmüştür. Bu bağlamda Hristiyan-Yahudi ilişkilerini inceleyen biri, incelenen alanın bir anda anti-semitizm tarihine dönüştüğünü kolaylıkla görebilir. Bununla beraber bu kategorik Yahudi düşmanlığının, Hristiyan Batı'nın Yahudilerle ilgili kanaatleri ve uygulamaları olarak ikiye ayrılması konunun daha iyi anlaşılmasını mümkün kılacaktır.

Hristiyan Batı'nın Yahudilere ve Yahudiliğe bakışını Baki Adam, tarihi gelişim ve süreci içerisinde iki evreye ayırır: 1. Çatışma dönemi 2. Uzlaşma dönemi. Adam; gerek çatışma dönemini gerek uzlaşma dönemini incelediğimizde Yahudi karşıtlığının ekonomik, siyasal, sosyal pek çok sebebinin mevcut olduğunu belirttikten sonra Hristiyan Batı dünyasında anti-semitik düşüncenin kaynaklarına bakıldığında şu sebepleri sayar:

a. Teolojik Sebepler

Çatışma dönemi incelendiğinde bu sürecin Katolik Hristiyanlarca teolojik bazı esaslara dayandırıldığı görülür. Bu teolojik esaslar şunlardır:

1. Tekvin 49.10, İşaya 7.14 ve Kutsal Kitap'ın diğer birçok pasajında haber verilen Mesih, Haç'a gerilen Nasıralı İsa'dır.

2. İsrailoğullarının seçilmişliği, onların işlemiş olduğu günahlar sebebiyle Kiliseye geçmiştir. Kilise bu iddiasına Eski Ahid'den deliller getirmiştir. Kilisenin

iddiasına göre Pavlus, İbrahim'in gerçek neslinin Yahudiler değil, Hristiyanlar olduğunu söylemiştir. Ona göre, İbrahim'in neslinden olan herkes onun evladı değildir; onun evladı, vaaade uyanlardır. Bu va'de uyanlar da Hristiyanlardır. Petrus'un I. Mektubunda da Hristiyan cemaatler seçme nesil, mukaddes millet, has kavim olarak tanımlanmıştır. İsa'nın Yahudiler tarafından reddiyle Haç'a gerilmesi arasındaki ilgi ve İsrailoğulları'nın seçkinliğinin Kiliseye geçmiş olduğu inancı, bütün Kilise Babaları tarafından Yahudilere karşı kullanılmıştır.

3. İsa'nın Haç'a gerilmesinin cezası olarak Kudüs'deki Mabed yıkılmıştır. Bu, Tanrı'nın İsrail halkını reddettiğinin ifadesidir. Kalplerinin katılığı sebebiyle İsrailoğulları, Tanrı İsa'nın dönüşüne kadar yeryüzünde dolaşacaklardır. Sonra hepsi ihtida edecek ve İsa vasıtasıyla kurtuluşa erecektir.

4. Pavlus'un tasarrufuyla Yahudi şeriatı neshedilmiştir. Pavlus, mektuplarında Yeni Ahid'in gelmesiyle Eski Ahid'in neshedildiğini öğretmiştir²⁹

b. Ekonomik Sebepler

Yahudilerle ilgili anti-semitik düşüncelerin oluşmasında teolojik sebeplerin belki de hemen ardından gelen en önemli sebeplerin başında ekonomik sebepler vardır. Yahudilerin ekonomik rekabette önde oluşları ve 'faizli borç verme' uygulamaları anti-semitizmin oluşmasında ekonomik sebepleri teşkil eder. Tanrı katilliği suçlamasının yanında Yahudileri yaşadıkları toplumda en fazla sıkıntıya sokan tarafları, ticari anlamda tefecilik yapmalarıdır. Yahudilerin tefeciliğe girişmesi onları, toplumsal utanç ve fiziksel şiddet bir yana, kısıtlayıcı yasalara ve düşmanca siyasi eylemlere maruz bırakmıştır. On üçüncü yüzyılda durum daha vahim bir hal almıştır.³⁰ Esasen, Yahudilerin tefecilik konusundaki tutumlarının temelinde, dini bir emir değilse de bir ruhsat vardır. Zira Kutsal Kitap, "Kardeşinize para, yiyecek ya da faiz getiren başka bir şey ödünç verdiğinizde, ondan faiz almayacaksınız. Yabancıdan faiz alabilirsiniz ama kardeşinizden almayacaksınız. Böyle yapın ki,

²⁹ Baki Adam, "Katolik Kilisesi'nin Kurtuluş Öğretisi Açısından Yahudiliğe ve İslam'a Bakışı", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 41, Ankara, s.202.

³⁰ Mark R. Cohen, **Haç ve Hilâl Altında Orta Çağlarda Yahudiler**, Çev.Ahmet Fethi, Sarmal Yay İstanbul, 1997, s. 129.

mülk edinmek için gideceğiniz ülkede el attığınız her işte Tanrınız Rab sizi kutsasın”³¹ demektedir. Yahudi olan bir kişinin başka bir Yahudi’den asla faiz almaması ise farklı bölümlerde tekrar tekrar tembihlenmektedir: “Halkıma, aranızda yaşayan bir yoksula ödünç para vererseniz, ona tefeci gibi davranmayacaksınız. Üzerine faiz eklemeyeceksiniz. Komşunuzun abasını rehin alırsanız, gün batmadan geri vereceksiniz. Çünkü tek örtüsü abasıdır, ancak onunla örtünebilir. Onsuz nasıl yatar? Bana feryat ederse işiteceğim, çünkü ben iyilikseverim.”³²

Hristiyanlar, kendileri için de kutsal olan ve ellerindeki “Kitab”ın bir bölümünü oluşturan Tevrat’ı, yani Çıkış ve Tesniye’deki bu ifadeleri bilmiyor değillerdi. Ancak onlara daha yakın olan kutsal metin Yeni Ahid, faizin ve tefeciliğin dindaş, karşı din ayrımı yapmaksızın, dahası düşman bile olsalar insanlara yardımcı olmayı öğütlüyordu: “Ama siz düşmanlarınızı sevin, iyilik yapın, hiçbir karşılık beklemeden ödünç verin. Alacağınız ödül büyük olacak, Yüceler Yücesi'nin oğulları olacaksınız. Çünkü O, nankör ve kötü kişilere karşı iyi yüreklidir. Babanız merhametli olduğu gibi, siz de merhametli olun”.³³

c- Psikolojik sebepler

Pek çok bireysel-toplumsal sorun karşısında her taşın altında suçlu olarak bir Yahudinin aranması tarih boyunca Yahudilerin peşini bırakmayan yaygın bir durumdur. Nitekim Yahudilerle ilgili yazılan popüler kültüre ait pek çok kitap ve senaryo bu duyguyla aktarılmış, komplo teorilerinin büyük bir bölümü bu sebeplere dayandırılarak olgunlaştırılmıştır.³⁴

Orta Çağda Avrupa’nın büyük bölümünde yurttaşlık hakkı verilmeyen Yahudilerin, devlet ve orduda görev almaları yasaklanmış, çeşitli mesleklerden de dışlanmışlardır. Çok az sayıda örneğine Osmanlı’da da rastlanan ancak, padişahlar tarafından sert bir şekilde cezalandırılan, Pesah Bayramı’nda Yahudilerin, Hristiyan

³¹ Tesniye, 23:19- 20.

³² Çıkış, 22: 25- 27.

³³ Luka, 6:35- 36.

³⁴Bülent Şenay “**Yahudi-Hristiyan İlişkileri Tarihi ve Anti-semitizm-Oryantalizm İlişkisi**”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt: 11, sayı:2, 2002, s. 117-146.

çocuklarını kurban ettikleri söylentisi ilk kez 12. yüzyılda Avrupa’da görülmüştür. Ancak Avrupa’da cezalandırılan müfteriler değil, masum Yahudiler olmuştur. 12. yüzyılda Yahudilere sarı rozet takma mecburiyeti getirilmiştir. Şehirlerdeki Yahudilere gettolarda ikamet zorunluluğu da Avrupa genelinde Orta Çağdan yirminci yüzyılın başlarına kadar sürmüştür.³⁵

Hristiyanların, kutsal kitaplarının emirlerine ne kadar uydukları tartışılabilir bir konu olmakla birlikte, tartışılmayacak bir şey varsa o da Yahudilere dördüncü yüzyıldan başlayıp yirminci yüzyıla kadar hiç de iyi davranmadıklarıdır. Hatta bazı Hristiyan din adamları Anti-semitik yaklaşımlarının kaynağı olarak İncilleri gösterirler.³⁶ “...İsa, Varlıklı kişilerin Tanrı Egemenliği’ne girmesi ne kadar güç!” dedi. “Nitekim devenin iğne deliğinden geçmesi, zenginin Tanrı Egemenliği’ne girmesinden daha kolaydır” ifadeleri,³⁷ zengin Yahudilere duyulan nefreti anlamada önemli öğeler olarak görülmektedir.

Bir kilise babası olan Tertullian, II. ve III. yüzyıllarda Yahudi ayinlerine katılan paganlara: “Bu adetlere katılmakla, bilerek kendi dini ayinlerinizden sapıp yabancıların ayinlerine katılıyorsunuz. Zira Sebt günü ve saflık yemeği Yahudi perhizleridir; hepsi sizin tanrılarınıza yabancı olan lambalı törenler, mayasız ekmek ziyafeti ve açık havada dualar da Yahudi ayinleridir.”³⁸ der.

Antakya’da prespiter olan John Chrysostom, 336-387 yıllarında, Yahudilerden sakındırma sadedinde şunları söyler:

³⁵ **AnaBritannica**, Genel Kültür Ansiklopedisi, II, ed. Philip W. Goetz ve bşk, İstanbul, 2004, s. 169.

³⁶ İncillerdeki bu anlamda kullanılan bölümler için bkz., Alan Davies (1987), Robert Chazan (2005) “**Anti-semitizm**” , The Encyclopedia of Religion, Editor in Chief Lindsay Jones C. I, New York, 397 vd, örneğin Yuhannada şu ibareler yer alır: “İsa, “Tanrı Babanız olsaydı, beni severdiniz” dedi. “Çünkü ben Tanrı’dan çıkıp geldim. Kendiliğimden gelmedim, beni O gönderdi. Söylediklerimi neden anlamıyorsunuz? Benim sözümü dinlemeye dayanamıyorsunuz da ondan. Siz babanız İblis’tensiniz ve babanızın arzularını yerine getirmek istiyorsunuz. O başlangıçtan beri katildi. Gerçeğe bağlı kalmadı. Çünkü onda gerçek yoktur. Yalan söylemesi doğaldır. Çünkü o yalancıdır ve yalanın babasıdır. Ama ben gerçeği söylüyorum. İşte bunun için bana iman etmiyorsunuz yuh. Hanginiz bana günahlı olduğumu kanıtlayabilir? Gerçeği söylüyorsam, niçin bana iman etmiyorsunuz?” Yuhanna, 8: 42- 46.

³⁷ Luka, 18:23- 25.

³⁸ Cohen, s. 46

[Sinagog] sadece hırsızların ve işportacıların değil, şeytanların da toplanma yeridir; aslında, sadece sinagog değil, Yahudilerin ruhları da şeytanların meskenidir... Ruhları bu kadar kirli, kan ve cinayetle beslenen, şeytanların esiri bu insanlarla birlikte bir yerde nasıl toplanabilirsiniz, bunu nasıl yapabilir ve ürpermezsiniz? Onlarla selamlaşmak ve onlara bir tek söz söylemek yerine, bütün dünyaya yayılan bir salgın hastalık gibi onlardan uzak durmak gerekmez mi? Her türlü kötülüğün nedeni onlar değil miydi?³⁹

Hristiyanların Yahudi Karşıtlığının Neden Olduğu Olaylar

Onbeş ve onaltıncı yüzyıllarda Yahudi karşıtı yasalar özellikle Katolik ülkelerde yeni durumlara adapte edilmiştir. Yahudilerin gettolara kapatılması sürdürülmüştür. Yahudiler bu dönemde bazı katliamlara maruz kaldılar. On yedinci yüzyılda Ukraynalılar ile Polonyalılar arasındaki savaşlarda binlerce Yahudi katledilmiştir.

1492'de İber Yarımadasının her yanı Hristiyan hâkimiyetinde olmasına rağmen, Yahudiler ve sayıca çok büyük bir kitle olan Müslümanlar toplam nüfus olarak Hristiyanların sayısından çok fazlaydılar. Siyasal açıdan bu durumu çözmeye çalışan yönetim, önce sayıca az olan Yahudileri göç ya da Hristiyanlaşma tercihi yapmaya, sonra da Müslümanları toptan tasfiye etme yoluna gitti. ⁴⁰ 1492 ilk değildi. Yahudiler krallık fermanlarıyla 13. yüzyıl sonları ve 14. yüzyıl başlarında, İngiltere ve Fransa dâhil pek çok ülkeden kovulmuşlardır.⁴¹

Yahudi yazarlar tarafından yazılan herhangi bir Yahudi tarihi okunurken uyanan izlenim şudur: Miladi yıllarda Kudüs'ün tahribiyle başlayan diasporada Yahudilerin diğer milletlerle olan ilişkileri, Anti-semitizm⁴² ve holokost⁴³ şeklinde olmuştur. Herhangi bir toplumda barış ve huzur içinde yaşamaları ancak kısa zaman

³⁹ Cohen, s.47

⁴⁰ Bernard Lewis, **Çatışan Kültürler Keşifler Çağında Hristiyanlar, Müslümanlar, Yahudiler**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2002, s. V.

⁴¹ Lewis, 23.

⁴² Geniş bilgi için bkz., Davies ,Chazan ,s.397 vd

⁴³ Bkz., Davies, Chazan s.397 vd.

dilimleri içindir. Bu onların o ülkede zengin olana ve sosyal yapı içinde nüfuz kazanana kadar olan dönemleridir. Hatta Theodor Herzl, hiçbir ayrıma tabi tutmaksızın içinde Yahudilerin yaşadığı tüm ulusların aleni veya gizli Anti-semitik olduklarını iddia eder.⁴⁴ Bu yüzden her ne kadar anti-semitizm ve holokost kavramları tamamen geçen yüzyılın ortalarına doğru ortaya atılmış da olsa, Yahudiler bu durumun yaklaşık 2000 yıldır devam ettiği inancındadırlar.⁴⁵

Anti-semitizm, Alman propagandist Wilhelm Marr'ın 1879'da ortaya attığı ve o dönemde Orta Avrupa'daki Yahudi karşıtı eylemleri tanımlamak için kullandığı bir terimdir.⁴⁶ Kavram, din ve ırk bağlamında Yahudilere karşı düşmanlık ya da ayrımcılık anlamına gelmektedir. Bu husus, Türk Ansiklopedisi'nde benzer bir tanımla ifade edilmekle birlikte iki yönlü bir tanım getirilir: "... Anti-semitizm, dünyadaki bütün kötülük ve fesat hareketlerinin Yahudilerin eseri olduğu kanaat ve tesbitine dayanır. Hitler'in çok aşırı ve insafsız uygulamaları dolayısıyla bütün dünyada kınanmış bir anlayıştır. Siyonizm ise Yahudilerin karşı hareketidir."⁴⁷ Bu yaklaşımın kendine özgülüğü anti-semitizm ile Siyonizmi birlikte, hatta birbirine karşıt gelişen anlayış olarak tarif etmesine dayanmaktadır.

Batı toplumundaki Yahudilere karşı bu zulüm ve işkenceler, Siyonizmin doğmasının en temel sebebidir. Bu yüzden siyonizm değişik insanlar için çeşitli anlamlar taşıyan bulanık ve duygusal bir terimdir. Ancak özünde Yahudi kimliği ve Yahudilerin diğer uluslar arasındanki yerine ilişkin sorulara köklü bir yaklaşımı belirtir. Bir Siyonist için Yahudiler, ne dinsel bir topluluk ne de çeşitli ülkelerdeki etnik azınlıkların gerçek bir birliği; kendine ait vatani olan bir halktır. Genel kuralın özgün ve tanımlanamaz bir biçimi değil, dünyanın diğer insanları ile eşit ve normal bir insandır. Tarih boyunca Batı anti-semitizmini yaşamış olan Yahudiler için tek çözüm, Yahudi devletinin yaratılması için siyasal bir program takip edilmesidir. Bu yüzden Yahudilerin İsrail topraklarına dönmesi, Yahudi tarihinde yeni bir düşünce

⁴⁴ Theodor Herzl, **Yahudi Devleti**, çev. Sedat Demir, İstanbul, 2007, s. 32.

⁴⁵ Soykırıma, ideolojik, çıkarıcı bir kurgu yaklaşımı için bkz. Norman G. Finkelstein, **Soykırım Endüstrisi Yahudi Acılarının İstismarı**, çev. Erkan Saka, Gökçe Kaçmaz, İstanbul, 2001, s. 11 vd.

⁴⁶ Davies, Davies, Chazan, s.397 vd.

⁴⁷ "Antisemitizm", Türk Ansiklopedisi, İstanbul, 1985, C. I, s.158.

değildir. 1799'da Napoleone Bonapart, Afrika ve Asya Yahudilerine eski Kudüs'ü kendi bayrağı altında yeniden kurmaları için çağrıda bulunmuş, 1840'ta Lord Shaftesbury, Filistin Kolonizasyonu teorisini ortaya atmıştır. Disraeli, George Eliot ve Alexander Dumas gibi yazarlar kutsal topraklara dönüşün romantik tasarımını yaygınlaştırmışlardır. Bunlara ilaveten, Alman Moses Hess (1812- 1875), Sarayevolu Haham Yahudah Alkali (1798- 1878) ve Posen'li Haham Zivi Hirsch Kalisher (1795- 1874) gibi yazarlar Avrupa'daki ulusalcılık akımlarını Yahudi terimlerine uyarlamışlardır. Bu kişiler, Avrupa'da Siyonizmin düşünsel müjdecileri olarak kabul edilirler.⁴⁸

Siyonizm önder ve izleyicilerinin değişik akımlarla ilişkisi vardır. Marxist ve Siyonist düşüncelerin ayrıntılı birlikteliğini öne süren Ber Borochov (1881- 1917) 1906'da Rus Yahudi proleter hareketleri içinden oluşturduğu Poolei Zion Siyonist İşçiler Partisi'nin öncü düşünürü idi. Poolei Zion, düşüncelerini aynı yıl Ramle Platformunda Yahudi ulusalcılığı ile dünya sosyalizminin birleşimini formüle eden Filistin'e taşıdı. Görüşükleri arasında daha sonra İsrail birinci başbakanı olan David Ben-Gurion da vardı. Bütün bu çalışmalar sonunda, kurulacak İsrail devletinin ve pek çok kurumunun temelleri atılmıştır. Ancak Siyonist hareket gücünü başlangıcından beri ideologlarının kuramlarından hatta öncülerinin kendilerini feda edercesine yaptıkları çalışmalardan almamıştır. O, daha çok Yahudi olmayan bir toplumda yükselen anti-semit faaliyetler ile II. Dünya Savaşı'nda Yahudilere soykırım yapan Nazi eylemlerinin neticesinde güçlenmiştir. Sonuçta, Nazilerin istediği Yahudisi olmayan bir toplum ile Siyonistlerin istediği Yahudilerin İsrail'e göçü gerçekleşmiştir.

Bununla beraber G. Neuburger'ın dediği gibi, siyasal siyonizmin çıkışında lider konumdaki insanlar genelde dini kimlikleri ön planda olan insanlar değillerdi. Genelde laik, seküler veya ateist kimlikte idiler.

18. yüzyılda Aydınlanma ve Fransız Devrimi ile birlikte Avrupa'ya dinsel özgürlük ortamı gelene kadar, Yahudiler dönem dönem kısımlarla karşılaşmışlardır.

⁴⁸ E. Montet vd., **Tarihte ve Günümüzde Siyonizm ve Yahudilik**, çev. Adnan Yazıcı, Örgen Uğurlu, Kemal Demir, Örgün yay İstanbul, 2006, s. 13- 16.

Bu dönemde Fransa ve diğer Batı Avrupa ülkelerinde Yahudilere yurttaşlık hakları verilmeye başlanmıştır. Ancak, Yahudilerin sosyal hayattaki başarıları öfke ve düşmanlığa yol açmıştır. 19. yüzyılda Avrupa'yı saran milliyetçilik akımları, anti-semitizme dinsel olmaktan çok ırksal bir nitelik kazandırmıştır. Yahudilerin arî ırklardan aşağı olduğunu savunan bilimsel nitelikteki iddialar, sosyal sorunlardan Yahudilerin sorumlu tutulabildiği ülkelerde anti-semitizmi güçlendirmiştir. Nitekim Almanya ve Avusturya'da anti-semitizm 19. yüzyıl sonlarında kendi siyasal partileri olan örgütlü bir harekete dönüşmüştür.⁴⁹

Anti-semitizm, Rusya'da devlet politikasının bir parçası olarak çarlık dönemi boyunca sürmüştür. 18. yüzyıl sonlarından başlayarak, Yahudilerin, batı yörelerinde geniş bir yerleşme alanı dışında yaşamaları yasaklanmıştır. 1882'de yaygın anti-semitik gösteriler başlamış, bunun ardından Yahudilerin kırsal alanlardaki mülklerine el konulmuştur. Nihayet Yahudiler, kitleler halinde Batı ülkelerine göç etmiştir. Ancak o ülkelerde de yabancı düşmanlığına hedef olmuşlardır.⁵⁰ Bu göçlere rağmen Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği döneminde Rusya'da, 1979 yılı sayımında çoğunluğunu *Yidiş* dilini konuşan Aşkenazların oluşturduğu 1 milyon Yahudi yaşamaktaydı. Günümüzde hala ABD ve İsrail'den sonra en büyük nüfus Rusya'da yaşamaktadır.⁵¹ 20. yüzyıl başlarında Rusya'da, anti-semitizmde bir gerileme görüldüyse de, 1917 Ekim Devrimi'nin önderleri arasında çok sayıda Yahudi'nin bulunması anti-semitikönyargıların "Yahudi Bolşevizmi" gibi yeni bir hedefte odaklaşmasına sebep olmuştur.⁵²

1933'te Almanya'da Adolf Hitler'in iktidarıyla birlikte anti-semitizm, Alman sınırlarının dışına taşmıştır. Bu konuda dikkatli davranan Hitler, bir yandan Yahudi halka düşmanlık politikasını yürütürken diğer yandan Siyonist liderlerle iyi geçinmiştir. Siyonistler de en azından bir süre için Hitler ile iyi geçinmenin faydasına inanıyorlardı. Zira Siyonizmin birinci derecede siyasal hedefi olan bir Yahudi

⁴⁹ "Antisemitizm", AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi, II, ed., Philip W., Goetz, vd. Bşk, İstanbul, tsz., s. 169.

⁵⁰ AnaBritannica, a.g.m., s. 169.

⁵¹ Besalel, 156 vd.

⁵² AnaBritannica, a.g.m., s. 169.

devleti kurma idealinin gerçekleşebilmesi için Yahudilerin İsrail Filistin topraklarına göç etmeleri gerekiyordu. Almanya'da bu dönemde zaten Yahudiler istenmiyordu. Bu ideal iki tarafın da işine geliyordu.⁵³ Esasen Hitler'in yeni bulduğu şey (Yahudi düşmanlığı), Kilise'nin asırlardır bilip uyguladığı bir husustur. Hitler bu durumu popülaritesini arttırmak için araç olarak görüyordu.⁵⁴ Nitekim bu dönemde Fransa'da Kukuletalılar, Macaristan'da Demir Haç Partisi, İngiltere'de İngiliz Faşistler Birliği ve Amerika'da da Alman- Amerikan Birliği ile Gümüş Gömlekliler gibi Yahudi düşmanı örgütler ortaya çıkmıştır.⁵⁵

Avrupa'daki Yahudi karşıtlığı, Yahudilerin Amerika'ya göç etmelerine neden olur. Yahudilerin Amerika'ya ilk göçleri 1654 tarihine denk düşer. New Amsterdam'a göç eden Yahudiler 1655'te Amerika'daki cemaatlerini oluşturdular.⁵⁶ İngilizler 1664'te New Amsterdam'ı ele geçirip adını New York olarak değiştirmişlerdir. New York'ta cemaatlerini oluşturan Yahudiler 1730'da ilk sinagoglarını kurarlar. 1740 yılında kısıtlı bir vatandaşlık hakkı alırlar. Kuzey Amerika'daki İngiliz kolonileri 1776 yılında Amerika Bileşik Devletleri adı altında toplanınca Yahudilerin bu topraklarda yaşaması daha da kolaylaşır.⁵⁷ 1800'lü yılların başlarında Philadelphia'da ilk Aşkenaz sinagogu kurulurken, 1824'de Güney Carolina ve Charleston'da ilk reformist Yahudi grupları oluşmaya başlamıştır. 1830'larda pek çok Alman Yahudi Amerika'ya göç etmeye başlamış ve nüfuz daha da artmıştır. 1880'deki ilk sayıma göre Amerika'da yaşayan Yahudi nüfusu yaklaşık 250.000 civarındadır.⁵⁸

Rusya'da Yahudi karşıtlığının artması üzerine 1881 yılında çok sayıda Rusya Yahudisi Amerika'ya göç etmeye başlar. 1906 yılında başta Doğu Avrupa'dan olmak üzere 153.748 Yahudi Amerika'ya göç etmiştir. İngiliz hükümeti aynı yıl içinde

⁵³ Garaudy, S. 67.

⁵⁴ Seymour Rossel, **The Holocaust The Fire That Raged**, New York, 1989, s.16- 17.

⁵⁵ **AnaBritannica**, a.g.m., s. 169.

⁵⁶ Öncesindeki gelişmeler için bkz. Hasia R. Diner, **Jews of the United States, 1654 to 2000**, University of California Pres, 2004, s.13.

⁵⁷ Besalel, s. 135 vd. ; David Ojalvo, “**Amerikan Yahudiliği 350 yaşında**”, Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete, 10. 02. 2006.

⁵⁸ Ojalvo, a.g.m.

Balfour Bildirgesi'ni yayınlayınca, 1920'lerden itibaren Amerika'da antisemit bir düşünce yükselmeye başlamıştır. Bu dönemde özellikle Henry Ford'un yaptığı Yahudi karşıtı çalışmalar dikkat çekmektedir.⁵⁹ 1927'de Amerika'da, 4.228.000 Yahudinin yaşadığı tespit edilmiştir.

Amerika'da antisemit düşüncenin yükselmeye başlamasına rağmen Amerikan hükümeti Yahudilere destek vermiştir. II. Dünya Savaşı sırasında Amerikan ordusunda 500.000 Yahudi görev almış, birçok Yahudi general ve amiral gibi yüksek rütbelere ulaşmıştır. 1942'de Almanların gerçekleştirdiği Yahudi soykırımından haberdar olan Amerika, Filistin topraklarında Yahudi yerleşim biriminin kurulmasını talep etmiş ve 1943'de Amerikan-Yahudi Konferansı'nda Filistin'de bir Yahudi yerleşim birimi kurulması önerilmiştir. Yahudi bilim adamlarının da gelişimine katkıda bulunduğu atom bombasının Hiroşima ve Nagazaki'ye atılmasıyla II. Dünya Savaşı sona ermiştir.⁶⁰

2001 yılında yapılan nüfus sayımına göre ABD'de yaşayan toplam Yahudi nüfusu 6.155.000 olarak belirlenmiştir. Yahudi nüfusunun en yoğun olduğu yerleşimler New York (%8,7), New Jersey (%5, 7) ve Columbia bölgesidir (%4, 5). 1655'te, New York'ta başlayan Amerikan Yahudiliği 350 yıldır Amerikada varlığını sürdürmektedir⁶¹

B. MÜSLÜMAN TOPLUMLARDA YAHUDİ ALGISI

Arap Yarımadası'na Yahudi cemâatinin kesin olarak ne zaman yerleştiği bilinmemektedir. Ancak gerek Kur'an-ı Kerim'den gerek hadislerle ilgili kaynaklardan İslâm'ın ilk döneminde Arap Yarımadası'nın farklı bölgelerinde Yahudilerin yaşadıkları anlaşılmaktadır. Ayetlerin iniş sebebini anlatan esbabı nüzûl bölümlerinde bunun az sayıda da olsa örnekleri görülmektedir. İlk dönemdeki bu Yahudiler, bireysel veya cemaat halinde Akabe Körfezi'ndeki Eyle Limanı'ndan

⁵⁹ Amerika'daki antisemitist hareketler için bkz. Diner, s. 207- 208.

⁶⁰ Ojalvo, a.g. web.

⁶¹ Besalel, 136 vd.

Yemen ve Umman'ın en ücra köşelerine, Medine'den Bahreyn'e kadar uzanan bölgeler üzerine dağılmış durumdaydılar. Buna karşılık Mekke'de hemen hiç Yahudi yoktu denebilir.⁶² Dolayısıyla hicret öncesi Müslüman-Yahudi ilişkilerinden söz edilemez. Hicret sonrası, Hz. Muhammed (s.a.v.) Yahudileri zaman zaman İslam'a davet etmiştir. Ancak onları bu dine inanmak hususunda zorlamamıştır.⁶³ Zira “dinde zorlama yoktur” anlayışı İslam'da hem ilke olarak hem de tarihsel pratikler bakımından etkin olmuştur.⁶⁴

Medine'de, Ensar ile muhacirleri “Özel İslam Kardeşliği Antlaşması” ile birleştiren Hz. Muhammed (s.a.v), Medine Yahudileri ile de “Vatandaşlık Antlaşması” yapmıştı. Yapılan antlaşmanın maddelerinden birinde “Beni Avf Yahudileri müminlerle birlikte bir ümmet (toplum) teşkil ederler. Yahudilerin dinleri kendilerine, müminlerin dinleri kendilerinedir. Buna, Mevlaları da dâhildir.” denmektedir.⁶⁵ Hicret sonrasında Müslümanların Medine'de kazandıkları nüfuz ve kuvvet, Kureys'i olduğu kadar Medineli Yahudileri de huzursuz etmişti. Zira şehrin hâkimiyetini ellerinde bulunduran Yahudi kabileleri egemenliklerini yitiriyor, Müslümanların hâkimiyetine giriyorlardı. Bu bakımdan sosyal barışa dayalı olarak başlayan Müslüman-Yahudi ilişkileri, Beni Kaynuka Gazvesi, Beni Nadir Gazvesi, Beni Kureyza Gazvesi ve Hayber'in fethi hadiseleriyle savaş safhasına girmiştir.⁶⁶ Farklı çevrelerin göstermek istediklerinin aksine,⁶⁷ Medine'de Yahudiler antlaşmalara sadık kalsalardı huzur içinde yaşayabilirlerdi. Çünkü onları oradan çıkarmayı gerektiren herhangi bir nas veya ilke yoktu.⁶⁸

Yahudi cemaatleri ile Müslümanlar arasındaki ilk savaş, Medine'de şehir merkezinde yaşayan, kuyumculukla uğraşan ve şehir pazarının dış ticaretini kontrol eden Beni Kaynuka kabilesi ile yapılan gazvedir. Beni Kaynuka'ya mensup gençlerin

⁶² Muhammed Hamidullah, **İslam Peygamberi**, çev. Salih TUĞ, İrfan Yayınları, İstanbul, 1990, I, s. 552.

⁶³ Hayber Yahudilerine gönderdiği İslam'a davet mektubu için bkz., Hamidullah, **İslam Peygamberi**, C.I, s. 575

⁶⁴ Bakara suresi, 2/256.

⁶⁵ Hamidullah, I, 206- 211.

⁶⁶ Sabri Hizmetli, **İslam Tarihi - İlk Dönem**, Ankara, 1999, s.387.

⁶⁷ Bernard Lewis, **Jews of Islam**, Princeton University Press, 1984,s. 10 vd.

⁶⁸ Fatih Kesler, **Kur'an'da Yahudiler ve Hıristiyanlar (Kuran'da Ehl-i Kitap)**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 1993, s.199-203.

Müslüman bir kadına tacizde bulunmasıyla başlayan süreçte adı geçen kabile, kayıtsız şartsız teslim olmuş ve 623 yılında Medine’den sürülmüşlerdir.⁶⁹ Ertesi yıl Medine’deki ikinci büyük Yahudi topluluğu olan Beni Nadir ileri gelenleri Hz. Peygambere bir haber göndererek üç hahamın kendisiyle görüşeceği, eğer tatmin olurlarsa tüm Yahudilerin toptan İslam’ı kabul edeceği haberini verdiler. Bunun Hz. Peygamberi öldürmeye yönelik bir komplo olduğu haberi alınınca, Peygamber (a.s.) yoldan döner. Ertesi gün bu kabile kuşatılır, kısa bir süre sonra teslim olup göçe razı olurlar.⁷⁰ Yapılan savaş ve sürgünler sonrasında Medine’de kalan diğer Yahudiler, Müslümanlara karşı yapılan bütün siyasi faaliyet ve eylemlerden vazgeçmiş ve sadece ticaretle meşgul olmuşlar, kendilerine de son derece iyi davranılmıştır. Hz. Peygamber sonrası genel güvenliği bozan hareketleri dolayısıyla II. Halife Hz. Ömer (r.a.) zamanında Arabistan’daki Yahudi tebaaları, yine İslâm devletinin diğer bölgelerine sürülmüşlerdir.⁷¹

Kur’an ayetlerinin iniş sürecinde bazı Yahudilerin vahye karşı tavırları ve yine Kur’an’ın ilk muhataplarına örnek olması bakımından önceki dönem Yahudilerinin peygamberlerine olan inkârcı ve zalimane tutumları sebebiyle Kur’an’ın çizdiği Yahudi imajı genelde negatif bir imajdır. Ancak bu bir ırkın imajı değil; belli dönemlerde hakikate negatif tavır takınan insanların imajıdır. Geniş manada Yahudiler, Kur’anın “Ehl-i Kitap” diye adlandırdığı, kendilerinin –Hristiyanlarla birlikte- diğer insan topluluklarından üstün tutulduğu bir statüye sahip insanlardır. Bu statü tarih boyunca tüm Müslüman memleketlerde Müslümanlar ile Yahudiler arası ilişkileri belirleyen bir hukuki dayanak olmuştur. Nitekim İslam tarihi boyunca Müslüman-Yahudi ilişkilerinin “cizye” hukuk statüsü ve “Ehl-i Kitap” anlayışı içinde olduğu söylenebilir. Buna göre egemen güç olan Müslümanlar, Yahudileri dışarıdan gelecek tehlikelere karşı korumak üzere adına *cizye* denen bir vergi almışlar ve dini anlamda onları (Hristiyanlar da dâhil olmak üzere) diğer din

⁶⁹ Muhammed Hamidullah, **Hız. Peygamber’in Savaşları**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2002, s. 103.

⁷⁰ Hamidullah, **Hız. Peygamber’in Savaşları**, s. 103- 104.

⁷¹ Hamidullah, **Hız. Peygamber’in Savaşları**, s. 201.

mensuplarından üstün tutmuş ve bazı imtiyazlar vermişlerdir.⁷² Bernard Lewis, Modern öncesi zamanlarda Yahudilerin de içinde bulunduğu gayri Müslimlerin uğradıkları farklı uygulamaların genel nedeninin zımmilerin kendi yerinde durmamaları, kibirli hareketlerde bulunmaları, kendilerini üste çıkarmaları olduğunu belirtir.⁷³

Orta Doğu'da İsrail dışındaki en büyük Yahudi Cemaati olan İran Yahudileri, tarihteki en eski diaspora cemaatlerinden biridir.⁷⁴ Orta Çağ İran Yahudileri, Hristiyan Avrupa'nın baskısı ile Osmanlı hoşgörüsü arasında bir durumdadırlar. Safevi iktidarı ve sonrası dönemlerde İran'daki güç ve özgürlüklerini yitirmişlerdir. 1948'de İran'daki nüfusları yaklaşık 95.000 idi. 1940 ile 1970 arasındaki yıllar ise İran Yahudilerinin altın yılları olmuştur.⁷⁵ 1965'lerde Şah Rıza zamanında özgürlüklerine kavuşmuşlardır. İsrail'e göçü serbest bırakan İran, İsrail ile diplomatik ilişkiler kuran ilk Müslüman ülkelerden olmuştur. 1979 İslam Devrimi'nin hemen öncesinde İran'da yaşayan Yahudilerin sayısı 80.000 civarındaydı. Devrim sırasında ise birçok Müslüman İranlı ile birlikte Yahudiler de başka ülkelere göç ettiler. O tarihlerde göç eden ve bugün New York'da büyük bir cemaat oluşturan İran Yahudileri, halen Pers kültürü ve diline bağlı olarak yaşamaktalar. Bir üye ile İran Meclisi'nde temsil edilen Yahudi Cemaati, ironik bir şekilde devletin 'anti- İsrail' ve 'Anti-Siyonizm' politikalarını desteklemek zorundadırlar.⁷⁶

Haçlı seferleri döneminde Hristiyanlardan zulüm gören Yahudileri büyük ölçüde sahiplenilen Müslümanlar olmuştur. Devletsiz bir şekilde bir yerden başka bir yere sürülen Yahudilerin en büyük huzur ve güveni Müslüman coğrafyalarda

⁷² Cizye müessesesi ve tarihsel uygulamaları için bkz. Halil İnalcık, "Cizye", T.D.V.İ.A. , C.VIII, İstanbul, 1993, s. 42- 48; Ali Aksu, "Emeviler Döneminde Sosyal Tabakalar", İslam San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikî Dergisi, Yıl 4, Sayı 8, 2006, s.76 vd.

⁷³ Cohen, s.219.

⁷⁴ Bkz., Adam Mez, **Onuncu yüzyılda İslam Medeniyeti**, İnsan Yay İstanbul, 2000, s. 51.

⁷⁵ Besalel, s.188.

⁷⁶ Virna Banastey Gümüşgerdan, "İran'da Dün ve Bugün Yahudilerin Hayatı", Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete, 19. 05. 2006.

buldukları, hem Yahudi hem tarafsız pek çok araştırmacının ortak kanaatidir.⁷⁷ Ancak konu hakkındaki yegâne kanaat bu değildir. İslam hâkimiyeti altındaki Yahudilerin insanca yaşamaları veya uğradıkları haksızlık söz konusu olduğunda, birbirine son derece zıt kanaatlerin bulunduğu görülmektedir. İslam coğrafyasını Yahudilerin “cennet”i olarak niteleyenler olduğu gibi, “cehennem”in ta kendisi olarak değerlendirenler de vardır. Ancak bu iki üç yaklaşımın savunucularının çok az olduğu belirtilmelidir. Bu noktada olumsuz yaklaşımın uç örneklerinden bir kaçına yer vermek, konunun lehine ve aleyhine iki eşit savunucuları var gibi bir yanlış anlaşılmaya yol açabilir. Bu yüzden Müslüman dünyanın sayıları oldukça az olan Yahudilere dair haksız tutumu iddialarına örnek verilecektir. Müslüman Mısır’da yaşayan İbn Meymun (1138- 1204), eziyet gören Yemen Yahudilerine teselli mektubunda şunları yazıyordu:

“Biliyorsunuz, kardeşlerim! Günahlarımız yüzünden Tanrı, bizleri, bu insanların ortasına, bize acımasızca eziyet eden, bizi incitmenin ve alçaltmanın yollarını bulan İsmail milletinin ortasına attı. Ulu’nun bizi uyardığı gibi: ‘Çünkü bizim kayamız onların kayasına benzemez, Düşmanlarımız bu konuda yargıç olabilir.’ (Tesniye, 32:31). Hiçbir millet, İsrail’e daha fazla acı vermemiştir. Bizi aşağılamada ve alçaltmada hiç kimse onunla boy ölçüşmemiştir.”⁷⁸

Tunus doğumlu Fransız Yahudi yazar Albert Memmi benzer şekilde şöyle der:

“Korkunç Nazi katliamına maruz kalan Yahudi tarihçiler, böyle bir şeyi başka bir yerde hayal bile edemezlerdi. Fakat Kichinev’den Stalin’e kadar, Rusya’da işlenen cinayetleri bir tarafa bırakırsak, Hristiyan dünyasının Yahudi kurbanlarının toplamı, Müslüman ülkelerdeki büyük küçük soykırımların toplam sayısından her halde daha fazla değildir.”⁷⁹

⁷⁷ Bkz. STANFORD, J.Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu’nda ve Türkiye Cumhuriyeti’nde Yahudiler**, Çev., Meriç Sobutay, Kapı yay., İstanbul, 2008. s.121

⁷⁸ “**The Neo- Lachrymose Conception of Jevvish- Arab History**, ” Tikkun (Mayıs- Haziran 1991), 55- 60; Cohen , s.15,

⁷⁹ Cohen, 35

Yahudi katliamı kronikçisi Martin Gilbert de, “İslam’ın Yahudileri: Altın Çağ mı, Getto mu?” başlıklı yazısında, geçmişteki Arap-Yahudi ilişkileri konusunda hüzünlü bir görüşü benimsiyordu.⁸⁰ 1983’te kurulan ve İsrail’in Orta Doğu’daki sürekliliğini ve Arap komşularla barış karşılığında diplomatik tavizleri onaylayan doğu kökenli İsrail entelektüellerinden oluşan “Ha-mizrah li shalom” (Barış için Doğu) başkanı Shlomo Elbaz, “Barışın gelecekte bir arada yaşamanın, karşılıklı saygının ve İspanya’daki Altın Çağ modeline uygun kültürel çaprazlamanın garantisi” olacağını söyler.⁸¹

Geniş anlamda ele alındığında, İslam kültür tarihinde Yahudilerin imajının, olumlu imaj olmadığını kabul etmek gerekir. Kendi peygamberlerine karşı olumsuz tavırlarıyla başlayan (bu durum Eski Ahit de birçok yerde vurgulanır) ve Kur’an’ın nüzulü esnasında kendilerinden olmayan bir peygambere inanmada zorlanmalarıyla süren bu olumsuzluklar, Hz. Peygamberle yaptıkları sözleşmelere bağlı kalmayışlarıyla taçlanır. Bu durumun başta tefsirler olmak üzere, İslam Tarihi vb. İslam kaynaklarına yansımaları kaçınılmazdır. Bu kaynaklardan beslenen entelektüel kesimin yazılarında da bu durum kendini göstermiştir. Bununla beraber Yahudiler lehine olan malzemenin Müslüman âlimlerce görmezlikten gelinmesi durumu içinden çıkılmaz hale getirmiştir.

İslam kültürünün Yahudilere ilişkin tüm sayfaları elbette olumsuz değildir. İslam hiçbir ırkı bütünüyle kötü veya iyi olarak kabul etmez. Tarihin bir döneminde bir grup insanın yaptığı kötülük asırlarca kuşaktan kuşağa torunlarına geçmez. Her ne kadar günümüzde mevcut haliyle Tevrat’ta böyle bir ifade yer alıyor olsa da⁸² Kur’an’ın mesajında bu durum mevcut değildir.

a. MÜSLÜMAN TÜRKLERDE YAHUDİ ALGISI

⁸⁰ “The Jews of Islam: Golden Age or Ghetto?” kwisk Chronicle Colour Magazine, 23 Kasım 1979, 56- 60, Cohen, s. 35

⁸¹ Cohen, s. 40.

⁸² “Çünkü ben, Tanrın RAB, kıskanç bir Tanrı’yım. Benden nefret edenin babasının işlediği suçun hesabını çocuklarından, üçüncü, dördüncü kuşaklardan sorarım.” Çıkış, 20: 5.

aa. Türklerin Yahudilerle İlk Temasları

Türklerin Yahudilerle karşılaşmaları, Türklerin hem farklı dönem ve devlet yapılarıyla çok farklı coğrafyalara yayılmaları hem de Yahudilerin Türklerin hâkimiyet alanlarında küçük cemaatler halinde bulunmaları dolayısıyla karmaşık bir konudur. Yahudi asıllı Osmanlı bilim ve siyaset adamı Avram Galanti, Türklerin Yahudilerle ilk karşılaşmalarının çok erken tarihlere dayandığını ileri sürer. O, Selçuklu Türkleri arazisinde Musevilerin mevcut olduğunu iddia eder.⁸³ Ona göre Irak Türkleri sanıldığından daha eski zamanlarda bu bölgeye yerleşmiştir. Galanti, Talmud'da “anbar”, “küpe”, “küfe” gibi Türkçe kelimelerinin mevcut olduğunu ve bu kelimelerin Museviler ile Irak Türkleri arasındaki ilişki sonucu İbranice'ye girmiş olabileceğini ileri sürer.

Anadolu topraklarında, Türklerin fethi öncesinde yer alan birçok Yahudi cemaati Galanti'nin çalışmalarında detaylı bir şekilde gösterilmiştir.⁸⁴ Galanti'ye göre, milattan 325 yıl önce ölen Büyük İskender, Filistin'den İzmir'e Yahudi nakletmiştir. Kaynaklar, 1605'te İzmir'de büyük bir Yahudi cemaatinin mevcut olduğunu haber verir. Yahudilerin Efes'e, Dinar'a, Rodos Adası'na, Antakya'ya, Bergama'ya, Bursa'ya, Ankara'ya, Edremit'e, Denizli'ye, Urfa'ya, Kayseri'ye milattan önce yerleştiklerine dair kayıtlar vardır.⁸⁵

Türklerin 11. yüzyılda Büyük Selçukluyla başlayan ve Anadolu Selçukluları ile devam eden yükselişleri İran, Irak, Suriye ve Mısır gibi ülkelerin feth edilmesiyle sonuçlanmıştır. Türklerin bu ülkelerde yaşayan Yahudilerle diyalog içine girdikleri muhakkaktır. Ancak bu diyaloga ilişkin net bir kronoloji ve siyasi bir portre çıkarmak mümkün değildir. Bu noktada, belli başlı Türk devletleri dönemlerinde Yahudilerin durumlarını kısa da olsa ele almak mümkündür.

⁸³ Galanti, s.14.

⁸⁴ 1873- 1961 yılları arasında yaşayan Avram Galanti, Öğretmenlik, Millet vekilliği ve yazarlığı yanı sıra aktif olarak Yahudi cemaatinin problemleriyle ilgilendi. Bkz. Rifat N. Bali, “**Galanti Avram**”, T.D.V.İ.A. , C.XIII, İstanbul, 1996,s. 296- 297.

⁸⁵ Edirne, Bandırma, Eskişehir, Konya, Antalya, Alâiye, Adana, Nusaybin, Diyarbakır, Sakız, Kuşadası, Bodrum, İstanköy, Ödemiş, Foça, Manisa, Akhisar, Balat, Van, Afyonkarahisar, Gelibolu, İzmit, Sinop, Amasya, Tokat, Kasaba, Aydın, Birgi, Milas, Tarsus, Çankırı Galanti'nin Anadolu'da irili ufaklı Yahudi yerleşimi olarak saydığı yerlerdendir. Galanti, s.16 vd.

Hazar Türkleri⁸⁶ arasında İslam öncesinde, kendi milli dinlerinin yanı sıra Hristiyanlık ve Yahudilik yaygın idi. Hristiyanlığı Bizans destekliyordu. Yahudilik ise halife Harun Reşid zamanında Bizans zulmünden kaçanların buraya gelmeleriyle yönetici kadronun da Yahudi dinini kabulüyle⁸⁷ oluşmuştu.⁸⁸

Tolunoğulları devrinde Mısır'da, Müslümanlarla birlikte, Yahudi ve Hristiyanlar da huzur içinde yaşamışlardır. Tolunoğlu Ahmed'in hastalığında üç dinin mensubu olan eğitimci, öğrenci ve halkın sahraya çıkarak ellerindeki kutsal kitaplarıyla hükümdarın iyileşmesi için dua etmeleri Yahudilerin de içinde bulunduğu halkın memnuniyetinin ifadesidir.⁸⁹

İhşidler devrinde⁹⁰ devletin mali işlerini yürüten vezirin Yahudi kökenli (ihtida etmiş) Yakub bin Kilis olması bu devirde Yahudilerin toplumdaki yerini ifade bakımından anlamlıdır. Ayrıca bu dönemde genel anlamda ticaret İranlılar ile Yahudilerin elindedir.⁹¹

Büyük Selçuklu döneminde, Sultan Melikşah'ın başkenti Rey'den İsfahan'a taşınmasıyla, bu şehirde zaten önceden mevcut bulunan Yahudi nüfusunun artması ve Yahudilerin başkentte etkin olmaları gerçekleşmiştir.⁹² Tarihçi Osman Turan, Selçuklu döneminde genel anlamda bir Yahudi varlığına ve toplum içindeki etkilerine rağmen, kaynaklarda adı geçen Yahudi ticaret erbabının bulunmayışına dikkat çeker. O, bu hususta şunları söyler:

⁸⁶ VII-XI yüzyıllar arasında Karadeniz'in kuzey ve Hazar Denizinin batısında hüküm süren bir Türk devleti. Ahmet Taşağıl, "**Hazarlar**", T.D.V.İ.A. , C.XVII, İstanbul, 1998, s.116.

⁸⁷ Hazarların Yahudiliği kabulüne ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Konu için bkz. Ahmet Taşağıl, "**Hazarlar**", T.D.V.İ.A. , C.XVII, 119.

⁸⁸ Hakkı Dursun Yıldız, "Türklerin Müslüman Olması", Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, VI, ed. Hakkı Dursun Yıldız, Akçağ Yayınları, İstanbul, 1987, s. 31.

⁸⁹ **DGBİT**, C.VI, İstanbul, 1987, 72.

⁹⁰ Ahmet Ağırakça, **İhşidîler**, T.D.V.İ.A. , C.XXI, İstanbul, 2000, s.551- 553.

⁹¹ Kazım Yaşar Koprıman, "**İhşidîler**", Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C.VI, Çağ Yay, İstanbul 1987, s.194-195.

⁹² Osman Turan, **Selçuklular Tarihî ve Türk-İslâm Medeniyeti**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2003, s. 321.

Anadolu şehirlerinde Yahudi tâcirlerinin bulunması tabii ise de bunlara dair sârih bir bilgimiz yoktur. Yalnız Yahudi mahallelerinin bulunduğu dair kayıtlar, şehirlerde ticaret yaptıklarını gösterir.⁹³

Cahen, kaynaklarda rastlanan, Selçuklu döneminde Antalya’da Rumların, Yahudilerin ve Türklerin özel mahalleleri olduğuna ilişkin vurguyu, bu durumun diğer yerleşimlerde böyle olmadığı anlamına yormaktadır.⁹⁴ Cahen’e göre Anadolu’da pek rastlanılmayan ve ancak Konya’da birkaç kişi oldukları bilinen Yahudilere Antalya’da rastlanması istisnai bir durumdur. O, “Uluslararası ilişkilerin diğer bir merkezi Sinop’ta Yahudi olup olmadığını bilmiyoruz.”⁹⁵ demektedir. Selçuklu dönemi Yahudilerine ilişkin yeterli çalışmanın bulunmaması bu konuda net şeyler söylemeye engel olsa da Selçuklu döneminde hatta Osmanlıda, belli din ve millet mensuplarının kendi mahallelerinde yaşadıkları kabul edilmektedir.

14. yüzyıl seyyahı İbn Battuta’nın Alanya’da “Yahudilerin de kendilerine ait bir yerleşim alanları vardır. Burası da yine büyük bir duvarla çevrili”⁹⁶ şeklindeki beyanı, dönemi itibarıyla önem arz etmektedir. Yine İbn Battuta’nın seyahatnamesinde yer verdiği, Yahudi bir doktor ile aralarında geçen konuşma, Birgi’de o dönem saygın bir Yahudi doktorun mevcut olduğunun ifadesidir.⁹⁷ Son olarak seyyah, İstanbul’da kralla görüşmesi esnasında tercümanlığı bir Yahudi’nin yaptığını söylemektedir.⁹⁸

Selçuklular döneminde Mevlana’nın Konya’da gayrimüslimlerle olan diyalogu meyanında Yahudilerle olan ilişkileri bu hususa ışık tutar.⁹⁹

⁹³ Osman Turan, Anadolu’da birkaç sarrafın Yahudi değil Türk olduklarını bildiğimizi, bu yüzden de bu ticari faaliyetlerin Yahudilerin tekelinde olmadığını belirtir ve “herhalde bu, ticaretin bu ülkede Yahudilerin inhisarında bulunmadığını gösterir.” der. Bkz. Turan, s. 368.

⁹⁴ Claude Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu**, Tarih Vakfı Yayınları, Çev. Yıldız Moran, İstanbul, 2002, s. 147.

⁹⁵ Cahen, 148.

⁹⁶ Ebû Abdillâh Muhammed İbn Battûta Tancî, **İbn Battûta Seyahatnamesi**, Çev. A. Sait Aykut, YKY, İstanbul, 2000, C. I, s. 403.

⁹⁷ İbn Battuta, C. I, s.423.

⁹⁸ İbn Battûta, C.I, s.504.

⁹⁹ Bkz. Michel Balivet, **Şeyh Bedreddin Tasavvuf ve İsyan**, Çev. Ela. Güntekin İstanbul, 2000, s.9 vd.

ab. Osmanlı Devletinde Türk-Yahudi İlişkileri

Osmanlı devletinin yaklaşık altı yüzyıl süren devlet hayatında yönetimin başarısı ve tebanın huzurunu devlet modelinin “millet sistemi”ne göre oluşturulmasında görenler vardır. Bununla birlikte bu sistemi mükemmel görmeyen, bazı eleştiriler getiren yaklaşımlar da bulunmaktadır. Osmanlı devletinde halk, Müslüman ve gayrimüslim şeklinde tasnif edilmekteydi. Gayrimüslimler mensubu bulundukları din veya mezhebe göre “millet” kelimesiyle ifade edilirdi. Osmanlıda bu anlamda ifade edilen milletlerden biri Yahudilerdi. Yahudiler, Osmanlı devlet protokolünde Rumlar ve Ermenilerden sonra gelirlerdi.¹⁰⁰

Erken dönem Osmanlı’da, henüz Türk hâkimiyetine girmeyen başta Edirne olmak üzere, Trakya’nın diğer şehirlerinde bulunan Yahudiler geçmişte çeşitli devletlerin hâkimiyetinde eziyet görmüşlerdi. Bir Musevi tarihçi 14. yüzyıldaki durumu şöyle anlatır:

“Türklerin gelişi, bir sülalenin değişmesi değil, Yahudiler için bir durumun değişmesi idi. Yahudiler karanlıktan ışığa, tutsaklıktan özgürlüğe kavuşmuşlardır. Yahudiler Türklere yalnız galip ve toprağın efendileri nazarıyla değil, kendi dinleriyle yakınlığı olan kardeş gözüyle bakmışlardır. Karşılık olarak Türkler de Hristiyanların kendilerine ve dinlerine karşı olan düşmanlığını bilerek, Yahudilere sevgi duymuşlardır. Türklerin Yahudilere inanç ve güvenleri vardı. Çünkü onlarda (Yahudilerde) Yahudiliği İslamiyet’e yaklaştıran sünnet, oruç, ibadethanelerdeki sadelik gibi adetlerin var olduğunu görmüşlerdir.”¹⁰¹

Osmanlı’nın kuruluş aşamalarında Bursa, Orhan Bey tarafından alındığında çatışmalar nedeniyle Hristiyanlarla birlikte kaçan Yahudiler geri dönmüşlerdir. Orhan Bey bir erman çıkartarak, Bursa’nın fethinden 50 yıl kadar önce çıkan bir yangın sonucu yok olan Etz-Hahayim sinagogunun yeniden inşasına izin vermiştir.¹⁰² Aynı yıllarda Orhan Bey ve kardeşi Alâeddin, komşu ülkelere kaçan tüccar ve kalifiye elemanları geri çağırmışlar ve bu çağrı üzerine Bizans topraklarından hatta

¹⁰⁰ Bilal Eryılmaz, **Osmanlı Devletinde Millet Sistemi**, Ağaç Yay İstanbul, 1992, 9, s.11, 46.

¹⁰¹ Galanti, *a.g. e.*, s. 14.

¹⁰² Moshe Sevilla-Sharon, **Türkiye Yahudileri**, İletişim yay., İstanbul, 1993, 31; Galanti, s.14; Besalel, s. 20.

Şam'dan Yahudiler Bursa'ya gelip yerleşmişlerdir. Yahudiler kendilerine özgü yaşamlarını sürdürebilmek için kendilerine ait bir mahalleye yerleşmişlerdir.¹⁰³

Osmanlının başkenti I. Murad döneminde Bursa'dan Edirne'ye taşınmıştı. Burada küçük bir Yahudi cemaati bulunmaktaydı. Bunlar, Osmanlıların Edirne'ye gelişini kendileri için kurtuluş saymışlardır. Bu dönemde Roma yönetiminin haksız uygulamalarından bıkan Balkan Yahudileri de Osmanlı topraklarına göç etmeye başladılar. Bu şekilde Sofya, Niş, Larisa cemaatlerinden büyük gruplar Trakya'ya ya da Balkanlar'ın Osmanlı yönetimine geçen kısımlarına yerleşmişlerdir.¹⁰⁴ I. Mehmet zamanında (1413-21) İzmir Osmanlı topraklarına dâhil olmuştur. İzmir'de o sıralarda çok az sayıda Yahudi yaşıyordu. Fetihle birlikte Yahudiler İzmir'e yerleşmeye başladılar.¹⁰⁵ II. Murad döneminde gayrimüslimlerden oluşan birlikler kuruldu. Bu birliklere zamanla birçok Yahudi de katıldı ve bunlar uzun yıllar Osmanlı kuvvetlerinde hizmet gördüler. Rozanes'e göre, bu birliklere katılmak istemeyenler bir bedel karşılığı askerlikten muaf kıldılar.¹⁰⁶ Genel anlamda bu dönemler Yahudilerin kendilerine zulmeden Hristiyan yönetimlerden kurtulup adaletle davranan Müslüman yönetimin tebası oldukları dönemdir.

Osmanlı ve orta Avrupa Aşkenazilerinin¹⁰⁷ lideri Rabi Yitzhak Tsarfati 1430 yılında Orta-Avrupa Yahudilerine Türkiye'ye gelmeleri için çağrıda bulunmuştur. Onun yazdığı mektup dönemin Osmanlı-Yahudi ilişkileri bakımından önemlidir. Bu mektubta şöyle denir:

“Aşkenaz (Alman) ülkesindeki kardeşlerimiz, İsrailoğullarının her gün çekmiş ve çekmekte oldukları ölümden acı ızdırapları, bir yerden bir yere, bir kentten bir kente kovulmalarını, maruz kaldıkları zulümleri duydum... Sadık bendeniz ve mütevazı kardeşiniz Yitzhak Tsarfati, ailem Fransalı olmakla birlikte, Aşkenaz'da doğdum (ve orada okudum), ancak doğduğum ülkeden göç etmek zorunda kaldım ve

¹⁰³ Sharon, s.32.

¹⁰⁴ Sharon, s.32.

¹⁰⁵ Sharon, s.33.

¹⁰⁶ Sharon, s.34.

¹⁰⁷ Orta Çağ İbranicesi'nde Almanya Aşkenaz olarak adlandırılır. Almanya Yahudilerine Aşkenazim denir. Yusuf Besalel, Yahudilik Ansiklopedisi, C.I, İstanbul, 2001, s.81.

buraya, yani Togarma Ülkesi'ne geldim. Burada hiçbir şey eksik değildir. Tanrı bu ülkeyi iyiye düşünmüş. Togarma, Hayat Ülkesi'ne (İsrail) giden yoldadır; Kudüs'e kadar bütün yol, deniz üzerinden altı millik bir geçiş dışında karayoludur. Her gün, İsmaililer (Müslümanlar) ve Yahudilerden oluşan büyük kervanlar çıkar... yol emindir...”¹⁰⁸

Fatih Sultan Mehmed'in (1451-1482) İstanbul'u fethinde kent Yahudileri daha çok Galata kesiminde oturmaktaydı. Fatih önceki Osmanlı hükümdarları gibi Yahudilerin ticari ve sosyal birikimlerinden imparatorluğun kalifiye eleman ihtiyacı bakımından istifade etme yoluna gitmiştir. Hem bir inanç mensubu olarak Yahudilere ve inançlarına saygı duyuyor hem de yeni fethettiği bir şehirde sosyal hayatı tekrar canlandırmada onların varlığına ihtiyaç duyuyordu. Bu yüzden Fatih, İstanbul'un Yahudilere açık olduğunu ilan etmiş, hatta buraya yerleşecek Yahudilere “evler, tarlalar, bağlar...”¹⁰⁹ vaat etmiştir. Bunun üzerine binlerce Yahudi aile İstanbul'a göç etmiştir.¹⁰⁹ Fatih döneminde Anadolu'dan (Tire, Antalya, Sinop vs) gelen Yahudiler de geldikleri şehirlerin anısına İstanbul'da sinagog inşa etmişlerdir. Bunlardan başka zorla İstanbul'a getirilen birtakım Yahudiler'in inşa ettikleri sinagoga “Sürgünlerin Sinagogu” adı verilmiştir.¹¹⁰ Bu dönemde Hahambaşılığın Eli Kapsalı tarafından yürütüldüğü ve onunla başlayan Osmanlı Yahudileri hahambaşılığı koltuğunda günümüzde 33. hahambaşının oturmakta olduğu bilinmektedir.¹¹¹

Fatih döneminde Yahudilerin sosyal statüleri ve ticaret hayatındaki yerlerinin iyi olduğu söylenebilir. Fatih'in doktorları arasında Yahudi bir doktor da yer almaktadır. Her ne kadar sultanın ölüm sebepleri arasında zehirlenmesi gösteriliyor ve muhtemelen bunu “Yahudi Yakup Paşa yapmıştır.” şeklinde bir ihtimal bulunsa da, o dönemde saray tabiplerinden birinin Yahudi olması iki toplumun ilişkileri açısından anlamlıdır.

¹⁰⁸ Jane S. Gerber, “Judaism in Middle East and North Africa to 1492”, The Encyclopedia of Religion, VII, s.159.

¹⁰⁹ Sharon, s. 36

¹¹⁰ Galanti, s. 22.

¹¹¹ <http://www.sephardicstudies.org/index.html>, 15, 06, 2009.

II. Bayezid dönemi, sadece Osmanlı Yahudileri için değil, tüm dünya Yahudileri için önemli bir dönüm noktasıdır. Emeviler 712 yılında fethettikleri Gırnata'ya (Endülüs) çevredeki Yahudileri toplayarak yerleştirmişler ve buranın korumasını az sayıda Müslüman muhafızla Yahudilere bırakmışlardır.¹¹² Bu dönemde İspanya'da yıldızları parlayan Yahudiler, o topraklarda İslam hâkimiyetinin sona ermesiyle derin bir karanlığa gömülmüşlerdir. 1492 yılında, İspanya Yahudilerinin ülkeden çıkmaları istenmiş, Gırnata Elhamra'da ilan edilen karara göre, Yahudiler ya 31 Temmuz'a kadar vaftiz olacaklar ya da sürgüne gönderileceklerdi. Bu durum üzerine yüz binin üzerinde Yahudi Portekiz'e kaçmıştır.¹¹³ Fakat beş yıl kadar sonra, İspanya'nın baskısıyla buradaki Yahudiler zorla ve işkencelerle vaftiz edilmişlerdir.¹¹⁴

İspanya'dan kovulan Yahudilerin II. Bayezid döneminde Osmanlı ülkesine yaptıkları göç, mevcut göçlerin en büyüğü ve en meşhuru olarak kabul edilir. Bu zor yolculukta Yahudiler bütün servetlerini kaybetmiş ve yollarda soyulmuşlardır. Bir kısmı yollarda açlık ya da hastalıktan ölmüş, bir kısmı da korsanların eline düşmüştür.¹¹⁵

İspanya'dan kovulan Yahudilerin Osmanlı ülkesine kabulü için 1492'de dönemin Padişahı II. Bayezid, eyalet valilerine ve sancak beylerine gönderdiği fermanda Yahudi göçmenlere yardımcı olunmasını istemiştir.¹¹⁶ Osmanlı ülkesine gelen¹¹⁷ Yahudilerin bir bölümü Selanik'e¹¹⁸ yerleşmiştir.¹¹⁹ Osmanlı

¹¹² Mehmet Özdemir, "Gırnata", T.D.V.İ.A. , C.XIV, İstanbul, 1996, s. 51.

¹¹³ Görünürde Katolik geçinerek İspanya ve Portekiz'de kalmış, iş ve servet sahibi olmuş Yahudiler, eski dinlerine dönmek isteği güderek bu iki memleketten yavaş yavaş ayrılmaya başlamış ve bunların bir kısmı da 1532 yılından itibaren Türkiye'ye sığınmıştır. Bkz. Galanti, s.23.

¹¹⁴ Nicholas de Lange, **İletişim Atlash Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi**, IV, Çev. Akın Atauz, İletişim Yayınları, İstanbul, 1987, s. 46.

¹¹⁵ Sharon, s.40.

¹¹⁶ <http://fortuna.divinity.ankara.edu.tr/~adam/Yahudianadolu.html>,

¹¹⁷ İspanyadan kovulma için bkz. "**Hikmet Tanyu, Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler**, Elips Yay., Ankara, 2005, s. 91 vd..

¹¹⁸ Selanik, Yahudiler'in en yoğun olarak yerleştikleri kenttir. İspanyadan gelen göç (1492) öncesinde Yahudi yerleşimine rastlanmamaktadır. Ancak, 1520'lere gelindiğinde kentin Müslüman nüfusunun % 25'e düştüğü görülmektedir. 4863 haneye ulaşan nüfusun 2645'i Yahudi idi. Bu da yarından çoğu demektir. Balkan Savaşı başladığında, 1912'de, Selanik'te yaşayan halkın % 60'ı hala Yahudi idi. Bu

imparatorluğunun büyük kentlerinden biri olan Selanik, 15. yüzyılın sonunda itibaren büyük bir Yahudi merkezi haline gelmiş ve II. Dünya Savaşı'na kadar bu kentte Yahudiler çoğunluk olarak kalmışlardır.¹²⁰ 1492-1493 ve 1536'da meydana gelen iki büyük göç dalgasında İberyalılar dışında İtalya, Sicilya, Fransa ve Kuzey Afrika'dan kovulan Yahudi gruplar buradaki cemaate katılmış ve geldikleri ülke ya da kentlere göre gruplaşarak çeşitli cemaatleri oluşturmuşlardır.¹²¹

Yakın geçmişte, Osmanlı ülkesine kabullerinin 500. yıldönümlerini kutlayan Yahudiler bundan yüz yıl önce de bir şükran ifadesi olarak İspanya ve Portekiz'den kovulup Osmanlı Devleti'ne sığınmalarının 400. yıl dönümünü kutlamışlardır. “El Tıyempo” adlı Yahudi gazetesinde yayınlanan ve Osmanlıya müteşekkik bir üslup taşıyan bir şiir Yahudilerin Osmanlı'daki durumlarını anlamak bakımından oldukça anlamlıdır.¹²²

Terk- i din ü can ve mâle mübtelâyı zor iken

Ser ü vebâlini sefâlet, mihnet ü zulme esir

Türlü türlü darbe- i şiddetle makdûr iken

Zar ü giryân ü perişân ve metlûl ü bîaman

Cümlesi bîtâb ü kudret ölmeğe mecbur iken

Yaş dökerdi Mûsevîler zulm ile şam ü sefer

tarihten sonra kademeli olarak Yahudi yerleşimci azalmış, II. Dünya Savaşı'nda asgari seviyeye inmiştir. Çetin Yetkin, **Türkiye'nin Devlet Yaşamında Yahudiler**, İstanbul, 1992, s. 49.

¹¹⁹ İspanyadan kovularak Türkiye'ye yerleşen Yahudiler, Osmanlı'nın kendilerine yaptığı bu iyiliğin şükran ifadesi olarak 1989 yılında “500. Yıl Vakfı” adıyla bir vakıf kurmuşlardır. Kurucuları arasında (Sakıp Sabancı, Nezih Demirkent, Yavuz Donat, Altemur Kılıç, Zehra Halefoğlu (eski iç işleri bakanı eşi), Bülent Akarcalı (Anap İstanbul milletvekili) gibi Yahudi olmayanların da yer aldığı vakıf Batı'ya yönelik Osmanlı-Türk hoşgörüsünü ve Türkiye'nin tanıtımını amaçlamaktaydı. Ancak bu hareketi, Türkiye'yi tanıtmaktan çok son on yıllarda prestij kaybeden, kötü bir imaja sahip olan İsrail'i aklama operasyonu olarak görenler veya en azından anlamsız, başka amaçlara hizmet eden bir oluşum şeklinde bakanlar da vardı. 500. yıl vakfı, Türkiye'de türünün bir ilki olarak uzun zamandır kapalı duran Zülfaris Sinagogu'nu düzenleyerek 500. Yıl Vakfı Türk Musevileri Müzesi olarak hizmete açtı. Naim Güler, “500. Yıl Vakfı Türk Musevileri Müzesi”, *Görüş*, Eylül 2003, 63.

¹²⁰ Sharon, s. 61.

¹²¹ Sharon, s. 61.

¹²² http://www.orientnet.de/500_Yil/1492/1492.html, 12, 05. 2006.

Anları mazlûm eden düşmanları mesrûr iken

Etti ibzâl- i himâyet Bayezid- i Hân- ı Veli.

Nice bin dermândeler o ednâ maddeten dûr iken

Asitân- i devlete geldi sığındı âcizân

Gördü envâ- i avâtıf cümlesi mağdûr iken

Yahudilerin İstanbul'da 15. yüzyıl sonunda durumları oldukça iyidir. Ticaret çevrelerinde hatırı sayılır bir konumda idiler. 15 ve 16. yüzyıllarda Ermeni, Rum ve Müslüman Türklerle birlikte Yahudiler de Karadeniz limanlarında ticareti İtalyanların elinden alma işinde etkin olmuşlardır.¹²³ Bu dönemde kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurdukları bir matbaaları vardı.¹²⁴ Aynı dönemde Nikodemos Metaksas adlı bir rahip tarafından malzemesi Londra'dan getirtilerek 1627' de İstanbul'da Rumlar tarafından kurulan matbaada yayınlanan ilk eserin “*Museviler Aleyhinde Bir risale*” adını taşıyor olması, Osmanlı milletleri kadar, matbanın tarihi seyri açısından da önemlidir.¹²⁵ Nitekim ilk Türk matbaası kurulurken, basım gereç ve harflerinin eskiden beri kentte çalışan Yahudi ve Hıristiyan matbaacılar tarafından sağlanması ve basım işinde Yahudi harf dökücü ve müretteplerine başvurulması¹²⁶ ilişkiler bakımından önemli dönemeçleri temsil eder.

Osmanlı Yahudileri için 16. yüzyıl altın çağ olarak kabul edilir. Bu dönemde devlet ve toplum yapısında önemli mevkilere gelmiş Yahudi şahsiyetlere rastlanmaktadır. Maliye ve diplomasisi alanında Yasef Nasi, tıp ve doktorlukta Amon Ailesi, Osmanlı ve Batı devletlerinin arasındaki diyalogun sağlanmasında Salamon Ben Natan Eşkenazi, Salamon Aben Yaeş ve Ester Kira gibi isimler önemli roller oynamışlardır. Aynı yüzyılda Kudüs Osmanlı yönetimine girmiş, Kanuni Sultan Süleyman'ın 1537 tarihli emriyle Mimar Sinan tarafından kentin surlarının

¹²³ Halil İnalcık, **Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ 1300- 1600**, YKY, İstanbul, 2003, s. 135.

¹²⁴ Halil İnalcık, **Doğu Batı Makaleler I**, s. 189.

¹²⁵ Gayet nadir olan bu kitabın bir nüshası Atina Genel Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Mümtaz Turhan, **Kültür Değişimleri, Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay İstanbul, 1994, s. 126.

¹²⁶ Lewis, s.52.

onarımı başlamıştır. Kudüs'ün surlarının onarılması Yahudi camiasında büyük yankılar uyandırmıştır.¹²⁷ Zira bu toprakların her bir metrekaresinde Yahudilerin tarihsel anıları mevcuttur. Amerikan-Yahudi tarihçi Salo Baron, 16. yüzyılda Yahudilerin tarihlerinin kültür ve ekonomi bakımından en parlak dönemlerini idrak etmiş olduklarını iddia eder.¹²⁸

Osmanlı'nın 17. yüzyılda Selanik ve İstanbul gibi şehirlerinde genel duraklama havasına karşın İzmir'de sanayi ve ticaret hayatında bir yükseliş yaşanır. Selanik ve İstanbul'dan İzmir'e göç eden pek çok Yahudi sanayi ve ticaret hayatını canlandırır. Ancak bu yüzyılda Osmanlı Yahudileri açısından önemli bir olay yaşanır. Sahte Mesih, Sabetay Sevi'nin hareketi ortaya çıkar.

Yahudilerin yaklaşık 1900 yıl süren devletsiz ve sürgündeki tarihleri boyunca çok sayıda Mesih olduğunu iddia edenler ortaya çıkmıştır.¹²⁹ Bunlar arasında cemaatin ciddiye almadığı kimseler olmakla birlikte, peşinden kitlelerin gittiği ve büyük toplumsal felaketlerin olduğu durumlar da söz konusudur. Sabetay Sevi'den yüz yıl kadar öncesinde Avrupa'da bir takım mesih hareketlerinin etkin olduğu bilinmektedir.¹³⁰ 16. yüzyılda iki sahte Mesih - David Reuveni ve Şlomo Molho- ortaya çıkmış ve Avrupa'da yaşayan Yahudi kitleleri Büyük Kurtuluşun çok yakın olduğuna inandırmış, hatta Kurtuluş hususunda kesin tarihler vermişlerdir. Örneğin Molho, Sürgün'ün kesin olarak, Yahudi tarihine göre 5300/1540 yılında sona ereceğini ilan etmiş ve tesadüflerin yardımıyla bu olaya kitleleri inandırmıştır.¹³¹ 1648 yılında Ukraynalı Kazak lider Bogdan Kmielnitzki'ye bağlı grupların Polonya'da yaptıkları Yahudi katliamından sonra Polonya'ya saldıran İsveç ve Rus kuvvetleri Polonya ordusu tarafından püskürtülmüş, Polonyalılar olayların intikamını Yahudilerden almışlardır. Bu olayda onbinlerce Yahudi imha edilmiş, Yahudi yerleşimleri haritadan silinmiştir. Bu felaketin boyutu bir mesih gelmesine alt yapı

¹²⁷ Sharon, s.63.

¹²⁸ İnalcık, s.224.

¹²⁹ Mesih hareketleri için bkz. Yaşar Kutluay, **İslam ve Yahudi Mezhepleri**, Anka Yay. İstanbul, 2001, s.19 vd.

¹³⁰ Yahudilikte sahte mesihler için bkz. Kutluay, 272 vd.

¹³¹ Sharon, s. 69.

oluşturacak çapta olsa da Mesih (Sahte Mesih, Yahudilerin tabiriyle Meşihey Şeker) Avrupa’da değil İzmir’de zuhur etmiştir.¹³²

Sabetay Sevi (1626- 76) ticaret merkezi olan İzmir’de ticaretle uğraşan zengin bir ailenin çocuğu olarak doğmuştur.¹³³ Genç yaşta Haham İsak d’Alba’dan Tevrat ve Talmud eğitimi alır. Akabinde dönemin meşhur Kabalist¹³⁴ bilgini Ravaskapa’nın ilahiyat ve mistisizm derslerine devam eder.¹³⁵ İyi bir eğitim alan Sevi 11 Aralık 1665’te etrafına topladığı kişilerle bir sinagoga saldırır, burada garip pek çok eylemde bulunur.¹³⁶ 15 Sıvan 5426 (18 Haziran 1666) tarihinin Yahudiler için “Kurtuluş Günü” olduğunu ilan eden Sevi, 1648’de Mesih olduğunu beyan eder. Bu tarihten önce Gazzeli Natan’ın bir kehaneti üzerine Sevi’nin İstanbul’a gideceği, burada Büyük Türk’ü (Padişah) tahtından indireceği ve onun yerine geçeceği söylentileri zaten mevcuttur.¹³⁷

İzmir Yahudi cemaati, 1650’lerin başında Sabetay Sevi’yi, gelen baskılar üzerine kentten kovmuştur.¹³⁸ Farklı şehirlerde ikamet ettikten sonra İstanbul’a giden Sevi burada tutuklanarak cezaevine konmuştur. 16 Eylül 1666’da Müslüman olan ve Aziz Mehmet Efendi adını alan Sevi, sarayda bir memuriyete tayin olunmuştur. Sevi’nin 1676 yılında ölümü sonrasında rafahtarları Selanik’i merkez edinmişler; bir

¹³² Sharon, s. 69.

¹³³ Başlangıçta fakir bir bakkal olan Sabetay Sevi’nin babası Mordehay Sevi, sonradan bir İngiliz ticaret şirketinin müdürlüğüne atanarak zengin olur. Sabetay sevinin hayatı için bkz. Küçük, Dönmeler Tarihi, s.184.

¹³⁴ Kabala, bir bakıma, Yahudilerin yaşadıkları zorluklara bir neden arama veya kurtuluşu müjdeleyecek Mesih’i (Maşiah) beklemenin ürünüdür. Yahudi Kabalistler Evren’in sınırlarına eğilmişler ve bu şekilde Tanrısal olgunun esrarına erişmeye çalışmışlardır. Bkz.Sharon,68.

¹³⁵ Küçük, Dönmeler Tarihi, s.230. Yahudi ansiklopedisi Judaica, Sabetay Sevi’yi anlattığı maddede, sahte (yalancı) Mesih nitelemesi dışında genelde saygılı bir dil kullanır. Kaufmann Kohler-Henry Malter, “Shabbethai Tsebi b. Mordecai” (<http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=531&letter=S&search=messiah>, 21. 05. 2006). Ayrıca bkz. a.g.e. “Dönmeh” maddesi (<http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=438&letter=D>.)

¹³⁶ Sabetaycılık akımı araştırmacısı Gershom Scholem, Sevi’nin kişiliği hakkında “Sevi hasta bir adamdı... Çağdaşları ondan deli, çılgın, kaçık olarak söz etmişlerdir. Yakın çevrelerin anlattıklarına bakılırsa Sabetay, gerçekten de bazen paranoyaya kaçan manik- depresif psikoz denilen davranış bokuğundan çekmiştir. Gershom Scholem, “**Sabbatai Sevi**”, The Mystical Messiah, Princeton University Pres, 1979, 128; Sharon, s. 71, 72.

¹³⁷ Sharon, 73.

¹³⁸ Sevinin İzmir’deki evinde toplanan hahamlarla zaman zaman yaptığı sohbetlerde bir ara dinlerin reforma ihtiyaçları olduğunu söylemesi huzursuzluklara yol açar. Hahamlar onu öldürmeye karar verir ancak onun takipçisi bir tanınmış şahsiyetten korkarlar. Küçük, Dönmeler Tarihi, s. 241.

kısmı Yahudiliğe geri dönmüş, diğerleri zahiren Müslüman kalarak Sevi'nin yolundan gitmişlerdir. Sevi'nin kayınbiraderi Abdullah Yakub'un cemaatine "Yakubiler" denmiş, ayrılan grup ise "Karakaşiler" adını almıştır. "Karakaşiler"ın bölünmesiyle "Kapancı" denilen bir grup daha meydana gelmiştir. Yahudilerin çoğunluğu tarafından desteklenmeyen ve sapkın bir hareket olarak görülen Sabetay Sevi Hareketi, Büyük Tapınak'ın yıkılmasından ve Bar- Kohba isyanından sonra İsrail tarihinde kaydedilen en büyük kurtuluş hareketi olarak kabul edilir.¹³⁹

18. yüzyıl Osmanlı devletindeki Yahudiler açısından karanlık bir dönemdir. İspanya'dan getirilen kültürel miras tüketilmiş yerine herhangi bir şey konamamıştır. Yahudi cemaatlerinin, dinî gerekleri yerine getirecek kadar dahi İbranice bilmedikleri, bunun yerine *Ladino*'yu tercih ettikleri görülmektedir.¹⁴⁰

III. Ahmed ve Sadrazam Damat İbrahim Paşa dönemlerinde Osmanlı Yahudileri yönetim kademelerinde, geçen yüzyıllarda elde ettikleri tüm itibar ve statülerini kaybedip en alt seviyelere düşmüşlerdir. Bu yüzyıl Yahudiler için sadece devlet yapısında değil, sosyal hayatta da son derece zor günlerin başlangıcı olmuştur. Bu dönem Yahudilerin Osmanlı devlet ricali nezdinde kötü bir imaj içinde oldukları dönemdir. Bu dönemde Yahudiler aleyhine ve onur kırıcı bir takım kanunlar çıkmıştır. Örneğin, 1702'de Sadrazam Mustafa Paşa "Yahudilerin (ve Hristiyanların) sarı ayakkabı ve kırmızı kalpak giymelerini yasaklamış, azınlıkların yalnız siyah renkte şapka ve ayakkabı giyebileceklerini belirtmiştir. III. Ahmet'in 1728 yılında çıkardığı bir ferman ile İstanbul'da Yeni Cami yakınlarında, Balıkpazarı çevresinde oturan Yahudilerin evlerini boşaltıp başka bir mahalleye taşınmalarını emretmiştir. III. Osman zamanında Yahudilerin 6 metreden yüksek ev inşa edemeyecekleri yolundaki eski bir ferman yeniden yürürlüğe konmuştur.¹⁴¹ Osmanlı Devletinde farklı milletlerin farklı renk ve şekilde elbiseler giymelerini, Padişahın tebasına

¹³⁹ Sharon, s. 69.

¹⁴⁰ Sharon, s. 82.

¹⁴¹ Sharon, s. 83.

adaleti teminde, halkın birbirini tanıyıp muamelesi bakımından olumlu bir yaklaşım olarak ele alan düşünürler vardır.¹⁴²

1839'da Gülhane Hattı Hümayunu'nun gayrimüslim cemaatler için getirdiği imkânlarla Yahudi cemaatinin ilgi duymadığı görülmektedir. Yahudi cemaatine göre yabancı bir “dil” öğrenmek demek, yabancı bir “din” kabul etmek demektir. Bu yüzden örneğin, Tıp Mektebi kuruluşundan ancak 34 yıl sonra ilk Musevi genç o okula kaydolmuştur.¹⁴³ 1876'dan sonra yabancı okullara en çok rağbet gösteren öğrenciler azınlıklar içinden çıkmıştır. Sadece yabancı okullar değil, devletin açtığı Güzel Sanatlar, Eczacılık, Galatasaray Sultanisi gibi okullardan azınlıklar çoğunlukla yararlanmışlardır. “Osmanlılık” fikrini aşılama için 1867'de kurulan Galatasaray Sultani'sinden 1877 yılına kadar Türk ve Müslümanlardan çok gayrimüslimler yararlanmışlardır.¹⁴⁴ II. Abdülhamid devrine kadar gayrimüslim talebenin çok oluşu Galatasaray Sultanisi'nin kime hizmet ettiğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. 1877'den itibaren Müslüman talebe sayısı 1909 yılına kadar muntazam ve sürekli bir biçimde artmış, buna karşın gayrimüslim talebenin sayısında önemli düşüş gerçekleşmiştir.¹⁴⁵

Osmanlı Devleti'nde gayrimüslimleri nitelendirmek için millet teriminin kullanımı, Yahudiler ile devlet arasındaki ilişkiler açısından büyük önem arz etmektedir.¹⁴⁶ II. Abdülhamit döneminde Yahudi cemaati ve devlet arasında belli başlı bir problem olmadığı gibi ilişkilerde önemli gelişmeler görülmüştür.¹⁴⁷ Yahudi gençleri “Alliance Israelite Universelle”in açtığı okullarda eğitimlerini sürdürmüş,

¹⁴² Donald Quataert, **Osmanlı İmparatorluğu 1700- 1922**, Çev., Ayşe Berktav, İletişim Yay., İstanbul, 2003, s. 83.

¹⁴³ Galanti, s. 170.

¹⁴⁴ Yahudi yazar Tekin Alp'in 10 Mart 1928 tarihli Milliyet Gazetesindeki yazısında, Osmanlıdaki azınlıkların birçok ülkedeki çoğunluktan daha rahat yaşadığını ifade eder. Tekin, Alp, **Türkleştirme**, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 2001, s.111.

¹⁴⁵ Ali Güler, **Osmanlıdan Cumhuriyete Azınlıklar**, Türkar Yay Ankara, 2000, s.186- 187.

¹⁴⁶ Quataert, s.251.

¹⁴⁷ Geniş bilgi için bkz. Ahmet Davutoğlu, “Yahudi Meselesinin Tarihsel Dönüşümü”, *Avrasya Dergisi*, C. I, 1994, no: 3.

birçok Yahudi devlet hizmetine girmişti.¹⁴⁸ Bu dönemde Osmanlı topraklarına büyük Yahudi göçü olmuştur. 1844'te yüz elli bin olan Yahudi nüfusu elli yıl sonra, yani 1893'te yüzseksen dört bine, 1907'de iki yüz elli üç bine yükselmiştir. Bunun yanısıra Filistin'de Yahudilerin sayısı 1882 ile 1908 arasındaki dönemde üç kat artmış, otuz altı yerleşim birimi kurulmuştur.¹⁴⁹ Osmanlı Devleti, Yahudileri sadece kendi ülkesinde değil, diğer ülkelerde de sahiplenmiştir.

Osmanlı topraklarında Yahudi nüfus artışı en çok II. Abdülhamid (1842-1918) zamanında gerçekleşmiştir. 1891-92 yıllarında Rus zulmünden kaçan Yahudiler İstanbul'a sığınmıştır. İstanbul dışında Selanik, İzmir, İskenderiye'ye sığınanlar da olmuştur.¹⁵⁰ Padişah, Türkiye Hahambaşısı Moşe Levi'yi 1893 Nisan'ında saraya çağırarak, Hahambaşıya Osmanlı tarihinde eşine rastlanmayan bir teklifte bulunur. Bu teklif, Yahudiler'den bir ordu kurulmasıdır.

Bu teklifi Yahudi cemaati adına onur sayan Hahambaşı, cemaatin Ruhani Meclisi'ne durumu iletir. Hahamhane durumu görüşüp kabul eder. Ancak daha sonra muhtemelen devlet ricalinin ve padişahın, farklı azınlıkların bundan rahatsızlık duyacakları kaygılarıyla bu olayı tekrar gündeme getirmediği görülür.¹⁵¹

II. Abdülhamit döneminde kurulan ve 1878'e kadar süren İlk Osmanlı Meclisinde 115 milletvekilin 48'i gayrimüslim ve bunların 5 tanesi'de Yahudi idi.

19. yüzyıl Yahudiler için siyasal Siyonizm'in doğum yüzyılıdır.¹⁵² Theodore Herzl'in başlattığı bu hareket, İsrail'de tanrının vaadettiği (Arz-ı Mevûd) topraklara dönülmesini ve orada ikamet edilmesini temsil eder. Yahudiler bu ideal için tarihte

¹⁴⁸ Konu hakkında şüphesiz çok farklı görüşler ileri sürmek mümkündür. Nitekim Sultan Abdülhamid'in saltanatı sonunu getiren harekette Yahudilerin rolü ile ilgili olarak, 500. Yıl Vakfı koordinatörü Harry Ojalvo, Sultan Abdülhamid'in tahttan indirilmesine yol açan 31 Mart Hadisesi'ni noktalayan Hareket Ordusu'nun yüzde 60'ının Yahudi olduğunu söylemiş, sonra bunun bir dil sürçmesi olduğunu belirtip sayıyı azıltmıştır. Bkz. Cemal A. Kalyoncu, "**Hareket Ordusu'nun yüzde 60'ı Selanikli Yahudilerdi**", Aksiyon Dergisi, Sayı: 436 - 14. 04. 2003.

¹⁴⁹ Osmanlı döneminde aralıklarla ve az sayılarda da olsa Filistin'e Yahudi göçü devam etmiştir. Ş. Tufan Buzpınar, "**II. Abdülhamit Döneminde Filistin'e Yahudi Göçü Meselesi, 1878-1908**", **Türkler, C.XIII**, ed. Hasan Celal Güzel ve bşk., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 78.

¹⁵⁰ Galanti, s.24.

¹⁵¹ Galanti, 26 vd..

¹⁵² Siyonizm için bkz. Greilsammer, s.10 vd.

çok sayıda savaş ve ayaklanma gerçekleştirmişlerdir.¹⁵³ İsviçre'nin Basel kentinde 1897'de toplanan I. Siyonizm Kongresi sonunda yeryüzünde çeşitli ülkelere dağılmış olarak yaşayan Yahudiler'e Filistin'de bir yurt sağlanması, bu amaçla Yahudiler'in örgütlenmeleri ve Filistin'e göçmeleri, Yahudi ulusal bilincinin geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. Aynı kentte ertesi yıl gerçekleştirilen II. Siyonizm Kongresi'nde bu amaçla bir banka ve çeşitli şirketler, dernekler kurulması, fonlar yaratılması gerekli görülmüştür. Bu kongrelerin toplanmasını Viyanalı Yahudi avukat Dr. Theodor Herzl gerçekleştirmiştir.¹⁵⁴ Dr. Herzl, başkanlığını yaptığı bu kongrelerle birlikte dünya Siyonist akımının önderi olmuştur.¹⁵⁵ Herzl ile birlikte Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması için çalışanlar arasında Amerika'nın Siyonist İstanbul sefiri Morgenthau¹⁵⁶ ve Dünya Siyonist Örgütü (WZO)'nun mensubu olan, Almanya'da yaşayan Yahudilerin de önemli çalışmaları olmuştur¹⁵⁷ Şüphesiz Siyonizm düşüncesi ilk etapta tüm Yahudilerin destek verdiği bir hareket değildir. Bu desteğin başlangıçta umulandan az olması, bu hareketin gerçekleşmeme riski ve akabinde tarihte çokça yaşanan sahte Mesih hareketleri ve sonrasındaki kırımları çağrıştırmasının korkusuna dayanır

Theodor Herzl, doğrudan ifadelerle olmasa bile II. Abdülhamit'ten ileride kuracağı devlet için toprak istemiştir. Değişik araçlarla gerçekleşen görüşmeler sonunda Abdülhamid, bu toprakların bedelinin kan olduğunu söylemiş, yabancı ülkelere olan Osmanlı borçlarının ödenmesi vb. gibi teklifleri reddetmiştir. Nitekim Herzl anılarında Sultanın Türk tabiiyetini kabul edecek bütün Yahudilere

¹⁵³ Bkz. Hayrullah Örs, **Musa ve Yahudilik**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1966, 153 vd.

¹⁵⁴ Theodor Herzl, 21 Mayıs 1860 yılında Budapeşte'de doğmuştur. Herzl, zengin ve yarı asimilasyona uğramış bir aileden gelmekte idi. Herzl, Viyana'da hukuk tahsili yaptıktan sonra "Neue Freie Press" gazetesinde muhabirlik ve yazarlık yapmıştır. Herzl, 1892 yılında Fransa'da "Anti-semitizm" adlı bir yazı yayınlamıştır. Bu yazı ile beraber Yahudi meselesi ile ilgili ilk defa aktivite göstermeye başlamıştır. Siyonizm, Theodor Herzl tarafından dünya gündemine getirilmiştir. Herzl, 3 Temmuz 1904'te vefat etmiştir. Yaklaşık 50 sene sonra, 17 Ağustos 1949'da, cenazesi İsrail Devleti'nin bayrağıyla örtülü bir şekilde gömülmek üzere uçakla, yaratmayı hayal ettiği ülkeye getirilir. (http://www.sevivon.com/yasam_ve_degerler/yahudi_dusunurleri/theodor_herzl)

¹⁵⁵ Çetin Yetkin, **Türkiye'nin Devlet Yaşamında Yahudiler**, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş. İstanbul, s.123.

¹⁵⁶ Ziya Nur Aksun, **Osmanlı Tarihi Osmanlı Devletinin Tahlili Tenkitli Siyasi Tarihi**, VI, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1994, s. 181.

¹⁵⁷ Marian Kent, **Osmanlı İmparatorluğunun Sonu ve Büyük Güçler Tarih Vakfı Yurt Yayınları**, İstanbul, 1999, s. 139.

imparatorluğu açmayı arzu ettiğini, ancak her muhacir gurubun geldiğinde nereye yerleştirileceklerinin hükümet tarafından tespit edileceğini ve Filistin'in bu bölgelerin dışında kalacağını ifade eder. Herzl, bunun üzerine "Filistinsiz bir imtiyazı derhal reddettiğini" bildirir.¹⁵⁸

Herzl, teorisyenliğini yaptığı göç projesinin bugünden yarına bir durum olmadığını, bunun on yıllar boyunca devam edecek bir süreç olduğunu ileri sürer. Yeni vatana ilk önce fakirler gidecek, orada belli miktarda bir nüfus için gerekli yol, köprü vb. altyapıyı hazırlayacaklar, zamanla büyük ölçekli sermaye ve ticaret çevresi gelecektir.¹⁵⁹ Göç edilecek bir vatan olarak "Filistin'i mi, yoksa Arjantin'i mi seçmeliyiz?" sorusunu soran Herzl, "Biz, bize verileni ve Yahudi halkının seçtiğini seçmeliyiz." diyerek güçlü devletlerin kendilerine önerdikleri Arjantin ile birlikte tarihsel vatanları Filistin'i asla unutmayacaklarını ifade eder. Arjantin'e gidişin problemsiz olmayacağını ancak buna karşılık bu ülkeye büyük maddi menfaatler getireceklerini beyan eder. O, Filistin için, "Sultan Hazretleri bize Filistin'i verseydi, biz Türkiye'nin bütün maliyesini yeni baştan düzenleme görevini üstlenebilirdik" diyerek meselenin Osmanlı ile ilgili boyutunu dile getirir.¹⁶⁰

Herzl, göçün tarihsel misyonuna uygun olarak, Mısır'dan çıkıştaki ruhaniyeti çağrıştıran bir tarzda, "Her grubun, seyahat ederken cemaatiyle birlikte bir hahamı olacak. Yerel gruplar, sonradan gönüllü bir haham oluşturacak ve her yerin ruhani bir lideri olacak" demektedir.¹⁶¹ Asırlarca farklı ülkelerde yaşamının getirdiği bir durum olarak Yahudi halkı farklı dilleri konuşmuş veya dillerinde bozulmalar meydana gelmişti. "Ortak bir dil isteğimizin güçlükler getireceği ortaya atılabilir. Bir başkasıyla İbranice konuşarak anlaşılamayız". Bu durumu aşmak için Herzl, burada nasıl konuşuyorsak orada da öyle konuşuruz diyerek çok dilli bir yapıyı en azından geçici olarak önerir.¹⁶² Herzl, kurulacak devletin bayrağının şeklini de verir: "Ben, yedi altın yıldızlı bir bayrak öneriyorum. Beyaz zemin yeni hayatımızın saflığını, temizliğini sembolize edecek ve yedi yıldız da iş günümüzün yedi altın saatini temsil

¹⁵⁸ Yaşar Kutluay, **Siyonizm ve Türkiye**, İstanbul, 2004, s. 243; Çetin Yetkin, s. 126.

¹⁵⁹ Theodor Herzl, **Yahudi Devleti**, Çev. Sedat Demir, Ataç Yay., İstanbul, 2007, s. 39.

¹⁶⁰ Herzl, s. 41- 42.

¹⁶¹ Herzl, s. 71.

¹⁶² Herzl, s. 92.

edecek. ”¹⁶³ Ancak yıllar sonra kurulan İsrail devletinin bayrağı yedi değil altı köşeli Davut Yıldızı (Magen David) olarak tasarlanmıştır. Herzl, 1904’te vefat eder. Ölümünden 45 sene sonra 17 Ağustos 1949’da, cenazesi İsrail devleti’nin bayrağıyla örtülü bir şekilde gömülmek üzere uçakla, üzerinde bir Yahudi devleti kurmayı düşlediği topraklara getirilir. Herzl’in yaşadığı sıralarda Amerika’da yaşayan halklar arasında Yahudiler en yoksul gruptur. Fakat Birinci Dünya Savaşı ve kaosunu takip eden dönem içinde, spekülasyonlarla birlikte Yahudiler ‘sigorta ve emlak’ krallarına, dünyanın en zengin insanlarına dönüşür.

Yahudileri topluca Anadolu’ya yerleştirmek girişimleri, Herzl’den önce 1891’de Baron De Hirsch tarafından da gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Rumeli’de yapılacak demir yollarının inşaatını üstlenen ve 1145 km demiryolu yapan Hirsch ile hükümet arasında özellikle Osmanlı maliyesinin ödeme güçlüğü içinde olması nedeniyle çıkan anlaşmazlık üzerine Hirsch’ten uzlaşma istenmiştir. Tutanağa geçirilen biçimiyle Hirsch’in önerisi şuydu:

“Hükümetle inşaat şirketi arasındaki anlaşmazlıklara on yedi yıldan beri asla müdahale etmediğim gibi şimdi de müdahale etmek arzusunda değilim. Fakat hükümet bunu arzu eder gibi görüldüğü ve şimdi kendisi ile gayet samimi münasebetlerde bulunmakta özel bir menfaatim olduğu cihetle, yapılan teklifi katiyen reddetmek istemem. Özel menfaatim şudur ki, mezhepdaşlarım Rusya’da zalimce baskılara uğramakta olduklarından, Musevi göçmenliği sorunları ile büyük önemle uğraşmak ve bunlar için başka memleketlerde yeni bir vatan aramak benim için bir vazifedir. En önce Filistin hariç tutulmak üzere Anadolu’da bulunan Osmanlı memleketlerine bir göz attım. Bu bölgede büyük kısmı hazineye ait birçok ekilmemiş arazi olduğunu bildiğimden, Rusya’dan göçen Musevileri oraya göndermek için hükümetle bir ödeme anlaşması yapılmasını arzu eylemekteyim...”¹⁶⁴

Saltanatının ilk dönemlerinde Yahudilerle hiçbir problemi olmayan II. Abdülhamid’in kendisine hal kararını bildiren dört kişiden ikisini aile fertlerine

¹⁶³ Herzl, s. 94.

¹⁶⁴ Hamdi Atamer, “Anadolu’da kurulmak istenen Yahudi Devleti”, **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, sayı: 5, Şubat 1968, s.22.

anlatırken “Yahudi Karasu ile Ermeni Aram’dır”¹⁶⁵ şeklinde bizzat *milliyet*leriyle söylemesi, onun bu “millet’i sâdıka”sına olan duygusunu ifade etmektedir. Tüm Yahudilerin duygularını ifade etmese bile “Filistini kendilerine satmadığı için Yahudiler Abdülhamid’i sevmiyorlardı.”¹⁶⁶ şeklindeki bir görüş haklı gibi görünmektedir. Bununla beraber Yahudi Ansiklopedisinde Isaac Broydé’nin yazdığı II. Abdülhamit maddesi, sultanı öven bir cümleyle başlar ve Yahudilerin onun zamanındaki devlet işleri ve sosyal hayatlarındaki başarıyla devam eder.¹⁶⁷

Osmanlı Devleti 19. yüzyılda Yahudilerden asırlarca kullandıkları İspanyolca-İbranice karışımı dillerini (Ladino) bırakıp artık Osmanlıca konuşmalarını talep etmiştir. Adliye nezaretinin 1900 yılında hahamhaneye gönderdiği bir tamimle Yahudi cemaati arasında Osmanlıca konuşmanın yaygınlaşması istenmiştir.¹⁶⁸

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nda yaşayan Yahudilerin sayısı, üç kıtadakilere toplamı olmak üzere değişik Avrupalı araştırmacılar tarafından altıyüz seksen bin ile dörtyüz elli bin gibi sayılarla ifade edilmektedir. 1908’de Yahudi nüfusunun şehirlere göre dağılımı şöyledir: Edirne 17.000, İstanbul 65.000, Dimetoka 900, Manastır 6000, Rodos 4000, Selanik 90.000, Aydın 3700, Bursa 3500, Kasaba 1100, Çanakkale 3000, Manisa 2100, İzmir 35.000, Tire 1500, Halep 12000, Beyrut 5000, Hayfa 1600, Şam 12000, Yafa 5000, Kudüs 4000, Safed 7000, Tiberya 7000, Bağdat 45.000.

Son olarak, genel anlamda Osmanlı Devleti’nde Yahudilere ilişkin önemli bir durum da valide sultanların din ya da milliyetleridir. Bir devlet siyaseti olarak, çok az sayıda padişah (sözelimi Osman Bey ve Orhan Bey) Türk kızıyla evlenmiş; çoğunluk gayri müslim tebadan kız almışlardır. Valide sultanlık mevkiine gelenler arasında en büyük sayıyı Yahudiler ve Rumlar paylaşmaktadır. Her iki millettten de beşer valide sultan sarayda yerini almıştır. Yahudi asıllı valide sultanlar tarih

¹⁶⁵ Ayşe Osmanoğlu, **Babam Abdülhamid (Hatıralarım)**, İstanbul, 1986, 151.

¹⁶⁶ Ahmet Akgündüz, “**II. Abdülhamid Devrinde Yapılan Hukuki Düzenlemeler ve Hukuk Devleti Anlayışı**” Sultan II. Abdülhamid Dönemi Paneli II, Tertip Mehmet Tosun ve bşk, İstanbul, 2000, s.47.

¹⁶⁷ <http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=211&letter=A&search=turkish>, 18. 06. 2006.

¹⁶⁸ Galanti, s.174. Galanti’nin 1928’de basılan “Vatandaş Türkçe Konuş” eseriyle bu çağrı Yahudi toplumunda karşılığını bulacak ve Cumhuriyetin tek parti döneminde tekrar nüksederek “Vatandaş Türkçe Konuş” kampanyası şeklinde kendini gösterecektir.

sırasıyla şunlardır: Kanuni Sultan Süleyman'ın eşi Hürrem Sultan (1506- 1558), I. Selim'in eşi *Ayşe Hafsa Sultan* (1574- 1583), II. Selim'in eşi *Nurbanu Sultan* (1530- 1583), I. İbrahim'in eşi Hatice Muazzez Sultan (vefatı 1687), II. Mahmud'un eşi Bezm-i Âlem Valide Sultan (1807- 1853).¹⁶⁹

Ahmet Hikmet Eroğlu tarafından Osmanlı arşivleri taranarak hazırlanan araştırmada da belirtildiği gibi Osmanlı Devleti hâkimiyeti altında, farklı din ve mezhebe mensup milyonlarca insan, yüzyıllar boyunca bir arada yaşamıştır. Devlet, onları kendi iç yönetimlerinde serbest bırakmıştır. Bu uygulama, onların din ve milliyetlerini muhafaza etmesini sağlamıştır.¹⁷⁰ Eroğlu, Osmanlı Devleti'nin bu uygulamasının, daha önceki Müslüman devletlerin gayrimüslimlere verdiği hakların aynısı olduğunu ancak, çok geniş bir coğrafyada hüküm süren ve bünyesinde çok sayıda gayrimüslim barındıran Osmanlı Devleti'nin, gayrimüslimlerin yönetimini belli bir sisteme göre yaptığını, onları, inanç farklılıklarını göz önüne alarak, "Millet"lere ayırdığını; bu Milletleri de rûhânî reisleri marifetiyle yönettiğini ifade etmiştir. Eroğlu'nun belirttiği gibi Osmanlı Devleti'nde onların inanç ve ibadetlerine müdahale edilmediği gibi aralarındaki davalar da kendi dinlerinin kuralları çerçevesinde kendi din adamları tarafından halledilmiştir.¹⁷¹

Yahudiler, Osmanlı Devleti'nin ticarî hayatında da etkili olmuştur. 15-17. Yüzyıllarda gümrüklerin çoğu, Yahudiler tarafından iltizama alınmıştır. Ticaretin her sahasında etkin olan Yahudilerin, etkili oldukları sahalardan biri de dokumacılıktır. Selanik'te çuha dokumacılığı uzun süre Yahudilerin "gedik"i haline gelmiştir.

Yahudiler, devletin ekonomisine olumsuz yönde de etkide bulunmuşlardır. 16. yüzyılda, paraların etrafını kırmaya başlayan birçok Yahudi yüzünden ülkede enflasyon başlamış, gelirleri sabit olan askerlerin alım gücü düşmüştür. Bu yüzden, zaman zaman Yeniçeri ve Sipahi ayaklanmaları olmuştur. Bundan, hem toplum

¹⁶⁹ Osmanlı Sarayında Yahudi kökenli kadınlar ve siyasete etkileri için bkz. Ahmet Hikmet Eroğlu, **Osmanlı Devletinde Yahudiler, XIX. Yüzyıl Sonuna Kadar**, Seba Yayınları, Ankara, 2003, s. 230.

¹⁷⁰ Eroğlu, s. 230

¹⁷¹ Eroğlu, s. 231

düzeni, hem de Yahudiler zarar görmüştür. Levantenlerin¹⁷², Rumların Ermenilerin ve Yahudilerin oluşturduğu Galata bankerlerinin Osmanlının son dönemlerdeki durumlarını inceleyerek ciddi bir çalışma ortaya koyan Haydar Kazgan, Galata Bankerleri adlı çalışmasında Yahudilerin ekonomide yolaçtığı zararlara örnekler vermiştir.¹⁷³

ac. Kurtuluş Savaşında Yahudilerle Olan İlişkiler

Yahudilerin Türk Kurtuluş Savaşı'nda Türklerin yanında yer aldıkları, birçok yerde maddi ve manevi olarak bu hareketi destekledikleri bilinmektedir. Osmanlı topraklarında yaşayan Yahudilere baktığımızda çok az bölümü hariç genelde Siyonist faaliyetlere karşı mesafeli durulmuş, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne karşı bağlılık gösterilmiştir. Nitekim 1946 yılı itibarıyla İstanbul Yahudi nüfusunun sadece % 1'i Siyonist saflara katılmıştır.¹⁷⁴

Kurtuluş savaşı sürecinde Yahudilerin olumlu bir tavrı vardır. Birinci Dünya Savaşı ve bu savaşı izleyen yıllar, Türkiye Yahudileri'nin devlete olan bağlılıklarının fiili olarak görüldüğü yıllardır. Yahudiler, seferberlik çağrısına uyarak askerlik görevine katılmışlar, Osmanlı vatandaşı olsun olmasın Yahudi bankerler savaş giderlerini karşılamaya çalışmışlar. Filistin'de yaşayanlar başta olmak üzere Yahudiler, hayvan araç ve gereçlerini bölgedeki askeri birliklere bağışlamışlardır. Örneğin Filistin Yahudileri, Kudüs'e havadan ulaşmak isteyen Osmanlı havacılarının yitirdikleri uçaklar yüzünden uğranılan zararı kısmen karşılamak için aralarında para toplayarak Osmanlı Hükümetine bir uçak bağışlamışlardır. Yahudi Hastanesi'ne yaralı askerler alınmış; değişik ülkelerdeki Yahudi kuruluşlarından yardım sağlanmıştır. Ancak Türklere düşman uluslar, Yahudilerin bu tutumlarını pahalıya ödetmişlerdir. Örneğin 1915'te Rus orduları, Kuzey Doğu Anadolu'ya girdiklerinde Türkler ile birlikte

¹⁷²Levanten: Osmanlı döneminde, özellikle Tanzimat sonrasında İstanbul'da ve büyük liman kentlerinde yoğunlaşan ve ticaretle uğraşan, Müslüman olmayan azınlıklar

¹⁷³ Haydar Kazgan, **Galata Bankerleri**, TEB Orion yay., Ankara, 2005, C.I., s.38.

¹⁷⁴ Esther Benbassa- Aron Rodrigue, **Türkiye ve Balkan Yahudileri Tarihi**, İletişim Yayınevi İstanbul, 2003, s. 297.

Yahudi halkı da katletmişler; 1917'de Yunanlılar, Selanik'teki Yahudi mahallelerini yakmışlardır.¹⁷⁵

Yahudi araştırmacı Besalel'in de belirttiği gibi Birinci Dünya Savaşı'ndan Osmanlı Devleti'nin yenilgi ile çıkması ve işgale uğraması, Yahudiler'in ülkeden ülkeye kovulurken sığındıkları toprakların yitilmesi anlamını taşımaktaydı. Hristiyan bayrağının yüzyıllardır kurbanı olan Yahudilerin bundan ancak Türk yöneticilerinin koruması ile kurtuldukları da dikkate alınırsa, Yahudilerin kaygılarının boyutu daha da iyi anlaşılır. Yahudiler bu karamsar ortamdan kendilerini çabuk kurtararak ve Milli Mücadele'de Türklerin yanında yer alarak bazı yerlerde kahramanlık öyküleri yazmışlardır. Örneğin 1314 Bursa doğumlu takım çavuşu Salamon Baruh, İstiklal Madalyası almıştır. Mondoros Mütarekesi yapıldığında taşkınlıklar yapan diğer azınlıklara Yahudiler katılmayarak devlete olan bağlılıklarını belirtmişlerdir. Rum ve Ermenilerin tersine, Yahudiler 1919 Meclis-i Mebusan seçimlerine katılmışlar. Mişon Ventura, 25 Ocak 1920'de Misak-ı Milli'yi kabul ve ilan ederek tarihsel bir görev yapmış ve Meclis'e İstanbul milletvekili olarak girmiştir. Öte yandan İstanbul'da Mercan'da kösecilik yapan Nesim Danon, gizlice Milli Hükümet'e silah ve cephane sevkiyatına yardımcı olan Yahudiler arasında yer almıştır.

Besalel, kurtuluş savaşı esnasında ve sonrasındaki Yahudilerin tutumuyla ilgili olarak, Mondoros Anlaşması'nın imzalanmasından sonra İtilaf Devletleri'nin amirali Dickson'un İzmir'e gelmesi üzerine İzmirli Rumların coşmuş olduğunu ve Splantit Palas'taki Türk bayrağını indirip, yerine Yunan bandırasını çektiklerini, otel müşterilerinden Nissim Navaro adlı bir Yahudi vatandaşın asılan bayrağı indirip çiğnediğini aktarır. Yine yazar, İzmir'in Yunan işgali öncesinde yapılan gösterinin İzmir Yahudi Şehitliği'nde toplanan halk tarafından gerçekleştirilmiş olduğunu belirtir. Besalel'e göre buna benzer Türk-Yahudi dayanışması Ege'nin işgali sırasında diğer yerlerde de olmuştur. Örneğin Bayındır'da Jak Uziel, Mustafa Kemal Paşa'nın casusu olduğu suçlamasıyla Yunanlılarca tutuklanmıştır. Söke Mal Müdürü Albert Kadranel vergi gelirlerini İstanbul Hükümeti yerine, Ankara'daki Misak-ı Milli Hükümeti'ne

¹⁷⁵ Yusuf Besalel, **Osmanlı ve Türk Yahudileri**, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, İstanbul, 1999.

İstanbul, 2004, s.58.

göndermiştir. Aydın'ın işgalinde Yahudiler, Yunan bayrağı asmamıştır. Kuvayı Milliyecileri evlerinde saklayıp, onları Yunanlılar'a vermeyi reddetmişlerdir. Katan ailesinin evi bu yüzden ateşe verilmiş ve ailenin bazı fertleri ile evde saklanan bazı Kuvayı Milliyeciler yanarak ölmüştür. Bu örnekler, Yahudilerin kurtuluş savaşı döneminde Türklerin her zaman yanlarında olduğunu gösterir.¹⁷⁶ Nitekim İstanbul'un işgal altında bulunduğu dönemde Sirkeci Sinagogunun açılış töreninde Türk bayraklarını gören Merkez Komiseri Tahsin Bey, Yahudi unsurunun sadakatini dile getirmiştir. Karaköy İskelesinde yıllarca elinden binlerce bavul ve çanta geçen "Emanetçi Sultana"nın cepheye sandıklarca cephane, silah ve asker sevkettiği de zikredilebilir¹⁷⁷

Yahudiler, bu olumlu katkılarından dolayı zaman zaman devlet tarafından ödüllendirilmişlerdir. Nitekim, Şair Berta Özgün Brudo'nun amcası Nahman Varon, Zonguldak PTT Müdürü olduğu 1915 yılında Rus donanması kenti top ateşine tutarken; menzil dahilinde olmasına rağmen vazifesinden ayrılmayarak İstanbul'u telgrafla haberdar etmiş ve Türk donanması Rus gemilerini kovmuştu. Varon Efendi bu nedenle madalya ile taltif edilmiştir. Keza Berta Brudo'nun tabip olan babası H. Bensusen, Anafartalar'da ve Şark Cephesi'nde binlerce yaralıyı tedavi etmişti. Kendisi Enver Paşa'nın mühürünü taşıyan bir madalya belgesi ve harp madalyası ile onurlandırılmıştır. 14 Haziran 1920'de Kilis'in Kefergani köyünde, Fransızlar'a karşı direnen Kuvayı Milliye'ye katkı sağlama konusunda anlaşmaya varan Kilis'in ileri gelenleri ve seçkinleri arasında Kilis Yahudi Cemaati Başkanı Murdoh Şireym de bulunmaktaydı. Şireym, üstlendiği görevi yerine getirmiş ve bu nedenle kendisine beyaz şeritli İstiklâl Madalyası verilmiştir. Murdoh Şireym, bağışlarına karşılık 1942 yılında Türk Hava Kurumu'ndan da bir madalya ile ödüllendirilmiştir.¹⁷⁸ Bütün bunlar, Yahudilerin kurtuluş savaşı döneminde olumlu bir tavır takındıkları ve bu takınılan tavırdan devlet yetkililerin memnun olduğu ve neticesinde de ödüllendirildiklerinin tipik örnekleri olarak gösterilebilir.

¹⁷⁶ Besalel, s. 58.

¹⁷⁷ Besalel, s. 58.

¹⁷⁸ Besalel, s. 59.

Bu dönemde Türkiyede görev yapmış olan hahambaşılar da olumlu tavırlar sergilemişlerdir. Örneğin Hayim Becerano Efendi¹⁷⁹ (1814- 1931), Edirne'deki hahambaşılık görevi sırasında, Balkan Savaşı'nda Edirne'yi işgal eden Bulgar General Vazoff'a, kendi yönetimlerinden memnun olup olmadıklarını sorduğunda şöyle yanıt vermiştir: "Bizim durumumuz, herşeyden çok sevdiği kocasını yitiren, ancak zaruret yüzünden yeniden evlenmek zorunda kalan bir kadının durumuna benziyor. O kadın, sevgili eşini unutabilir mi hiç?" Ocak 1922'de İkdam Gazetesi'nin bir muhabirinin Anadolu'daki azınlıklar konusu ile ilgili ne düşündüğü hakkındaki sorusuna karşın Hayim Becerano Efendi, azınlıklar sorununun niçin gündeme getirildiğini anlayamadığını söylemiş ve "Türklerden şikâyet edecek bir Yahudi, Yahudi milletinden değildir." demiş ve ayrıca Ankara Hükümeti'ne bağlılık telgrafi çekmiştir.

Bu süreçte zikredilmesi gereken ikinci hahambaşı ise Hayim Nahum Efendi'dir¹⁸⁰ (1873- 1960). Hayim Nahum Efendi, 1920-1926 arasında Avrupa basınında Türkiye'nin davasını savunan yazılar yazdı. Bu arada Lozan Konferansı'nda Türk delegasyonu'nun danışmanlığında aktif rol oynadı. Ekim 1918'de Osmanlı Hükümetince ateşkesi sağlamakla görevlendirilerek yurtdışına gönderildi. Dönüşünde kendisine birinci dereceden Osmaniye Nişanı verildi. Hayim Nahum Efendi'nin barışla ilgili çeşitli girişimleri az sayıda bazı Yahudilerce tepki gördü. Bunların arasında Filistin'in Osmanlı Devleti'nin egemenliğinde olması nedeniyle Siyonizm düşüncesine karşı çıkan Hahambaşı Hayim Nahum Efendi ile ters düşen Nissim Ruso'da bulunuyordu. Ayrıca mütareke yıllarında ABD'nin göndermiş olduğu ve Osmanlı Devleti çatısı altında yer alan etnik grupların hangi devletin mandasını tercih ettiklerini araştıran heyete Hayim Nahum Efendi, Yahudi unsurunun Türk yönetiminden başka kimseyi istemediği yanıtını vermiştir. Bu bunalımlı dönemlerde Türk aydınların dahi

¹⁷⁹ Hayim Becerano Efendi 15 dil bilirdi. Viyana'da sınav vererek haham ve filolog unvanı almıştı. Bükreş'te bir süre kalmış ve 1908-1919 yılları arasında Edirne Hahambaşılığı yapmıştı. Tevrat'ı ezbere denecek derecede bilirdi. Birçok ulusun akademisine üyeydi. Becerano bir bilge derecesinde hürmet gören çok mütevazı bir kişiydi. Edirne, Bulgar işgalindeyken Edirne Müftüsü'nün işgalle ilgili olarak kendisinden dini bir yorum istemesi üzerine; Becerano "Düşman geldiği yere dönecektir. Bu şehri kurtarmak için himaye edeceğim" (İşaya, 37:34, 35) yanıtını vermiştir. Becerano, Cumhuriyet döneminde de ölene dek Hahambaşılığını sürdürmüştür. Besalel, a.g.e, s. 60.

¹⁸⁰ Hayim Nahum Efendi Manisa'da doğdu, İzmir İdadisi'nde okudu. Hayim Nahum, Paris'te dini öğrenim görerek haham oldu. Alliance Israélite Üniverselle tarafından Falaşalar'ın durumunu incelemek üzere Habeşistan'a gönderildi. Dönüşünde de 2. Meşrutiyet'in ilanından sonra görevden alınan Moşe Levi'nin yerine Hahambaşı seçildi. 1920'lerde Hahambaşılığı bıraktı ve bir süre sonra Paris'e giderek 1926'ya kadar orada oturdu. Bu tarihte Kahire Hahambaşılığı'na seçildi.

hangi devletin mandasının tercih edilmesi gerektiğini tartıştıkları dikkate alınırsa, Hayim Nahum Efendinin vatanperverliği daha iyi anlaşılabilir. Hayim Nahum Efendi, Kasım 1919'da Paris'de iken "Le Matin" Gazetesine verdiği bir demeçte Anadolu ve Türk halkının Mustafa Kemal'le beraber olduğunu belirtmiştir.

Hayim Nahum Efendi, Temmuz 1922'de Ankara'ya gitti ve törenle karşılandı. Kendisi Avrupa'da Ankara Hükümeti için kamuoyu oluşturmak ve siyasal ilişkilerde bulunmak görevini üstlenerek; Paris'te Mustafa Kemal'in büyük bir siyasal kişilik olduğunu ve hiçbir hatada bulunmayacağını açıkladı.¹⁸¹

1909-1920 yılları arasında Hahambaşılık yapan Hayim Nahum Efendi, Milli Mücadele başarılı oluncaya dek Türk davasına bağlı kalmıştır.¹⁸² Hayim Nahum Efendi hakkında "Un Grand Rabbin Sepharade en Politique" (1892- 1923) adlı Esther Benbassa tarafından 1990'da yazılmış eserde bu değerli şahsiyet hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir. Bu eser, "Son Osmanlı Hahambaşısının Mektupları" adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir.

Bütün bu olumlu ilişkilerin yanında bazı Yahudilerin İngilizler tarafından kullanıldığı da bir gerçektir. Nitekim Kurtuluş Savaşı başladığında Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı girmesinden sonra, Filistin'deki bazı Yahudiler, gizlice silah teminine ve İngiltere lehine casusluk faaliyetlerine başlarlar. Bunun üzerine Osmanlı yöneticileri çok sayıda Yahudi'yi Mısır'a göçe zorlarlar. İngiltere Mısır'a gelen bu göçmenler için iki geçici kamp kurmuştur. Zira Yahudileri Osmanlı aleyhine kışkırtıp destekleyen ülke İngiltere olmuştur. Bu kampta Jabonitsky ve Trumpeldor adlı Yahudiler bin kişilik bir gönüllü listesiyle kampın İngiliz komutanı General Maxwell'e başvururlar. İstedikleri, Osmanlı Devleti'ne karşı Filistin'de yeni bir cephe açılması ve kendilerinin de orada İngilizler'in yanında çarpışmalarıdır. General Maxwell, kendilerinden katırlı bir alay oluşturarak cephe ve malzeme taşımak amacıyla Çanakkale Cephesi'nde yararlanabileceklerini belirtir. Oluşturulan birlik 17 Nisan 1915'te İngilizler'in sağladığı Hymettus ve Anglo- Egyptian

¹⁸¹ Besalel, s. 60- 61

¹⁸² Hayim Nahum Efendi ile ilgili bu olumlu anlatılanlara karşın, Erbakan Anadolu topraklarında hakim olan yapının oluşmasında Yahudilere ve özellikle Hayim Nahum Efendi'ye büyük bir önem atfeder. Osmanlının parçalanmasını İslam dünyasının bu şekilde paramparça olmasını Hayim Nahum planı olarak görür ve Milli Görüş mensuplarına ısrarla Hayim Nahum planını hatırlatır.

gemileriyle Mısır'dan ayrılır ve Nisan 1915 sonlarına doğru Gelibolu Yarımadası'na varıp İngilizler'in 29. tümeninde destek görevini yerine getirir. Siyonist gönüllü birliğinin yaptığı çalışmalar, İngiltere başta olmak üzere batılı ülke kamuoylarında yankı bulur.¹⁸³

İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Arthur James Balfour, 2 Kasım 1917'de uluslararası Siyonist hareketin önderlerinden Lord Rothschild'a bir mektup göndererek, Filistin'de Yahudilere bir "ulusal yurt" kurulması çabasının İngiliz hükümeti tarafından destekleneceğini belirtmiştir.¹⁸⁴ Bu bildiri ile Filistin'de Yahudilere bir yurt verilmesi fikri ilk kez resmi bir belgede yer almıştır.¹⁸⁵ Ona göre "Eğer 2 Kasım 1917'de Balfour Bildirisi ile Filistin'de bir yurt edinme konusunda söz aldıysak buna ulaşan yol Gelibolu'dan geçmiştir." der.¹⁸⁶

Bu duruma karşın Çanakkale Muharebeleri'nde ve Milli Mücadele'de, Türk komutanlar emrinde Mehmetçik ile birlikte çarpışıp ölen Yahudi kökenli vatandaşlarımız vardır. Kurtuluş savaşının başta Yunanlılarla olmak üzere en yoğun mücadelelere sahip olduğu bölgelerinde Yahudilerin bulunması onları olumsuz şekilde etkilemiştir. Selanik'le birlikte, İstanbul, Bursa, Edirne ve İzmir Yahudilerin yoğun şekilde iskân ettikleri yerler idi. Kurtuluş savaşının Türklerin zaferiyle sonuçlanması sonrasında yapılan nüfus mübadeleleri¹⁸⁷ ve farklı sebeplerle azalan Rum ve Ermeni göçü Yahudilerin büyük ölçüde memnuniyetini sağlamıştır. Rumlardan boşalan ve geçen yüz yılda kaybettikleri ticaret piyasasına yeniden,

¹⁸³ Mete Tunçoku, **Çanakkale 1915 Buzdağının Altı, İsrail'in Kuruluşuna Varan Gelişmeler İçinde Çanakkale Savaşlarının Önemi**, T.T.K.Y, Ankara, 2002, s. 83-86.

¹⁸⁴ Bildirinin bu konuyla ilgili kısmı aynen şöyledir: "Majesteleri'nin hükümeti adına sizlere Yahudi-Siyonist emellerine karşı sempatiimizi ifade eden ve hükümet tarafından onaylanan bu bildiriye sunmaktan zevk duyuyorum. Majestelerinin hükümeti, Yahudilere Filistin'de milli bir yurt kurulmasına olumlu bakmaktadır ve bu amaca ulaşılmasını kolaylaştırmak için, elindeki bütün imkânları kullanacaktır. Bu cümleden, Filistin'de yaşayan, Yahudi olmayan toplumların medeni ve dini haklarına yahut herhangi başka bir ülkede yaşayan Yahudilerin haklarına ve siyasi statülerine zarar verecek hiçbir şey yapılamayacağı açıkça anlaşılmalıdır." Oral Sander, **Siyasi Tarih İlk Çağlardan 1918'e**, İstanbul, 2003, s. 383.

¹⁸⁵ Fahir Armaoğlu, **Filistin Meselesi ve Arap- İsrail Savaşları (1948- 1988)**, Türkiye İş Bankası yay Ankara 1991,s. 28.

¹⁸⁶ Tunçoku, s.89.

¹⁸⁷ Lozan Antlaşmasının ek 6 numaralı protokolüne göre, Türkiye'deki Rumlar ve Yunanistan'daki Türklerden büyük bir kısmı karşılıklı olarak değiştirilmiştir. Şerafettin Turan, "**Lozan Antlaşması**", T.D.V.İ.A. , C.XXVII, Ankara, 2003,s. 216.

büyük ölçüde, rakipsiz bir şekilde dâhil olmuşlardır. Nitekim 1920 ve 1930'lu yıllar Türkiye'si'nin ekonomik hayatına Yahudilerin katkısı büyük olmuştur.¹⁸⁸

ad. Cumhuriyet Döneminde Türk-Yahudi İlişkileri

Osmanlı Devleti'nin yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti Yahudilerle ilişkisini çeşitli zeminlerde devam ettirmiştir. Sözgelimi 1933 yılında, Hitler döneminde Almanya'da görevlerinden uzaklaştırılan Yahudi akademisyenler Türkiye'ye sığınmışlar ve üniversitelerin birçok bölümlerinin kurulmasında önemli roller oynamışlardır. II. Dünya Savaşı sırasında Doğu Avrupa'dan Türkiye'ye Yahudi göçü olmuştur. 1944 yılında Türkiye Almanya ile ilişkilerini kesmiş ve bundan sonra Türkiye'den Yahudilere yardım apaçık ve kitlesel bir hal almıştır. Özellikle Bulgaristan ve Romanya Yahudilerinin kitlesel olarak, kara veya deniz yoluyla Türkiye'den Filistin'e geçmelerine izin verilmiş, binlerce Yunanistan ve Rodos Yahudilerinin Türkiye'ye sığınmasına olanak tanınmış ve Fransa, İtalya, Belçika ve Hollanda'daki binlerce Türk vatandaşı Yahudi kurtarılmıştır. Bu dönemde bazı Türk gemilerinin, Filistin'e mülteci taşıdıkları bilinmektedir.¹⁸⁹

İtalya'da Mussolini'nin iktidardan düşmesi sonunda Almanya, Yunanistan'ı, Ege adalarını ve Rodos'u işgal etmiş ve derhal Yahudilerin imhasına girişmiştir. Birçok Rodos Yahudisi Türk balıkçıları tarafından Antalya'ya kaçırılıp kurtarılmıştır. Türk konsolosunun olaya müdahale etmesi birçok kişiyi mutlak bir ölümden kurtarmıştır. Antalya'ya sığınan mültecileri İzmir Yahudileri koruyup selâmete ulaşmalarını sağlamışlardır. Bu mülteciler İngiltere Yahudi Kongresi kanalıyla Filistin'e giriş vizesi alınıncaya kadar Türkiye'de kaldılar.¹⁹⁰ 1948 yılında Filistin'de bağımsız bir İsrail devleti kurulunca, Türkiye'deki 70.000 Yahudi'nin yarıya yakını İsrail'e göç etmiştir. Bu tarihten itibaren Anadolu'daki Yahudi nüfus, bazı yerlerde tamamen yok olmuştur.¹⁹¹

¹⁸⁸ Avner Levi, **Türkiye Cumhuriyetinde Yahudiler**, İstanbul, 1998, s. 17.

¹⁸⁹ Levi, s. 149.

¹⁹⁰ Levi, s. 150.

¹⁹¹ [Http://fortuna.divinity.ankara.edu.tr/~adam/Yahudianadolu.html](http://fortuna.divinity.ankara.edu.tr/~adam/Yahudianadolu.html). Rıfat N. Bali, **Aliya (Bir Toplu Göçün Öyküsü)** adlı kitabında, Cumhuriyet döneminde Türkler ve Yahudiler arasındaki gerilimi, 1946- 1949 yıllarında Türkiye Yahudilerin İsrail'e göçlerini anlatmaktadır.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Yahudiler devletin çeşitli kademelerinde yer almışlardır. Sözgelimi 1935 yılında yapılan Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinde Dr. Abravaya Marmaralı, bağımsız olarak milletvekili seçilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne seçilen ilk Yahudi, Marmaralı olmuştur.¹⁹²

Cumhuriyet dönemimin başında Yahudiler için mevcut olan huzur ve güvenlik ortamı çok uzun sürmemiştir. 1940'lerde hükümet, sadece Yahudiler için değil, bütün azınlıklar¹⁹³ hatta zengin Müslümanlar için keyifleri bozacak bir karar almıştır. Bu kararla mala sahip olanların, özellikle Yahudilerin canları çok yanmıştır.¹⁹⁴ Şükrü Saraçoğlu hükümeti 11 Kasım 1942'de çıkardığı bir yasayla, 315 milyon liralık bir vergi limiti hedeflemiştir. Bu vergi zenginlerin mal varlıklarından alınacaktı. “Varlık Vergisi” denen bu uygulamada zenginler dört grupta ele alınıyordu; Müslümanlar, gayrimüslimler (Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler), dönmeler ve yabancılar. Her gruba düşen vergi oranı eşit değildi. Buna göre verginin %12,5'ini Müslümanlar, %50'sini gayrimüslimler, %25'ini dönmeler, %12,5'ini yabancılar ödeyecekti.¹⁹⁵ Bu dönemde mükelleflerin %87'sinin gayrimüslimlerden oluşması hayret edilecek bir durumdur. Ancak Türk ve Müslüman nüfusun savaşlarda can vermiş olduğu ve uzun süren savaşlar sonunda orduya alınmayan azınlıkların büyük servetler (bunların bir kısmı da savaş şartlarında karaborsa, stok vb yöntemlerle) elde ettikleri hatırlandığında bu durumun normal olduğu kabul edilebilir.¹⁹⁶

Varlık Vergisi uygulamasının Türkiye'nin ekonomik yapısını uzun vadede olumsuz etkilediği kanaati genel kanıdır. Gerçekten *Varlık Vergisi*'nden sonra

¹⁹² Levi, s.131.

¹⁹³ Azınlıklar için bkz. Baskın Oran, **Türkiye’de Azınlıklar, Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama**, İletişim yay., İstanbul, 2005, s.25 vd.

¹⁹⁴ Lewis, s. 296.

¹⁹⁵ Tarih Vakfı'nın 31 Mart 1994 tarihinde “Varlık Vergisi” konulu paneline katılan ve o dönemi yaşayan veya büyüklerinden dinleyen Hayrettin Erkmen, Aleksandra Lambrinos, Pamir Bezmen, Dimitri Karakaş, Yılmaz Benadrate, Yılmaz Karakoyunlu gibi farklı kesimlerden isimlerden bazıları bunu savaş şartlarında iyi niyetli ama uygulaması başarısız olarak yorumlarken bazıları da kasıtlı, azınlıklara yönelik bir uygulama olarak görmekteler. <http://www.tarihvakfi.org.tr/icerik.asp?IcerikId=108>, 12.04.2011.

¹⁹⁶ Varlık Vergisi, Türk sinemasına da konu olmuştur. Ermeni asıllı yazar ve siyasetçi Yılmaz Karakoyunlu'nun eserinden hareketle senaryosunu Etyen Mahçupyan ve Tamer Baran'ın yazdığı filmin yönetmeni Tomris Giritlioğlu'dur. Oyuncuların Hülya Avşar, Zafer Algöz, Güven Kıraç, Zuhâl Olcay, Kamran Usluer olduğu “Salkım Hanım'ın Taneleri” adlı film, 1999 yılında çekilmiştir.

Yahudiler Türkiye’de mülk edinmediler. Paralarını gerektiğinde alıp götürülemeyecek, hemen hareket ettirilemeyecek hiçbir şeye bağlamadılar. Bir Yahudi olan Ayşe Adlı şöyle der:

“Dedem zengin öldü ama öldüğünde paradan başka hiçbir şeyi yoktu. Parası da devletin erişemeyeceği bir yerde, yurtdışındaydı. Öldüğünde kısa bir panik yaşandığını hatırlıyorum. Hesap numaraları, ilgili kişilerin isimleri öyle iyi saklanmıştı ki bırakın devleti, anneannem bile zor buldu.”¹⁹⁷

1944–1946 yıllarında çok partili hayata geçilmiştir. 1945 yılı ara seçimlerinde, şair ve hukukçu İbrahim Nom Cumhuriyet Halk Partisi'nden aday gösterildiyse de seçimi kazanamamıştır. 1946 genel seçimlerinde Avram Galanti ve İbrahim Nom Cumhuriyet Halk Partisinden, Salamon Adato ve Yosef Salmona Demokrat Parti’den aday olmuşlardır. Bu dört adaydan sadece Salamon Adato İstanbul milletvekili seçilmiş ve Demokrat Parti saflarında aktif bir siyasi hayatı sürmüştür.

1947–1948 yıllarında beş yeni Yahudi gazetesi (La Boz de Oryente ve La Boz de Türkiye yayına devam ediyorlardı) kurulmuştur. Bu gazeteler; Şabat, Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete, Atikva, L’Etoie du Levant idi. Önceki gazeteler belki zorunlu olarak hükümete yaranma politikasını gözetmişlerdi. Fakat yeni gazeteler daha açık, dürüst ve cesur bir strateji takip etmişlerdir. Toplumun dertleri ile ilgilenen, her şeye daha tarafsız bir gözle bakıp, sırasında eleştiren bu gazetelerin özgüvenleri ya da cüretleri liberal demokratik rejim sayesinde gerçekleşmiştir.¹⁹⁸ Sözelimi bu durumu daha iyi anlamak için 1933 yılı 13 Nisan’ında yayınlanan gazetelerdeki bir başlık anlamlıdır: “Ankara Yahudileri Türkçe konuşmaya karar verdiler”.¹⁹⁹

20. yüzyılın başında Türkiye’de bulunan iki yüz bin Yahudi 1950’lerde kırk bine, günümüzde ise yirmi beş bine düşmüştür. Türkiye’de Türkçe konuşmamakla

¹⁹⁷ Ayşe Adlı, “Soykırım olmasa İsrail kurulamazdı”, Aksiyon, Sayı: 587,06. 03. 2006, <http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-12530-36-soykirim-olmasa-israil-kurulamazdi.html>, 04.02.2011.

¹⁹⁸ Levi, s.155.

¹⁹⁹ Bedirhan Toprak (ed.), *Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923- 2000*, I, İstanbul, 2002, s.220.

suçlanmış olan yüz bin kadar Türk Yahudisi bugün İsrail'de genellikle Türkçe konuşuyorlar, Türkçe gazete ve dergi yayımlıyorlar, oturdukları binalara Türkçe adlar veriyorlar. Yüzyıllar boyunca Türkiye'de “Yahudi” olarak anılanlar, şimdi İsrail'de “Türk” diye çağrılmaktadırlar.²⁰⁰

Yahudilerin Kurtuluş Savaşı sonrasında örneğin Lozan'da antlaşma maddeleri arasında azınlıklara²⁰¹ verilen haklar²⁰² arasında kendilerini de ilgilendiren haklar olmasına rağmen, bu haklardan yararlanmayacaklarını deklare etmeleri yeni devlete bir jest olarak algılanabilir. Bu belki de Türk milliyetçiliği reflekslerinin yoğun olduğu dönemde, mecbur kaldıkları bir jest de olabilir, ancak yine de diğer azınlıklara karşı örnek teşkil etme potansiyeli bakımından değerli bir harekettir. Konuyu incelemek için Amerika'dan gelen heyete Türk Yahudilerinin muhalefet etmeleri, ilk seçimlerde diğer azınlıklar²⁰³ seçime girmezken Prof. Galanté ve Ventura önderliğinde Türklerle işbirliği yapmaları anlamlıdır.²⁰⁴

Türkiye Yahudilerinin İsrail'e göçleri genelde gizli bırakılmıştır. Ancak son yıllarda bazı şeyler açıkça ifade edilmeye ve yazılmaya başlanmıştır. Yahudi asıllı bir düşünüre ait aşağıdaki bilgiler Türkiye'nin, Yahudi vatandaşlarının hatta vatandaşı olmayan değişik ülke Yahudilerinin rahatı için bulunduğu özveriyi açıklamaktadır: 30 Ocak 1941'de çıkarılan “Transit Geçiş Kararnamesi” ile Hitler'in zulmünden kaçan Yahudilerin Türkiye üzerinden Filistin'e gitmelerine imkân tanınıyordu. Kararname, İstanbul'daki Yahudi Göçmen Ajansı'na yetkiler tanıyordu. II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar bu yolla Türkiye'ye gelen ve Türkiye üzerinden

²⁰⁰ Levi, s.162.

²⁰¹ Peter Alford Andrews, (**Türkiye'de Etnik Gruplar**, Çev. Mustafa Küpüşoğlu, Tüm Zamanlar Yay, İstanbul, 1989) Türkiye'deki 47 etnik gruptan söz eder. Orhan Türkdoğan, **Etnik Sosyoloji**, İstanbul, 1999, s. 104- 105, bu tasnifin eleştirisini yapar.

²⁰² Lozan bağlamında azınlık hakları için bkz. Baskın Oran, “**Ulusal Egemenlik Kavramının Dönüşümü, Azınlıklar ve Türkiye**”, http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg20/b_oran.Pdf

²⁰³ Lozan'da Ermeni, Yahudi ve Rumlar resmen azınlık kabul edilmişlerdir. Bu üç gruba bilahare imzalanan Türk- Bulgar Dostluk Antlaşması ile Bulgarlar da dâhil edilmişlerdir. Hasan Tunç, “**Uluslar arası Sözleşmelerde Azınlık Hakları ve Türkiye**”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran- Aralık 2004, C. VIII, Sayı: 1- 2, s. 180.

²⁰⁴ Sharon, 100-101.

Filistin'e gönderilen Yahudilerin sayısı yüz bin civarındadır.²⁰⁵ 1942 yılındaki Varlık Vergisi ile ilgili acımasızca eleştirilen hükümetin, aynı yıllarda, henüz İsrail devleti kurulmamışken, sayıları yüz bini bulan Yahudiyi Avrupa ülkelerinden Türkiye'ye getirerek burada kalmalarına imkân tanınması, akabinde onların kurulacak devletin topraklarına gitmelerine yardımcı olması düşündürücüdür. 500. Yıl Vakfı Yöneticilerinden, İstanbul/Karaköy'deki Yahudi Müzesi'nin sorumlusu Harry Ojalvo, 1940'lardan günümüze pasaport ve vizeli geçiş yapanlar dışında yüz yirmi beş bin kadar Yahudinin pasaportsuz ve vizesiz olarak Türkiye'ye kabul edildiğini söylemektedir.²⁰⁶

Ojalvo, Türk-Yahudi ilişkilerini bozduğu iddia edilen Varlık Vergisi'ni daha iyi anlamaya yönelik ipuçları verecek iddialarda bulunmaktadır. Ona göre Varlık Vergisi'ne rağmen Yahudi cemaatinin İnönü'ye büyük bir vefa borcu vardır. O, 1940'lı yıllardaki "gizli transfer" hadiselerinde Dışişleri Bakanlığı İstihbarat Dairesi ile İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün "sahte belgeler" düzenlediğini ileri sürer. Göçü, İstanbul'da faaliyet gösteren Jewish Agency (Yahudi Acentası) organize etmektedir. Ojalvo, 40'lı yıllardaki transfer hadiselerine Türkiye'deki mason teşkilatlarının da yardım ettiğini kaydetmektedir. Dikkat çekici bir nokta, Ojalvo, Irak ve Suriye'den pasaportsuz olarak 1948'den son yıllara kadar, 1973'teki Erbakan-Ecevit iktidarı da dâhil olmak üzere yüzyirmi beş bin kişinin vizesiz ve pasaportsuz olarak Türkiye'ye gelmiş ve oradan İsrail'e sevk edilmiş olmasıdır.²⁰⁷

Bugün Türkiye'de yaşayan Yahudilerin sayısı yaklaşık 26.000 kadardır.²⁰⁸ Bunların 22.000'i İstanbul'da, 2500'ü İzmir'de, diğerleri Ankara, Bursa, Edirne, Çanakkale, Kırklareli, Adana ve Hatay'da yaşamaktadır. Bunların %96'sı Sefarad

²⁰⁵ Stanford J. Shaw, **"Turkey and the Holocaust: Turkey's Role in Rescuing Turkish and European Jewry from Nazi Persecution, 1933—1945"**, New York University Press, 1993; Faruk Mercan, **"100 bin Yahudi kurtardık"**, Aksiyon, Sayı: 262, 11.12. 1999. <http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-5616-34-100-bin-yahudi-kurtardik.html>

²⁰⁶ Mustafa Aydın, "50 yıldır Gizlenen Yahudi Göçü", Aksiyon Haftalık Haber Dergisi, Sayı: 181 , 23. 05. 1998.

²⁰⁷ Aydın, **"50 yıldır gizlenen Yahudi göçü"**, Sayı: 181 - 23. 05. 1998, <http://aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-3758-34-50-yildir-gizlenen-yahudi-gocu.html>

²⁰⁸ Bazı rakamlara göre 27. 000. Bkz. Mustafa Aydın, **"50 yıldır gizlenen Yahudi göçü"**, Aksiyon, Sayı: 181 , 23. 05. 1998.

(İspanya kökenli), diğerleri Aşkenaz'dır (Almanya). Türkiye Yahudilerinin yasal temsilcisi hahambaşı'dır.²⁰⁹ Hahambaşı ömür boyu görev yapmak üzere yüksek din kurulu tarafından seçilir. Ancak hahambaşı seçimi Bakanlar Kurulu tarafından onayladıktan sonra geçerlik kazanır.²¹⁰

İsrail Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre 1948 tarihinden 2001 yılına kadarki dönemde Türkiye'den İsrail'e göç edenlerin sayısı 70.407'dir. Türkiyeden İsrail'e en yoğun toplu göçün 1948-54 yılları arasında olduğu bildirilmektedir.²¹¹

ae. Yahudilere Genel Bakış

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk-Yahudi ilişkileri, Türk-Azınlıklar ilişkilerinin bir parçası olarak görülebilir. Zira imparatorluktan milli devlete geçiş süreci yaşanmaktadır ve yeni devletin kuruluş antlaşması olan Lozan Antlaşmasında azınlıklara bir takım haklar tanınmaktadır. Lozan Antlaşmasıyla Osmanlı döneminde millet sistemi içinde imparatorluk tarafından korunan ve kendi dini liderlerini belirleyen cemaatler, yabancı devletlerin koruması altına giren ve başkalarının onlar adına hak talep ettikleri azınlıklar durumuna gelmiştir. Bu durum ister istemez azınlıklar hakkında “vücudumuzun içinde ama bize ait olmayan organlar” gibi garip bir bakış açısının doğmasına yol açmıştır. Özellikle Kurtuluş Savaşı'nda bazı milletlerin istilacılarla işbirliği yapmaları bu inancın pekişmesini sağlamıştır.

Cumhuriyet döneminde Türklerin milli/ulus devlet olmanın gereği olarak bazı ulusal adımlar atması gerekiyordu. Bu, ülkedeki tüm azınlıkları ama özelde Yahudileri etkileyecek adımlara işaret ediyordu. Çünkü Cumhuriyet yönetimi ne denli milli olmakta kararlı ise, Yahudiler de o denli milli (din/kültür ve millet olarak) kalmakta ısrarlıydılar. Bu anlamda Maârif Vekâletinin azınlık okullarının haftada en az beş saat Türkçe dersi okutmaları, Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerinin Türk öğretmenlerce verilmesi gibi hususlardaki emirleri Yahudiler için ciddi problemler

²⁰⁹ <http://fortuna.divinity.ankara.edu.tr/~adam/Yahudianadolu.html>, 03. 07. 2006.

²¹⁰ Murat Cano, “Türkiye Azınlıklarının Kurumları Sorunlar ve Çözüm Yolları”, Görüş, Eylül 2002, Özel Sayı, s. 34.

²¹¹ Selim Amado, “İsrail’de Türkiye Kökenli Yahudiler”, Görüş, Türkiye Yahudileri Özel Sayı, Eylül, 2003, s. 52; Şule Toktaş, “Turkey’s Jews and their Immigration to Israel”, Middle Eastern Studies, Vol. 42, No. 3, May 2006, s. 505-519.

doğurmuştur.²¹² Yabancı ülkelerin vatandaşı olan müdür ve öğretmenlerin azledilmesi, özellikle Yahudilerin eğitim hayatını olumsuz yönde etkilemiştir. Çünkü okullarının çoğu *alliance* ekseninde Fransa Yahudi Cemaati işbirliğiyle kurulmuş, birçok Fransız vatandaşı bu okullarda görevlendirilmişti.²¹³

Yahudiler Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya savaşlarında yasalar gereği askerlik yapmışlardı.²¹⁴ Bu savaşlarda yaralanmış, kaybolmuş veya ölmüşlerdi.²¹⁵ En iyi oldukları alan ticaret yerine, yaşadıkları ülke bile olsa kendilerine ait olmayan savaşlarda yer almaları onlar için iyi bir durum değildi.²¹⁶

Cumhuriyetin ilk yıllarında zaman zaman azınlıklar arasında güç/nüfuz mücadeleleri yaşanmıştır. Sözgelimi Ermeniler, kaybettikleri gücü tekrar elde etmek için Yahudiler aleyhine bir kampanya başlattılar. İstanbul'da Ermenilerin çıkardığı “Aravud” gazetesi 1 Aralık 1924 sayılı nüshasında Yahudiler aleyhine uzun bir yazı yayımlandı. Yazı, İttifak Devletleri'nin ordularında savaşan Yahudilere ve Filistin'de bir milli Yahudi devleti yaratma ütopyasına dikkat çekiyordu.²¹⁷ Yazıda, İttifak Devletleri ordularında çarpışan Yahudi asker sayısının Doğu Anadolu'da isyan eden Ermenilerden daha çok olduğu iddia edildi. Bu yazı ile birlikte “dönme” sorunu tekrar tartışma konusu yapıldı. Zira Balkan savaşlarından sonra dönmelerin çoğu ve çok sayıda Yahudi Selânik'i terkedip Türkiye'de yerleşmişlerdi.²¹⁸

1920'li yıllar Yahudi cemaatleri açısından genelde zor bir dönem olmuştur. Zira 1922 yılı sonundan başlayan bir göç dalgası gündeme gelmiştir. Türk Yahudileri

²¹² Yabancı okulların denetimi konusundaki en kapsamlı yasa 1869 tarihli Maarif Nizamnamesi'dir. 129. maddedeki 3 şart özel okul açmayı oldukça zorlaştırmaktaydı. İlknur Haydaroğlu, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar”, Türkler, ed. Hasan Celal Güzel vd., Yeni Türkiye Yay, XIV, s.183 vd.

²¹³ Levi, s. 38.

²¹⁴ Osmanlı İmparatorluğu'nda Batılılaşma dönemine kadar, genelde gayrimüslimlerden askerlik hizmeti yerine cizye alınmıştır.

²¹⁵ Levi, s. 40.

²¹⁶ Osmanlıda aralarında Yahudilerin de yer aldığı Müslüman olmayan halkların orduda yer alması konusunda geniş bilgi için bkz. Ufuk Gülsoy, “Cizye'den Vatandaşlığa: Osmanlı Gayrimüslimlerinin Askerlik Serüveni”, Ankara, 2002, s. 82- 93.

²¹⁷ Çanakkale savaşlarında İngilizlerin emrinde savaşan Yahudi birliği, aslında bunun bir yakıştırma değil, gerçek olduğunun göstergesidir.

²¹⁸ Levi, s. 60 vd.

denizaşırı birçok ülkeye gidip yerleşiyordu. Bir kaç yıl içinde Türkiye'deki Yahudilerin sayısı yarıya, birçok kentte de üçte bire kadar düştü.²¹⁹

Cumhuriyet döneminde çok milletli yapıdan tek ulusa geçme prensibi gereğince, ülkede yaşayan tüm insanlardan sadece bu ülkeye bağlı olmaları, başka hiçbir devlet veya organizasyonla organik bir bağ içinde olmamaları istenmiştir. Oysa Türkiye Yahudileri birçok sosyal organizasyonlarını Alliance, Jewish Agency gibi kökleri dışarıda olan Yahudi örgütleri sayesinde yürütüyorlardı.²²⁰ Bu örgütler zamanla kendilerine duyulan kuşku sonucu çalışmalarını durdurmak zorunda kalmışlardır. Yahudi yazar David Fresko, dinî yeni yıl dolayısıyla yazdığı bir makalesinde 1924 yılını olumsuz bir şekilde anlatır: “Türk basını her şeyden Yahudileri suçlamaktadır; Yahudiler korku içinde yaşamaktadır, toplumda görünmekten, trende, vapurda yolculuk yapmaktan çekinmektedir.”²²¹

Kamuoyunda azınlıkların Lozan'da kendilerine verilen haklardan vazgeçmeleri yönünde ve bu durumu da onların gerçekten bu ülkede huzur içinde yaşamayı isteyip istemediklerinin bir ölçüsü olarak gören bir kanaat vardı. 1925 yılında Yahudiler Lozan Antlaşması'nın sağladığı ayrıcalıklardan feragat ettiler. Bu durum Yahudiler hakkında genel anlamda iyi bir kanaatin oluşmasını sağlasa da, her şeyi düzeltmeye yetmemiştir. Sıradan bir olay olarak görülebilecek şeyler, ülkenin hassasiyetleri sebebiyle büyük toplumsal infiallere yol açıyordu. Bu yüzden en küçük olaylar dahi Türk-Yahudi ilişkilerini derinden etkiliyordu. Sözelimi Elza Niyego olayı bunlardan birini teşkil eder. 17 Ağustos 1927'de İstanbul'da bir Yahudi kızı olan Elza Niyego, 45 yaşında Osman Ragıp adlı biri tarafından öldürülmüştür. Cenaze törenindeki aşırılıklar basın tarafından yakın takibe alınmıştır. Gazetelerde yayımlanan haberler sonrasında Emniyet ve Adliye kuvvetleri harekete geçmiş, birçok Yahudi tutuklanmıştır. Bu dönem Yahudilere sıcak bakmayan kesim içinde Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Mahmut Esat Bozkurt gibi yazarlar vardı. Son Saat gazetesi

²¹⁹ Levi, s. 64.

²²⁰ Yahudi Ajansı, World Zionist Organization (Dünya Siyonist Organizasyonu) nun temsilcisi olup, hükümet dışı bir uluslararası kurumdur. Amaçları arasında, İsrail devleti kurulana kadar dünyadaki Yahudileri İsrail devleti'nin kurulması ve gelişmesi yönünde yardım ve teşvik etmektir. İsrail devleti'nin kuruluşundan sonra Yahudilerin İsrail'e göçleri, orada yerleşmeleri ve Yahudi gençliğine yönelik faaliyetlerde bulunmuştur.

²²¹ Levi,s. 66.

Yahudileri “*kanunsuz vatandaşlar*” olarak niteleyip “Filistin'e gitsinler!” diyerek ülkeden göç etmeye davet etmiştir. Vakit gazetesi Bornova Türk Ocağı Başkanı'nın “Bu mel'ûn Yahudileri cezalandıralım!” dediğini yazmıştır.²²² Bununla beraber basının tutumunun her zaman negatif olduğunu söylemek zordur. Zamanla iyi ilişkilere dayalı adımlar atılmıştır. Yunus Nadi Cumhuriyet'te bir dizi makale yayınlayarak kitleleri mutedil olmaya davet etmiştir. Bu eksende İstanbul'a gelen T.B.M.M. Başkanı Kâzım Karabekir Paşa kent Yahudilerinin gönderdiği bir heyeti kabul etmiştir.²²³

Diğer taraftan Yahudi yazar Tekin Alp (Moiz Kohen), mevcut şartlarda Türkiye'deki Yahudiler'in hayrına olacak bir on maddelik *amentü* yazmış ve onlardan bunu mutlaka uygulamalarını istemiştir. Bu on buyruğa, Tevrat'taki On Emir'e nasıl uyuyorlarsa öyle uyulması gerektiği ifade edilmiştir.²²⁴ Pek çok kimseye göre bu amentü, Türkiye Yahudilerinin Türkleşmeleri olarak ifade edilebilecek bir durumu temsil eder. Bu amentü şu emirlerden oluşur:

1. Adını Türkleştir.
2. Türkçe konuş.
3. Havralarda duaların hiç olmazsa bir kısmını Türkçe oku.
4. Okullarını Türkleştir.
5. Çocuklarını devlet okullarına gönder.
6. Ülke işlerine karış.
7. Türklerle beşeri münasebetlerde bulun.
8. Cemaat ruhunu kökünden sök.
9. Ulusal ekonomi alanında sana düşen görevi yap.
10. Hakkını bil.

²²² Vakit, 25 ağustos 1927 (Levi, s. 79- 80'dan alınmıştır.)

²²³ Levi, s. 82.

²²⁴ Tekin Alp, **Türkleştirme**, Ankara, 2001, s. 75.

Dikkatlice incelendiğinde bu maddelerin esasen Yahudileri Türkleştirmekten ziyade (8. madde hariç) mevcut sosyo- ekonomik yapı ve imkânlardan azami derece istifade için gerekli araçlara sahip olmaya sevk ettiği görülür. Bu maddelerin Yahudi cemaati tarafından dikkate alındığı ve uygulama hususunda hassas davranıldığı söylenebilir. Sözgelimi Avram Galanti ve Munis Tekinalp'in her ikisi de dil konusuna duyarlıydılar. İkisi de Yahudi kökenli Türk vatandaşlarının Türkçeyi düzgün ve kendi aralarında konuşmalarının gereğini vurgulamışlardır. 1931'de Yakup Kemal'in (Jacob Bero) öncülüğünde Muğla'da kurulan “Türkçe Konuşurma Birliği” bu amaca hizmet etmiştir. İzmir'de de aynı amaca hizmet eden dernekler kurulmuştur.²²⁵

Türkiye’de Cumhuriyetin kuruluşu ile İsrail devletinin kuruluşu arasındaki 25 yıllık süre,²²⁶ Türkiye Yahudilerinin sosyal hayatta genelde kendilerini çok rahat hissetmedikleri bir dönem olmuştur. Bu durumun içindeki en önemli sebebi cumhuriyetin tek ulus, tek kültür ekseninde kurgulanması, dışta ise dünyanın dört bir yanındaki Yahudilerin sistemli bir şekilde yakında kurulacak İsrail devletine göç hazırlıklarının başlamasıdır. Nitekim bu durumun bir işareti olarak, Cumhuriyetin erken döneminde Türkiye’den Filistin’e (henüz İsrail devleti kurulmadan) yapılan göçlere genelde sıcak bakıldığı, “*ekonomik gücü ellerinde bulunduranların buradan uzaklaşmaları*”nın ülkenin hayrına olacağı şeklinde bir kanaatin bütün kesimlerde mevcut olduğu söylenebilir. Bu sürecin İsrail devletinin 1948'deki kuruluşuyla hız kazandığı bilinmektedir.

Türkiye Yahudilerinin İsrail’e göç etmeleri hakkında fikir beyan edenler, şartların onlar için “artık” bu ülkede yaşamayacakları noktasına geldiğini söylerler. Bununla beraber bazı Yahudi aydınların işaret ettiği bir şey vardır ki ana sebep Siyonizm, yani kurulacak/kurulan yeni İsrail devletinin ihtiyaç duyduğu nüfustur.²²⁷ Bu konuda sebepler ile sonuçların birbirine karıştığı veya bunların yer değiştirdiği ileri sürülür. Sözgelimi Yahudi iş adamı İshak Alaton, “Siyonizm İsrail'in 1948'deki

²²⁵ Çetin Yetkin, s. 243.

²²⁶ İsrail devletinin kuruluş süreci için bkz. Yusuf Besalel, **Yahudi Tarihi**, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın İstanbul, 2000, s.111 vd.

²²⁷ İsrail devletinin kuruluşunu milli kurtuluş olarak gören Yahudilerin aksine bunu zararlı bulanlar da vardı. Ünlü Yahudi fizikçi bilim adamı Albert Einstein bunlardan biriydi. Garaudy, S. 24.

kuruluşundan sonra miadını doldurmuş bir ideolojidir” der.²²⁸ Yazar Lizi Behmoaras, Siyonist olmayı “tutucu olma” şeklinde yorumlayıp Türkiye Yahudi toplumunun bu yüzyılın başındaki durumunu ve Siyonizmi şu sözlerle tasvir eder:

“Cemaatin içinde tutucular ve ilericiler, yani Siyonistler ve Alliancecılar vardı. Alliance’cılar, Siyonizmi sahte Mesihçilik olarak değerlendiriyorlardı. Entegrasyon, bu iki grup arasındaki gerilimi artırdı ve sonunda her iki taraf da kendi istediğini seçti. İsrail devleti kuruldu, Siyonist olan kalktı İsrail’e gitti. Gidemeyenler de öldüler zaten. Şu an Türkiye’de yaşayan Yahudiler arasında tutuculuk anlamını yitirmiş durumdadır.”²²⁹

Siyonizme karşı duruşlara rağmen, dünyanın her tarafındaki Yahudiler gibi Türkiye Yahudileri de İsrail devleti ve Siyonizm’e karşı bir sevgi duymuşlar ancak bu sevgiyi aleni bir şekilde göstermemeye gayret etmişlerdir. İstanbul’da yayınlanan Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete *Şalom*, İsrail’in kuruluşunun ellinci yıldönümünü aşırı bir sevinç tezahürüne yer vermeden yansıtmaya dikkat göstermiştir.²³⁰ İstanbul Yahudi cemaatini anlatan “Seni Unutursam İstanbul” belgesel filminde Üzeyir Garih kendisini “Anti-Siyonist” olarak tarif etmiş,²³¹ bu sözleri bir televizyon programında tekrar etmiştir.²³² Türk Yahudileri ile ilgili araştırmalarıyla tanınan yazar Bali’den yapılan alıntı, bu husustaki psikolojiyi açık bir şekilde tasvir etmektedir:

“Türkiye Yahudilerinin, yukarıdaki örneklerden de görüleceği üzere, Siyonizm’e karşı takındıkları görünürde mesafeli ve eleştirel tavır, İslâmî ve muhafazakâr kesimin Siyonizm’e son derece olumsuz yaklaştığı göz önünde bulundurularak takınılmış diplomatik bir tavidir. Aslında Türkiye Yahudileri Siyonizm’e ve İsrail’e getirilen haklı veya haksız tüm eleştirilere karşı son derece

²²⁸ Ali Murat Güven, “**Kanal 7’nin Sessiz Devrimi**”, Milli Gazete, 29 Mayıs 1995.

²²⁹ Şengün Kılıç, “**Sen Jak’ı tanır mısın?**”, Gazetepazar, 27 Temmuz 1997, s. 42; 15 Fecir Alptekin, “**Artık Tutuculuk Anlamını Yitirdi**”, Cumhuriyet, 10 Aralık 1997.

²³⁰ Bu konuda gazetede sadece elli yıllık tarihin ana noktalarını fotoğraflarla özetleyen bir haber yer aldı. (Nelly Barokas, “**Kuruluşundan bu yana İsrail in 50 yılı**”, Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete, 29 Nisan 1998).

²³¹ **Şalom**, 6 Kasım 1991.

²³² Ahmet Hakan Coşkun un Garih’le sohbeti, **Kanal 7**, 17 Nisan 1998; Bali,s. 32. Garih’in, bir mezarlıkta öldürülmesinin ardında bu siyasal duruşunun etkili olduğu dillendirilen yaklaşımlar arasındadır.

duyarlıdırlar. Gerek İsrail'de, gerekse diasporada yaşayan Yahudiler arasında tarih boyunca Siyonizm karşıtı akımlar mevcut olmasına rağmen, diaspora Yahudileri arasında Siyonizm'i ve İsrail'in icraatlarını eleştiren her kişiye “antisemit” ve “İsrail düşmanı” bu kişinin Yahudi olması halinde de, “kendinden nefret eden Yahudi” damgası vurmaya eğilimli bir kesimin olduğu bir gerçektir. Diaspora Yahudilerinin içinde bulundukları ruh halinden kaynaklanan bu duruma Türkiye Yahudilerinde de rastlanmaktadır.”²³³

Bu konuda diğer bir anlamlı veri de Türkiye kökenli Yahudilerin, İsrail’de Türkiye’ye ilişkin faaliyetleri yayınlamak istemelerinde ortaya çıkmıştır. Bu insanlar, “Türkiye’de halen yaşayan yakınlarımız var. Bu gibi hususlar tehlikeli şeylerdir ve bu yüzden yazılmamalıdır” sözleriyle bu yayınların yapılmasına itiraz etmişlerdir.”²³⁴

1) Sol Kesimin Yahudilere Bakışı

Cumhuriyetin ilk döneminde, günümüze aktarılabilecek netlikte ve bugün devamı bulunan bir sağ-sol ayrışmasından söz etmek zor görünmektedir. Zira tek partili bir rejim söz konusudur. Bununla beraber geniş anlamda siyasi yelpazenin sağ ve solundan söz etmek mümkündür. Cumhuriyetin ilk yıllarında Yahudilere yönelik sistemli bir düşmanlıktan söz edilemezse de onlara dost gözüyle bakan bir kesim de bulunmamaktadır. Genel anlamda sermaye karşıtı bir zeminde duran solun çoğu kez sermaye ile özdeşleşen Yahudiler hakkında pozitif bir tutum içinde oldukları söylenemez. Cumhuriyetin ilk yıllarında, doğrudan Yahudileri hedef alan ilk yayın, dönemin önemli gazetelerinden olan *İleri*'den 1922 yılının Aralık ayında gelmiştir. Gazete, “Kanımızı Emenler” adını taşıyan bir başyazıyla Yahudileri iki yüzlülükle suçlamıştır. Yazıda, Yahudilerin kaçan Rum ve Ermenilerin mallarına el koydukları ve Türk halkını özellikle köylüleri sömürdükleri yazılmıştır. Yazı, “Yazık ki Rumlar ve Ermeniler giderken onları da götürmediler” sözleriyle bitmiştir. Yazı boyunca Yahudilere, “karga”, “simsar”, “kan emici”, “sömürücü” gibi sıfatlar yakıştırılmıştır.”²³⁵

²³³ Bali, s.33.

²³⁴ Edmond Sidi ile görüşme 4 Ocak 2000, s. Aliya, 34.

²³⁵ Levi, a.g.e., 25.

Yakup Barokas'ın yakın geçmiş Sol-Yahudi ilişkilerine ilişkin bir görüşü genelde Cumhuriyet dönemi Türk Solu-Türk Yahudiliği ilişkileri bakımından fikir vericidir:

“Anti-semit görüşler muhafazakârların arasında olduğu kadar devrimciler arasında da taraftar bulabilir. Bu nedenle Rahşan Ecevit'in tüm Türk Yahudilerini töhmet altında bırakan, gerçek dışı, asılsız iddialarını, “sosyal demokrat” değil, “nasyonal sosyalist” bir dünya görüşünün ürünü olarak nitelendirmeyi doğru buluyorum. Rahşan Hanım son derece açık ve seçik Türk Yahudilerine karşı bir komplo teorisinin savunuculuğunu üstlenerek kişisel dahi olsa antisemit bir davranış sergilemiştir.”²³⁶

2) Milliyetçi-Muhafazakâr Kesimin Bakışı

Cumhuriyet tarihi boyunca milliyetçi/muhafazakâr kesimin Yahudilere sıcak bakmadığını söylemek abartı değildir. Bununla beraber bu durum kategorik bir genelleme değil, Türkiye Yahudilerinin sosyal statüleri ile ilgili bir tavidir. Cumhuriyet döneminde Yahudileri hedef alan ilk milliyetçi/muhafazakar yayın, “Tasvir- i Efkâr” gazetesi tarafından başlatılmıştır. Nitekim Ebüzziya Tevfik, Yahudi çevrelerce, Türkiye'nin ilk profesyonel antisemiti olarak tanınır. Tasvir-i Efkâr, İzmir Hahambaşısı ile bir mülakat yapmıştır. Mülakatta birçok küçük düşürücü sorunun, alaylı imâların ve ön yargıların bulunduğu ileri sürülebilir.²³⁷ Mülakatta tümüyle Yahudilere karşı önyargılı bir tutum taşınırmıştıysa da hiçbir açık itham yoktur. Yıllar sonra Hüseyin Nihal Atsız'ın, Orhun dergisinde yayınlanan Yahudilere ihtarı ise son derece ağırdır:

“Musa'nın necip (!) Evlâtları bilsinler ki: Yahudi denilen mahlûku dünyada Yahudi'den ve sütü bozuklardan başka hiç kimse sevmez. Çünkü insanlık daima kuvvete, kahramanlığa ve iyiliğe tapındığı halde Yahudi zilletin, korkaklığın, kötülüğün ve seciyesizliğin örneği olmuştur. Dilimizdeki “Yahudi gibi”, “çifitlik etme”, “çifit çarşısı”, “havraya benzemek”, “Yahudiden yumurta alan içinde sarısını

²³⁶ Yakup Barokas, “Antisemitizmin Varlığını Ne Belirler?”, Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete, 28 Haziran 2006.

²³⁷ Levi, s. 24.

bulamaz” gibi sözler bu alçak millete ırkımızın verdiği değeri gösterir. Bu yalnız bizim memleketimizde böyle değildir. Almanya'dan kovulan Yahudileri kabul etmek misafirperverliğinde bulunan Fransa'da bile Yahudiler hakkındaki en basit iltifatın “Pis Yahudi” terkibi olduğunu o memlekete gitmiş olan arkadaşlarımız söylüyor.”²³⁸

Rıfat Bali milliyetçi kesimi anti-semitik olarak suçlayarak onların beslenme kaynaklarını anlatmaya çalışırken İslamcı kanatla milliyetçileri bu konuda bir tutarak şöyle bir izah getirmeye çalışır

“Milliyetçilere gelince; onlar da bir yerde İslamcıların aynı esin kaynaklarından faydalandılar ve İslamcıların düşünce dünyasında yer edinen Yahudi mitosunu aynı şekilde ve aynı nedenlerden dolayı onların düşünce dünyasında da yer edindi. Ancak anti-semitizmin milliyetçilerin düşünce dünyasında yer edinmesinde etkin olan, özgün iki olgudan biri Adolf Hitler ve *Kavgam* kitabıdır. Bu kitap Türkçeye çevrilip defalarca yayımlanmıştır. Diğer olgu ise Türkçülük hareketi içinde rastlanan ırkçılık unsurudur.”²³⁹

Bali'ye göre Adolf Hitlerin *Kavgam* adlı eseri Türkiye'deki milliyetçilerin el kitabıdır. Bali, *Kavgam*'ın yayınlanış seyrinin Türkiye'nin siyasi istikrarı ile doğrudan ilgili olduğunu söyler. Bali, İslâmî kesimdeki anti-semitizmin oluşmasında Protokoller ne kadar önemli bir etkense, milliyetçi kesimdeki anti-semitizmde de *Kavgam* da bir o kadar etkili olmuştur der.

Bali, *Kavgam* bibliyografyasındaki *Komünistler ve Beynelmilel Yahudi* isimli kitabın, *Kavgam*'ın içinde yer alan ve komünistler ile Yahudileri konu eden kısımların milliyetçi çevreler için "çekici" bir başlık altında kitaplaştırılmasıyla türetilen, Türkiye'ye özgü bir kitap olduğunu söyler. Bu başlığın çekiciliği, 1960 ve 70'li yılların Türkiye'sinde milliyetçi sağın ve İslamcılarının gözünde "Komünist" ve "Beynelmilel Yahudi"nin iki "azılı düşman"ı temsil etmesinden ileri geldiği iddiasında bulunur. Devamında Hitler ve Nasyonal Sosyalist ideolojinin aşırı sağa daima cazip geldiğini, *Kavgam* kitabının yanı sıra Dr. Goebbels'in *Savaş Notları*

²³⁸ Atsız, Orhun, 1934, sayı 7, s. 139- 140; Levi,s. 108 vd.

²³⁹ Rıfat Bali, **Musanın Evlatları Cumhuriyetin Yurttaşları**, İletişim yay., İstanbul, 2001, s.315.

(Millî Hareket Yayınları, İstanbul 1968) ve *Siyasi Vasiyetim* (Ötüken Yayınları, İstanbul 1968), Adolf Hitler'in *Tek Kurtuluş Yolu* (Al-tay Yayınları, İstanbul 1970), Gottfried Feder'in *Nazi Partisi Programı* (Millî Hareket Yayınları, İstanbul 1971) gibi Nasyonal Sosyalist ideolojiyi savunan başka kitaplar da yayımlandığı bilgisini de aktarır.²⁴⁰ Bali, dönemin MHP Genel Sekreteri Yaşar Okuyan'ın parti içi için hazırladığı bir yayında *Kavgam*'dan alıntılar yapmasını *Kavgam*'ın milliyetçiler arasında el kitabı olduğunun bir kanıtı olarak gösterir. Bali'ye göre Türk milliyetçiliğinin kökü olan Türkçülük akımının İkinci Dünya Savaşı yıllarında doğması Nazi etkisine bağlanabilirse de, *Kavgam*'ın 1970'li yıllarda bir başucu kitabı olarak Türk milliyetçileri tarafından benimsenmesi, Adolf Hitler'in antikomünist bir lider olması ve Rusya'ya savaş açmış olması ile açıklanabilir. "Kızılar geliyor" paranoyasının ve şiddetli bir komünizm düşmanlığının Türkiye'de geçerli olduğu 1970 yıllarda komünizm, Yahudilikle eşleştirildi. Buna kanıt olarak da Karl Maks'ın Yahudi oluşu ve Bolşevik Devrimi'nin Yahudi kökenli Ruslar tarafından yapılması gösteriliyordu. *Kavgam* kitabında ileri sürülen antisemit iddiaların tümü milliyetçi kesim tarafından büyük bir hevesle benimsendi ve sürekli bu yönde tahrikçi yayınlar yapıldı. Türk milliyetçiliğinin bayraktarlığını yapan MHP ile ilgili bir doktora tezinde mülakat yapılan kişilerin %85'inin antisyonist, antimasonik veya antiateist nitelikli bir veya birkaç kitap okudukları tespit edildi. Mülakat yapılanların en çok etkilendikleri yazarlar arasında, Protokoller'm yayıncısı olan ve İslâmî yanı daha ağır basan Milliyetçi Mücadele Birliği'nin dergisi Yeniden Millî Mücadele'nin yazarlarından Kemal Yaman ile Cevat Rifat Atilhan da var.²⁴¹

Bali, MHP tabanında *Kavgam*'ın halen "el kitabı" güncelliğini koruduğunu, 1999 yılında Erciyes'in Tekir Yaylası'nda yapılan parti kurultayında bunun açıkça görüldüğünü belirtir. Zira iddiasına göre Kurultay boyunca *Kavgam* kitabı satılmıştır.²⁴²

Yazarın kendi tezini ispatlamak için gösterdiği bu gayretlerdeki bizce en ciddi sıkıntısı, sadece kendi tezini destekleyecek alıntılarda bulunmasıdır. Bali, Türkiye'de

²⁴⁰ Bali, s. 315.

²⁴¹ Bali, s. 340.

²⁴² Bali, s. 340.

milliyetçi kesimin yıllardır Türkiye’de Anadolu insanının samimi sesi olarak ortaya çıktığını göz ardı edip, Türkiye’nin içinde bulunduğu son derece hassas ve jeopolitik durumunu görmezlikten gelmektedir. Bu sebeple de bu ülkeyi dış tehditlerden koruma adına yapılmış samimi gayretlerin hepsini bir kalemde atıp, olayları genel bir şekilde incelemeyi tercih ettiği ve sadece kendi iddalarını ispatlayacak alıntılar yaptığı görülmektedir.

Türkiye’de milliyetçi kesimin Yahudi algısının anlaşılması bakımından Hikmet Tanyu’nun Yahudiler hakkındaki görüşleri önemlidir. Hikmet Tanyu, *Yahudiler ve Türkler* kitabında Yahudilerle ilgili onları psikolojik incelemeye tabi tutarak onların karakterlerinin oluşmasındaki temel faktörleri aktardıktan sonra Yahudilerin özelliklerini sıralar. Tanyu, Yahudi karakterinin oluşmasında en önemli faktörün milli ve dini hüviyeti olan kutsal kitapları olduğunu söyler. Yahudi kişiliğinin oluşmasında Yahudi kültürü, Yahudi öğretim ve eğitiminin belirleyici olduğunu belirtir.²⁴³ Tanyu’ya göre tarih boyunca oluşan genel Yahudi imajının özellikleri şunlardır: Yahudi ketumdur, sır tutar. Kurnazdır, hileye sapıcıdır. Dayanıklardır, sabırlıdır. İhtiyatlı, tedbirlidir. Gürültücü, yaygaracı ve telaşlıdır. Adsız kalmaya, gizliliğe uygun davranır. Gösteriş düşkün değildir (Zengin kadınlar küpe, kolye, yüzük ve böylece mücevhere çok düşkündür). Yahudi örgütünün verdiği görevi gerekirse yapmaktan sakınmaz. Çıkarlarına, kazancına ve maddeye, zevklerine çok düşkündür; Gündelik törenlerde, düğünlerde şık giyinir. Diğer zamanlarda kıyafet ve giyimine fazla özen göstermez. Avareliği, geziciliği sever. Bundan da adı "serseri Yahudi'ye çıkmıştır. Dinine ve din adamlarına çok bağlıdır. Onların sözü kanun yerindedir. Yahudi, millî ülküsüne sadıktır ve ona hizmet ruhunu benimsemiştir. Belli etmez görünse de, kindar ve intikamcıdır. Bu, tarih boyunca onun gücünü teşkil etmiştir. Tutumludur, cimridir. Başkalarına (Yahudi olmayana) ikiyüzlü davranmayı, yalan söylemeyi tabî görür. Ahlaki ilke ve esasları millîdir, yalnız Yahudiler arasında geçerlidir. Mali, iktisadi konularda tarih boyunca alışkanlık ve beceri kazanmıştır. Kendine güvenir. Yahudi, Yahudi ırkçısıdır. Uzmanlığa önem verir; Plancı ve teşkilatçıdır; Disiplinli çalışır; Gelenekçidir. Fakat ilim ve tekniğin yeni buluşlarını

²⁴³ Hikmet Tanyu, **Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler**, Elips Yay., İstanbul, 1977. Cilt II, s. 291.

benimser.”²⁴⁴ Hikmet Tanyu, Yahudi kişiliğinin özelliklerini bu şekilde sıraladıktan sonra kendi kanaatlerini aktararak problemi şu şekilde ortaya koyar:²⁴⁵ “İki bin yıldır sürgün ve göçmen hayatı sürdüren Yahudiler; şefkat, merhamet, insancılık, insanlık fikrini ve felsefesini yaymaya çalışmışlardır. Bilhassa İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi ve faşistler tarafından suçlu olan, yabancılara ajanlık eden ve ihanette bulunanlarla birlikte ayırım yapılmadan ve haksız olarak kadın, çoluk çocuk, yaşlı kamplarda ıstırap çekmişlerdir. Bir kısmı hastalanmış, hayatını kaybetmiştir. Bunun hakkında birçok hatıralar, piyesler yazılmış, filmler çevrilmiştir. Fakat bu acıklı ruhi durumdan kurtulup kendisinin hükümlerine olduğu devleti kurunca o da tutuklananlara aynı ağır işlemleri yapmış; Yahudi çıkarları için yerlileri sürmüş, baskın, vurmak, öldürmek konularında kendisine zulmedenlerden pek de farklı davranmamıştır. Bunlar da insan dememiştir.”²⁴⁶ Tanyu, kitabının sonuç bölümünde de Yahudileri kategorik bir şekilde ayrı ayrı incelemek gerektiğini belirterek, Yahudilerle ilgili genelleme yapmadan beş grupta değerlendirilmesi gerektiğini belirtir. Bu gruplar ise şunlardır:

- 1.Dünya üzerine dağılmış Yahudiler.
- 2.Türkiye Yahudileri.
 - a) Yahudi asıllı olmakla beraber dinini değiştirmiş görünen Yahudiler.
 - b)Yahudi asıllı olmakla beraber din ve milliyetini değiştirmiş görünen Yahudiler.
3. Yahudi mezheplerine mensup olmakla beraber soyca Yahudi olmayan, asıl Yahudilerin Yahudi saymadıkları kimseler.(Karaim gibi Hazar Türkleri).
4. Türlü Yahudi üst örgütleri ve Siyonist Teşkilatı içindeki Yahudiler.
5. İsrail devleti içindeki Yahudiler.²⁴⁷

Hikmet Tanyu'nun bu tasnifinden de anlaşılacağı gibi milliyetçi kesimde genellemeden ziyade bir tasnif söz konusudur. Milliyetçi kesimde her birinin ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken pek çok sebepten ötürü Yahudilerle ilgili olarak genelde Siyonist uygulamalara karşı bir tepki ve reaksiyoner tavırlar vardır. Ama

²⁴⁴ Tanyu, s. 292.

²⁴⁵ Tanyu, s. 292.

²⁴⁶ Tanyu, s. 293.

²⁴⁷ Tanyu, s. 291.

dünyadaki bütün vicdan sahibi entelektüellerin İsrail'in uygulamalarından rahatsız olduğu ve bu konuyla ilgili tepkilerini ortaya koyduğu da bir vakıadır. Bu tepkiler İsrail devletinin kurulmasından itibaren dile getirilmiş ve hala dile getirilmeye devam etmektedir.

3) Dindar Kesimin Bakışı

Dindar kesimdeki Yahudilerle ilgili kanaatlerin oluşmasındaki temel belirleyici faktörlerin başında Yahudilerle ilgili dini referanslar gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerle ilgili pek çok ayet vardır. Gerek tefsirlerden gerek hadis yorumlamalarından hareketle Yahudiler hakkında yapılan değerlendirmeler genellikle negatif bir yaklaşım içermektedir. Muhafazakâr kesimin Yahudilerle ilgili yaklaşımların temeli olan Kur'an-ı Kerim'den hareketle ortaya çıkartılan Yahudi karakter tahlillerine ve değerlendirmelerine örnek olarak Cevat Akşit'in "İslamda Lanetliler" kitabındaki değerlendirmeleri ele aldığımızda İslam toplumundaki genel kanaatleri görmemiz mümkündür. Zira Yahudilerle ilgili kanaatler tartışılmaya başlandığında genelde ayetlerden ve hadislerden deliller getirilerek Yahudi kişiliği hakkında kanaatler belirtilir ve bütün Yahudi ırkı hakkında yaratılıştan kaynaklanan bazı tespitlerde bulunulur.

Ele aldığımız kitapta yazar lanetliler arasına Yahudileri de almış, Allah ve Rasulu özetlemeye çalıştığımız özellikleri ve nitelikleri sebebiyle Yahudileri lanetlemiştir, diyerek Kur'an-ı Kerim'den ve hadis kitaplarından hareketle Yahudilerin lanetlenme sebeplerini anlatmıştır. Bu sebepler şu şekilde sıralanmıştır: Peygamberlere haksızlık ve zulmetmek. Suikaste bulunmak ve öldürmek. İyiliği emreden salih kişileri ve diğer insanları öldürmek. Hakkı inkâr etmek. Allah'a karşı taşkınlık ve nankörlük etmek. Sözünde durmamak. Allah'ın sözünü değiştirmek, Allah'a karşı gelmekte inat etmek. İki yüzlülük etmek. Bozgunculuk etmek. Dini ve mucizeleri sihirbazlık saymak. Büyü yapmak. Allah'ın yasakladığı şeyleri yemek. Kalpleri taştan katı olmak. Allahın eli bağlıdır, sıkıdır demek. Cebraile düşman olmak. Peygamberlerin kabirlerini mescid, bilginlerini rab edinmek. Cumartesi

gününe, avlanma yasağına saygısızlık etmek. Ahireti dünya hayatına satmak. Allahın oğlu ve sevgilileriyiz demek. Faizcilik yapıp halkı sömürmek.²⁴⁸

Yazar, bu özelliklerin herbirini ayet ve hadislerle delillendirerek şöyle bir tespitte bulunur: “Özetlenmeye çalışılan nitelikler her kimde bulunursa, bu tür insanların toplum için sosyal yara olacakları, toplum düzenini bozacakları ve toplumun mahvına sebep olacakları ortadadır. Böyle niteliklerin, hem o insanlara hem de diğer insanlara zararlı olduğu bilincine, bu nitelikleri taşıyanları da diğerlerini de sahip kılmak gerekmektedir. Yukarıda sayılan özellikleri taşımadıkları takdirde, günümüz Yahudilerinin, bu özellikler açısından lanetli olmayacaklarını belirtmeliyiz.”²⁴⁹

Yahudi Karakteri Tarihî ve Sosyo-Psikolojik Bir Yaklaşım adlı makalesinde Süleyman Sayar şu şekilde bir tespitte bulunur: Her ne kadar Kur’an dinî karakter özellikleri üzerinde daha çok duruyorsa da, bunlar arasından tarihî/millî Yahudi sosyo-psikolojisini çıkarmak mümkün görünmektedir. Sayar, Kur’anî kavramlar çerçevesinde, Tanyu’da ve Akşit’te olduğu gibi uzun uzun Yahudi karakterinin özelliklerini sıralar. Sayar bu özellikleri aktarırken sadece ayet ve hadislerden yola çıkmaz, Yahudi kaynaklarından da deliller getirir. Kategorik olarak Yahudilerin baştan inkârcı olduklarını, bu konuda gerek Eski Ahit ve gerek Kur’an’da birçok delil olduğunu söyler ve bunlardan bazılarını makalesinde aktarır. Sayar, Yahudilerin ahlaki özelliklerinden de bahseder. Sayar, Yahudilerin yalancılık gibi birçok gayri ahlaki özellik taşıdıklarını belirtir. Yahudilerin Hak’tan yüz çevirdikleri için dönecek olduklarını, ikiyüzlü davrandıklarını, anlaşmalarına sadık olmadıklarını, hâin olduklarını, kin ve düşmanlık peşinde koştuklarını, bozguncu, isyankâr ve zâlim olduklarını, aşağılık duygusunun ve korkunun ruhlarına işlediğini iddia eder. Sayar onların kıskanç olduklarını, katı yürekli olduklarını, cahilliklerinden ötürü doğru ile yanlış birbirinden ayırma yeteneğini yitirdiklerini, doğruyu gizleme ve sözü değiştirme huylarının olduğunu söyler. Bütün bu olumsuz karakter özelliklerinden ötürü, özellikle de inkârcı tabiatları gereği Allah’ın, peygamberlerin ve diğer

²⁴⁸ M.Cevat Akşit, **İslamda Lanetliler**, 2007, Birun Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, s.107-127

²⁴⁹ Akşit, s.127

insanların gazabına, lânetine uğramışlardır diyerek onların lanetli olduğunu söyler, ama burada herhangi bir tasnife girmez ve ayırım yapmaz.²⁵⁰

Tabi bütün bu yaklaşımlarda dikkat edilmesi gereken insanların hangi din veya ırktan dünyaya gelirse gelsin yaratılış itibarıyla bu özelliklerin hepsinin taşıyıp taşımadığı konusudur. Temel esas; yaratılış itibarı ile kişilerin İslam fıtratı üzere doğarak saf, temiz ve masum bir yapıya sahip olduğu gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerektiğini öngörmek gerektiği söylenebilir. Bir diğer tartışılması gereken de Kur'an ve Hadislerde bahsedilen Yahudi ve İsrailoğulları tasvirinin kapsam alanıdır. Bu iki konunun Yahudilerle ilgili değerlendirilmeler yapılırken iyi analiz edilmesi gerektiği hususu göz ardı edilmemelidir.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde “dindar kesimi” göreceli olmakla birlikte Kurtuluş Savaşı’nı dini hassasiyetlerle yorumlayan, içinde bulunulan sağlıklı durumdan kurtuluşu tekrar dini değerlere dönüşte bulan, kurulan yeni devletin renginin, ana çizgisinin dinin belirlediği ilkeler doğrultusunda şekillenmesini isteyen kesimler olarak algılamak mümkündür. Bu kesimin birinci meclisten sonra devlet ve sosyal hayattaki durumunun çok parlak olmadığı söylenebilir. Dindar kesim, Kurtuluş Savaşı sonrasında toplumun karar ve icra mekanizmalarının dışına itilmenin psikolojisi içindedir. Bir açıdan kendisi de mevcut durumun bir mağduru olan bu kesimin, Yahudiler hakkında milli duygularla negatif bir kanaat içinde olmaları beklenemezdi. Fakat gerek bilgi eksikliği gerek yanlış yönlendirmelerle gerek dünyadaki konjokturel ulusculuk akımlarından ötürü bu kanaatlerin rengi zaman zaman değişikliğe uğramış ve tezahürleri de bu kanaatlere göre şekillenmiştir.

Günümüzde dindar kesimin Yahudi algısı söz konusu olduğunda, aslında dünyanın diğer bölgelerindeki Müslümanlardan pek de farklı olmadığı görülmektedir. Belirleyici öge, Amerika ve İsrail’in başta Filistin olmak üzere, Irak, Afganistan vb. yerlerde yaptıkları işgal ve haksızlıklar olarak görünmektedir. Siyasal yelpazenin neresinden bakılırsa bakılsın görülen şey, Siyonizm söz konusu olduğunda dindarlar arasında ortak bir tavrın bulunmasıdır. Amerika öncülüğünde

²⁵⁰ Bkz. Süleyman Sayar, **Yahudi Karakteri (Tarihî ve Sosyo- Psikolojik Bir Yaklaşım)**, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 9, Cilt: 9, 2000.

Irak’a düzenlenen saldırı ile ilgili olarak yazdığı bir yazıda Fehmi Kuru, “İslam dünyasının ortasına bir hançer gibi girmiş İsrail bu denklemin neresindedir?” diye sorarak bu tavrı ifşa eder.²⁵¹ Bu tavrı göstermesi bakımından bir haber başlığı oldukça dikkat çekicidir: “Yahudiler yaktı, Türkler onarıyor”. Haberde 1969 yılında fanatik Yahudiler tarafından yakılan Mescidi Aksa’nın minberinin Türk ustalar tarafından yeniden yapılmakta olduğu ve Ürdün Kralı’nın iki milyon dolar ayırdığı minberin 3 yıl içinde bitirileceği bildirilir.²⁵²

Dindar kesim içerisinde Yahudiler hakkında son derece olumsuz kanaate sahip ve İsrail devletinin varlığını sorgulayan yaklaşımlar da bulunmaktadır. Yasin Aktay şunları söyler:

“İsrail’in varlığı hukuka aykırıdır, çünkü 2500 yıl önceki bir toprağın hesabından hiçbir hukukta bugün hiç kimseye hiçbir hak düşmez. İsrail laikliğe aykırıdır, çünkü bütün varlık sebebini bir dinin esaslarına dayandırıyor. İsrail tarihe aykırıdır, çünkü tarihin akışını tersine çevirerek anakronik bir hayat tecrübesini tesis etmeye çalışmaktadır. Çıktığı yere geri dönmeye, yani olmayacak bir şeyi yapmaya çalışıyor. İsrail devletinin kurulmuş olması bu dönüşün tamamlanmış olduğunu değil, sadece dönüş yolunu, sonuçta kendini yok etme pahasına, fazlasıyla zorlamış olduğunu gösteriyor. İsrail bütün bunlardan dolayı akla da, insan haklarına da demokrasiye de aykırıdır.”²⁵³

Nuray Mert Yahudi algısına ilişkin bir yazısında, bazı gazetelerden alıntıyla “Son olaylar üzerine İslamcı veya sağ basında çıkan bazı yazıları bu açıdan son derece rahatsız edici bulduğunu” ifade eder. Bu meyanda Vakıf Gazetesi yazarı Hasan Karakaya’nın 1 Ağustos tarihli yazısının başlığı şöyledir: ‘Değil Hitler, kudurmuş itler yapmaz bu vahşeti’. Aynı gün Bugün Gazetesi’nden Nuh Gönültaş’ın yazısı ‘Artık Yahudilerin soykırım iddialarına karşı delillerimiz var!’ başlığını taşır.²⁵⁴

²⁵¹ Fehmi Kuru, **Tabana Kuvvet**, İstanbul, Timaş Yay., 2000, s. 69.

²⁵² Haşim Söylemez, “Yahudiler Yaktı Türkler Yapıyor”, Aksiyon Dergisi, Sayı: 485 - 22. 03. 2004.

²⁵³ Yasin Aktay, “İsrail İstisnacılığı ve Antisemitizm”, Yeni Şafak Gazetesi, 03.07.2006.

²⁵⁴ Nuray Mert, “İsyanın Ahlakı”, Radikal Gazetesi, 03. 08. 2006.

Amerika ve İsrail'in dış politikaları sebebiyle, önceleri genelde muhafazakâr kesim tarafından takınılan Yahudilere sıcak bakmama tavrının son zamanlarda oldukça geniş bir yelpazeye yayılmış durumda olduğu söylenebilir. Aylin Varol, Rıfat Bali ile yaptığı mülakatta Türkiye'de antisemit yayın deyince insanların aklına genelde aşırı sağcı ve İslamcı kesimin ortaya çıkardığı yayınlar gelirdi. Bugün, sağ kesim kadar sol kesimde de antisemit yayın ve beyanatların olduğunu iddia eder.²⁵⁵

Dindar kesimin bakışını anlamak bakımından Ali Babacan'ın Dışişleri Bakanı olduğu dönemde İsrail'i ziyaretinde *Yad Vaşem Soykırım Müzesi*'nin konuk defterine yazdıkları önemlidir. Babacan, deftere şunları yazmıştır:

“Yahudi soykırımından dersler çıkarılmalıdır. Soykırım, etnik temizlik, anti-semitizm, ırkçılık, İslam korkusu, Hıristiyanlık korkusu ve yabancı düşmanlığı, tarihten gelmekle birlikte günümüzde de sürmektedir. Bunlarla mücadele uluslararası toplumun müşterek görevidir.”²⁵⁶

Her ne kadar konuk defterine yazılan bu ifadeler diplomatik bir ifade olarak değerlendirilebilir olsa da içerik olarak bu duygulara katılmamak mümkün değildir.

²⁵⁵ Aylin Varon, “**Rıfat N. Bali ile Türkiye’de Antisemit Yayınlar Üzerine**”, Şalom Gazetesi, 31 Ağustos 2005

²⁵⁶ **Milliyet**, 09. 10. 2007.

II. BÖLÜM

MİLLİ GÖRÜŞ HAREKETİ VE HAREKET ÖNDERLERİNİN YAHUDİ ALGISI

A.MİLLİ GÖRÜŞ HAREKETİ

Milli Görüş, Necmettin Erbakan'ın öncülüğünde, 1960'larda başlayan ve günümüze dek süren Türkiye'nin her alanda "Millî" bir çizgi takip etmesini savunan ve bunu gerçekleştirmek için hukuk sınırları içinde siyasi parti, dernek, yayın organları ve gençlik organizasyonları kuran hareketin adı olarak tarif edilebilir. Bizzat kurucu liderinin ifadesiyle "Milli Görüş" demek, kaba kuvveti değil, hakkı ve haklılığı üstün tutan zihniyet demektir. Erbakan, Milli Görüş'ün tarihini Hz. Âdem'le başlatır. Erbakan, bir konuşmasında konuya ilişkin olarak şöyle der:

"Çünkü Âdem, hakkı üstün tutan, adaleti üstün tutan en güzel insanlardan, örneklerden birisiydi. Tarih boyunca hep hakkı üstün tutanlar, haklılığı üstün tutanlar, adaleti üstün tutanlar etkili oldukları dönemde insanlar saadet içinde yaşadılar. Kaba kuvveti üstün tutanlar etkili olduğu dönemlerde de hep zulüm gördüler. Anadolu'muza Milli Görüş, hakkı üstün tutma zihniyeti, 1071 Malazgirt Zaferiyle geldi. Onun arkasından bin yıldan beri Anadolumuzda milletimizin kendi görüşü olan Milli Görüş sayısız zaferler kazandı. İstanbul solculukla, liberalcilikle, şuculukla-buculukla değil, Milli Görüş'le fetholundu ve aynı şekilde Çanakkale Savaşı Milli Görüş'le yapıldı. İstiklal Savaşımız Milli Görüş'le yapıldı. Onun için Milli Görüş'ün tarihi Âdem (as)'le başlar.²⁵⁷

Milli Görüş düşüncesinin ortaya çıkış süreci ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Erbakan'ın 1974'te Türk Ev Kadınları Derneği'nde verdiği "Doğu'da, Batı'da ve İslâm'da Kadın" adlı bir konferansla²⁵⁸ bu düşüncenin ana çizgilerini oluşturduğu,²⁵⁹ Odalar Birliği'nde görev yaparken de bu planı büyük ölçüde şekillendirdiği²⁶⁰ söylenebilir.

²⁵⁷ 8 Eylül 2002 tarihli Milli Görüş Şurasında Necmettin Erbakan'ın yaptığı konuşmadan. (<http://www.necmettinerbakan.org/erbakankitap.asp>) Bu ifadesiyle hareketin lideri Erbakan, partiyi gündelik hayatın akışında ortaya çıkan insani bir durum olmanın ötesinde, adeta Peygamberlikle başlayan bir hareketin uzantısı olarak gördüğünü ortaya koymaktadır.

²⁵⁸ Necmeddin Erbakan, "Üç Konferans (İslâm ve İlim, İslâm'da Kadın, Sanayi Dâvamız)", İstanbul 1974, s.64-69

²⁵⁹ Bkz. Sadık Albayrak, **Türk Siyasi Hayatında MSP Olayı**, İstanbul, 1989, s. 57-58.

²⁶⁰ Engin Başçı, **Türkiye'de İslami Akımların Siyasal Simge ve Model Aktarımı (Milli Görüş Hareketi ve Refah Partisi)**, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1998, s. 222.

Ana çizgileriyle Milli Görüş: a) Maddi ve manevî kalkınmaya önem veren b) Büyük ve şanlı tarihiyle iftihar eden²⁶¹ c) Ahlak ve maneviyatı önceleyen d) Fikir ve inanç özgürlüğünü savunan, e) Anane ve örfleri saygıyla koruyan f) Her türlü taklitçilikten uzak g) Millî kimliğin bilincinde h) Sürekli ilerleme fikrine sahip, i) Her türlü istismar ve tefeciliğe karşı j) Sanayileşmeyi önemseyen k) Temel hak ve hürriyetlerin savunucusu bir harekettir.²⁶² Milli Görüş’e getirilen eleştiriler arasında buradaki “Millî” kelimesinin aslında “Dinî” olduğu, bununla İslam kastedildiği gibi iddialar bulunmaktadır. Milli Görüş çevrelerinin de “Millî” kavramından İslam’ın kastedilmediği şeklinde bir cevapları olmamıştır.

b. Milli Görüş Hareketinin Fikri Temelleri

Milli Görüş hareketinin parti programlarına, yayın organlarındaki ifadeler ve mensuplarının yaptıkları konuşmalara bakılırsa, bu hareketin kaynakları, insanlık tarihi boyunca var olan tüm iyilik hareketlerinin faaliyet ve duruşlarıdır. Çünkü Milli Görüş, Hz. Âdem’le başlatılmaktadır. Buna göre tarihteki tüm hak mücadeleleri, mazlumdaki hareketler fikri bakımdan Milli Görüş’ün kaynağıdır. Milli Görüş hareketinde Selçuklu ve Osmanlı tarihine ayrı bir vurgu yapılarak, Sultan Fatih öne çıkarılır. Sultan Fatih, ilk insan ve şeytanla başlayan hak-batıl mücadelesinin son halkası olarak simgeleştirilir.

Milli Görüş’ün temelleri içinde açıkça ifade edilemese de Arap âlemindeki özgürlük mücadeleleri, Müslüman Kardeşler’in faaliyetleri, Seyyid Kutub’un, Hasan el-Benna’nın Said Havva’nın başlattığı toplumcu çizgi, Hint-Pakistan eksenindeki mevcut birikim (Mevdudi, Muhammed İkbal vb. âlimler) yer alır. Bu hareket ve isimlerin Türkiye’de Milli Görüş için fikri planda laboratuvar özeliği gördüğü bir gerçektir. Sözelimi Müslüman Kardeşler teşkilatı (İhvânı Muslimîn) 1928 yılında başta Hasan el-Bennâ olmak üzere dört kişi tarafından kurulmuş bir harekettir. Arap âleminde bu hareket, Seyyid Kutub, Muhammed Gazali, Yusuf el-Kardavi (Mısır), Mustafa Sibai (Suriye), Said Havva (Suriye), Hasan Tûrabi (Sudan), Raşid Gannuşi (Tunus) gibi önemli şahsiyetlerle sürmüştür. Hareketin önemli simalarından Hasan

²⁶¹ Buradaki tarih, İslam ve Türk tarihidir.

²⁶² Necmettin Erbakan, **Millî Görüş**, İstanbul, 1975, s.26,31.

el-ÖÖBenna 1949'da öldürülmüş, Seyyid Kutub ise 1966'da idam edilmiştir.²⁶³ Milli Görüş hareketinin bu akım ve isimleri, kendisiyle aynı frekansta gördüğü ileri sürülebilir.

Milli Görüş'ün Doğu'lu kaynağından biri olarak Hint-Pakistan coğrafyası zikredilebilir. Cemaat-i İslamî onlar için özel bir konuma sahiptir. Özellikle cemaatin kurucusu Ebu'l A'la Mevdudî²⁶⁴ Milli Görüş hareketi üzerinde derin etkiler bırakmıştır.

Gerek Arap, gerekse Hint-Pakistan coğrafyasındaki kültürel birikim, Türkiye'de Milli Görüş için bir *arketip* olmuştur. Zira Türkiye'de, savaşlar ve harf inkılâbı gibi nedenlerle ilmi alanda parçalanmalar meydana gelmiş, bu ise geniş anlamda toplumsal projeler üretmeye mani bir ortam oluşturmuştur. Yorgun düşen Anadolu fikir yapısına 1960'larda başlayan tercüme faaliyetlerinin katkısı tartışmasızdır. Gerek Arapça gerek Urduca'dan Türkçeye kazandırılan eserler, Anadolu'da 60 kuşağının fikir örgüsüne büyük bir katkı sağlamıştır. Bununla beraber, tercümeleri yapılan eserlerin, yazıldıkları ülkelerin özel şartlarının ürünü olduğu unutulmamalıdır. Bu eserler, yazıldıkları ülkelerin şartlarına uygun çözümler önermekteydi. Ancak, bütün dünya Müslümanlarının sorunlarının aynı ve ortak olduğuna kani olan bazı kesimler, bu eserlerdeki verileri tartışmasız kabul ettiler. Bu kavrayış eksenindeki tercüme faaliyeti beraberinde bir takım sakıncalar getirmiştir.²⁶⁵

Milli Görüş hareketinin Türkiye'deki kaynakları içinde İskender Paşa Dergâhı öncelikli bir konuma sahiptir. Zira dergâhla irtibatlı olan ve Mehmet Zahit Kotku'ya bağlılıkları bilinen isimler Milli Görüş hareketi içinde yer alan kişilerdir. Bu kişiler daha sonra Türkiye'nin sosyal ve siyasal hayatının ileri gelen simaları olacaktır:

²⁶³ İ.M. Ebu Rebi, **İslâmî Hareketin Entelektüel Kökenleri** çev.M.Ali Demirci, İstanbul, 1998, 113 vd; İbrahim el-Beyyûmî Gânim, "Hasan el-Bennâ", T.D.V.İ.A. , C.XVI, İstanbul, 1997, 307-310.

²⁶⁴ Mevdûdî hakkında geniş bilgi için bkz. Anis Ahmad, "Mevdûdî", T.D.V.İ.A. ,C. XXIX, İstanbul, 2004, 432-436.

²⁶⁵ Konuyla ilgili pek çok araştırmacı kapsamlı araştırmalarda bulunmuştur. Gerek tercüme faaliyetlerinde tercüme edilen kitapların içeriği gerekse bu kitapları yazan müelliflerin kişiliği ve en önemlisi Anadolu topraklarının tarihî, kültürel, sosyolojik ve siyasî alandaki özgün konumunun ıskalanmasının getirdiği sakıncalar dile getirilerek konu etraflıca tartışılmaya devam edilmektedir. Daha detaylı bilgi için bkz. Bedri Gencer, **İslam'da Modernleşme (1839- 1939)**, Lotus Yayınları, İstanbul 2009; **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, İslamcılık**, Editör: Yasin Aktay, 6.cilt 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005; Hakan Yavuz, **Modernleşen Müslümanlar Nurcular, Nakşîler, Milli Görüş ve AK Parti**, Kitap Yayınevi İstanbul, 2005, s.192.

Başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı görevlerinde bulunan Turgut Özal, yine başbakanlık yapan Necmettin Erbakan ve Recep Tayyip Erdoğan; Korkut Özal, Lütfi Doğan, Recai Kutan, Fehim Adak, Cevat Ayhan, Teoman Rıza Güneri, Hilmi Güler gibi bakanlar; Temel Karamollaoğlu, Nazif Gürdoğan gibi diğer birçok kamusal şahsiyet bu dergâha bağlı isimler arasında zikredilebilir.²⁶⁶ Dergâh, adını İstanbul'un Fatih semtinde, 15. yüzyıl sonu ya da 16. yüzyıl başında yapılan camiden alır. Caminin avlu çevresinde ders odaları, solundaki bahçede küçük bir hazire ve 1980 yılında vefat eden şeyh Mehmed Zahid Kotku'nun adını taşıyan bir aşevi bulunmaktadır.²⁶⁷ İskenderpaşa Cemaati üzerine bir doktora tezi hazırlayan Emin Yaşar Demirci, cemaati şu şekilde tanıtmaktadır:

İskenderpaşa Cemaati, yakın tarihimizin, özellikle 1970 sonrası döneminin, dinî ve siyasi yaşamında etkili olmuş dinî cemaatlerden biridir. Cemaat olarak nitelenmesine rağmen İskenderpaşa Cemaatini ne kan bağı, akrabalık, hemşerilik, komşuluk, mahallelilik gibi geleneksel toplumsal ilişkilerle tanımlamak, ne de “örgüt”, “üyelik”, “aidat” ve “otorite gibi şekli ilişkilerle sınırlamak mümkündür. Cemaatin samimiyet, dostluk, bağlılık ve sempati üzerine kurulu örgütü, partisi, üyesi, otoritesi, resmi bir kabul ve istifa mekanizması bulunmayan gönüllü bir kuruluş²⁶⁸ olduğu cemaate yakın dergilerde gururla vurgulanır. Bu yüzden cemaati somut toplumsal ilişkide teşhis etmek, toplumsal bir mekânla sınırlamak da oldukça zordur.²⁶⁹

Milli Görüş'e kaynaklık bakımından bu dergâhın iki önemli simasına değinmekte fayda vardır. Bunlardan ilki, Şeyh Abdülaziz Bekkine'dir. Kazan asıllı bir ailenin çocuğu olarak 1895 yılında İstanbul'da doğan Bekkine, dini ilimleri tahsili sonrasında 15 yaşında ailesi ile birlikte Kazan'a göç etmiştir. Buhara'da dini ilim tahsiline devam etmiş, babasının vefatı sonrasında Kazan'a dönmüştür. 1917 Sovyet Devrimi sonrasında kardeşleriyle birlikte önce Bakü'ye oradan İstanbul'a geri dönmüştür. Ticaret, dini eğitim ve tasavvufi olgunlaşma sürecinden geçen Bekkine, Nakşibendî-Hâlidi şeyhi Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevi'nin halifelerinden Mustafa Feyzi Efendi'ye intisab etmiş, irşad izni sonrasında Beykoz, Aksaray ve Zeyrek

²⁶⁶ Yavuz, s.192.

²⁶⁷ Sema Doğan, “İskender Paşa Camii”, T.D.V.İ.A. ,C. XXII, İstanbul, 2000, s.567-568.

²⁶⁸ İskenderpaşa Cemaati, Milli Görüş hareketinin ikiye ayrılmasını takip eden günlerde sağduyu partisi adında bir parti kurmuş, başına da Prof. Dr. Mehmet Yücel Ağargün'ü getirmiştir. Partinin 28.08.2004 tarihinde yapılan 1. olağan kongresinde İskender paşa Cemaatinin şeyhi olan M. Nureddin Coşan, basına ve halka kapalı olan toplantıda bir konuşma yaparak kuruluş gayelerini anlatmıştır. Daha fazla bilgi için bkz. <http://www.sagduyu.org/>

²⁶⁹ M.Emin Yaşar , “İskenderpaşa Cemaati” İslamcılık, ed. Yasin Aktay, C. VI. İstanbul. s.323

Çivizade Ümmü Gülsüm Camii'nde görev yapmıştır. 1952 yılında vefat eden Bekkine, Edirnekapı Sakızağacı Şehitliği'nde 1949 yılında vefat eden şeyhi Hasip Efendi'nin yanına defnedilmiştir.²⁷⁰ Abdülaziz Bekkine, enerji dolu karizmatik bir kişilik olarak karşımıza çıkar. 1952 yılına kadar süren ve üç yıl gibi çok kısa bir dönemde yürüttüğü şeyhlik görevinde klasik tarzın dışında çalışmalarda bulunmuş, akademik hayattan, bürokrat çevrelerden, öğrencilerden pek çok şahsiyeti dergâhın eğitim halkasına katmayı başarmıştır.²⁷¹

Milli Görüş hareketine etki eden ikinci önemli şahsiyet Mehmet Zahid Kotku'dur. Dağıstanlı bir aileye mensup olan Mehmet Zahit Kotku, 1897 yılında Bursa'da doğmuştur. Oruç Bey mahalle mektebi, Maksem'deki idadi ve Bursa Sanat Mektebinde okuyan Kotku, 1920'de İstanbul'a giderek Gümüşhanevî Tekkesi'nde Şeyh Dağıstanlı Ömer Ziyaeddin Efendi'ye intisab eder. Tekkelerin kapatılmasıyla tekrar Bursa'ya dönmüştür. 1952 yılına kadar imamlık görevinde bulunan Kotku, 1952'de Gümüşhanevi Dergâhı şeyhi Abdülaziz Bekkine'nin vefatıyla onun görev yaptığı camide imamlığa başlar. Bu caminin istimlâk edilmesiyle 1958 yılında Fatih İskenderpaşa Camii'ne tayin olur. Vefatına kadar bu camide görev yapmıştır. 1980 yılında vefat eden Kotku, Kanuni Sultan Süleyman Türbesi haziresine defnedilmiştir.²⁷²

Mehmed Zahid Kotku'nun 1970'li yıllarda Milli Görüş hareketinin başlangıcına zemin teşkil edecek bazı görüşler serdettiği bilinmektedir. Hakan Yavuz Modernleşen Müslümanlar kitabında Lütfi Doğan'ın şu ifadelerini aktarır;

Müslümanlar kendilerini evlerinde hissedecekleri bir partiye sahip olmak istiyordu. Aslında bizler diğer merkez-sağ partiler tarafından kullanılmaktan bıkmıştık. Zahid Efendi'nin beş kişiyi davet edip, bizlere şunları söylediği o akşamı hatırlıyorum: “Hepiniz, bu milleti koruma ve ilerletme davasına kendinizi adanmış insanlarsınız. Bu yaralı milletin kimlik ve kişiliği İslam'dır. Sizin ana mirasınız İslam'dır ve Müslümanlar olarak sizler bu yarayı Türk ve Müslüman halkımızın isteklerini

²⁷⁰ Nihat Azamat, “**Abdülaziz Bekkine**”, T.D.V.İ.A. , C.V, İstanbul, 1992, s. 365.

²⁷¹ Yaşar, s.326

²⁷² Mahmut Esat Coşan, “**Mehmet Zahit Kotku**”, T.D.V.İ.A. , C. XXVI, Ankara, 2002, s. 227-228.

dinleyerek iyileştirebilirsiniz. Halkın istediği, İslam'ın adalet duygusu ve kendi Osmanlı-Müslüman kimliklerinin yeniden kazandırılmasıdır.”²⁷³

Milli Görüş hareketinin önde gelen isimlerinden Süleyman Arif Emre, Milli Nizam Partisi'nin kurulma aşamasında Mehmet Zahit Koktu ile de görüşüldüğünü belirtir ve onun konuyla ilgili şu sözlerini nakleder:

‘Sultan Abdülhamid Han'ın tahtan indirilmesinden sonra ülkenin yönetimi Batı taklitçiliği yapan masonların eline geçmiştir. Bunlar bir azınlıktır. Milletimizi temsil edemezler. Yönetimin milletimizin gerçek temsilcilerine geçmesi için kanunların müsaadesi içerisinde siyasi parti kurarak çalışmanız kaçınılmaz bir tarihi vazifedir. Bu teşebbüse katılın ve eğer arkadaşlarınız istiyorlarsa bu işin başına geçin. Çalışmaya başlayın. Şimdiye kadar geç bile kalınmıştır.’²⁷⁴

Süleyman Arif Emre'nin ve diğer Milli Görüş hareketinin kurucu önderlerinin anlattıkları, Milli Görüş'ün önemli simalarının bu tasavvufi ekole mensup olduklarını göstermektedir.²⁷⁵

Mason, Komünist ve Siyonist düşünce ve eylemin dışındaki herkesi saflarına çağıran MNP'nin kuruluşunda, İskenderpaşa Dergâhı'nın dışında, Nur talebeleri ve bazı tarikatlar aktif rol almıştır.²⁷⁶ Bugün ve Sabah²⁷⁷ gazeteleri partiyi ezilen Müslüman kitlelerin sesi, mukaddesatçı Müslümanların partisi olarak sunmuştur.²⁷⁸ MNP'nin başlangıçta dönemin önemli cemaatlerinin siyasi desteği yanında fikri desteklerini de aldığı söylenebilir. Ancak gerek Nur Cemaati gerekse dönemin Bugün ve Sabah gazetelerinin temsil ettiği sivil toplum örgütleri kısa bir beraberlikten sonra bu hareketle yollarını ayırmışlardır.

Milli Görüş'ün Türkiye'deki kaynakları söz konusu edildiğinde son derece geniş bir yelpaze ile yüz yüze gelinir. Ancak özellikle bazı isimlerden söz etmek gerektiği ve bunların başında Sultan II. Abdülhamid'in geldiği söylenebilir. Şüphesiz

²⁷³ Yavuz, s. 279.

²⁷⁴ S. Arif Emre, **Siyasette 35 Yıl**, Keşif Yay İstanbul, s. 174-175.

²⁷⁵ İskenderpaşa Cemaatinin Milli Görüş hareketi ile ilişkisini konu alan çalışmalardan biri, doktora tezi olarak yurt dışında yapılmış M. Emin Yaşar'ın, **Modernisation, Religion and Politics in Turkey: The Case of İskenderpaşa Community** isimli tezidir. Çalışma İnsan Yayınları tarafından basılmıştır.

²⁷⁶ Albayrak, s. 66.

²⁷⁷ Adı geçen gazete, Süleyman Efendi Cemaatinin o dönemki yayın organıydı.

²⁷⁸ Yavuz, s. 281.

II. Abdülhamid'e ait, sınırları belli bir düşünce sistemi veya fikirler bütününden söz etmek mümkün değildir. Ancak Milli Görüş liderinin, kişisel olarak II. Abdülhamid'in şahsına ve fikirlerine büyük hayranlık duyduğu, çevresi tarafından bilinen bir durumdur. Hatta Necmettin Erbakan'ın kendisini II. Abdülhamit ile özdeşleştirip, karşılaştığı sorunları çözerken onu örnek aldığı kanaati bulunmaktadır.²⁷⁹ Necip Fazıl Kısakürek, Nurettin Topçu gibi isimlerin de Milli Görüş'ün bireysel kaynakları arasında sayılabileceği düşüncesi vardır. Bunlardan Necip Fazıl Kısakürek'in zamanla bu çizgiden ayrılrsa da başlangıçta bu harekete hem fikri hem de fiili destek verdiği de bilinmektedir. Milli Görüş çevrelerinde adından çok bahsedilmese de Anti-Siyonist yayınlarıyla adını duyuran Cevat Rifat Atilhan'ın,²⁸⁰ Milli Görüş'ün Türk iktisadi ve sosyal hayatına zarar veren akımlar konusunda geniş ölçüde etkilendiği kaynaklardan olduğu muhakkaktır. Zira Atilhan'ın kendisi de isminde İslam kelimesi bulunan bir parti kurmuş ancak bu parti kısa bir süre sonra kapatılmıştır.²⁸¹

Milli Görüş hareketinin serüveni aslında, bu hareketin tarihi boyunca, bizzat veya dolaylı lideri olan Necmettin Erbakan'ın hayat hikâyesiyle doğrudan ilgilidir. Lidere bağlılık ve onun adıyla özdeşleşme Türkiye'deki birçok siyasi hareket için²⁸² söz konusu olmakla birlikte, Milli Görüş hareketi için tartışmasızdır. Bu açıdan burada kısa da olsa Necmettin Erbakan'ın hayatına yer vermek, Milli Görüş

²⁷⁹ Hüsnü Aktaş, 10. 08. 2009 tarihinde yapılan röportaj.

²⁸⁰ Atilhan'ın çok sayıda eseri arasında, konumuzu yakından ilgilendirenler şunlardır: *İslam ve Beni İsrail, Dünya İhtilalcileri ve İsrail, Masonluk, Musa Dağı, Siyonizm ve Protokolleri, Farmasonlar Türklüğü ve İslamiyeti Yıkma İçin Nasıl Çalışırlar, Farmasonluk İnsanın Kanseri, Yahudiler Dünya'yı Nasıl İstila Ediyorlar*.

²⁸¹ Atilhan'ın bu partisinin adı "İslam Demokrat Partisi"dir. Atilhan daha önce de 1945 yılında Milli Kalkınma Partisi adını taşıyan bir parti kurmuştur.

²⁸² Partilerin kurucu liderlerinin, adeta Osmanlı Dönemindeki "Kayd-ı Hayat" uygulamasını hatırlatırcasına yaşadıkları sürece partinin maddi veya manevi liderleri olmaları geleneği, Demirel, Erbakan, Türkeş gibi liderler tarafından da sürdürülmüştür. Ayrıca Anadolu'da geniş halk kitleleri, son yıllara kadar çoğu kez parti adını değil, lider adını kullanma eğilimindeydi.

Hareketi'ni anlamayı kolaylaştıracaktır.²⁸³ Zira Necmettin Erbakan, Milli Görüş hareketi ile adeta özdeşleşmiş bir şahsiyettir.

Görüşleri ve fikriyatı ile Türk siyasi hayatına renk ve derinlik katan Erbakan, Cumhuriyetin ilanından üç yıl kadar sonra, 1926 yılında Sinop'da doğmuştur. Kozanoğulları'ndan ağır ceza reisliği²⁸⁴ yapmış bir devlet memuru olan Mehmet Sabri Erbakan'ın oğludur. Babasının mesleği gereği ilkokulu Kayseri ve Trabzon'da tamamlamıştır. Babasının emekli oluşundan sonra İstanbul'da Fatih semtine yerleşmiştir. Ortaokul ve liseyi İstanbul Erkek Lisesinde okul birincisi olarak tamamlayan Erbakan, İskender Paşa Camii İmamı Mehmed Zahid Kotku Efendi'den ders almaya başlamıştır.²⁸⁵ Yine Fatih'e her gittiğinde, İbrahim Efendi ve Hüsrev hocalardan Fıkıh, Kelâm, Kur'an, Hadis, Arapça tahsil etmiştir.²⁸⁶

Erbakan, 1943 yılında girdiği imtihanla gösterdiği başarıyla İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesine ikinci sınıftan başlar. 1948 yılında mezun olur ve aynı yıl Motorlar Kürsüsü'nde asistan olur. Üniversite tarafından Almanya'ya gönderilen Erbakan, Almanya *Aachen Technische*'de doktora tezini hazırlar ve doktor mühendis unvanını alır. Almanya'da bir motor fabrikasında araştırma mühendisi olarak çalışırken doçentlik tezini hazırlar. 1953 yılında İ.T.Ü. Motorlar Kürsüsü'nde Doçent, 1965 yılında ise Profesör olur. Erbakan'ın siyasi hayatında Almanya tecrübesinin önemi tartışmasızdır. Erbakan'ın düşüncelerinde, maddi ve manevi kalkınma, hatta toplumsal düşman algısında Almanya'nın tesiri tartışılmaz görünmektedir.

Erbakan, Gümüş Motor tecrübesinde sonra, 1966–1968 yılları arasında Türkiye Odalar Birliği Teşkilâtı Sanayi Daire Reisliği ve Umumî Kâtipliği görevlerini

²⁸³ Necmettin Erbakan'ın hayatı ile ilgili bilgiler, Metin Hasırcı'nın "**Bitmeyen Mücadele Erbakan**" Yeni Dünya Yayıncılık İstanbul, 2006 isimli çalışmasıyla Necmettin Erbakan'ın "**Maarif, İç Barış, Herkese Refah, Anahtar ve Milli Görüş-Temel Görüş**" (hazırlayan: Abdullah Lelik, Ankara, 1975) adlı eserine eklenen hayat hikayesinden ve <http://www.necmettinerbakan.org/> internet sitesinden derlenmiştir.

²⁸⁴ Mehmed Cemal, **Muhterem Başkan Erbakan**, İstanbul, Etkin Kitaplar 2007, s.13.

²⁸⁵ Cemal, s. 14.

²⁸⁶ Cemal, s. 15.

yürütür. Erbakan, Odalar Birliği'ne giriş gerekçesini masonlara karşı mücadele vermek şeklinde açıklar.²⁸⁷ Erbakan'ın, dönemin Başbakanı ve Adalet Partisi (AP) Genel Başkanı Süleyman Demirel ile çekişmesi de bu çerçevede Türkiye Odalar Birliği içinde başlar.²⁸⁸ 1968–69 yılları arasında İdare Meclisi azâlığını yürüten Erbakan, 1969 yılında da Türkiye Odalar Birliği Genel Başkanı olur. Ancak dönemin hükümeti Erbakan'ı polis zoruyla görevinden uzaklaştırmıştır.²⁸⁹

1967 yılında, TOB'deki sekreteri Nermin Hanımla evlenen Erbakan'ın nikah şahidi, İstanbul Teknik Üniversitesi Öğretim üyelerinden Profesör Bedri Karafakioğlu'dur. Karafakioğlu, Erbakan'ın hocası ve 33. dereceden masondur.²⁹⁰ Nikâhın bir diğer şahidi de Erbakan'ın Genel Sekreter olarak görev yaptığı Odalar Birliği'nin Genel Müdürü Sırrı Enver Batur'dur. Batur, Erbakan'a yakın çevrelerin deyimi ile “Türkiye'deki ticaret ve sanayi erbabının hükümet ile temasını temin eden yüksek dereceli bir masondur. Kotaların tespitinde ve kredilerin dağıtımında büyük tesir ve nüfuz sahibi olan Enver Batur, Devrim Locası ve Beynelmilel Lions Kulübü üyesidir.”²⁹¹

Erbakan'ın politikaya atılışının temelinde, sonraları *Anadolu Aslanları* diye adlandırılacak olan Anadolu'nun küçük sermayesi ile yabancı ortaklarla gittikçe güçlenen büyük sermayenin çekişmesi vardır.²⁹² Milletvekili adaylığı için Adalet Partisi'ne başvuran Erbakan, üniversiteden dönem arkadaşı ve sonraki yıllarda Milliyetçi Cephe Hükümetlerinde birlikte görev yapacağı Demirel tarafından veto edilir. Erbakan, 1969 seçimlerinde Konya'dan bağımsız milletvekili olarak TBMM'ye girer.²⁹³ 1970 yılında on yedi arkadaşıyla kurduğu Milli Nizam Partisi (MNP) 1971

²⁸⁷ Bkz. İsmail Cem, *Türkiye Üzerine*, İstanbul, 1970, s. 57; Başçı, s.30.

²⁸⁸ Başçı, s.34

²⁸⁹ Milli Görüş çevrelerinde, Demirel'in masonluğuna ilişkin yaygın bir kanaat vardır. Bu durum bir yazı ve seçim kampanyasındaki sloganlara da yansımıştır. Ancak Demirel ve çevresinden bu durum, vaktiyle öyle bir üyeliğin olduğu ancak sonran ayrılıp, üyeliğinin silindiği şeklinde ifade edilir. İlhami Soysal, *Dünyada ve Türkiye'de Masonluk ve Masonlar*, Der Yay İstanbul, 1980, Belgeler, ilk belge (numarasız).

²⁹⁰ Soner Yalçın, *Hangi Erbakan*, s. 29.

²⁹¹ Cemal, s. 38.

²⁹² Oral Çalışlar, *RP Nereden Nereye*, Pencere Yayınları, İstanbul, 1995, s. 22.

²⁹³ Nakşibendi İskenderpaşa cemaati, ilk olarak bir grup cemaat lideri ve tüccarı seferber ederek, 1969 yılında Necmettin Erbakan'ın Konya'dan Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmesini sağladı. Bkz. Yavuz, s. 279.

yılında “laik devlet niteliğinin ve Atatürk devrimciliğinin korunması prensiplerine aykırı olduğu” gerekçesiyle kapatılır. Erbakan 1972 yılında Milli Selamet Partisi’ni (MSP) kurar. MSP, 1973 seçimlerinde kazandığı 48 milletvekilliği ve 3 senatörlükle TBMM’de temsil edilmeye başlar. Erbakan’ın Başbakan Yardımcısı olarak görev yaptığı MSP-CHP koalisyonu, 1974 yılı başında bozulur. Akabinde kurulan dördü koalisyonda²⁹⁴ Erbakan yine Başbakan Yardımcılığı görevini üstlenir. 1977 seçimleri sonrası üçlü koalisyonda²⁹⁵ yeniden Başbakan Yardımcılığı yapan Erbakan’ın partisi MSP, farklı aralarla toplam 4 yıl hükümet ortağı olur. MSP, 1978’den 12 Eylül 1980’e kadar muhalefette kalır. 1987 yılındaki referandumla yeniden siyasi haklarını elde eder. Erbakan, 1983 yılında kurulan Refah Partisi’ni yasaklı olması nedeniyle dışarıdan destek verir. 1987 yılında siyasi yasakların kalkması sonucunda RP’nin genel başkanı seçilir.

1991 ve 1995 seçimlerinde Konya’dan Milletvekili seçilen Erbakan, 1996 seçimleri sonrası DYP ile koalisyon yapar ve kurulan hükümetin (Refah-Yol) Başbakanı olur. Meclis çoğunluğuna sahip olan bu koalisyon sadece bir yıl sürer.²⁹⁶ Milli Görüş çevrelerine göre bu koalisyonun yıkılması, onlardaki Yahudi algısıyla yakından ilgilidir. Bu olay, onların Yahudi algısını da haklı çıkarmaktadır. Zira gelişmekte olan 8 büyük Müslüman ülkenin işbirliğine dayanan D-8 (Development-8) oluşumu bu koalisyonun en ciddi atılımı olarak durmaktadır.²⁹⁷

Milli Görüş hareketi erken döneminde, o yılların siyasal yelpazesine uygun olarak kendisini, sağcı bir parti olarak tanımlamıştır. Erbakan bu durumu şöyle anlatır:

Üç temel zihniyet, üç tane de büyük parti var. Solcu zihniyet var, onun fikir partisi var; adı Halk Partisi. Renksiz zihniyet var, onun fikir partisi var ; adı Adalet Partisi. Sağcı zihniyet Millî Görüş var, onun da partisi var. İşte o, Millî Selamet Partisi’dir.²⁹⁸

²⁹⁴ AP, MSP, DP, CGP partilerince kurulmuştur.

²⁹⁵ AP, MSP, MHP tarafından kurulmuştur.

²⁹⁶ Büyük Birlik Partisi (BBP)’nin dışardan desteği bulunmaktaydı ve mecliste 278 sandalyelik bir güce sahipti.

²⁹⁷ Tezin ilgili kısımlarında bu konuya değinilecektir.

²⁹⁸ Necmeddin Erbakan, **Maarif, İç Barış, Herkese Refah, Anahtar ve Milli Görüş-Temel Görüş**, s. 134; Erbakan, Millî Görüş, s. 25.

Milli Görüş hareketinin kendisini konumlandığı “sağ” dünya siyasetindeki sağ parti ve değerlerden ziyade, Kur’an-ı Kerim’in bazı ayetlerinde yer alan “ashabu’-yemin”²⁹⁹ kavramından esinlenen, dolayısıyla dinî ve sembolik boyutu bulunan sağdır. 1980’li yıllardan sonra da sağcı tanımı kullanılmamış Milli Görüş ifadesi tercih edilmiştir..

Milli Görüş hareketini tasvir edecek diğer bir kavram “laiklik”tir. Zira hareketin bu kavram hakkındaki tutumu, Yahudilerin de içinde bulunduğu azınlıkları doğrudan ilgilendirdiği için araştırılmaya değerdir. Milli Görüş hareketinin lideri Necmettin Erbakan, laikliğin tanımından hareketle, devletin din ve inançlara karışmaması gerektiğini, bu olguya rağmen Türkiye’de dine müdahalede bulunulduğunu iddia eder.³⁰⁰ Erbakan, laikliği tarif ederken dini terminolojiyi kendine has bir üslupla kullanır:

Bizim kendi tarihî, kendi millî bünyemizde bu tabirin mütekâbilleri vardır. Meselâ dinimizde bir Hanefî mezheb imamı, “Bizim mezhebimizde bir insan abdest aldıktan sonra vücudunun bir yerinden kan akarsa abdesti bozulur” der. Bir Hanefî imamı böyle ders verir talebelerine. Ama diğer bazı mezheplerde “akarsa bozulmaz” der. Buradaki diğer mezhepler sözü lâik kelimesinin lügattaki kökünden gelen bir kelimedir. Bu kelimede iki vasıf var: Bir tanesi, bizden başkaları var. Bu, onların mevcudiyetini kabul etmektir.³⁰¹

Milli Görüş hareketinin süreç içindeki en önemli projelerinden biri adil düzen çalışmalarıdır. Erbakan, 1991’de yayımlanan *Adil Ekonomik Düzen* adlı kitapçıkta, günümüz ekonomik sistemi şöyle eleştiriyordu:

Köle düzeni, milyonlarca insanı geçim sıkıntısı, açlık, sefalet, işsizlik ve geri kalmışlığa mahkûm ederek ezmekte; bunların hakkını haksız olarak ellerinden alıp emperyalizm, dünya Siyonizmine ve onların işbirlikçisi ufak bir mutlu azınlığa aktarmaktadır. Bunun neticesi olarak büyük çoğunluk gittikçe fakirleşmekte, ufak bir azınlık ise gittikçe zenginleşmektedir. Bu durum, ülkeleri sosyal patlamalara götürmekte, yeryüzünde huzur ve güvenliği ortadan kaldırmaktadır.³⁰²

²⁹⁹ İsra, 17/71; Hâkka, 69/19; İnşıkak 84/17

³⁰⁰ Erbakan, Millî Görüş, s. 307

³⁰¹ Erbakan, **Millî Görüş ve 3. Beş Yıllık Plan**, Furkan Yayınları, Ankara, 1973, 54-55

³⁰² Necmettin Erbakan, **Adil Ekonomik Düzen**, Ankara, 1991. s. 11-12.

Erbakan ile ilgili pek çok araştırma yapan kitaplar ve makaleler yayınlayan gazeteci Fehmi Çalmuk, Erbakan'ın mevcut sorunların kaynağı olarak emperyalizm ve dünya Siyonizmini gösterdiğini vurgular. Erbakanın Çözümünde Adil Düzen ile gerçekleşeceğini ileri sürmekte olduğunu belirtir Çalmuk Adil Düzen ile ilgili şöyle bir tablo verir.³⁰³

		İSLAM		
İnsan	Düşünce	His	Ünsiyet	İrade (Kabul/Red)
Cemiyet (devlet)	İlim	Ahlak (din)	Yönetim	İktisat
Kriter	Doğru-yanlış	İyi-kötü	Adalet-zulüm	Fayda-zarar
Yönetim erki	Yasama	Denetleme	Yargı	Yürütme
Bağlanma	İktida	İntisap	Biat	Akit
Kime?	İmam'a	Şeyhe	Emire	Taraflar arasında
Niçin?	Cemaatle namaz kılmak ve ilim tahsil etmek	Nefsi terbiye için	Cihat etmek için	Alışveriş ve nikâh
Hükmü ne?	Sünneti müekkede	Müstehap	Farz	Şartlara göre der
Sosyal müessese	Cami, mescid, medrese	Tekke, zaviye	Karargâh	Lonca, aile
	Hz. Ali	Hz. Osman	Hz. Ömer	Hz. Ebu Bekr

Yine Milli Görüş üzerine pek çok araştırması olan Ruşen çakır şu tespitlerde bulunur; Adalet üzerine bina edilmiş bir düzen değişikliğini -belki de şariat düzenini?- imleyen çarpıcı ve kolay bir slogan olarak görülen "Adil Düzen" (AD) etraflıca incelendiğinde alabildiğine eklektik, karmaşık ve ütöpik bir proje olarak gözükmetedir. "Kabile sosyalizmi", "Sovyet komünizmi", "Arap sosyalizmi" gibi yakıştırmalarla anılan Adil Düzenin kökleri İzmir'deki Akevler Kooperatifi'ne ve burada "İslâmî bir komün" yaşantısı süren bir avuç Müslüman aydına kadar

³⁰³ Fehmi Çalmuk, "Necmeddin Erbakan", İslamcılık, Ed. Yasin Aktay, 6.cilt, İstanbul, s.564.

uzandığını belirtir. Süleyman Karagülle, Arif Ersoy, Süleyman Akdemir gibi kişiler öncülüğündeki bir çalışma grubu tarafından hazırlanan faizsiz, alternatif bir ekonomik sistem projesi 1985'te Erbakan tarafından "Adil Düzen" diye biçimlendirilerek parti görüşü olarak benimsendiğini belirterek Kısa süre zarfında parti programı olarak kaleme alınan Adil Düzen görüşü, yurtdışındaki çeşitli platformlara taşınmış olduğunu aktarır. Çakır devamında; “Nitekim 1991 seçimlerinde tüm ülke sathına yayılan AD projesi, genellikle milletvekili adaylarının bile açıklamakta zorluk çekeceği ölçüde karmaşık olduğu için RP tabanı tarafından bile tam olarak anlaşılamamıştır. Sonuçta kulağa hoş gelen bir slogan olarak benimsenmiştir” diyerek konuyla ilgili kanaatlerini bu şekilde belirtir.³⁰⁴ Bizim Arif Ersoy’la yaptığımız röportajda kendisinin Ankara’da ikamet ederken bir kısım akademisyen ile bir medeniyet projesi üzerinde çalışmaya başladıklarını aynı gaye ile Süleyman Karagülle’inde çalıştığını öğrendiğinde İzmir’e geldiğini ve Süleyman Karagülle ile karşılaşmalarından sonra konuyu beraber çalışmaya başladıklarını aktarmıştır. Daha sonra ki süreçte bu çalışmayı epey bir olgunlaştırdıktan sonra Süleyman Demirel’e, Alpaslan Türkeş’e, Bülent Ecevit’e ve Necmettin Erbakan’a takdim ettiklerini içlerinde sadece Necmedin Erbakanın konuyla yakından ilgilendiğini ve Erbakanla her hafta mutad bir şekilde üç yıla yakın bir süre bir araya gelerek pek çok konuyu defalarca tartıştıklarını en nihayetinde Erbakan hocadan 40 tane siyasi ismi kendilerine vermesini talep ettiklerini aktarmıştır. Ersoy devamında içlerinde Abdullah Gül ve Recep Tayyip Erdoğan’ın da olduğu bu ekiple çok fazla çalışmadıklarını zira siyaset arenasında olan bu 40 kişilik grubun pek fazla konuya zaman ayıramadıklarını ifade etmiştir Ersoy bu süreçte pek çok akademisyene projenin detayları ile ilgili akademik araştırmalar ve tezler yaptırdıklarını aktarmıştır. Daha sonraki süreçte kamuoyu ile paylaşılan bu projenin yanlış sunulduğunu belirten Ersoy, bunun büyük talihsizlik olduğunu zira üzerinde bu kadar çalışmanın ve emeğin olduğu böyle bir girişimin, bu projeye vakıf olmayan bazı Milli Görüş mensubu siyasiler tarafından aktarılmasının büyük hata olduğunu belirtmiştir. Ersoy’a göre yapılan çalışmanın bazı eksiklikleri olabilir ve bu konuda herkesin katkılarını almaya açıktırlar. Ama Adil Düzen projesi geliştirilebilir ve üzerinde pek çok akademisyenin düşünürün âlimin ve siyasetçinin emeği olan bir projedir. Ersoy

³⁰⁴ Ruşen Çakır, "Milli Görüş hareketi", İslamcılık, Ed, Yasin Aktay, 6.cilt, s.558.

Adil Düzen projesinin kesinlikle içinin boş olmadığını belirterek, adil düzenle ilgili sıkıntının sunumdan kaynaklandığını belirtmiştir.³⁰⁵ Özetle, Milli Görüş hareketi bir medeniyet projesi olarak kurgulanır. Barış ve dayanışmayı, hak ve adalet temelli bir yaklaşımla sunan bu proje insanlığa huzur ve saadeti getirmeyi amaçlar. Her türlü ırkçılığı, baskıyı ve sömürgeciliği reddeder. Menfaat ve kuvveti hak nedeni olarak kabul eden sistemler olarak gördüğü “tekelci emperyalizm”i ve “yeryüzünde fesat çıkartan Siyonizm”i en tehlikeli düşman sayar. Bu güçlerin oluşturduğu *İslamofobia* ve *İslamofaşizm* kavramlarının yanılğı olduğunu ileri sürer. Milli Görüş, yeni bir dünya için Müslümanlar arasında ekonomik işbirliği teşkilatlarının kurulmasını, İslam dünyasının kendi para birimini oluşturmasını, kurumsal yapıyı koruyacak güvenlik sistemlerini eş zamanlı olarak geliştirmesini, insanlığın iktisadi, ahlaki, ilmi ve siyasi sorunlarının çözümüne yönelik çareler üretilmesini vurgular.

Milli Görüş hareketi, yukarıda belirtilen felsefesini ve amacını pratiğe dökmek için çeşitli siyasal oluşumlar ve sivil toplum kuruluşları etrafında örgütlenme yoluna gitmiştir. Milli Görüş hareketi, ilk siyasallaşma tecrübesini MNP ile yaşamıştır.

b. Milli Görüş Çizgisindeki Kuruluşlar

ba. Partiler

1. Milli Nizam Partisi

Milli Görüş hareketi ilk siyasallaşma deneyimini Adalet Partisi ile yaşamıştır. Fakat yaşanan bazı olaylar nedeniyle Adalet Partisi içinde siyaset yapmanın mümkün olmadığını anlayan muhafazakâr ve İslami duyarlığa sahip kesimler, siyasette edindikleri deneyim sonucunda müstakil yeni bir parti kurma gayreti içine girmişlerdir.³⁰⁶ Milli Nizam Partisi (MNP) böyle bir siyasal ortamda kurulmuştur. Milli Görüş hareketinin öncülerinin ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla MNP’nin kuruluş sürecinde Yahudi çevrelerin etkisi olmuştur. Bu hareketin kurucularından

³⁰⁵ Arif Ersoy’la 25. 07. 2009 tarihinde yaptığımız roportaj.

³⁰⁶ Çakır, s. 21 vd.

Süleyman Arif Emre'nin hatıraları, Yahudi çevrelerin nasıl bir etkisi olduğu konusuna açıklık getirecek mahiyettedir.³⁰⁷

Siyasette dış baskıların yoğun olarak yaşandığı bir dönemde kurulan Milli Nizam Partisi, Cumhuriyet döneminde siyaset felsefesinin referansını din ve ahlakın evrensel ilkelerinden alan ilk partidir.³⁰⁸ Parti açık bir dille değilse de hukuki kaygılarla Milli kavramını kullanmıştır. Nitekim bu husus partiyi eleştirenler tarafından sıkça dile getirilmiştir. Partinin isminde geçen “millî” kelimesinin “dînî” anlamında kullanılıp kullanılmadığı her zaman sorgulanmıştır.³⁰⁹ Kur'an-ı Kerim'de “millet” kelimesinin “din” anlamı taşıdığı tartışmasızdır.³¹⁰

Sadık Albayrak, MNP kurucularından Hasan Aksay'ın kendisine, partiye “Mîllî Nizam” adının konulmasının merhum Eşref Edib'in teklifi ve arzusu eseri olduğunu ileri sürer. Eşref Edip Cumhuriyetten beri Akifle böyle bir partinin hasretini çektiğini belirtmiştir.³¹¹ Nitekim bu doğrultuda MNP'nin amblemi, şehadet parmağı açık sağ yumruk olarak betimlenmiştir.³¹²

26 Ocak 1970'de kurulan MNP'nin genel başkanı Necmettin Erbakan olmuştur. Erbakan ve 17 arkadaşının kurduğu bu partide A. Tevfik Paksu, Süleyman Arif Emre, Hasan Aksay ve Fehmi Cumalıoğlu bulunmaktadır. Erbakan'ın dışında seçimlere bağımsız olarak katılan adayların seçilememeleri sebebiyle MNP, Erbakan ve Adalet Partisi'nden ayrılan Isparta milletvekili Hüsamettin Akmumcu ve Tokat

³⁰⁷ Emre, **Siyasette 35 yıl**, s.200.vd

³⁰⁸ Adında “İslam” kelimesini barındıran ilk parti 19.07.1946 tarihinde İstanbul'da kurulan İslam Koruma Partisi'dir. Kurucuları: Necmi Güneş, Mustafa Özbek ve Ziya Süer'diler. Parti kuruluş gayesini “siyasi gaye taşımaksızın İslamlar arasında tesanüt ve sevgiyi arttırmak” olarak açıklar. Ancak bu parti Türk siyasal hayatında bir yer edinemez. Kurulmasından iki ay sonra kapatılır.Naki Cevdet Akkerman, **Demokrasi ve Türkiye’de Siyasi Partiler Hakkında Kısa Notlar**, Ulus Basımevi, Ankara, 1950, s. 55. İslam sözcüğü geçen ikinci parti ise 1951'de İstanbul'da kurulur (İslam Demokrat Partisi). Kurucularının arasında Cevat Rifat Atilhan da vardır. 3 Mart 1952 tarihinde mahkeme kararı ile kapatılarak Genel Başkan Cevat Rifat Atilhan ve 15 kurucu üye yargılanmıştır.

³⁰⁹ İslam ve onu çağrıştıran her türlü kavram ve terime duyulan çekince için bkz. Bozkurt Güvenç , **Türk İslam Sentezi**, İstanbul, 1991, s. 17 vd.

³¹⁰ Milli Görüş çizgisinin “Millet” kelimesine Türkler söz konusu olduğunda İslam sonrası Türklüğü kastettiği yorumu için bkz. Sadun Tanju, **Tepedeki Dört Adam**, İstanbul, 1978, s. 112.

³¹¹ Albayrak, s. 64

³¹² Cemal, s. 129. Bu amblem, daha sonra parti kapatılırken de gündeme gelecektir. Başsavcılık iddianamesinde Milli Nizam Partisi amblemi için Genel Başkanın 13/11/1970 gününde Sapanca'da yaptığı konuşmada “Milli Nizamın işareti Tekbirdir” dediği ileri sürülecektir. Bazı kaynaklarda bu elin sağ değil, sol el olduğu şeklinde bilgiler yer almaktadır. Manaz, s. 527; Başçı,s.38

milletvekili Hüseyin Abbas'ın katılımıyla TBMM'de 3 milletvekili ile temsil edilmiştir.

Milli Nizam Partisi'ni kurulduğu dönemin diğer partilerden ayıran en önemli özellik, laiklik yorumudur. Bütün Milli Görüş partilerinin başını ağrıtan ve kapatılma gerekçeleri olarak gösterilecek olan da bu husustur.³¹³ Laikliğin din düşmanlığı şeklinde uygulandığı kanaati 1970'lerden 2000'lere uzanan çizgide Milli Görüş mensuplarının hep vurguladıkları bir husus olmaya devam etmiştir. MNP'ye göre laiklik ile ilgili bir başka önemli nokta da onun batıdan getirilmiş bir ilke olarak sunulmasıdır. Batılılar Orta Çağda din taassubu içindeyken, Selçuklu ve Osmanlı'nın din ve vicdan özgürlüğü hususundaki uygulamalarının göz ardı edilmesi MNP'lilere göre büyük hatadır.

Bir siyasal parti için oldukça kısa sayılabilecek (14 ay) bu süre sonunda Cumhuriyet Başsavcılığı 5 Mart 1971'de MNP hakkında "laikliğe aykırı çalışmalar yürüttüğü" gerekçesiyle dava açar. Anayasa Mahkemesi 20 Mayıs 1971'de partiyi "laik devlet niteliğinin ve Atatürk devrimciliğinin korunması prensiplerine aykırı olduğu" gerekçesiyle kapatır.³¹⁴

2. Milli Selamet Partisi (MSP)

MNP'nin kapatılmasından 17 ay sonra 11 Ekim 1972'de, Milli Görüş hareketinin ikinci partisi olan Milli Selamet Partisi (MSP) kurulmuştur. Kapatılan MNP üyeleri MSP'nin kurucuları arasında yer almadılar. Bu durum belki de kapatılan bir partinin devamı olma ithamlarını önleme amaçlı bir tedbir idi. Ancak iki parti arasındaki isim ve program benzerliği bu tedbiri zayıflatmaktaydı.³¹⁵ Süleyman Arif Emre'nin ilk genel başkanı olduğu MSP'nin amblemi, beyaz zemin üzerinde kırmızı renkte "anahtar"dı. Necmettin Erbakan, MSP'nin kuruluşundan altı ay sonra partiye üye oldu. Parti, Süleyman Arif Emre başkanlığında ilk seçime girdi ve mecliste 48 milletvekilliği kazandı. MSP, 12 Eylül 1980'deki askeri müdahale sonucunda bütün siyasal partilerle birlikte kapatıldı.

³¹³ Bkz. MNP, Tüzük, 7. Madde.

³¹⁴ Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli kararı için bkz. Resmi Gazete, 14 Ocak 1972, sayı, 14072.

³¹⁵ Selamet kavramının Kur'ani çağrışımı için bkz. Yavuz, s.65 ve 283.

3.. Refah Partisi

12 Eylül 1980 darbesinden sonra kapatılan Milli Selamet Partisi'nin yerine 1983 yılında bu partinin devamı mahiyetinde Refah Partisi kurulur. Partinin ambleminde "hilal ve on dokuz taneli buğday başağı" bulunmaktadır. Amblemdaki hilal bağımsızlığın, başak ise bereketin sembolü olarak düşünülmüştür.³¹⁶

24 Aralık 1995'teki seçimlerde RP, % 21.38 oy almış ve meclisin en büyük partisi olmuştu. 30 Haziran 1996'da RP ile DYP arasında "Refahyol" adı verilen koalisyon hükümeti kurulmuştur. 1970'lerde başlayan siyasi hayatında çok kez başbakan yardımcısı olan Milli Görüş lideri Erbakan, bu defa Refahyol hükümeti ile Başbakan olmuştur.³¹⁷ Ancak bu durum kısa sürmüştür. 28 Şubat 1997'deki gelişmeler sonucunda hükümet bozulmuştur. Refah Partili çevreler hükümetin bozulmasını İsrail ve Yahudi etkisine bağlamıştır. RP'nin önemli isimlerinden Şevket Kazan'ın ifadelerine göre İsrail ziyareti sırasında İsrail'deki etkin kişi ve kuruluşlar Genel Kurmay Başkanı'nı tesir altına almıştır.³¹⁸

Milli Görüş'ün üçüncü siyasi partisi RP, öncekilerle aynı kaderi paylaşmış ve 16 Ocak 1998'de Anayasa Mahkemesi tarafından "Laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı eylemleri" nedeniyle kapatılmıştır. Partinin kapatılmasına neden olan Necmettin Erbakan, Şevket Kazan, Ahmet Tekdal, Şevki Yılmaz, Hasan Hüseyin Ceylan, İ. Halil Çelik ile Şükrü Karatepe gibi isimlere 5 yıllık siyaset yasağı getirilmiştir.

4. Fazilet Partisi

Refah Partisi'nin kapatılmasından sonra Milli Görüş çizgisi, İsmail Alptekin'in başkanlığında 17 Aralık 1997'de kurulan Fazilet Partisi ile yoluna devam etmiştir.³¹⁹ Daha önce sürekli partileri kapatılan Milli Görüş hareketi bu kez erken davranarak, daha partileri kapatılmadan mahkeme aşamasında yeni bir parti kurmuş ve Refah Partisi kapatılınca yeni partilerine geçmişlerdi. Fazilet Partisi'nin amblemi hilal

³¹⁶ Refah Partisi Tüzük ve Programı, Ankara, 1985, 3. Burada hilal'in, farklı tarihsel sembolizmi de hatırlanabilir.

³¹⁷ Yapılan güven oylamasında Büyük Birlik Partisi'nin desteği olmasaydı, Refahyol'un yeterli sayıya ulaşma şansı yoktu.

³¹⁸ Şevket Kazan, **Refah Gerçeği**, Keşif Yayınları, II, Ankara, 2002, s. 281-287.

³¹⁹ Aynı adı taşıyan (Fazilet Partisi) ve genel başkanlığını Huriye Beşbudak'ın yaptığı bir başka parti 4.7.1983 tarihinde kurulmuş ve 23.1.1984. tarihinde fesh edilerek ANAP'a katılmıştır. Bu partinin Milli Görüş çizgisiyle bir ilgisi bulunmamaktadır.

içinde kalp simgesi olmuştur. RP'nin ambleminin ana ögesi hilal aynı kalırken, başak kalbe dönüşmüştür. 18 Nisan 1999 seçimlerinde Fazilet Partisi, selefi Refah Partisine oranla düşük oranda bir oyla 111 milletvekili ile meclisin üçüncü büyük partisi olmuştur. Erbakan'ın yasaklı olduğu dönemde partiye Recai Kutan başkanlık etmiştir.

Kutan önceki Milli Görüş partilerinden üçünü kapatan güce karşı dördüncü kez aynı duruma düşmemek için oldukça hassas bir siyasi çizgi takip etmeyi hedeflemiştir. Ayrıca batı karşıtı söylemi mümkün olduğunca yumuşatarak belli çevreleri rahatsız etmemeye azami dikkat göstermiştir.³²⁰ Ancak FP de Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinin ihlal edilmesi ve Refah Partisi'nin devamı olması sebep gösterilerek 22 Haziran 2001'de kapatılmıştır.

5. Saadet Partisi

Fazilet Partisi'nin kapatılmasından sonra partinin Erbakan'a yakın kanadı ve "gelenekçiler" diye adlandırılan kesim, Malatya milletvekili (kapatılan FP genel başkanı) Recai Kutan'ın başkanlığında 20 Temmuz 2001'de Saadet Partisi'ni kurmuştur.

Saadet Partisinin programı incelendiğinde, daha önceki Milli Görüş partilerinde kullanılmayan bir dile rastlanmaktadır. Sözelimi daha önce hiçbir parti programında yer verilmeyen Atatürk'ün adına SP programında yer verilmiştir. Ayrıca önceki parti programlarında örnek olarak gösterilen ve meşruiyetin kaynağı olan Osmanlı bu kez sadece yıkılışıyla anılmakta ve Cumhuriyete övgüler yapılmaktadır. Bununla beraber Saadet Partisi programının sonuç kısmı tam olarak Milli Nizam Partisinden başlayan geleneğin tekrarı mahiyetindedir.

Saadet Partisi'nin Yahudiler ve İsrail'le ilgili algısında yaşanan tecrübelere rağmen bir değişimin olmadığı görülmektedir. Genel Başkan Yardımcısı Ömer Vehbi Hatipoğlu, Mersin Erdemli'deki konuşmasında, Dünyada çok güçlü lobi oluşturan Siyonistler, ile ilgili kanaatlerini belirtirken Orta Doğu'da yaşanan acı ve ıstırapların kaynağının Siyonistler olduğunu söyler.³²¹ Saadet Partisi Genel Başkanı

³²⁰ Yavuz, s. 335

³²¹ Milli Gazete, Terörün ardında ABD ve Siyonistler var, 17 Nisan 2008.

M. Recai Kutan da 26.04.2006 tarihli basın bildirisinde, ABD Dışışleri Bakanı Condoleezza Rice'ın çok kısa bir ziyaret için Anakara'ya gelişinin ardından şunları söyler:

Çünkü esas gerekçe farklıdır. BOP, Orta Doğu'ya demokrasi ve insan hakları getireceği iddiasıyla ortaya atılmışsa da, esas gözetilen husus, “İsrail'in güvenliği”dir. Aslında BOP, BİP'dir. Yani İsrail'in Arz-ı Mev'ud'a yerleşmesi önündeki engellerin kaldırılmasıdır. Bunun ifade ettiği mana ise bu projede Türkiye'nin de hedefte olduğu gerçeğidir... Türkiye bağrında 7 haçlı ordusunu eritmiş şerefli bir milletin çocuklarının yaşadığı şehitler ülkesidir. Çağdaş haçlı ordularına ev sahipliği yapamayız.³²²

Milli Görüş hareketinin MNP'den beri vurgulanan temel kaygıların SP'de devam ettiğini gösteren ve Yahudi ve İsrail algısının değişmediğini gösteren en önemli gösterge ise Necmettin Erbakan'ın 2003 yılında Saadet Partisi genel başkanı olarak yaptığı bir basın toplantısında söylediği şu sözlerdir:

News Week Dergisi şubat ayında ABD'nin “Büyük Orta Doğu Planı”nı ortaya koyan bir yazı neşretmiştir. Bu iddiaya göre ABD dünyaya hâkim olabilmek ve İsrail'in güvenliğini teminat altına alabilmek için, bu bölgede sınırları yeniden çizecek ve stratejik üsler kuracaktır. Bütün bu gelişmeleri münferit olarak ele almak doğru değildir. Fotoğrafın tamamını görmek mecburiyetindeyiz. Bu haritada ne görüyoruz. Bu haritada dört şey görüyoruz: Arz-ı Mevud daire içerisinde işaret edilmiştir. İsrail bayrağı üzerindeki iki mavi çizgiden birisi Nil'i, diğeri Fırat'ı temsil etmektedir... Dış mihraklar “Fırat ile Nil arasındaki topraklar, yani arz-ı mevud İsrail'e katıldığı zaman, ebedi dünya hâkimiyetine ulaşacağız.” inancındadırlar... Bunun başarılması için bu bölgedeki bütün Müslüman ülkelerin ezilmesi hedef alınmıştır. Nihai hedef Türkiye'dir. Türkiye sırtından bıçaklanıncaya kadar önden kendisine güler yüz gösterilecek.³²³

Milli Görüş'ün son partisi Saadet Partisine göre Türkiye'yi kuşatan ve mücadele edilmesi gereken en büyük tehlike budur.

³²² <http://www.sp.org.tr/download/26.04.2006.doc>, 02.10.2009.

³²³ Saadet Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın Basın Toplantısı Metni, 09 Temmuz 2003.

6. Adalet ve Kalkınma Partisi

FP'nin 14 Mayıs 2000'deki kongresinde Abdullah Gül genel başkanlığa aday olmuş, gelenekçi kanadın lideri Recai Kutan'a karşı kaybetse de büyük bir oy oranına ulaşmıştır.³²⁴ Abdullah Gül'ü destekleyenler arasında Bülent Arınç vardır. Milli Görüş hareketi FP'nin kapatılması üzerine “Yenilikçiler” ve “Gelenekçiler” olarak ikiye bölünmüştür. Erbakan ve çevresinde yer alan Gelenekçiler Saadet Partisi'ni (SP) kurarken, İstanbul Büyükşehir eski Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ve çevresinde yer alan “Yenilikçiler” de Erdoğan başkanlığında 14 Ağustos 2001'de Adalet ve Kalkınma Partisi'ni (AK Parti) kurmuşlardır.³²⁵ Partinin amblemi, ı ışık saçan ampul olmuştur. Açık bir şekilde Milli Görüş çizgisinden ayrıldığını en üst seviyede, farklı ortamlarda, defaatle açıklamış bir partinin bu çalışmada Milli Görüş partileri içinde ele alınması yönetsel bir hata olarak görülebilir. Ancak, ülkenin bitmeyen o “kendine özgü” şartları dolayısıyla AKP'nin kökü olan Milli Görüş çizgisinden ne kadar kopabildiği, daha doğru bir deyişle kopmak zorunda kaldığı ayrı bir tartışma konusudur. Siyaseten bazı farklı anlayışlar bulunmasına rağmen, AKP içinde Milli Görüş geleneğinden gelen isimlerin asıllarına çok da yabancılaşmadıkları kabul edilen bir görüştür.

AKP'nin kendisini sağ olarak değil, toplumsal merkezde görmesi önceki Milli Görüş partilerinden ayrımını gösterir. Milli Görüş partileri siyasal eksenin sağında yer alırken³²⁶ AKP kendini yeni bir noktaya konumlandırır. Buna göre partinin misyonu, “toplumsal merkez”in değer ve taleplerini siyasetin merkezine taşımak ve bu suretle devlet ile toplum arasında oluşan mesafenin doğurduğu problemleri gidermektir.”³²⁷

Milli Görüş partilerinde sürekli vurgulanan, başarı ve meşruiyetin reçetesi olarak gösterilen Selçuklu ve Osmanlı vurgusu Saadet Partisi ile birlikte AKP'de de soluklaşır; SP'den farklı olarak söylemlerindeki Atatürk vurgusu netleşir.

³²⁴ Yavuz, s.337.

³²⁵ Adalet ve Kalkınma Partisi'nin tarihi seyri için bkz. Volkan Yaraşır - Tarık Aygün, **Tanrı, Devlet ve Medeniyet: Siyasal İslam ve AKP**, Akyüz Yayın Grubu İstanbul, 2002, s. 186-189.

³²⁶ Bazı kesimler buradaki sağ, Kur'an'da anlatılan sağ olarak algılamaktadırlar.

³²⁷ 12 Ekim 2003 günü, Ak Parti 1. Olağan Büyük Kongresi'nde, Genel Başkan Recep Tayyip Erdoğan yaptığı konuşmadan.

bb. Dernekler/Teşkilatlar/Vakıflar

Milli Görüş hareketi yaklaşık 40 yıllık süre içerisinde pek çok dernek ve vakıflar kurarak düşünce ve eylemlerini çeşitli sahalarda gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu dernek ve vakıflar hakkında kısaca bilgi vermek, Milli Görüş hareketini anlamak bakımından yararlı olacaktır.

Milli Görüş hareketini besleyen en önemli faaliyet kuşkusuz ki gençlik faaliyetleri olmuştur. Hareketin gençlik faaliyetlerinin son adresi Anadolu Gençlik Derneği'dir. Bundan önce Akıncılar Derneği ile Milli Türk Talebe Birliği Milli Görüş'ün ilk gençlik kolları olarak tarihteki yerini almıştır.

Akıncılar Derneği, 1975 yılında Tevfik Rıza Çavuş başkanlığında kurulmuştur. Son başkanı Mehmet Güney'dir. Yaşanan gelişmeler sonucunda 1980'de bu dernek kapatıldı. Aynı yıl, 1 Mart 1980'de Konya'da Akıncı Gençler Derneği (Ak-Genç) kuruldu. Bu gençlik hareketi 80'li yıllarda Erbakan'la arasına mesafe koymuş ve çalışmalarına bağımsız bir şekilde devam etmiştir. Bu hareketin günümüzdeki uzantısı, İstanbul merkezli "İnsan ve Medeniyet Hareketi" olarak devam etmektedir.³²⁸

Gençlik hareketlerinin kaynaklarından ilki diyebileceğimiz diğer teşkilat da Milli Türk Talebe Birliği Derneği yapılanmasıdır. Derneğin kuruluşu 4 Aralık 1916'ya kadar dayanmaktadır. İlk dönem, 1916'da derneğin kapatılmasıyla son bulmuştur. Dernek daha sonra 1946'da tekrar açılarak faaliyetlerine devam etmiştir.³²⁹

1960'lı yıllarda MTTB'de verilen konferanslara baktığımızda, İslamcı söyleme Siyonizm eleştirisinin yerleştiğini görürüz. Bu yıllardaki gençlik liderlerinin söylemine göre aslında dünya üzerindeki kapitalist düzenin oluşması hep Yahudi çıkarlarına hizmet edecek şekilde dizayn edilmiştir. Milliyetçilik akımını ortaya çıkaranlar ve bununla İslam coğrafyasını ve tabi ki Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalayanlar Siyonistlerdir. Tarihi ideallerinin önünde büyük bir engel olarak

³²⁸ <http://www.imh.org.tr> 11 07 2011

³²⁹ Zülküf Oruç, **Bir Öğrenci Hareketi Olarak Milli Türk Talebe Birliği**, Pınar Yay., İstanbul, 2005, s.15.

gördükleri II. Abdülhamit'i tahtından edenler yine Siyonistlerdir. Jöntürkler ve onların ardılı olan Kemalistler hep Siyonistlerin oyununa gelen kimselerdir. Komünizm de aslında kapitalizm gibi insanlığı köleleştirerek kendi hükümlerliklerini ve dünya hakimiyetlerini tesis eden Siyonistlerin ve Masonların işidir. Bu tarz senaryolar, özellikle içerde bu dünya sisteminin esiri olan bürokrasi söylemi ile birleşerek kendi içinde tutarlı bir çerçeve oluşturmaktadır. 8 Haziran 1968 tarihli "Yahudi Zulmü ve Kaybedilen Vatan Filistin" konulu konferans, MTTB'deki hâkim dış politika anlayışına dair ipuçları vermektedir. Özellikle 1980 sonrasında netlik kazanacak olan İsrail ve Amerikan karşıtlığı üzerine kurulu dünya sistemini, Yahudi ve Masonik şer güçler üzerinden anlamaya ve eleştirmeye dayalı dış politika anlayışının bu yıllarda belirmeye başladığı görülmektedir. Böylesi bir dış politika anlayışı üstü kapalı bir biçimde içerde rejimin eleştirisini taşımaktadır. Siyonist, Masonik ilişkiler ağı içinde yer alan ve topluma yabancılaşan Batıcı çevreler ve bürokrasi bu güçlerin yerli uzantıları olarak değerlendirilmektedir.

MTTB'de 1970'li yılların ortalarına doğru hâkim anlayış haline gelecek olan İslamcı ideolojinin erken örneklerinden birini yansıtan bu cümleler sonradan MTTB yetkililerince sıklıkla tekrar edilecektir. MTTB adına konuşan merkez icra konseyi başkanı Hüseyin Coşkun, Arap-İsrail savaşı için şöyle diyordu: "Bu mel'unâne savaş beynelmilel Siyonizm'in, Amerikanın, Rusya'nın ve İslam ülkelerinde lider olarak geçinen bir takım dinsiz hainlerin halk kitleleri ve onların uyanışları aleyhine tertipledikleri bir tecavüzdür". İsrail'in Batılı milletlerce desteklendiğini belirten Coşkun "İsrail bize uzaktır diyemeyiz, Fırat ve Nil vadileri vaadedilmiş İsrail sınırları içinde gösterilmektedir. Tanzimat'tan bu yana olduğu gibi günümüz Türkiye'sinde Siyonizm bütün şiddetiyle hüküm sürmektedir ve Türkiye'yi içten içe sömürmektedir."³³⁰

Milli Görüş hareketinde MTTP ve AKINCILAR yapılanmalarından sonra Milli Gençlik Vakfı (MGV) süreci başlamıştır. 28 Şubat sürecinde hem Refah Partisi hem de MGV kapatılmıştır. Gençlik faaliyetleri daha sonra kurulan Anadolu Gençlik Derneği (AGD) ile faaliyetlerini organize etmiştir. Günümüzde de Milli Görüş camiasında gençlik faaliyetleri AGD ile devam etmektedir. Milli Görüş camiasında

³³⁰ Oruç, s. 139-140.

son derece etkin AGD'nin başkanı kendilerini Türkiye'nin en büyük sivil toplum kuruluşu, dünyanın da en büyük gençlik organizasyonu olarak tanıtmaktadır.³³¹

bc. Diğer Kurum ve Kuruluşlar

1. Avrupa Milli Görüş Teşkilatı (AMGT)

1975 yılında dönemin Batı Almanya'sının Berlin eyaletinde kurulan ve 1977 yılında merkezini Köln'e taşıyan Avrupa Milli Görüş Teşkilatı, yurtdışındaki vatandaşları maneviyat ve ahlak davası etrafında birleştirmeyi hedefler. Teşkilat, tüm Avrupa'daki Milli Görüşçülerin merkezidir. Avrupa'nın diğer ülkelerinde ülke temsilcilikleri ve birçok eyalette de eyalet temsilcilikleri bulunmaktadır. 1995 yılında Frankfurt'taki 11. Genel Kurulu'ndan sonra isim değişikliğine giden teşkilat, IGMG (Milli Görüş İslam Toplumu) adını almıştır. Bu isim değişikliğinin sebebinin, "Milli Görüş" kavramının Almancaya tercüme edilirken "National Sich" (İrkçı Görüş) şeklinde tercüme edilmesi gösterilir.³³² Resmi web sitesinde teşkilatın adıyla ilgili olarak Hz. İbrahim'e atıfta bulunulur. Millî Görüş'ün anlamı, görüş ve inanış bakımından kendisini Hz. İbrahim'in (a.s.) milletinden kabul eden ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yolundan giden İslamî bir cemaatin dünyaya bakışı olarak tanımlanır. Teşkilatın isminde yer alan "Millî" kelimesinden, günümüz Türkçesinde kullanılan ve halk, ulus anlamlarına da gelen "Millet" in kastedilmediği vurgulanır.³³³

Teşkilat, faaliyetlerini camilerde devam ettirmektedir. Almanya başta olmak üzere, Fransa, İsviçre, İtalya, Avusturya, Norveç, İsveç, Danimarka, Hollanda, Belçika ve İngiltere'de faaliyet göstermektedir. Teşkilatın Lyon bölgesinin resmi web sitesinde, Avrupa ülkelerinde 514 Cami ile (Almanya'da 323 cami) hizmet verildiği belirtilmektedir.³³⁴

2. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (ESAM)

Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (ESAM), 1969 yılında bir grup teknokrat, ilim adamı, siyasetçi ve iş adamının bir araya gelerek kurdukları bir

³³¹ http://www.agd.org.tr/kategori_43_Baskanin-Mesaji.html 20 06 2011

³³² Radikal, Milli Görüş'teki değişimler, 18 Eylül 2002

³³³ <http://www.igmg.de/tr/cemiyet/hakkimizda/milli-goerues-terkibinin-anlami.html> 20 06 2011

³³⁴ <http://www.milligorur.fr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=2> 20 06 2011

araştırma ve çözüm üretme merkezidir. ESAM, Türkiye'nin ilk düşünce ve strateji üretme merkezi olarak çalışmalarını şimdiye kadar birçok hükümet başkanları, bakanlar, parlamenterler, ilim adamları, siyasetçiler, bürokratlar ve iş adamlarının katılımlarıyla sürdürmüş bir teşkilattır. ESAM'ın kuruluş ve çalışmalarında Necmettin Erbakan'ın önemli destek ve katkıları olmuştur. ESAM'ın 1970'li yılların başında Türkiye'nin siyaset gündeminde yer alan Milli Görüş hareketinin fikri ve siyasi yaklaşımlarının araştırılmasında önemli katkıları olmuştur.

ESAM, Milli Görüş'ün Türkiye'de siyasal iktidarlara koalisyon ortağı olarak katıldığı dönemlerde "Milli Sanayileşme Stratejisi"ni geliştirmede aktif rol oynamıştır. Bunun yanında ESAM'ın 1980'lerin sonunda Milli Görüş hareketi tarafından gündeme getirilen "Adil Düzen" çalışmalarına da önemli katkıları olmuştur. Aynı şekilde ESAM, 1990'larda "Yeni Bir Dünya"nın kurulmasında önemli bir adım olarak atılan D-8 Teşkilatı'nın kurulmasında ve tanıtılmasında da öncü bir görev üstlenmiştir. ESAM, her sene D-8 ülkelerinin temsilcilerinin ve kurucularının katıldığı D-8 anma toplantısı düzenlemektedir. Aynı şekilde, 1992 yılından beri her sene İstanbul'da düzenlenen Müslüman Topluluklar Birliği (MTB) Konferansına da ev sahipliği yapmaktadır. Bu çalışmalarda D-8'ler çekirdeğinin etrafında oluşacak olan D-60 ve D-160 ile "Yeni bir Dünya" kurulması hedeflenmektedir.

ESAM, fikir ve ilim adamlarıyla 3 ayda bir strateji ve istişare toplantıları tertiplemekte ve ilim adamlarının katkılarıyla Ekonomik-Sosyal Araştırmalar Dergisi'ni yayınlamaktadır. ESAM'ın gerek yurt içi gerekse Avrupa'da yaşayan insanlarla ilgilendiği ve zaman zaman Avrupa'dan temsilcilerin iştiraki ile istişare toplantıları düzenlemekte olduğu bilinmektedir. ESAM, son 3 yılda bilim adamları, siyasetçiler, bürokratlar, diplomatlar, devlet adamları ve uzmanların katıldığı yüze yakın konferans tertiplemiştir. ESAM'ın amacı, karşılaşılan sorunlara ilmi çözümler üretmeye çalışmak, bu ekseninde benzer kurum ve kuruluşlarla; bilim adamları, siyasetçiler, iş adamları, araştırma merkezleri ve üniversiteler ile ortak çalışmak suretiyle yeryüzünün ifsada karşı ıslahı ve imarı için çalışmaktır. ESAM bu hususlarla ilgili düşünce üreten bir kuruluştur. Bu kurum, şimdiye kadar iki

cumhurbaşkanı 4 tane başbakan yetiştirmiştir. Ayrıca o, bir çok bakanın ve siyasetçinin yetişmesine katkı sağlamış bir vakıftır.³³⁵

3. Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği (MÜSİAD)

Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği (MÜSİAD); kendi içinde bütün, bölgesinde etkin, dünyada saygın bir Türkiye için yola çıkan hassasiyet sahibi iş adamlarının 5 Mayıs 1990'da İstanbul'da kurdukları bir "İşadamları Derneği"dir.³³⁶ MÜSİAD üzerindeki etkisini yitiren Necmettin Erbakan, daha sonra Anadolu Aslanları İşadamları Derneği'ni (ASKON) kurdurtmuştur.

4. Hak-İş Konfederasyonu

Hak-İş konfederasyonu; 1976'da yedi sendikanın bir araya gelmesiyle Ankara'da kurulmuştur.³³⁷ Konfederasyon, henüz teşkilatlanma çalışmalarını sürdürürken ve mücadelesinin başındayken, 12 Eylül 1980'de Milli Güvenlik Konseyinin 8 nolu kararıyla faaliyeti durdurulmuştur. 7 Mayıs 1983'te yeniden sendikal faaliyetlere başlayan Hak-İş, bünyesinde sekiz sendikayı barındırmaktadır. Bunlar: Öz Gıda-İş, Hizmet-İş, Öz İplik-İş, Çelik-İş, Öz Ağaç-İş, Öz Tarım-İş, Kamu-Sen (Kıbrıs Türk Kamu Görevlileri Sendikası), Tarım Orman-İş sendikalarıdır.³³⁸

Hak-İş'in işçi haklarını savunurken aslında Milli Görüş'ün dünya görüşünü savunduğu bilinmektedir. Yazılı metinlerde ya da verilen beyanlarda savunulanan bir işçi hakkı mı yoksa siyasi bir duruş mu olduğu belirsizdir. Ayrıca temel referanslar yine tarihten ve Milli Görüş partilerinde olduğu gibi özellikle Osmanlıdan alınmaktadır. Milli Görüş'ün temel söylemlerinden olan Siyonizm ve İsrail karşıtlığı

³³⁵ <http://www.esam.org.tr/icerik.aspx?Icerik=Esam4>

³³⁶ Müsiad ile ilgili bkz. Şennur ÖZDEMİR, **Anadolu Sermayesinin Dönüşümü ve Türk Modernleşmesinin Derinleşmesi**, Vadi Yayınları, 2006.

³³⁷ HAK-İŞ, **Türkiye Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu, 4. Büyük Genel Kurula Sunulan Çalışma Raporu**, 24- 25 Aralık 1983, Ankara.
http://www.hakis.org.tr/tanitim/hakis_tr.htm

Hak-İş'te de görülür. Sözgelimi Türk-İş'in İsrail işçi sendikaları ile olan ilişkilerini eleştirerek, “Orta Doğu’da kalıcı bir barışın gerçekleşmesini engelleyen, halkı Müslüman ülke insanlarına acımadan saldırılarda bulunan bu Siyonist devletin, tecavüz ve saldırılarının dorukta olduğu bir dönemde kurulan ilişkiyi Türk işçisi adına büyük bir talihsizlik” olarak niteler.³³⁹

Hak-İş, İslam ülkeleri ve İsrail ile olan ilişkiler noktasında da 12 Eylül 1980’deki darbe şartları göz önünde bulundurulduğu zaman son derece cesur sayılabilecek çıkışlar yapar. Türkiye’nin İslam ülkeleri ile olan ittifakını güçlendirmesi, NATO içerisinde nimet-külfet dengesinin korunması ve İsrail ile olan ilişkilerde duyarlı davranılması istekleri arasındadır.³⁴⁰

Türkiye’nin siyasal hayatında Hak-İş, dönemin Milli Görüş hareketinin partisi tarafından savunulan fikirleri çoğu kez aynı cümlelerle kullanır. Sözgelimi, Avrupa Topluluğu’na yapılan müracaatı sağlıklı bulmaz ve eleştirir.³⁴¹

Yukarıda ana hatlarıyla tanıttığımız dernek ve kuruluşların yanında Öğretmenler Vakfı, Mahalli İdareler Derneği ve Tekniker ve Yüksek Teknikerler Derneği’ni de (Tekder) burada zikretmek gerekir. Zira bu dernek ve vakıflar Milli Görüş çizgisinde faaliyet göstermektedir.

B. MİLLİ GÖRÜŞ HAREKETİ ÖNDERLERİNİN YAHUDİ ALGISI

Milli Görüş hareketinin Yahudi imajı iç içe geçmiş pek çok anlayışı ihtiva eder. Bu yüzden onların Yahudi imajını belirleyen anlayışları birbirinden ayırmak gereklidir. Her ne kadar bu yaklaşım beraberinde farklı sorunlar getirse de meseleye kategorik olarak yaklaşmak bir takım kolaylıklar ve tespitlerin yerine oturmasını sağlayacaktır.

Milli Görüş hareketinin fikri ve idari anlamda belirleyicileri ile yaptığımız görüşmelerde Yahudilik konusunun esasen Kur’an ve hadisler temelinde

³³⁹ Hak-İş, s. 27.

³⁴⁰ Hak-İş, s. 10.

³⁴¹ Hak-İş, s. 471.

değerlendirildiğine şahit olduk. Bu yaklaşımın geleneksel ve yaygın İslami anlayıştan farklı olmadığı açıktır. Nitekim çeşitli şahıslarla yapılan görüşmelerde hepsinin ortak bir şekilde öncelikle Kur'anı Kerim'den Yahudilerle ilgili bazı ayetleri aktardıkları ve yöneltilen sorulara bazı ayetlerle cevap verdikleri görülmüştür.

a. Yahudileri inançları ve ahlaki durumları bakımından değerlendirme

Yahudilerin inançları ve ahlaki durumlarıyla ilgili değerlendirme genellikle onların İslam'ın ilk ve son din olduğuna inanmamaları noktasında odaklanmıştır. Bakara 285, Enbiya 107, Al-i İmran 19, 85, ve Maide 3. Ayetlerinin yorumundan hareketle, Yahudilerin kendi inançlarında kalıp İslam'ın Peygamberine iman etmemeleri eleştirilmiştir. Diyanet İşleri eski başkanlarından ve Milli Görüş Hareketinin çok önemli şahsiyetlerinden Lutfi Doğan ile Yahudiler hususunda yapılan görüşmelerde benzer cevapların verildiği gözlemlenmiştir. Sayın Doğan'ın konuyla ilgili söyledikleri şunlardır:

“Bir defa Kur'an- ı Kerim ne diyorsa, ne buyuruyorsa odur. Ancak bütün mesele Kur'an- ı Kerim'de beyan buyrulan esasları beşeri takat ölçüsünde en doğru anlamak ki, Allahın emrine uygun hareket edilsin. Şimdi bu ayetlerle ilgili konu çok uzar. Ama siz de bilirsiniz, Kur'an- ı Kerim'de Al-i İmran suresinde³⁴² Ehl- i Kitap içerisinde böyle bir topluluğun daima olabileceğini Kur'an bize haber veriyor. Bu husus bizim için yani, sadece bir siyasi kuruluş için değil tüm Müslümanlar için bu bir teminattır.”

Lutfi Doğan, bu hususun bugün için de geçerli olup olmayacağı sorusuna olumlu yanıt verir. Ancak bu insanların, ihtida edip İslam şerefiyle müşerref olan kimseler olduğunu vurgular. Buna göre bu düşünceyi benimseyenler İslamiyet'i, Kur'an'ı gerçekten anladığı takdirde tabi olduğumuz peygambere bağlanırlar. Eğer Ehl- i Kitap bu esaslara uyarlarsa onlarla kardeş olabiliriz. Bu nokta çok önemlidir. Zira Hz. Muhammed'in son peygamber olduğunu kabul etmek gerekir. Çünkü İslam'ın özü bu hususta yatmaktadır. Doğan'a göre bu durumu hâlihazırda yaşayan

³⁴² “Onların (Kitap ehlinin) hepsi bir değildir. Kitap ehli içinde, gece saatlerinde ayakta duran, secdeye kapanarak Allah'ın âyetlerini okuyan bir topluluk da vardır. Onlar, Allah'a ve ahiret gününe inanırlar. İyiliği emrederler. Kötülükten men ederler, hayır işlerinde birbirleriyle yarışır. İşte onlar salihlerdendir.” (Al-i İmran, 113-114)

Ehl- i Kitab için söyleme imkânı yoktur. Zira görebildiği kadarıyla ne Hz. Musa'nın (a.s.) ne de Hz. İsa'nın (a.s.) tabileri peygamberlerinin gösterdiği yoldan gidiyor ne de İslam'ın gösterdiği yolu takip ediyorlar.

Lütfi Doğan'a "İbrahimi din" kavramından hareketle her din mensubunun kendi dininin orta yolunu yaşarsa kurtuluşa ereceğine dair anlayış sorulduğunda, bunun yanlış olduğunu ayetin tefsirinin bu yoruma imkân vermediğini ileri sürer. Doğan, Hz. İbrahim'in (a.s.) Müslüman olduğunu; risalet açısından peygamberler arasında fark olmadığını, farkın ancak uygulamadaki şeriatlarda ortaya çıktığını beyan eder. Hz. Peygamber'in son peygamber oluşunu vurgulayan Doğan, bu durumu Hz. Peygamber'in (s.a.v.) "Eğer Musa peygamber hayatta olsaydı benim getirdiğim şeriata tabi olacaktı" hadisi ile te'kid eder.³⁴³

Milli Görüş mensupları, Yahudileri inanç noktasından değerlendirirken her ne kadar farklı ayet ve hadis rivayetlerini söz konusu etseler de, İslam âlemindeki yaygın negatif kanaate³⁴⁴ tabi oldukları açıktır.

b. Yahudileri eylemlerinden dolayı değerlendirme

Genel anlamda Müslümanların özel anlamda Milli Görüş hareketi mensuplarının Yahudilerle ilgili değerlendirilmelerinde belirleyici olan kuşkusuz Kur'an-ı Kerimdeki Yahudiler ve İsrail oğulları ile ilgili ayetler ve peygamberimizden konuyla ilgili aktarılan hadislerdir. Kur'an ayetleri ve hadisi şeriflerde Yahudiler hakkında genelde olumsuz özellikler zikredilmektedir ve tarihteki yaşanan bazı olaylarla bu yaklaşımların içi doldurulmaya çalışılmaktadır. Bu noktada cevaplanması gereken bazı sorular vardır. Bu soruların başında Kur'an-ı Kerim ve Hadisi Şeriflerde olumsuz tavırlarından bahsedilen Yahudilerin kim olduğu sorusu gelir. Kur'an- ı Kerimde ve hadislerdeki Yahudilerle ilgili rivayetleri genel olarak değerlendirdiğimizde ayetlerde ve hadislerde zikredilen Yahudiler; Hz. Musa zamanındaki ya da Hz. Peygamber zamanındaki veyahutta günümüzde dâhil, kıyamete kadar ki tüm *Yahudiler* midir? Acaba bahsi geçen Yahudi tipi bir

³⁴³ Eski diyanet işleri vekili ve hareketin çok önemli bir kişiliği olan Sayın Lütfi Doğan ile 10 Kasım 2008 de yaptığımız görüşme.

³⁴⁴ İslam alemindeki yaygın kanaat için bkz. **Baki Adam, "Müslümanların Yahudilere Yönelttiği Teolojik Eleştiriler"** Müslümanlar ve Diğer Din Mensupları Dinler Tarihi Araştırmaları IV, Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yay. Ankara, 2004, s. 103-119; Ömer Faruk Harman, "**Tefsir Geleneğinde Yahudilere Bakış**". Aynı yer, 119-127.

örnekleme midir? Hz. Musa ile Hz. Peygamber'in zamanında yaşanan örneklerden hareketle bir zihniyet mi anlatılmaktadır? Bunlara ilaveten gerçekten Kur'an'da bahsedilen ayetlerle Yahudi ırkı kıyamete kadar lanetlenmiş midir? Bu soruların cevaplarının Milli Görüş hareketinin mensupları arasında hala muğlâk olduğu söylenebilir.

c. Yahudileri salt ırkları itibarıyla değerlendirme

Yahudilerin doğuştan kötü olduğu konusu Milli Görüş mensupları arasında pek tasvip edilmemektedir ama bazı sosyolojik değerlendirmelerde buna dair imalar da vardır. Örneğin Yahudilerin kişiliği ile ilgili olarak Fahri Güven, Milli Görüş'ün günlük yayın organı Milli Gazete'deki köşesinde şunları söylemektedir:

Öncelikle Yahudiler tarihsel süreçte “lanete” uğramış, bu yüzden “sürgün üstüne sürgün” yemiş bir ırktır. Ünlü tarih felsefecisi ve sosyolojinin banisi olan İbn-i Haldûn, onların “ikiyüzlü ve hilekâr” bir topluluk olmasında, hatta “kötü ahlak ve karaktere” sahibi olmalarında bu sürgünlüğün büyük payı olduğunu belirtir ve bu düşüncesini şöyle izah eder: “Başkalarının boyunduruğu ve baskısı altına giren ve onların şiddetli muamelelerine maruz kalan toplumlar güzel ahlaktan ve insani değerlerden uzaklaşır ve en küçük seviyelere düşerler... İdaresi başkalarının elinde bulunan herkesin durumu buna örnek teşkil eder. Onlar kendilerini idare edecek bir melekeden mahrumdurlar. Yahudilerin durumuna dikkat et! Sahip oldukları kötü ahlak ve karakterden dolayı, her yerde ve her asırda iki yüzlülük ve hilekârlıkla nitelenmişlerdir. Bunun sebebi ise yukarıda söylediklerimizdir.” İbn-i Haldûn bu satırları beş asır önce yazmıştır. Aradan geçen süreçte Yahudiler çoğunlukla Osmanlının idaresi altında 1492'den beri rahat bir hayat sürmüş, dinlerini ve kültürlerini serbestçe yaşamışlardır. Kısacası, Osmanlının hoşgörülü yönetiminden fazlasıyla nasiplenmiş, Osmanlının üst yönetiminde önemli mevkiler elde etmişlerdir. Osmanlının çöküş sürecinde ise kendilerine asırlar boyu kol kanat germiş Osmanlı yönetimine minnet duymaları gerekirken, akıl almaz bir ihanetle Osmanlının çözülüşünü ve çöküşünü hızlandırmış, hatta Osmanlının yıkımında en büyük pay sahibi olmuşlardır. Kısacası, Üstad İbn-i Haldun'un asırlar önce Yahudilere ilişkin yaptığı tespitleri haklı çıkarmışlardır. 1948'de ise İslam coğrafyasının orta yerinde kurdukları Siyonist İsrail devletiyle kan ve ölüm saçan, Müslümanların

kanını akıtmaya doymayan bir “ihamet Őebekesi, bir zulüm mekanizması” olarak yalnızca Filistin’i değil, dűnyayı kana boyamaya devam etmektedirler. Çünkü “Kralların Yahudileridir” artık onlar.³⁴⁵

Esasında İslam dininde doęuŐtan gűnah olmadığı kavramı açık olduęu için İsrail’in Orta Doęu’daki uygulamaları neticesinde ortaya çıkan tablodan dolayı hassas durum karŐısındaki söylemin anti-semitizme dűnűşmemesi için de camiada ciddi bir hassasiyet de gűze çarpmaktadır. Bu hassasiyeti bizim tespit ettięimiz kadarıyla gűsterenlerden biri Lűtfű ŐzŐahin’dir. Milli Gazete’deki “Anti-semitizmin Tarihsel Kűkenleri” yazısında yazar Őunları söylemektedir:

Bizim medeniyetimizin temelinde ırkçılık yoktur. İslam’ın damgasını vurduęu medeniyetimizin temelinde tűm renkleri, dilleri, ırkları, kűltűrleri Allah’ın ayetlerinin bir gűrűngűsű olarak gűren bir paradigma vardır. Bundan dolayı, Batı medeniyetinin dűŐűnsel ve inanç temelini oluŐturan Greko-Romen, Judeo-Christean gelenek gibi çoęulculuęa kapalı deęildir. Bazı Yahudi yazarlar, efendimiz dűneminde Medine’de bulunan Beni Kaynuka ve Beni Kurayza gibi kabileleri, Yahudi katliamına örnek olarak verseler bile, bu gerçekte bir saptırmadır. Zira Beni Kaynuka ve Kurayza Yahudileri, Peygamber efendimiz ile yaptıkları anlaŐmayı bozarak műŐriklerle birlikte Műslűmanları arkadan vurdukları için, bu kabilelere yine anlaŐmanın bir gereęi olarak Tevrat’ın hűkűmleri uygulanmıŐtır. Yani ortada bir hukuksuzluk yoktur; yapılan ihamet Kur’an’a gűre deęil, kendi kitapları Tora’ya (Tevrat) gűre cezası vardır, o kadar. Őyleyse, bu anti-semitizm nereden kaynaklanıyor?³⁴⁶

Yazar uzun bir Őekilde batıdaki Hristiyan ve Yahudi iliŐkilerini anlatıp Hristiyanların Yahudileri nasıl katlettięine dair örnekler vermiŐ, İslam űlkelerinde ve Műslűmanlarda anti-semitizmin (Yahudi dűŐmanlıęının) tarihsel ve inançsal temeli olmadığını, anti-semitizmin tamamen Batı kaynaklı bir hastalık olduęunu belirtmiŐtir.

d. Yahudi ırkının her yerde egemen olduęu dűŐűncesi

Yahudi ırkının her yerde egemen olduęu dűŐűncesi Necmettin Erbakan baŐta olmak űzere Milli GűrűŐ hareketinin genelde tűm űyelerinde hâkim olan bir gűrűŐtűr. Milli GűrűŐ camiasında egemen olan bu dűŐűncenin kaynaęı ise *Gizli Dűnya Devleti* ve *Siyon Protokolleri* adlı eserlerdir. Garry Allen ve Lary Abraham tarafından

³⁴⁵ Fahri Gűven, “Yahudi Teolojisinde Bazı Kelimeler ve Kavramlar...”, Milli Gazete, 22.01.2006.

³⁴⁶ Lűtfű ŐzŐahin, “Anti-semitizmin Tarihsel Kűkenleri”, Milli Gazete, 09.01.2006.

yazılan ve Türkiye’de *Gizli Dünya Devleti* adıyla tercüme edilen ve defalarca basılan kitap, Milli Görüş çevrelerinde Siyonizme ilişkin kanaatlerin oluşmasında en fazla etkisi olan kitapların başında gelmektedir.³⁴⁷ Kitap “Die Insider (Baumelster Der Neunen Welt Ordnung)” adlı Almanca baskısı esas alınarak bazı telif ve eklemelerle Türkiye şartlarına uyarlanmıştır.³⁴⁸ Kitabın İngilizce aslı 93 sayfadır, ancak Türkçe tercümeyle esas alınan Almanca tercümesi 247 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın ilk 74 sayfalık bölümünün içinde Necmeddin Erbakan’ın da olduğu bazı Türk araştırmacılar tarafından yazıldığı hareketin ileri gelenleri tarafından ifade edilmiştir. Amerikalı muhafazakâr bir gazeteci olan Garry Allen’in (1936-1986) geniş kitleleri etkileyen çok sayıda yayınları bulunmaktadır.³⁴⁹ Allen’in PanAmerica Capital Group şirketinin kurucusu Larry Abraham (1939- 2008) ile birlikte yazdıkları bu kitap, Amerika’daki 1972 başkanlık seçimlerinde 5 milyon nüsha basılıp dağıtılmıştır.³⁵⁰ Eserin Türkçe baskısı 3 bölümden/kitaptan oluşmaktadır. Birinci bölümde Hak ve

³⁴⁷ Nitekim, hareketin lider kadrosu mensuplarıyla yaptığımız görüşmelerin pek çoğunda bu kitap gündeme getirilmiş ve kitabın basılmasında Necmettin Erbakan’ın katkılarından bahsedilmiştir.

³⁴⁸ Kitabın Türkçede farklı yayınevlerine ait çok sayıda baskısı bulunmaktadır. Biz bu çalışmamızda, Keşif Yayınları’nın 2008 tarihli baskısını esas aldık. Piyasadaki bir diğer baskısını yayına hazırlayan Bayram Altan (Altanoğlu) kitabı arka kapağında şöyle tanıtmaktadır: “Eski Başbakanlarımızdan biri ile Hazırlanan bu kitap, çok önemlidir”. Çünkü bu kitap; 300’e yakın batılı ilim adamının araştırmaları sonucu kaleme aldıkları rapor, makale ve eserlerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Bu kitap; yeryüzünde yaşayan ve sayıları altı milyarı bulan her insanı yakından ilgilendiriyor!.. Bu kitap; korkunç bir kâbus gibi insanlığı kısıvrak yakalamakta olan büyük bir tehlikeyi haber veriyor!..Bu kitap; zulüm ve sömürü düzeni ile insanların kanını emen gizli bir teşkilatı gün yüzüne çıkarıyor!..Bu kitap; gözlerini madde hırsı bürümüş bir avuç insan tarafından kurulan ve ülkeleri tahakkümü altına almaya çalışan "Gizli Dünya Devleti"nin korkunç planlarını ortaya çıkarıyor!...Bu kitap; ülkelerin iktisadi, askeri ve siyasi açıdan çöküşlerine sebep olmaktan büyük zevk alan sinsi düşünceli kişilerin, beyinlerini yıkayarak yeryüzüne dağıttıkları ve faaliyetlerini yakın takibe aldıkları temsilcilerinin isim ve unvanlarını açıklıyor!...Bu kitap; dünya hâkimiyetini tesis etmeye çalışan gizli güçlerin; o korkunç planlarını uygularken perde arkasından oyuncuyu yönlendiren suflör misali bazı devlet adamlarını ve bürokratları nasıl sevk ve idare ettiğini bütün çıplaklığıyla gözler önüne seriyor!...Bu kitap; Amerika Birleşik Devletleri’nin dahi iktisadi açıdan kanını emen ve korkulu rüyası haline gelen " Gizli Dünya Devleti"nin dünya çapında nasıl örgütlendiğini anlatıyor!...Elinizdeki bu kitabın her sayfasını okudukça, şaşkınlık ve ürpertiniz kat kat artacak, bu kitabın önemini çok daha yakından kavrayacaksınız!...” Bayram Altan, **Dünyayı Kimler Yönetiyor Gizli Dünya Devleti**, 2. Baskı (yayınevsiz) 2009 İstanbul.

³⁴⁹ Communist Revolution in the Streets, Western Islands, 1967; Nixon's Palace Guard, Western Islands, Western Islands, 1971; Richard Nixon: **The Man Behind the Mask**, Western Islands, 1971; **None Dare Call It Conspiracy**, Lightyear Press, 1972; Jimmy Carter, Jimmy Carter, '76 Press, 1976; Kissinger: **The Secret Side of the Secretary of State**, 76 Press, 1976; **The Rockefeller File** '76 Press, 1976; Tax Target, Washington, '76 Press, 1978; Ted Kennedy: **In Over His Head**, '76 Press, 1981; Say "No!" to the New World Order, Concord Press, 1987.

³⁵⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Gary_Allen, 11.04.2010, http://en.wikipedia.org/wiki/Larry_H._Abraham, 11.04.2010.

Batıl kavramları anlatılmıştır. Batıl anlatılırken Tevrat'ın içeriği, tahrif edilme süreci; hahamlar, Kabala ve Talmud hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonraki alt başlıkta da Siyonistlerin ideallerinden bahsedilmiştir. Siyonistlerin idealleri; kutsal topraklar ve dünya krallığı, kin ve nefret, vahşet, yakma, kan içme ve mikrop harbi kavramları ile izah edilmeye çalışılmıştır. Daha sonraki bölümde 3000 yıllık gelişme, gizli dünya devleti, Amerikan doları üzerindeki piramitten hareketle bir piramit oluşturularak, üçgenin en üstüne göz yerleştirilmiştir. Bunun, Luzifer Mason ilahının gözünü temsil ettiği söylenmektedir. Piramidin altındaki dört kademenin RT'nin en üst gizli kademe, üç Kabalistten müteşekkil en üst komuta kademesidir. 13'ler Meclisi, 33'ler Meclisi, 300'ler Kulübünden oluşmaktadır. İkinci kademe ise B'nai Brith³⁵¹, Bilderberg³⁵² teşkilatları, bu kademe ara koordinasyon kademesi olup görünen en üst yönetim kademesidir. Büyük Şark Locası (Fransız Mason Locası Teşkilatları), İskoç Locası Teşkilatı (1-33. İngiliz Mason Locası), York Locası Teşkilatı (Alman Mason Locası). Üçüncü Kademe ise halkın içine giren ve yukarının emirlerini uygulayan saçaklar olarak Rotary, Lions, Diner, Propeller, YMCA, Mavi Localar, Önlüksüz Masonlar (iyi insanlar) olarak gizli dünya devletinin teşkilatlanması anlatılır. Bu yapı, Necmettin Erbakan'ın kendisinin başlangıçta konferans olarak verilen daha sonrada “Yeni Bir Dünya ve Adil Düzen”³⁵³ isimle basılan eserde de ele alınmıştır. Daha sonra da önemli alt kuruluşlar olarak Avrupa Birliği, NATO, CFR³⁵⁴, CIA, Businnes Raund Table, AIPAC, TRILATERAL adlı kuruluşlar hakkında bilgi verilir. “Gizli Dünya Devleti dünyayı nasıl yönetiyor?” başlığı altında dolar milyarderlerinin efsanevi zenginliklerinden bahsedilir. Rockefeller ailesinin efsanevi bir servet sahibi olduğu ve bütün dünya ekonomisini nasıl kontrol ettiği anlatılır. Kitabın sonuna Kur'an-ı Kerim'den, “Gerçekten onlar düzenlerini kurmuşlardı. Hâlbuki dağları oynatacak olsalar bile bu

³⁵¹ **Bnai Brith (Ahit'in Çocukları'nın Bağımsız Tarikatı):**Dünyadaki en eski Yahudi hizmet organizasyonudur. ABD'nin New York şehrinde Henry Jones ve diğer 11 kişi tarafından 13 Ekim 1843 tarihinde kurulmuştur.Dünya çapında *Yahudi* örgütlerini koordine eden, *Yahudi* sorunları ve menfaatleri ile ilgili uluslararası ilişkiler kuran organizasyondur.

³⁵² **Bilderberg toplantıları:** ilk olarak 1954 yılında Hollanda'da başlamıştır. İsmi ilk toplantının yapıldığı Bilderberg otelinden alır. Bilderberg, CFR ve öteki örgütlerin Avrupa ayağını ve etkinliğini teşkil etmek için Hollanda'da Oosterbeek şehrinde Bilderberg Otelinde 1954'te kurulmuştur.

³⁵³ Necmeddin Erbakan, **Yeni Bir Dünya ve Adil Düzen**, Esam Yayınları, Ankara,2010.

³⁵⁴ CFR (Council of Foreign Relations: Dış İlişkiler Konseyi)

düzenleri hep Allah'ın elindeydi.”³⁵⁵ “Sakın Allah'ın peygamberlerine verdiği vaadinden cayacağını sanma. Muhakkak Allah azizdir, intikam sahibidir.”³⁵⁶ ayetleri alınarak Seyyid Kutub'un, *Fî Zilâli'l- Kur'an* adlı tefsirinden yorumlar aktarılmıştır.

İkinci kitapta/bölümde, politikada hiçbir şeyin tesadüf olmadığı konusu işlenir. Gizli güçlerin dünyayı nasıl yönettiğine ilişkin örnekler verilir. Üçüncü kitapta/bölümde sembollerden bahsedilir.

Kısaca özetlediğimiz *Gizli Dünya Devleti* adlı eser, Milli Gazete'nin o dönem yazarlarından Ahmet Akgül tarafından, kalpleri ve kafaları doyurmak ve sükûnete erdirmek üzere hazırlanmış, bilgileri belgelerle ispatlamış bir 'şaheser', “insanlığın bünyesine kanser hücreleri gibi yerleşen Siyonist mikroplarını ve şeytanın çocukları olan Yahudi ve Masonları ve bunların gizli tertip ve tahribatlarını ortaya koyan bir kitap olarak tanıtılmıştır.”³⁵⁷

Milli Görüş hareketinin Yahudi imajını oluşturan eserlerden bir diğeri, *Tevrat'a Göre Siyonizmin Ana Prensipleri ve Siyon Protokolleri* isimli eserdir. Dünyada pek çok dile çevrilen bu kitap, Türkiye'de, milliyetçi ve İslamcı kesimde öncelikli olmak üzere, Yahudiler ve Siyonistler konusunda bir dönem el kitabı olan kaynaktır. Kitabın Milliyetçi kesime yakın yayınevlerinden 19 defa, Milliyetçi-İslamcı yayınevleri tarafından 8 defa, İslamcı kesimin yayınevleri tarafından 66 defa ve toplam 93 defa farklı isimler altında, Türkçe baskısı yapılmıştır.³⁵⁸ Milli Görüş camiasının önde gelen isimlerinden Süleyman Arif Emre, protokollerin Siyonistlerin bir planı olduğunu, bu planı Yahudiler hariç bütün dünya milletlerini ifsat etmek için düzenlediklerini belirtir.³⁵⁹ Ona göre Siyonizmin gayesi, Yahudilerden oluşan bir dünya devleti kurmaktır ve bu gaye gizli tutulmaktadır. O, Siyonistlerin, Masonları ve Evangelistleri de peşine takarak hızlarını arttırdıklarını ifade ederek Siyonizmin dünya devletini kurmak için darbeler yapma yolunu seçtiğini ve bunun Türkiye'de çeşitli aşamalardan geçtiğini ileri sürer. Emre'ye göre Abdulhamit'in tahttan indirilişi ilk örnektir. Buna göre ülkemizdeki ilk Siyonist darbe Abdulhamit'e yapılmıştır.

³⁵⁵ İbrahim suresi, 14/46

³⁵⁶ İbrahim suresi, 14/47

³⁵⁷ Ahmet Akgül, “Gizli Dünya Devleti” üzerine, **Milli Gazete**, 29 Haziran 1996.

³⁵⁸ Kitabın Türkiye'deki basım ve yayım süreci hakkında detaylı bilgi için bkz. Rıfat Bali, **Musa'nın Evlatları Cuhuriyet'in Yurttaşları**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 322-345.

³⁵⁹ Süleyman Arif Emre, “Abdülhamid Hân'ın Ciddiye Aldığı Siyon Protokolü”, **Milli Gazete**, 17 Ocak 2008.

Muharref Tevrat'ın etkisine kapılan Siyonistler, İsviçre'nin Basel şehrinde bir kongre toplayarak Filistin'de bir Yahudi devleti kurma kararı almışlar ve Teodor Herzl Abdülhamid Han'a gelerek külliyetli bir para karşılığında Filistin'de kendilerine bir çiftlik arazisi satılmasını istemiştir.³⁶⁰

Süleyman Arif Emre'nin Siyonistlerin Türkiye'de iktidarla ilgili hesaplarına ikinci örneği Serbest Fırka ve Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasıdır. Ona göre Siyonistler Cumhuriyet döneminde de ülkemizin peşini bırakmamışlar; bizzat Atatürk'ün yakın arkadaşları tarafından kurulmuş olan Serbest Fırka ile Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası'nı kapattırmışlardır.³⁶¹

Arif Emre, Demokrat Parti'ye karşı yapılan darbenin de Siyonistlerin tezgâhladığı bir iş olduğunu ve bunun sebebinin bölgede İsrail'in karşısında güçlü bir Türkiye'ye izin vermediklerini söyler. Ona göre 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980 ve 28 Şubat 1997 darbelerinin arka planında da yine Siyonistler vardır. Emre, Siyonistlerin darbelerde görünen sebebi irtica olarak takdim ettiğini ama gerçek sebebin Türkiye'nin kalkınmasına çelme takmak olduğunu belirtir.

Her ne kadar dünyada ve Türkiye'de Siyon Protokolleri, Yahudiler ve Siyonistlerle ilgili anlayışların oluşmasında revaçta olsa da Bernard Lewis bu protokollerin uydurma olduğunu belirtir.³⁶² R. Garaudy de bu protokoller hakkında, 1897'de Basel'de toplanan Dünya Siyonist Kongresi'nden hemen sonra Rus gizli polis servisi tarafından uydurulmuş bir vesika diye bahseder.³⁶³ Yine Halik Hepkon, *Komplo Teorileri* adlı kitabında, günümüzdeki birçok tarihçinin Siyon Protokollerinin Rus gizli polisinin yurt dışı bürosu başkanı Pjotr Iwanowitsch Ratschowiski'nin emriyle 1897- 1899 yılları arasında Paris'te yazıldığını ileri sürer.³⁶⁴

³⁶⁰ Emre, "Siyonizmin Yol Haritası Darbelerden Geçer", **Milli Gazete**, 01 Mayıs 2008. **Antisemitizmin Türkiye'deki nedenlerini inceleyen Rıfat Bali, Abdulhamit'in halledilmesi konusunun Türkiye'deki "antisemitizmin" baş sebebi olduğunu söyler. Bali, Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları**, s.310-312; Goran Larsson, Siyon Liderlerinin Protokolleri'nin Arkasındaki Gerçek, Çev. Ethel Eskenazi, Gözlem Gazetecilik, İstanbul, 2005.

³⁶¹ Emre, "Siyonizmin Yol Haritası Darbelerden Geçer", **Milli Gazete**, 01 Mayıs 2008.

³⁶² Lewis, **Semitizm ve Anti-semitizm**, s. 112 vd.

³⁶³ Garaudy, **Sizyonizm Dosyası**, s. 21.

³⁶⁴ Halil Hepkon, **Komplo Teorileri Tarihi**, Kaynak Yay İstanbul, 2007, s. 116 vd. Protokollerin uydurma olduğuna dair daha geniş bilgi için bkz. Bali, **Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları**, s. 316-322.

Yahudi ırkının dünyayı ele geçirme amacını taşıdığı düşüncesi Milli Görüş'ün lideri Necmettin Erbakan tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Erbakan, 11 Temmuz 2007'de İstanbul Abdi İpekçi Spor Salonunda Mili Görüş Hareketi'nin temel yapısını anlattığı dört seri konferansın ilkinde bu konuda şunları söyler:

Bu dünya mükemmel bir şekilde yaratılmıştır ve bu yaratılmanın özünde hak ve batıl mücadelesi vardır. Hak Hz. Âdem'den beri, ecdadımızın zihniyetidir, Milli Görüş'tür. Batıla gelince, bu gün, her ne kadar dünyada 200 kadar ülke varsa da, ırk ve mezhep farklılıkları var görünse de, hadisi şerifte “el küfrü milletun vahide” buyrulmuştur, küfür tek millettir. Bunun manası bir merkezden kumanda edilirler. Üç asırdır, İslam'ın dışındakilerin hepsine bir merkez kumanda ediyor, bu merkez Siyonizm merkezidir. Irkçı emperyalizm merkezidir. Bu teşhisleri yapmadan, bu temel taşları koymadan, hiçbir şeyi anlamak mümkün değildir. Onun için bütün konferanslarımızda, bu temel taşları yerine koyuyoruz. Hak demek her zaman doğru olan şey demektir. Bizim ecdadımızın zihniyeti her zaman doğrudur. O gün de doğrudur, bu gün de doğrudur. Batıl demek her zaman yanlış olandır. Batılın kumanda edicisi de Siyonizmdir. Bizim inancımızın temeli altı esasa dayanıyor. Peki, Siyonizm nedir? Onlar her ne kadar biz Musa'ya (a.s.) tabiyiz, Tevrat'a tabiyiz diyorlarsa da, Musa (a.s.) ile hiçbir alakaları yoktur. Musa (a.s.) İslam peygamberidir, ona gönderilen kitap hak kitaptır, aynen bizim amentümüzü söyler Tevrat. Onlar bu Tevrat'ın içeriğini boşalttılar. 5767 sene evvel Mısırda firavunlar zamanında yaşayan bir adamın sihir kitabının içinde ne varsa yazdılar, Tevrat'ın içeriğini hurafe ile doldurdular. O kadar ki, bu günkü Tevrat'ın içinde şöyle bir cümle var. Ey İsrail sen öyle yüce bir ırksın ki Cenabı Allah'ı bile yendin. İster kabalayı incele ister Tevrat'ı incele bunların inancını öğrenmek istediğin zaman varacağın sonuç şudur: Bunların amentüleri dört maddedir: 1. Biz, Ben-i İsrail ırkı üstün ırkız, biz insan olarak yaratıldık, diğer insanlar maymun olarak. Bize hizmetkâr olmak için. Sonra tekrar insana dönüştü. 2. Bizim dünyanın efendisi oluşumuz ve herkesin bizim kölemiz oluşu nazariyede kalmayacak, mutlaka gerçekleşecek. 3. Bunun gerçekleşmesi için biz Beni İsrail mensupları üç vazifeyi yerine getirmemiz lazım; a) Sürgündeki Beni İsrail'i, Kudüs'te toplayacağız. b) Nil ile Fırat arasındaki Arzı Mev'udu kucaklayan büyük

İsrail'i yeniden kuracağız ve onun emniyetini sağlayacağız. c) Süleyman mabedini yeniden kuracağız. d) Onun emniyetini sağlamak için Fas'tan Endonezya'ya kadar 28 ülkenin idaresini kontrolümüz altına alacağız. 19 haçlı seferini püskürtmüş Selçuklu ve Osmanlıların mirasçısı Anadolu'da bir devlet olmayacak. 4.Bizim Mesihimiz Ben-i İsrailin Mesihi yer yüzüne inecek Davudun tahtına Yahudi kralı olarak oturacak bizim yeryüzündeki ebedi hakimiyetimiz perçinlenmiş olacak

Erbakan, tüm bunların Siyonizmin inancı, imanı olduğunu ileri sürer. Yahudiliğin 5767 yıldan beri ırkî bir din olduğu için çoğalamadığını; annesi Yahudi olmayanın Yahudi olamayacağını beyan eden Erbakan, onların esasında başkalarını Yahudi yapmak gibi bir meseleleri olmadığını söyler. O, yaklaşık 30 milyon Beni İsrail'in bütün dünyanın para gücünü eline geçirdiğini, Amerikan dolarının üzerindeki piramitte gösterilen 13 katlı insan organizasyonu ile herkesin Yahudilere hizmet etmesini amaçladığını belirtir. Erbakan'a göre Yahudiler, tarih boyunca önce faizci nizamı yerleştirebilmek için Hristiyanlık dinini değiştirmiş ve Protestanlık dinini kurmuştur. Amerika'yı avucunun içine almak için bu asrın başında Evanjelik tarikatını kuran Yahudiler, "Bush'ları, Clinton'ları, Reagan'ları" avuçlarının içine almışlardır. Ona göre, on Amerikan cumhurbaşkanı görevlerine başlarken yaptıkları konuşmaların hepsinde, Amerika'nın bir numaralı meselesinin İsrail'in emniyeti olduğunu beyan etmişlerdir. Bugün sadece Amerika'nın değil, Japonya'nın, Çin'in, Hindistan'ın kalkınmasını sağlayan sermaye Yahudileridir. Yahudilerin karşısında sadece İslam vardır. Yahudiler, Müslümanlardan kendilerine kulluk etmelerini isterler ama İslam bunu kabul etmez; herkes Allah'ın kuludur; herkes eşit şartlarda, adil bir şekilde Allah'ın kulu olarak yaşayacaktır. İslam bütün insanların saadeti için gelmiş olup köleliği ve esareti kabul etmiyor. Bunu biliyorlar, onun için gayeleri, İslam'ı yok etmektir.³⁶⁵

Milli Görüş hareketinin bir kolu olan ESAM'ın düzenlediği konferansta Erbakan'ın sarfetmiş olduğu bu sözler, Gary Allen'in yukarıda bahsettiğimiz kitabıyla pek çok konuda paralel bilgileri veya iddiaları içermektedir. Erbakan'a göre dünyayı son üç yüz yıldır Yahudilerin başında olduğu, bütün insanlığın onların ideallerine hizmet ettiği bir sistem yönetmektedir.

³⁶⁵ ESAM tarafından tertiplenen konferansta Necmettin Erbakan tarafından 11 Temmuz 2007'de İstanbul Abdi İpekçi Spor Salonu'nda yapılan konuşma.

Milli Görüş hareketinin önemli isimleri ile yapılan mülakatlar neticesinde edindiğimiz kanaat, Erbakan'ın da başında olduğu ilk kuşağın daha çok yukarıda özetini verdiğimiz fikirlere sahip olması yönündedir. Anlatılanlar veya yazılanlar bilimsel verilere dayanmaktan çok siyasi bir söylem mahiyeti arz etmektedir. Bu konuda dikkat çeken en önemli husus, kişilerin mülakatlarda Yahudi ırkına düşman olmadıklarını özellikle söylemelerine rağmen, halka açık toplantılarda bu ayrımı yapmamalarıdır. Milli Görüş önderleri, ayrım yapmaksızın tüm Yahudi cemaatini Mason ve Siyonist olarak nitelendirmektedir. Dünyayı idare etmeye niyetlendikleri vurgusunu yaparak onlarla savaşılmaması gerektiği kanaatini halkta uyandırmak istemektedirler.

e. Uluslararası işbirlikçilik açısından değerlendirme

Mili Görüş hareketi içerisinde entelektüel kesimin, akademisyenlerin ve araştırmacıların savunduğu ve kurguladığı bu görüş genel anlamda sağduyulu ve araştırmaya yönelik bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bu yaklaşımın mimarlarından, aynı zamanda ESAM'ın kurucularından Bahri Zengin ve Arif Ersoy ile yapılan mülakatlarda konuyla ilgili değerlendirmeleri oldukça çarpıcı görünmektedir.

Bahri Zengin, konuya çok daha farklı bir perspektiften bakarak Hristiyan Siyonizmine dikkat çeker. O, Erbakan'ın tespitlerinin tam tersini, yani Hristiyanların Yahudileri kullandığını ifade eder. Ona göre Batı'nın insan hakları ve özgürlüklerden anladığı, kendi istekleri ve arzularının yerine getirtilmesini sağlayacak ortamı oluşturmaktır. Oysa kendi kültürümüzden yola çıkmak istersek, İslam'ın ilk meselesi faiz olmuştur. Hz. Peygamber'in kaldırdığı ilk faiz amcası Abbas'ın faizidir. Bu husus, tüm meselelerin önce kendisinden başlamasına işaret eder. Buna göre Batılıların nükleer silahlarla ilgili anlaşmaları kendi medeniyetlerini korumak içindir. Oysa anlaşmalar bütün insanlığı koruyacak şekilde yapılmalıdır. Teoman Duralı'nın *İngiliz- Yahudi Medeniyeti* adlı kitabından aktarımlardan bulunan Zengin, bugün yeryüzünde hâkim olan medeniyetin altında İngiliz düşüncesi ile Yahudi sermayesinin birlikte oluşturduğu bir güç olduğunu ileri sürer. Bu yapıda Hristiyanların belirleyici ve şu andaki gelişen olayların Haçlı Seferlerinin bir devamı olduğunu belirtir. Ona göre olayların arkasındaki temel neden sermayedir.

Zengin, Müslümanların bu durum karşısında ne yapacakları hususunda gerçekten entelektüel değerlendirmelerde bulunur. Ona göre Batı'yı değerlendirmede birbirinden tümüyle ayrı olmayan üç temel ilişki biçimine bakmak gerekir. Bunlar; medeniyet, modernizm ve teknolojik gelişmeler. Batı'ya dair değerlendirmelerde ne yazık ki bu ilişki biçimi birbiriyle karıştırılmaktadır. Sözelimi medeniyet anlayışı modernizmle, modernizm ise teknolojik gelişmelerle karıştırılmaktadır. Oysa varlık sahnesinde üç temel ilişki kurulabilir; Allah- evren- insan. Bu üç temel varlık alanı olmaksızın anlayabileceğimiz ve anlamlandırabileceğimiz ilişki yoktur. Batı, Sezar'ın hakkı ile Hz. İsa'nın hakkını ayırarak varoluşu parçalar. Bu ayrım Batı'nın bugün sahip olduğu ekonomik, sosyal ve siyasal bütün anlayışlarını oluşturmuştur. Bundan dolayı yeni bir ekonomik düzene, yeni bir anlayışa, yeni bir siyasal ve sosyal yapıya ihtiyaç vardır: Bu yapıların birincisi mülk ile ilgilidir. Bu noktada Kur'an'ın bireyciliğe yaklaşımı ile Batı'nın yaklaşımının taban tabana zıt olduğu açıktır. Çıkar doğrultusunda düşünmeyi rasyonellik kabul etmek yanlıştır. Buna bağlı olarak hak ve hukuku rasyonellik adına çıkara indirgemek yanlıştır. Aynı şekilde Batı'nın insan anlayışı bireyselliği yanlış mecralara sürüklemektedir. Sözelimi Batı, bireyleri değil kitleleri esas almaktadır. Bireyin davranışı ne olursa olsun eğer vaftiz olmamışsa günahkârdır. Batı pek çok konuda, kendilerinin dışında kalanların sömürülmesi ve bu sömürüyü sağlamak için uygun ve çok güzel paketler geliştirmişlerdir. İnsanlara onların rahatları ve huzurları için sistem kurduklarını iddia ederken aslında insanların kanını emen, insanları köle eden bir sistem kurmuşlardır. Tüm bunların ortaya çıkması yüz sene zaman almıştır.

Zengin, Yahudiler konusundaki mevcut anlayışları eleştirerek, Kur'an'da geçen ifadelerden anlaşılması gerekenleri belirtir. Sözelimi Yahudilerin seçilmiş ya da üstün tutuldukları ifadesinin tarihsel anlaşılmasını, bu ifadede maksadın peygamberlerin her birine verilen farklı nimetler ve özellikler olduğunu ifade eder. Ona göre kulluktan daha üstün hiçbir şey yoktur; eğer her şey "üstün kıldık" ifadesine atıf edilirse ortaya karmaşa ya da ayrımcılık çıkar. Zengin, yaptığı yorumun geleneksel anlayışa karşı olduğunu farkındadır. Ona göre bu durum Kur'an'ın temel mantığına aykırıdır. O pek çok mealde İsrailoğullarını alemlere

üstün kıldık şeklindeki tercümenin ve tefsirin yanlış olduğunu buradaki doğru ifadenin farklı nimetler ve özellikler olduğunu belirtir³⁶⁶

Zengin'in Siyonizme dair düşünceleri oldukça derinliklidir. Ona göre Siyonizm, Yahudilerin yaratılıştan üstünlüğüne dayalı bir felsefedir. O, her Yahudi'nin bu anlayışı kabul etmeyeceğini ama Siyonist olduğunu beyan eden herkesin yaratılıştan üstün olduğu düşüncesini benimsediğini söyler. Bu anlayışa göre yeryüzünde bütün olup bitenler onların sorumluluğu altındadır ve dolayısıyla yeryüzünün hâkimiyeti de onlara ait olmalıdır. Zengin'e göre böylesi bir Siyonist felsefeye karşı çıkmak insanlık görevi, varoluş gereğidir. Çünkü bu, insanların eşit olduğu ilkesine aykırıdır. Batı'nın bu hususlardaki uygulamaları kaçamak kavramlara dayanmaktadır. Sözelimi Birleşmiş Milletler, "İnsanlar onur bakımından eşittir" demektedir ama hukuken ve nimetlere ortaklık açısından uygulamalara destek vermemektedir. Nefes alırken kullandığımız oksijen hepimizindir; ortaklaşa kullanılması gerekir. Mülkün kullanımını tekelleştirmemek, başkalarını köle yapmamak gerekir. Allah, mülkün kendisinin olduğunu iddia eder ve başkalarının tasarrufunu reddeder.

Bahri Zengin Yahudilerin, Masonların, Hristiyanların ve Siyonistlerin hepsinin aynı kefeye sokulmaması gerektiğini, böyle bir sınıflamanın yanlış olduğunu savunur. Ona göre dikkat edilmesi gereken yer, ortak noktalarıdır. Sözelimi Hristiyan dünyasının kendileri dışında bütün insanları günahkâr görmeleri onların ortak amentüsüdür. Bu inanış varlığı anlamada belirleyici oluyor. Dolayısıyla insanın temel hakkı olan seyahat hakkını izne tabi kılarak kısıtlıyor. Bu grupların hepsi varoluşu konjektüre bağlı olarak şekillendirme isteğinde birleşiyorlar. İnsan hakları ile ilgili uygulamaları ele aldığımızda, değerler açısından değil, tamamen konjonktür açısından değerlendiriliyor. Kısaca bu grupların ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir.³⁶⁷ Zengin, son olarak Gary Allen'in "Gizli Dünya Devleti" kitabında ortaya konulan iddialara mesafeli baktığını; böyle bir şey gerçek olsa bile düşünce ile

³⁶⁶ Nitekim Diyanet İşleri Başkanlığının mealinde el-Câsiye suresinin 16 . ayeti şu şekilde tercüme edilmiştir "Andolsun ki biz, İsrailoğullarına Kitap, hüküm ve peygamberlik verdik. Onları güzel rızıklarla besledik ve onları dünyalara üstün kıldık."Elmalı Hamdi Yazır'ın ve Ali Bulaç'ın meallerinde de aynı şekilde "üstün kıldık" şeklinde anlam yüklenmiştir.

³⁶⁷ Bkz. Bahri Zengin'in ESAM'da verdiği "Dünya Barışı ve Alternatif Medeniyetler" konferansı. Konferansın tam metni için bkz www.esam.org.tr/images/yayinlar/bahri%20zengin%20enson.doc.

eylem arasını ayırmak gerektiğini söyler. Hatta ona göre böylesi bir yapılanma dünyayı şekillendirecek, dünyayı tanzim edecek bir güce sahip değildir. Ancak Yahudi, bunu gerçekleştirmek için her türlü çalışmayı, her türlü faaliyeti tarihte yapmıştır. Bu anlayışta olanların metinleri okuyuşu, her şey mubahtır düşüncesine dayanır. Sözgelimi bu anlayış, Hz. Lut'un kızlarını misafirlere teklif etmesinin gerekçesini varlığının devamı olarak yorumlayabilir.³⁶⁸ Bu yoruma göre gerek Hz. İbrahim'in hanımıyla gerekse Hz. Lut'un kızlarıyla olan ilişkisinde güçlü olmak ve varlığını her şeye rağmen devam ettirmek düşüncesi vardır. Buradan hareketle böyle düşünenlerin, kendi çıkarlarına hizmet eden bir dünya düzeni kurmaya çalışmaları ve ellerindeki gücü bu dünya düzenini kurmak için seferber etmeleri normaldir. Ama etkinlikleri olmamıştır. Yahudiler, Babil Sürgünü'nden beri yersiz ve yurtsuz kalmışlardır. Zengin, vurguladığı bu noktanın Necmettin Erbakan'dan ayrıldığı nokta olduğunu zikreder. Siyonistlerin her ne kadar Gary Allen'in anlattığı gibi şematik tasarıları olsa da şu ana kadar başarılı olamamışlardır. Genel anlayışın aksine bugün Yahudilerin dünyadaki zulümlerinin arkasında Hristiyan Siyonizm'i vardır. Burada dikkat edilmesi gereken, oluşturulan heyulanın Müslümanları güçsüzlük psikolojisine düşürmemesidir. Bütün bu kötülükler, onların başının altından çıkıyor; onlar yenilmez gibi bir kanaat oluşuyor ve bu güce karşı çıkamayacağımıza dair bir kanaat oluşuyor.³⁶⁹

Yukarıdaki görüşlerden, Yahudiler ve Siyonistlerle ilgili Milli Görüş hareketi'ndeki yaklaşımları çok net çizgilerle ayırmanın pek mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Necmeddin Erbakan'ın fikirleri, Yahudi karşıtı olmaktan çok İsrail ve Siyonist uygulamaları eleştiri mahiyetindedir.³⁷⁰

Arif Ersoy, Yahudilik ve Siyonizm'e bakışını genelden özele doğru ilerletir. O, en temelde insanların temel haklarını ihlal eden organize olmuş teşkilatlarla yeryüzünde adaletsizlik yapan teşkilatları fitne olarak kabul ettiğini; tarih boyunca bu

³⁶⁸ Konuyla ilgili olarak bkz. Tekvin, 19: 30- 36.

³⁶⁹ Bahri Zenginle 15 Mayıs 2010 da ESAM merkezinde yaptığımız röportajda ve daha sonra telefonla yaptığımız görüşmelerde pek çok konuda Necmeddin Erbakan'la farklı düşündüğünü tespit etmiş bulunuyoruz. Nitekim Bahri Zengin de bir müddet sonra Erbakan'la yollarını ayırarak Numan Kurtulmuş'la siyaset çalışmalarına devam etme kararı almıştır.

³⁷⁰ Bu kanaat, Prof. Dr. Necmeddin Erbakan'la evinde yaptığımız 10 Mayıs 2010 tarihindeki görüşmeye dayanmaktadır.

konuda organize olan toplumların mevcut olduğunu ileri sürer. Sözelimi Firavun'un yaptığı iki zulüm vardı. Birincisinde insanların ellerinden temel hak ve özgürlüklerini alıyordu. İkincisinde üretilen hasılatı el koyuyordu. Bu noktada Hz. Musa'nın mücadelesi organize olmuş Firavun'un teşkilatına yöneliktir. Zira Firavun, Allah'ın kullarına verdiği hakları ihlal ediyor ve kavminin ürettiği değerleri sömürüyordu. İsrailoğulları bu iki noktada zalimlere karşı mücadele ettikleri için Cenab-ı Hak onları "feddalna alel alemin" ifadesiyle yüceltmış ve yeryüzünde uzun zaman tevhid ve adaleti müdafaa yetkisi vermiştir. Hz. Musa'nın toplumu, organize olmuş ve kültür düzeyi yüksek bir toplum idi. Zira ellerinde ilk hukuk kitabı vardı. Tevrat'tan önce evrensel (yazılı) hukuk kuralları yoktu. Bu noktada Hammurabi Kanunları kralın fermanlarıdır. Hâlbuki Hz. Musa'nın getirdiği Tevrat dünya tarihinde ilk hukuk kaynağıdır. Roma hukuku Tevrat'ın getirdiği hukukun bozulmuş şeklidir. Batı hukuku ise İslam hukukunun farklı bir alana taşınmasıyla oluşmuştur. Ersoy'a göre yeryüzünde iki temel hukuk kaynağı vardır. Birisi Tevrat, diğeri Kur'an'dır. Ancak Yahudiler tevhit ve adalet savunuculuğunu terk ettiği, hak ve adalet savunuculuğunu ihmal ettiği için Allah onları cezalandırmıştır. Tevhit ve adalete aykırı olmayan görüşlere saygı göstermek gerekir ama iki hususu kabul etmek mümkün görünmemektedir. Bunlardan ilki, adaletsizliğe yol açan düşünceler; ikincisi ise tevhide ters olan düşüncelerdir. Ersoy, Yahudilere karşı olan iki tutumdan bahsedilebileceğini beyan eder. Bunlardan birincisi dinin bakışı, ikincisi ise dindarların bakışıdır. Dinin bakışından bahsederken ayet ve hadislerin gösterdiği yönden bahsetmek gerekir. Burada Yahudiler tevhit ve adalete uygun hareket ederek, bunun mücadelesini verdiklerinden ötürü onlar yeryüzünde üstün kılınmışlardır. Gazaba uğramaları ise ırka değil, eyleme yöneliktir. Zira kötülük veya iyilik bir ırka mal edilemez. Bu noktada Yahudilerle ilgili iki problem vardır; birincisi onların ırkçı anlayışı, ikincisi ise kendi menfaatleri için başka insanların aleyhine iş yapmalarıdır. İslam tarihinde Müslümanların Yahudilere karşı imajı Kur'an ve Sünnete uygundur. Ama İslam toplumları Batı'yla karşılaştıktan sonra bazı noktalarda etkilenmişlerdir. Bu yüzden Batı kökenli bir takım anti-semit düşüncelere rastlanılabilir ama yine de bu düşünceler İslam'dan kaynaklanmaz. Tarihte Yahudilerin en rahat ettiği yerler İslam topraklarıdır. Ne zaman ki İslam dünyası Batı ile irtibata geçmiştir, Batı'daki entelektüel gelişmeler İslam dünyasına aktarılınca Müslüman dünyasındaki insanlar

Yahudilikle ilgili kanaatlerden etkilenmişlerdir. Batı'da son 15 yıldır bu konular Yahudiler arasında da tartışılıyor. Yahudilerden bir kısmı, geçmişte kendilerine en fazla Müslümanların yardım ettiğini, bu yüzden Yahudiler arasında Filistinli Müslümanların nasıl yaşayacaklarını tartışıyorlar. Bu insanlara göre Basel'de söylenenlerin artık geçerliliği yoktur.

Ersoy, Müslüman toplumların 15. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa'da ortaya çıkan ırkçı- tekelci organizasyonlara karşı bir tepkilerinin olduğunu ancak bu tepkinin şahısların değil, yaptıklarından kaynaklandığını ileri sürer. Geçmişte bir arada yaşayan toplulukların neden bu hale geldiklerini Yahudiler de sorgulamaktadır. Bu yüzden karşı çıkılan nokta ırkçı-tekelci zihniyettir. Zira ırkçılığın mantığı ayrıcalıklı, üstün olmaya ve dolayısıyla başkalarının kendisine hizmet etmesine dayanmaktadır. Böyle bir anlayışa karşı çıkmak inancımız gereğidir. Milli Görüş camiasında bu konu da zaten böyle ortaya konulur.

Arif Ersoy Yahudilik, Masonluk, Siyonizm ve Museviliğe nasıl bir anlam yükleyeceğimiz hususunu şöyle analiz eder. Öncelikle o, Yahudi imajının konuyu anlamak için çok geniş kalacağını; bunun yerine Siyonizm algısını kullanmanın yerinde olacağını ileri sürer. Siyonizm algısının 1897 de Basel'deki kongreden sonra tartışılmaya başladığı ve uluslararası dayanışmaya dönüştüğü ve nihayet Filistin'de İsrail devletinin kurulmasıyla tamamlandığı bilinmektedir. Bu noktada İsrail devleti ile Siyonizm arasında ilişki kurmak gereklidir. Zira Siyonizm'i Yahudilerden bazıları desteklemektedir. Ersoy, Avrupa'da bu hususta yapılan toplantılara hahambaşılardan bazılarının katıldığını ve bu insanlarla görüşmeye devam ettiğini belirtir. Bu insanlara göre de Siyonizm, ırkdaşlarının arasından çıkmış ırkçı bir ideolojidir. Bu ideoloji kesinlikle Tevrat'a aykırıdır. Esasında Siyonizm,ideolojiden bir teşkilata; teşkilattan da devlete dönüşen bir harekettir. Milli Görüş, tevhit ve adalet düşüncesi ekseninde Siyonizmin ırkçı ve tekelci zihniyetine karşıdır. Buna ilaveten Siyonizmin felsefeleri ve haksız uygulamaları bölgemizde istikrarı bozmaktadır. Milli Görüş hareketinin bu karşı çıkışı Müslümanlığın gereğidir; yoksa İslamcılık ruhu ile değildir. Zaten İslamcılık kavramı da yanlış algılanmakta ve kullanılmaktadır. Bu kavramlar Batı'da üretilmiş ve yönlendirici ifadelerdir.

Ersoy, Yahudilik ve Siyonizm ile ilgili Müslüman âleminde bilgi kirliliğinin mevcut olduğunu; hatta bu bilgi kirliliğinin dışına çıkmanın kolay olmadığını söyler. Ona göre Siyonizm’in egemenlik isteği ve baskın yapısı bu hususta önemlidir. Nasıl 15. yüzyılda sermaye sınıfı dünya haritasını tasarlamak isteğine sahipti ve bunu yaparken kötülük yaptıklarını düşünmüyorlardı; tıpkı bunun gibi sermaye sınıfı dünya düzeni kurma işini görev kabul ediyor. Onlar dünyada bir boşluk var; bu boşluğun doldurularak ahengin sağlanması gerekir diyorlar. Geçmişte bu ahengi belli devletler sağlamıştır; sözgelimi Romalılar ve Osmanlılar bu işi gerçekleştirmişlerdir. Şimdi Batı’daki büyük organizasyonlar gerçekleştirmeye çalışıyorlar. Bu organizasyonlar önceleri İngiltere’de idi ama New York’ a taşındı. Bugün bu organizasyonlara İsrail’i de eklemek gerekmektedir.

Ersoy’a göre yeni dünya düzeni kurulurken bu güçler Türkiye’yi kontrol etmek istemektedirler. Çünkü Orta Doğu bölgesi, Türkiye kontrol edilmeden hâkimiyet altında tutulamaz. Nitekim bu durum Haçlı Seferlerinden beri böyle olmuştur. Dolayısıyla küresel sermaye Türkiye’de olup bitenleri yönlendirmeye çalışmaktadır. Bunlar onları yaparken biz onları kötü görüyoruz. Onlar da bu durumu kendilerinin doğal hakkı olarak görüyor. Zaten Siyonizmin en belirleyici tarafı ‘biz üstün ırkız; biz süper gücüz, diğerleri yönetilenlerdir. demeleridir. Bu Tevrat’tan değil, Kabala’dan gelen bir anlayıştır. Oysa Kur’an “Biz onları âlemlere üstün kıldık.” derken, tevhit ve adaleti esas aldıkları sürece üstün kıldıklarını vurgular. Bu durumu terk ettikleri zaman “Biz onlara zillet ve meskenet elbisesini giydirdik.” demektedir.

Ersoy’a göre Yahudiler, Osmanlı Devleti zamanından beri amaçlarını gerçekleştirmek için ülkemizle ilgilenmişlerdir. Sözgelimi İttihat ve Terakki Cemiyeti’ni kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kurmuşlardır. Bu siyaset, Firavunların uyguladığı siyasettir. Eğer hileleri ortaya çıkarsa, “biz ıslah edicileriz” demektedirler ama kendi aralarına döndükleri zaman “biz onlarla dalga geçiyoruz, alay ediyoruz” dediklerini Kur’an söyler. Ersoy, Siyonizmi yargılarken ideolojisinden çok yaptıklarını yargılıyor, ifadesini kullanır. Bu karşı çıkış ve eleştiri sadece Türkiye’de değil, aynı zamanda dünyanın pek çok ülkesinde, örneğin Almanya, İngiltere, Amerika hatta İsrail’in kendi içinde yapılmaktadır. Bununla beraber bu ülkelerin karşı çıkış ve eleştirileri Türkiye’deki gibi açık değildir.

Ersoy, Milli Görüş hareketinde Yahudi imajının herhangi bir araştırma ya da incelemeye dayanmadığını; aksine birkaç kişinin ortaya attığı görüşlerin sürekli yankılandığını ileri sürer. Bu olgudan hareketle camiadaki birkaç kişiyle görüşüldüğünde sanki herkesle görüşmüş olunacağını ima eder. Ona göre bu anlayış üç aşamalı algılamanın sonucudur ve orada karar vericiler, uygulayıcılar ve destekleyiciler vardır. Her aşamanın algısı farklıdır. Ersoy’a göre Yahudilik bir ırkın adıdır ve daha sonra Yahudilik Hz. Musa’nın getirdiği inanç olarak kabul edilmiştir. Oysa Masonluk gizli bir teşkilattır. Bu konudaki bilgisizlik, pek çok şeyin karıştırılmasına sebep olmaktadır. Sözgelimi Musevilik, Hz. Musa’nın getirdiği inançtır ki Müslümanlar bunu İslam kabul ederler. Aynı şekilde Tevrat’ın bozulmamış hali de İslam’ın kitabıdır ve Hz. Musa İslam peygamberidir.

Arif Ersoy, diğer dinlerle olan diyalog çalışmaları hakkında net tavırlar ortaya koyar. Ona göre Kur’an insanların ortak noktalarda buluşmasını tavsiye eder. Ancak Katolikler bunu yanlış mecralara yönlendirmektedirler. Oysa diyalog farklı düşünen birkaç insanın bir araya gelerek konuları müzakere etmesidir. Bunun yöntemi de şu olabilir; herkes kendi düşüncelerini anlatır, sorunlar bu görüşler ışığında çözülmeye çalışılır. Bununla beraber Müslümanlar diyalogu iki temel üzerine bina ederler: Tevhit ve adalet. Bu noktada ilk sözleri, “La İlahe İllallah Muhammeden Rasulullahtır.” Bu ilkenin anlamı; Allah birdir, O’nun şeriki yoktur; temel hak ve özgürlükleri veren de odur. İkinci söz, insanlar arasında çıkan nimet ve külfetin insanlar arasında adil bir şekilde dağıtılması olan adalettir. Bu konularda anlaşılıyorsa fikir birliği yapılır; aksi takdirde “herkesin dini kendisinedir” inancından hareketle işbirliği yapılmaz. Bu iki temel önemlidir, zira bu ilkeleri kabul etmeyen insanlar tahakküm kurmaya kalkışırlar. Hâlbuki Müslümanlar tahakküm kuracak yegâne gücün Allah olduğuna inanırlar. Yapılacak iş, Allah’ın insanlara doğuştan verdiği hakları koruma işidir. Oysa tahakküm kurmak isteyenler, hükümlerinin ve hakkın kendilerinde olduğunu söylüyorlar. Bu noktalarda anlaşılmazsa savaşmak ya da mücadele etmek yerine, herkesin kendi yolunu takip etmesi talep ediliyor.

Ersoy, daha sonra Yahudiler ile Hristiyanlar arasındaki farkı Kur’an ekseninde açıklar. O, Hristiyanların hem Hz. İsa’ya hem de daha sonra papalara ulûhiyet verdiklerini iddia eder. Ona göre Yahudiler “Nnimetin çoğu bizim olsun külfet ise

sizin olsun.” diyor. Dolayısıyla Hristiyanlarla tevhit noktasında, Yahudilerle de paylaşım noktasında anlaşıyoruz. Ama bu hiç anlaşılmadığımız anlamı taşımaz; hatta Kur’an- ı Kerim onların bir kısmı iyilik yaparlar, kötülükten insanları alıkoyarlar diyor. Onlarla herhangi bir problemlerinin olmadığını söyleyen Ersoy, kendini ilah yerine koyup insan haklarını ihlal eden insanlarla problemleri olduğunu beyan eder. Ona göre Hristiyanların dalaletle düşmelerinin sebebi tevhitte ayrılmaları; Yahudilerin gazaba uğramalarının sebebi ise haksızlık yapmalarıdır. Bu hususlar dışında Milli Görüş hareketinin İsrail ile ya da İsrail halkıyla bir problemi yoktur. Problem, Yahudilerin Filistin’de toprak edip ardından yayılmacı ve ırkçı politikalar gütmeleridir. Irkçılık, Arap milletleri tarafından yapılsa da onaylanamaz. Hatta hükümler konusunda Milli Görüş içerisinde biri çıksa, bütün ülkeleri ben yöneteceğim dese bile onaylanamaz. Zira hakları veren Yüce Allah’tır. Tüm sosyal teşkilatlanmalar hak dağıtmak için değil, var olan hakları korumak içindir. Oysa Siyonistler kendilerinin âlemlerin efendisi olduğunu iddia ediyorlar. Bütün dünya bize hizmet etmelidir, biz bunun için yaratılmışız diyorlar. Bu hem seçilmişlik hem de hakların dağıtımını açısından yanlış bir anlayıştır. Nitekim bu anlayışları sebebiyle Orta Doğu karışmıştır.

Ersoy, Siyonizm’in 15. yüzyılda hatta bazılarına göre tapınak şövalyeleri ile İngiltere’de teşkilatlanan bir yapı olduğunu beyan eder. Bu yapı ticari faaliyetlerle büyük bir servet elde etmiş ve bu servetin yönlendirilmesi için politikalarını geliştirmiştir. Onlar, bir taraftan dünyadaki ticaret işlerini ele geçirmeye çalışmışlar diğer taraftan ticari anlayışlarını geliştirecek politikalar üretmişlerdir. Sözelimi araştırma enstitüleri ve gazeteler kurmuşlardır. Yine Cambridge ve Oxford üniversitelerini uzun yıllar denetim altında tutmuşlardır. Bu üniversitelerin ikili yapısı vardır; birisi bölümler/departmanlar, diğeri kolejlerdir. Kolejler bir nevi dergâhlar gibi işliyor. Şöyle ki zeki, kabiliyetli çocukları alıyorlar ve onları belli bir ideoloji doğrultusunda yetiştiriyorlar. Hatta yetiştirilen insanlar nasıl yetiştirildiklerinin farkında bile olmuyor. Bu kolejlerde yetişenler İngiliz imparatorluğu’nun sömürü politikasını belirliyorlar. Bu sömürü politikasının temel felsefelerinden biri de Osmanlı Devleti’nin zaafa uğratılmasıdır. Onların temel ilkelerinin formüleştirilmesi şudur; ülkelerin altın ve gümüşünü elde etmek için onlarla ticari anlaşma yapılacak ve buraya ucuz mal getirilip pahalı satılarak altın ve

gümüş elde edilecek. Eğer ticari anlaşma yapılmazsa, bir şekilde o ülke işgal edilecek. Sözgelimi 16. yüzyılda İngiltere kraliçesi adına bir tüccar geliyor ve İzmir'e yerleşiyor. İngiltere'ye, Osmanlı politikasını manipüle edecek pek çok mektup gönderiyor. Bu mektuplar 1838'deki ticaret anlaşmasına kadar sürdürülmüştür. Bu politikanın sonucu, Kırım Savaşı ve daha sonra Abdülhamit'in halli olmuştur. Bu noktadan sonra Emanuel Karasu Selanik'e yerleştirilmiş ve İttihat ve Terakki Cemiyeti kurdurulmuştur. Bu cemiyet, devlet yönetimine adamlarını yerleştirerek para politikasını, özellikle borçlanma meselesini yönetmiştir. AllahUü Ekber Dağlarında yüz bin askeri şehit eden uygulamalardan tutun, Askeriye'de Alman komutanların görev icra etmesine etki etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde görev yapan Alman komutanlar Fransız, İngiliz ve Amerikan ordularında görev yapan komutanlarla aynı locaya mensuplardır. Anlaşılacağı üzere kararlar aynı yerden alınıp farklı yerlerde uygulanıyor. Bu uygulamalar, bugün dünya ticaret sisteminde icra edilmektedir. Mesela bugün ticarete spot piyasalarda mal alımı bu şekilde gerçekleşmektedir. Hamburg'taki yapılanmalarda bütün dünyadaki mal akışı takip edilir ve dünyada nerEde mali bir problem varsa orada bulunan mallar ucuz bir şekilde alınır. Hatta bu mal gemide ise problem denizde çözülerek malın sahibi değişir. Kurdukları yapı ile petrol fiyatları ile oynanır. Kısaca haksız kazanç sağlayan bir yapı kurmuşlardır. Milli Görüş'ün Siyonizm karşıtlığı bu tür uygulamalardır. İnsan haklarını ihlal edenler ile haksızlık yapanlara karşı gelmek bu hareketin temel felsefesidir. Siyonistler tövbe edip insan haklarını ihlal etmez ve adaletsizlik yapmazlarsa Yahudilerin Filistin'de yaşamalarına hatta Filistinlilerle ortak bir devlet kurmalarına sıcak bakılır. Ersoy, bu düşüncenin kendisinin bireysel kanaati olduğunu ileri sürer. O, bu düşüncelerini Yahudilere anlattığını, bu şekilde davrandıklarında karlı çıkacaklarını ifade eder. Ersoy'a göre Siyonistlerin bazı çıkarları ve silah sanayi yüzünden Orta Doğu'da çatışmaların devam ettiğini beyan eder.

Arif Ersoy, Yahudilerin Evangelist Hristiyanlarla bir ittifakının olup olmadığı sorusuna şöyle cevap verir. Ona göre Evangelistler, Hristiyan denetimde olan bir mezheptir. Hristiyanlık içinden olmayan ama onların denetimindeki bir mezheptir.³⁷¹ Bunlar Mesih'in geleceğine inanıyorlar. Siyonistler de Mesih'in

³⁷¹ Ersoy burada bilgi hatası yapmaktadır. Evangelizm Protestan Hristiyanlığın içinden doğmuş Mesihçi bir harekettir.

geleceğine inanıyorlar. Fakat Mesih konusunda ittifakları yoktur. Dünyanın çeşitli yerlerinde gizli bir teşkilat varsa bunların gerçek kimliklerini ve düşüncelerini tam anlamı ile bilmek mümkün değildir. Böyle bir gizli teşkilatın ilkeleri fark edilmez. Çünkü gizlidir. Bunların en gizlisi Siyonizmdir. Siyonizm içerisinde çalışan insanlar, burada çalıştığının bile farkına varmadan Siyonizme hizmet ederler. Bu noktada Ersoy, pek çok kimsenin farkında olmadan Siyonizme hizmet edebileceği düşüncesi ekseninde kendisine yöneltilen soruya cevaben, Milli Görüş hareketinin Yahudilere hizmet edebileceği hususuna asla ihtimal vermez. Buna karşın AK Parti mensuplarının yaptıkları eylemlerle, ancak bilmeyerek Siyonistlere hizmet edebileceğini ileri sürer.

Siyonistlerin Yahudi olduğunu, ancak her Yahudi'nin Siyonist olmadığını vurgulayan Ersoy, Yahudilerin dünyayı nasıl yönettiğine dair ortalıkta dolaşan piramit fikrinin araştırma ve soruşturmaya dayanan bir görüş olmadığını savunur. Bu bilgiler ona göre Milli Görüş içerisindeki insanların ulaştığı bilgiler değildir. Bunlar, oraya ulaşabilen veya tahmin eden Batılıların bilgileridir. Örneğin Garry Allen, uzun yıllar Rockefeller'in özel kalem müdürlüğünü yapmış birisidir. Bu şahıs bilgilerini uzun süre çalıştığı Rockefeller'den devşirmiş olabilir. Bununla beraber bu bilgilerin bile Siyonistlerin işi olması ihtimaldir.

Ersoy, her halükarda Siyonistlerin yapmış oldukları zulüm ve haksızlıkların Yahudilere mal edilmemesi gerektiğini vurgular. Zira zulmü yapana değil, zulüm eylemine karşı olmak gereklidir. Eğer bir kimse zulmü terk ederse ve tövbe ederse sorun ortadan kalkar. Bu durumun örneği İslam tarihinde pek çoktur. Örneğin, Hz. Ömer peygamberi öldürmeye giderken zalimdi ama ne zaman ki bu zulümden vazgeçerek Müslüman oldu; peygamberden sonra en faziletli üçüncü kişi olmuştur. Dolayısıyla eğer Siyonistler eylemlerinden vazgeçerse sorun yoktur. Ama gizli teşkilatlarla ırkçı ve haksız eylemlerini sürdürürse buna karşı çıkmak gerekir. Bu noktada her şey şeffaf olmalı. Sözgelimi bir devlet içerisinde girişi ve çıkışı serbest olan hiçbir teşkilatlanmaya karşı olmamak gerekir. Giriş ve çıkışı serbest olmayan yapıların bir devlet içinde olmaları fevkalade yanlıştır. Çünkü ne yaptıkları bilinemez. Yalnızca şahsi işlerde mahremiyet vardır, ancak üç kişi bir araya gelip dernek kurdukları zaman gizlilik ortadan kalkar. O halde şeffaf olunmalı, şeffaflıkla hareket edilmelidir.

Ersoy, Milli Görüş hareketinin Yahudilere, Masonlara ve Siyonistlere karşı ortaya çıkmış tepkisel bir hareket olduğu iddiasına katılmaz. Ona göre bu hareket, Türk Milletinin ortak dünya görüşü ve değerlerine dayalı ortaya çıkan siyasi bir harekettir. Ancak bu hareket ulusal değil, Türk milletinin tarihsel köklerini yansıtan bir harekettir. Bu milletin dünya görüşü mesela Mehmet Akif'in *Safahat*'ta anlattığı düşüncelere dayanır. Yine Gazi Mustafa Kemal'in *Nutuk*'undaki anlatılanlar Türk Milletinin görüşleridir. Sivas ve Erzurum kongresinde anlatılan bu milletin görüşüdür. Bunlardaki temel görüş bütün peygamberlerin davet ettiği tevhit ve adalet inancıdır. Yani tevhit ve adalet fikrine dayalı Türk milletinin ortak düşüncesi ve eylemidir. Oysa 1940'lerden itibaren Türkiye'de fikrî bir baskı dönemi yaşanmış, iki ideoloji ortaya çıkmıştır: Birisi batıcılık, diğeri de sosyalizmdir. Milli Görüş bu topraklara ait olmayan bu iki görüşe karşı, milletimizin öz benliğinin sesinin temsilcisi olarak ortaya çıkmıştır.

Ersoy, Türkiye'nin mevcut siyasal ortamında Siyonistler, Yahudiler ve Dönmelerle olan ilişkiler nasıl olmalıdır sorusuna şöyle cevap verir: Türkiye Cumhuriyeti Devleti İsrail ile ilişkilerini uluslararası alanda sürdürmektedir. Yahudilerle ilişkimiz zaten Osmanlı zamanından beri sürmekte, bu topraklarda son derece özgür ve ayrıma tabi tutulmadan yaşamışlardır. Bazı Dönmeler kendilerini gizlemekte ve başlarına kötü bir şey geleceği korkusu ile yaşamaktadır. Oysa bu insanlara kendilerini ifşa ettikleri zaman saygı görecekları her vesile ile söylenmiştir. Zira iki kimlikle yaşamak, ikili davranmak oldukça zordur. Ona göre esas sorun gizli işler çeviren Siyonistlerdir. Gizli, desiseli işler yapanlar kin ve nefret artırır. Dolayısıyla makul ve açık insanlarla ilgili herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Sözgelimi Üzeyir Garîh bile böylesi insanlara ve düşünceler karşıdır. Zira bu insanlara nasıl muamele edileceği sıkıntılıdır.

Arif Ersoy, Milli Görüş hareketinin muhalefette iken söyledikleri ile iktidara geldiklerinde söyledikleri arasında fark olup olmadığı sorusuna yukarıda ifade edilen düşünceler ekseninde makul cevaplar verir. Ona göre bu soru öncelikle o dönemde bakanlık yapanlara sorulmalıdır. Bununla beraber yapılan anlaşmaların daha önce hazırlanmış ve parafe edilmiş olduğu aşîkârdır. Zira o dönemde anlaşma yapılmadığı kanaati yaygındır.

Ersoy, İsrail devletine değil; ırkçılığa karşı çıkmanın gerekliliğini vurgular. O, Yahudilerin teşkilatlanmalarının doğal hakları olduğunu; bu hakkın bizatihi Allah'tan kaynaklandığını savunur. Ancak İsrail devleti ırkçı ve yayılmacı politikaları ile hakları çiğnemektedir. Oysa bir devlet sınırlarını bilmeli; diğerlerinin haklarını göz ardı etmemelidir. Sözelimi İran parlamentosunda Yahudiler var ve Ahmedinecad, İsrail hakkında konuştuğunda orada yaşayan Yahudiler söylenenlerden sıkıntı duymuyor. Bu yüzden Müslümanların neye karşı çıktığının Batılılar tarafından iyi anlaşılması gereklidir. Orta Doğu'da barış ortamı olacaksa bölgede ahengi sağlayacak bir anlayışa ve güce ihtiyaç vardır. Milli Görüş hareketi tam da bu anlayışı ve gücü sağlamak ister. Orta Doğu özgür ve birinci sınıf insanların yaşadığı bir yer olmalıdır. Milli Görüş; dünyanın en demokratik en özgür yönetiminin olmasını ister; çünkü demokrasi halkın kendini yönetmesi ve kendini denetlemesidir.

Arif Ersoy, Saadet ve AK Parti'nin kurulmasında Yahudi parmağının olduğu görüşüne şiddetle karşı çıkar. Bu görüşün bilimsellikten uzaktan ve yakından bir ilgisinin olmadığını söyler. Bununla beraber uygulamalarda zihniyetin değişmediğini, dış borçlanmada, özelleştirmede benzer uygulamaların gerçekleştiğini ileri sürer. Bu noktada AK Parti mensupları Milli Görüşçü olduklarını söylese de uygulamaları ortada olduğu için sözlerine itibar olunmaz. Bu yüzden bu arkadaşların Milli Görüş gömleğini çıkarttık demeleri sevindiricidir. Bu noktada esas sorun karar mekanizmalarında oluşmaktadır. Kararları özgürce alıp uygulayacak mıyız yoksa verilen kararlara mı uyacağız? Bu Amerika'ya karşı olmak değil, empoze ettiklerine karşı olmak anlamına gelir. Ortak hareket edilecek konularda işbirliği yapmak ama aykırı düşünülen noktalarda herkesin kendi yolunu takip etmesi gerekir.

Toparlayacak olursak, Milli Görüş hareketi içerisinde Necmettin Erbakan, Süleyman Arif Emre, Lütfi Doğan gibi şahıslarla bahri Zengin ve Arif Ersoy gibi şahısların Yahudi imajı hususunda farklı yaklaşımlarda olduğu ortaya çıkmaktadır. Kanaatimizce sorun, dini anlayış ile siyaset arasına sıkışan siyasetçilerin konuyu bilimsel ya da tarafsız zeminlerde değil, popülist politikalarla yönlendirmesidir. Bu yaklaşımın karar vericilerden taraftarlara uzanan geniş bir yelpazede yankılanması Yahudi imajının homojen olarak algılanmasına sebep olmaktadır. Ancak Milli Görüş hareketi içerisinde bazı şahısların ve grupların

meşeyi, kavramsal ayrımlardan hareketle tarafsız ve bilimsel düzlemlerde değerdendirđi de görölmektedir.

III. BÖLÜM

MİLLİ GÖRÜŞ TEŞKİLATLARINDA YAHUDİ ALGISI

Önceki bölümde Milli Görüş hareketi önderlerinin Yahudi algısını tespit etmek için yüz yüze görüşme tekniğini uygulamıştık. Bu bölümde Milli Görüş teşkilatlarındaki Yahudi algısını tespit etmek için anket tekniğini uygulamayı tercih ettik. Bundan amacımız, Milli Görüş hareketi önderlerinin görüşlerinin alt kesimlerde nasıl algılandığını ortaya koymaktır.

Anketler bir toplumun herhangi bir konudaki kanaatlerinin belirlenmesinde önemli göstergelerdir. Dünyada pek çok konuda görüşler, anketler uygulanarak ve görüşmeler yapılarak elde edilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde Yahudilerle ilgili pek çok araştırma (mülakat, anket vs.) yapılmaktadır.³⁷² Türkiye'de de bu konuda araştırmalar yapılmış ve elde edilen bilgiler kamuoyu ile paylaşılmıştır.³⁷³

Milli Görüş camiası içindeki Yahudi algısını tespit etmek için anket yapmak istediğimizi söylediğimizde olumlu ve olumsuz pek çok tepkiyle karşılaştık. Hareketin fikir üretme ve insan yetiştirme merkezi olarak görülebilecek olan ESAM'ın çok değerli genel sekreteri Arif Ersoy Bey'in değerli katkıları olmasa idi bu çalışmayı şekillendirmek gerçekten bizim için çok meşakkatli olacaktı. Onun değerli katkıları çalışmamızın şekillenmesinin önünü açmıştır.

Anketlerin uygulanmasında İstanbul Saadet Partisi İl Başkan Yardımcısı ve Gerçek Hayat Dergisinin sahibi Türker Saltabaş'ın parti teşkilatına anketleri uygulamamız noktasında tavsiyelerde bulunması, Saadet Partisi Gençlik Teşkilatı Başkanı Atik Akdağ'ın değerli katkıları ve yaklaşımları bize cesaret vermiştir.

Çalışmamıza verilen bu destek elbette iki üç kişiyle sınırlı değildir. Çalışmamızın olgunlaşması ve uygulanması aşamasında, bizim yaptığımız çalışmaya pozitif bir anlam yükleyerek her türlü katkı sağlayan pek çok görüşme gerçekleştirdik. Başta Saadet Partisi genel merkezindeki idareciler olmak üzere

³⁷²Amerika'da yapılan araştırmalarla ilgili olarak bkz. http://www.adl.org/antisemitism_survey/survey_i.asp

³⁷³Beyoğlu Musevi Hahamhanesi vakfının yürütücüsü olduğu, Avrupa Birliği projesi kapsamında yapılan "Türk Yahudi toplumu ve Türk Yahudi kültürünü tanıtmaya projesi kapsamında "farklı kimliklere ve Yahudiliğe bakış araştırması" yapılmış ve anket sonuçları kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bkz. www.turkYahudileri.com

Ankara, İstanbul, Konya İl Teşkilatı ve Saadet Partisi Gençlik Teşkilatı ile İstanbul ve Ankara AGD Teşkilatları araştırmamıza ciddi katkılar sağlamıştır.

Anketleri uygulama sürecinde bütün bu olumlu yaklaşımların en önemli gerekçesi Yahudilerle ilgili bir çalışma yapmanın önemine duyulan ihtiyaçtı. Zira konunun bilimsel bir şekilde ortaya konmasından en fazla istifade edecek olanlar bu camianın mensuplarıdır.

Diğer yandan Milli Görüş camiası içinde araştırmamıza çok ciddi olumsuz tepkiler gösterenler de olmuştur. Zira Yahudiler konusu bu camiada mayınlı bir arazi konumundadır. Araştırmaya olumsuz tepki verenler zaman zaman bize ciddi sıkıntılar yaşatmış ve bazen ümitsizliğe sevk etmiştir. Dağıttığımız anket sayısının 1500 olduğunu ve dönütlerin 200 civarında olduğunu ifade etmemiz bu tepkilerin şiddeti hakkında bir kanaat ifade edecektir. Anket formlarını dağıtırken Milli Görüş hareketi mensuplarının bir kısmının bize karşı olan tavrı pek olumlu olmamıştır. Yaptığımız çalışmanın Yahudilere hizmet edeceği suçlamasıyla karşı karşıya kaldığımızda bu çalışmanın akademik bir çalışma olduğunu ısrarla belirttik. Esasında bu tepkilerin psikolojik ve sosyolojik olarak tespit edilerek tahlil edilmesi gerekir. Böyle bir tahlil sonucunda verilen tepkilerin kitle psikolojisine uygun düştüğü görülecektir. Zira kitle psikolojisinde bilgi ve belgeden ziyade duygusallığa dayalı önkabuller ön plandadır. İlhan Selçuk bile yazdığı köşe yazılarında Yahudi Hristiyan ilişkisinden bahsederken şöyle bir tespitte bulunur: “Tarihsel Hristiyan-Yahudi çatışmasının yerini artık Yahudi-Müslüman düşmanlığı alacak gibi görünüyor. Çünkü Yahudi-Hristiyan sermayeleri dorukta birleştiler...‘Dincilik’ ya da öteki adıyla ‘ılımlı İslamcılık’ ‘münafere’ Türkiye’ye taşıyacaktır ki bu duygular Amerika’daki patrona duyurulur.”³⁷⁴ demektedir.

Bundan önce de bahsettiğimiz gibi Bahri Zengin ve Arif Ersoy gibi entelektüel düzeyde bilgiye dayalı konuşan Milli Görüş mensubu bazı siyasetçiler bu tespitleri ve görüşleri yıllardır dile getirmektedirler. Ama Milli Görüş camiasına bakıldığında, Necmettin Erbakan’ın bilimsel verilerden ziyade popülist siyasi söylemlerinin çok etkileyici olduğu görülmektedir.

³⁷⁴ Cumhuriyet Gazetesi, 18 Ocak 2009.

Bütün bunların yanında Yahudilerle ilgili görüşlerini bilimsel bir zeminde ve retorik bir söylemden uzak bir şekilde ortaya koyan Milli Görüş hareketi mensubunun bulunması da dikkate alınması gereken bir husustur. Araştırmamızı ciddiye alıp anketlerimizi dolduran katılımcıların oranı yaklaşık sekizde bire tekabül etse de bu, ilerisi için olumlu işaretlerin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

A. KATILIMCILARIN KİMLİK ANALİZİ

Tablo-1: Katılımcıların yaş ortalamaları

Doğum tarihi				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap Yok	14	7, 7	7, 7	7, 7
1940- 1949	4	2, 2	2, 2	9, 9
1950- 1959	38	21, 0	21, 0	30, 9
1960- 1969	66	36, 5	36, 5	67, 4
1970- 1979	36	19, 9	19, 9	87, 3
1980- 1989	21	11, 6	11, 6	98, 9
1990- 1999	2	1, 1	1, 1	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	?

1.Tabloda görüleceği gibi ankete katılan katılımcılar 20 ile 60 yaş grupları aralığındadır. Ağırlıklı yaş grubu 30 ile 50 yaş grup aralığından oluşmaktadır. Yani katılımcıların büyük çoğunluğu, konuyla ilgili kanaatlerinin olgunluk sürecini yaşadığı görülen yaş dilimine aittir.

Tablo-2: Katılımcıların eğitim durumları

En son mezun olduğunuz okul				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	7	3, 9	3, 9	3, 9
İlkokul	25	13, 8	13, 8	17, 7
Ortaokul	26	14, 4	14, 4	32, 0
Lise	57	31, 5	31, 5	63, 5
Üniversite	60	33, 1	33, 1	96, 7
Yüksek Lisans	5	2, 8	2, 8	99, 4
Doktora	1	0, 6	0, 6	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Tablo-2’de görüleceği gibi katılımcılar daha çok lise ve üniversite mezunlarından oluşmaktadır. Bu grubu sırasıyla ortaokul, ilkokul, yüksek lisans ve doktora seviyesi takip etmektedir. Yani katılımcılar hareketin ortalama eğitim düzeyini yansıtmaktadır.

Tablo-3: Katılımcıların siyasetle uğraştıkları süre (Yıl olarak)

Kaç yıldır aktif siyaset yapıyorsunuz?				
Yıl	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	18	9, 9	9, 9	9, 9
1- 5	25	13, 8	13, 8	23, 8
6- 10	20	11, 0	11, 0	34, 8
11- 15	31	17, 1	17, 1	51, 9
16- 20	34	18, 8	18, 8	70, 7
21- 25	21	11, 6	11, 6	82, 3
26- 30	18	9, 9	9, 9	92, 3
31- 35	8	4, 4	4, 4	96, 7
36 +	6	3, 3	3, 3	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Tablo-3'te de görüleceği gibi katılımcılar 1 yıllı 35 yıl arasında bir süredir Milli Görüş camiasının içinde bulunmaktadır. Burada 16-20 yıl aralığı ilk sıradadır. Bu süreyi sırasıyla 21-25 yıl, 5-10 yıl ve 26-30 yıl takip etmektedir. Bu rakamlardan da anlaşılacağı gibi katılımcılar uzun yıllardır Milli Görüş hareketinin içinde aktif bir şekilde bulunmaktadır. Bu da ankete katılan katılımcıların Milli Görüş hareketini özümsemiş insanlardan oluştuğu gerçeğini yansıtmaktadır.

Tablo-4: Katılımcıların Milli Görüş hareketindeki görevleri

Milli Görüş hareketinde göreviniz nedir?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	10	5, 5	5, 5	5, 5
Parti teşkilatı	158	87, 3	87, 3	92, 8
Vakıf	2	1, 1	1, 1	93, 9
Dernek	3	1, 7	1, 7	95, 6
Sendika	1	, 6	, 6	96, 1
Diğer	1	, 6	, 6	96, 7
Parti teşkilatı + Vakıf	1	, 6	, 6	97, 2
Parti teşkilatı + Dernek	3	1, 7	1, 7	98, 9
Parti teşkilatı + Vakıf + Dernek	2	1, 1	1, 1	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Tablo-4'te de görüleceği gibi katılımcıların büyük bölümü parti teşkilatında görev alan idareci konumundaki insanlardan oluşmaktadır. Zira hareket mensuplarının büyük bölümü parti teşkilatında görev yapmaktadır. Diğer kuruluşların parti teşkilatıyla karşılaştırıldığında çok fazla etkin olmadıkları tespit edilmiştir. Zaten başlangıçta bu çizgiyle özdeşleştirilebilecek olan Hak -İş, MÜSİAD, MEMUR- SEN gibi kuruluşlar zamanla bu çizginin bir yan kuruluşu olmaktan çok, bu hareketle bazı konularda paralel düşünen, bazı konularda da genel anlamda Milli Görüş hareketine, özel anlamda da Necmettin Erbakan'a bazı konularda rezerv koyan bir görünüm kazanmışlardır.

Tablo-5: Katılımcıların daha önce başka bir partide görev alıp almadığı

Milli Görüş hareketinden önce herhangi bir partide siyaset yaptınız mı?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	5	2, 8	2, 8	2, 8
Hayır	164	90, 6	90, 6	93, 4
Evet	12	6, 6	6, 6	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Tablo-5’te görüldüğü gibi %90 gibi bir kesim daha önce başka bir siyasi harekette yer almamıştır. Başlangıçtan beri Milli Görüş dünya görüşüne sahiptirler. Başka bir ifadeyle farklı kültür ve kanaatlerin dünya görüşlerinin içinde bulunmamışlardır.

Tablo-6: Katılımcıların kendileriyle ilgili ideolojik tanımlamaları

Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	3	1, 7	1, 7	1, 7
İslamcı	75	41, 4	41, 4	43, 1
Muhafazakâr	16	8, 8	8, 8	51, 9
Müslüman demokrat	2	1, 1	1, 1	53, 0
Müslüman Türk	34	18, 8	18, 8	71, 8
Türk Müslüman	4	2, 2	2, 2	74, 0
Sadece Müslüman	46	25, 4	25, 4	99, 4
Şeriatçı	1	, 6	, 6	100, 0

Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	3	1, 7	1, 7	1, 7
İslamcı	75	41, 4	41, 4	43, 1
Muhafazakâr	16	8, 8	8, 8	51, 9
Müslüman demokrat	2	1, 1	1, 1	53, 0
Müslüman Türk	34	18, 8	18, 8	71, 8
Türk Müslüman	4	2, 2	2, 2	74, 0
Sadece Müslüman	46	25, 4	25, 4	99, 4
Şeriatçı	1	, 6	, 6	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Tablo-6’da görüleceği gibi burada da salt bir tanımın belirleyici olduğu söylenemez. Her ne kadar %41 gibi en yüksek oranda İslamcı olarak kendini tanımlama birinci sırada olsa da lider konumdaki pek çok isim, İslamcı kavramının kendilerini ifade etmediğini, bu kavramın Batılılar tarafından çıkartılmış ve kendilerini ifade etmekten uzak bir kavram olduğunu ifade etmişlerdir.

B. KATILIMCILARIN YAHUDİLİKLE İLGİLİ BİLGİ YETERLİLİK ANALİZİ

Tablo-1: Katılımcıların Yahudilerle ilgili bilgi düzeyleri hakkındaki kanaatleri

Yahudilikle ilgili bilgi düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	9	5, 0	5, 0	5, 0
Uzmanım	5	2, 8	2, 8	7, 7
Bilgiliyim	89	49, 2	49, 2	56, 9
Biraz bilgiliyim	78	43, 1	43, 1	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Tablo-1’de, katılımcıların kendilerini bilgili veya biraz bilgili olarak tanımlamakta oldukları anlaşılmaktadır. Burada katılımcının en fazla işaretlediği “bilgiliyim” şıkkının en yüksek düzeyde olması Milli Görüş hareketi mensuplarının bilgilerinden emin olduğu ve kendilerinin Yahudilerle ilgili yeterli bilgiye sahip olduklarına inandıkları şeklinde değerlendirilebilir.

Tablo-2: Katılımcılara göre hutbe ve vaazların Yahudilerle ilgili kanaatlerin oluşmasındaki etkisi

Camilerdeki hutbe ve vaazlarda Yahudilerden nasıl bahsediliyor?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	11	6, 1	6, 1	6, 1
İmamlar devlet memuru, gerçeği açıklıkla söylemiyor.	9	5, 0	5, 0	11, 0
Yahudilerden olumsuz bahsediliyor.	12	6, 6	6, 6	17, 7
Yahudiler hakkında yeterli bilgi verilmiyor.	74	40, 9	40, 9	58, 6
Yahudiler hakkındaki bilgilerin çok önemli yer tutmadığı kanaatindeyim.	75	41, 4	41, 4	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Tablo-2'deki verilere göre katılımcılar camilerde Yahudilerle ilgi yeterli bilgilerin verilmediği kanaatini %40'lık gibi bir oranda ifade ederken, %41 gibi bir oranda da Yahudilerle ilgili bilgilerin hutbelerde çok önemli bir yer tutmadığı kanaatini paylaşmaktadır.

Tablo-3: Katılımcıların Yahudiler hakkında beslendiği kaynaklar

	Cevap yok %	Okudum %	Kısmen okudum %	Hiç Okumadım	Toplam
Garry ALLEN	21	3, 3	1.7	74.0	100
C. Rifat ATILHAN	19.9	5.5	3.3	71.3	100
Harun YAHYA	8.8	42.0	25.4	23.8	100
Yaşar KUTLUAY	21.5	5.5	1.7	71.3	100
Rifat BALI	22.1	2.2	3.9	71.8	100
Mehmet Şevket EYGI	7.7	50.8	18.2	23.3	100
Sami KOHEN	22.1	2.2	5.0	70.7	100
Taha KIVANÇ	19.9	11.6	7.2	61.3	100
Haluk GERGER	22.7	2.2	1.1	74.0	100
Mustafa AKGÜN	22.1	5.5	1.7	70.7	100
Ahmet AKGÜL	19.3	16.0	9.9	54.8	100
Ahmet VAROL	21.0	9.9	5.6	63.5	100
Mustafa İSLAMOĞLU	13.8	18.8	15.5	51.9	100
Yesevizade	21.5	1.7	2.8	74.0	100
Seyyid KUTUB	16.6	18.8	12.7	51.9	100
Ertuğrul DÜZDAĞ	21.5	5.5	3.3	69.6	100
Bernard Lewis	23.8	1.1	5.0	70.3	100

Tablo-3’deki katılımcılara sorduğumuz bu soruda yapılmak istenen Milli Görüş mensuplarının Yahudilerle ilgili yazılı bilgi kaynaklarının neler olduğunu tespit etmekte. Elbette bizim sorguladığımız yazarlar dışında konuyla ilgili yazan pek çok akademisyen, araştırmacı ve yazar bulunmaktadır. Biz bu yazarları tespit ederken anket hazırlama aşamasında görüştüğümüz Milli Görüş hareketinin yöneticilerinin dile getirdiği yazarlardan hareketle bu soruyu hazırladık. Yukarıdaki tabloda ismi verilen yazarlar bazı üst düzey yöneticilerle yaptığımız görüşmeler sonucunda tespit edilmiştir. Bu yazarlar Yahudiler ve Filistin sorunu üzerine en çok yazı yazan kimselerdir. Yukarda verdiğimiz tabloda görüldüğü gibi konuyla ilgili biz bilgi kaynakları olarak okunulan yazarları Türkiye’deki İslamcı, sosyalist ve Yahudi dinine mensup ve uluslar arası düzeyde konuyla ilgili araştırmalar yapan yazarlardan seçerek oluşturduk. Konuyla ilgili yazan yazarlar elbette sadece adı geçen yazarlar değildir. Bizim maksadımız Milli Görüş mensuplarının genel anlamda Yahudilerle ilgili beslendiği yazarların kim olduğundan hareketle camianın bilgili olma iddiasının kaynaklarının ne olduğu konusuna ışık tutmak idi. Bu yazarlar Yahudiler ve Filistin sorunu üzerine en çok yazı yazan ve Milli Görüş mensupları tarafından takip edilen kimselerdir.

Bu tablonun analizinden çıkan sonuca göre, Milli Görüş hareketi mensuplarının Yahudilerle ilgili yazılı kaynaklardan istifade etme oranı son derece düşük görülmektedir. Yazılı olarak okunan yazarların başında Harun Yahya ve Mehmet Şevket Eygi gelmektedir. Bu iki yazar, ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken iki ayrı araştırmacıdır. Harun Yahya’nın çok geniş alana yayılmış, daha çok yaratılış ve Darwinizm, masonlar ve Yahudiler hakkında yazılmış pek çok kitabı vardır. Harun Yahya’nın kitapları Milli Görüş mensuplarının kütüphanelerinde genelde bulunan kitaplardandır. Yazarın kitaplarına Erbakan’ın da rağbet ettiği bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazarın “Ateist Siyonizm Felsefesi” kitabının başta Erbakan olmak üzere Milli Görüş mensuplarının temel başvuru kaynaklarından olduğu göze çarpmaktadır. Yazarın “Ateist Siyonizm Felsefesi” kitabındaki görüşleriyle³⁷⁵ Milli Görüş camiasının görüşleri büyük oranda örtüşmektedir.

³⁷⁵ Harun Yahya, **Ateist Siyonizm Felsefesi**, İstanbul, 2009, s.45,46

Milli Görüş camiasının Yahudilerle ilgili yazılarının okunma oranı en yüksek olan yazarların başında gelen Mehmet Şevket Eygi, Zonguldak'ta doğmuştur. Galatasaray Lisesi'nde öğrenim görmüş daha sonra Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'nden mezun olmuştur. 1970'li yıllarda Bugün gazetesini günlük olarak, Yeni İstiklal ve Büyük Gazete'yi haftalık olarak yayınlamıştır. Bu yayınlar kapandıktan sonra Son Havadis ve Son Çağrı başta olmak üzere birçok yayın organında makaleleri yayınlanmıştır. Halen Milli Gazete'de köşe yazarlığı yapmakta olan yazar yazılarında hızlı bir ehlişünnet müdafaacısıdır. Zaman zaman ilahiyatçıları hedef alan sert eleştirileri ile gündeme gelen Eygi, Yahudilik, masonluk ve dönmeler konusunu köşesinde sık sık dile getirmektedir.

Tablo-3'de yer alan Ertuğrul Düzdağ, Mustafa İslamoğlu, Seyit Kutup, Ahmet Varol, Ahmet Akgül, Yesevizade, Taha Kıvanç gibi İslami kimlikleri ön planda olan yazarların her biri ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken isimlerdir. Anketlerden bizim tespit ettiğimiz bir gerçek de Filistin konusunda yıllardır yazılarıyla gündemde olan sol kesimden Haluk Gerger gibi isimlerin pek okunmadığı ve bu yazarlar hakkında pek bir kanaat bulunmadığı şeklindedir. Sami Kohen ve Rıfat Bali gibi isimler ise Milli Görüş camiasına yabancı isimlerdir. Bu isimlerden bilhassa Rıfat Bali Türkiye'deki Yahudilerle ilgili yazılmış bilgi ve belgeleri toplamakla ünlüdür. Bali, kendini Türkiye'deki antisemit faaliyetleri kamuoyuna duyurmakla mükellef gören bir araştırmacıdır. Yazarın basılmış pek çok makalesi ve kitabı bulunmaktadır. Fakat Bali Türkiye'de İslami kesimden ziyade daha çok sol kesimlerle girdiği polemikleri ile gündeme gelmektedir. Uluslararası arenada bir üne sahip olan Bernard Lewis³⁷⁶ de bu camia tarafından pek takip edilmemektedir.

³⁷⁶ Bernard Lewis'in yazdığı eserlerin başlıcaları şunlardır: The Arabs in History (1950) ; The Emergence of Modern Turkey (1961) ; The Assassins (1967) ; The Muslim Discovery of Europe (1982) ; The Political Language of Islam (1988) ; Race and Slavery in the Middle East: an Historical Enquiry (1990) ; Islam and the West (1993) ; Islam in History (1993) ; The Shaping of the Modern Middle East (1994) ; Cultures in Conflict (1994) ; The Middle East: A Brief History of the Last 2,000 Years (1995) ; The Future of the Middle East (1997) ; The Multiple Identities of the Middle East (1998) ; A Middle East Mosaic: Fragments of life, letters and history gibi eserlerdir. Türkçe yayınlanmış eserler olarak da şunlar zikredilebilir: Modern Türkiye'nin Doğuşu (1988), İslam'ın Siyasal Söylemi (1993), Orta Doğu: Hristiyanlığın Doğuşundan Günümüze 2000 Yıllık Tarihi (1996), İslam Dünyasında Yahudiler (1996), Müslümanların Avrupa'yı Keşfi (1997), Çatışan Kùltürler - Keşifler Çağında Hristiyanlar, Müslümanlar, Yahudiler (1999), Orta Doğu'nun Çoklu Kimliği (2000), Tarihte Araplar (2000).

Garry Alen'in okunma oranının anketlerdeki çıkan sonuçları ise son derece şaşırtıcı olmuştur. Milli Gazete tarafından promosyon olarak da dağıtılan ve görüştüğümüz her Milli Görüş hareketi mensubunun ısrarla okunması gerektiğini belirttiği bu kitabın okunma oranının bu kadar düşük olması gerçekten dikkate değer bir durumdur. Buna karşın Yaşar Kutluay ve Cevat Rıfat Atilhan'ın okunma oranı %30'lar civarındadır.

Bütün bu değerlendirmelerden sonra yüz yüze yaptığımız görüşmeler ve anketlerin sonuçlarından hareketle Milli Görüş hareketi mensuplarının yazılı bilgi kaynakları hakkında şunlar söylenebilir.

Milli Görüş camiasının Türkiye'de genel halk kesimlerinde olduğu gibi kitap okuma oranı son derece düşük olan bir camia olduğu gözükmemektedir. Okunan kitaplar da daha çok kendi doğrularını doğrular mahiyetteki savunmacı mantıkla yazılmış kitaplardır.

Milli Görüş camiasının Yahudilerle ilgili bilgi kaynakları genellikle İslami kesim tarafından yazılmış eserlerdir. Bu eserler akademik bilimsel eserler olmaktan ziyade bireysel çabaların ürünü olan eserlerdir. İçlerinde de pek çok bilgi yanlışlıkları vardır.

Camiada gerek sol kesimin gerek Yahudilerin veya Hristiyan Batılıların yazdığı eserlere karşı bir önyargı vardır. Bu önyargı, daha çok kitle psikolojisinin ön plana çıkardığı bir takım ön kabullerden oluşmaktadır.

Bir dönem camianın çok okunan yazarlarından olan Yesevizade ile yaptığımız görüşmede kendisinin Yahudilerle ilgili yaptığı sert açıklamalardan ötürü pişman olduğu ve bu konudaki fikirlerin sağlıklı bir akademik zemine oturtulması gerektiği kanaati dikkat çekicidir.

Tablo-4: Katılımcıların Tevrat'ı okuma oranı

Tevrat'ı okudunuz mu?				
	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	6	3, 3	3, 3	3, 3
Hayır	145	80, 1	80, 1	83, 4
Evet	30	16, 6	16, 6	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Tablo-4'da görüldüğü gibi Milli Görüş camiasında Tevrat'ı okuma oranı %16 civarındadır. Bu oranın bu kadar düşük olmasının altında dini, siyasi, hissi ve genel okumama alışkanlığının yanında ihtiyaç hissetmeme gibi sebeplerin olduğu söylenebilir.

C. KATILIMCILARIN YAHUDİLİK ALGI ANALİZİ

Tablo-1: Katılımcıların Yahudilikle ilgili akıllarına gelen kelimelerin olumluk oranı

Yahudi denilince aklınıza gelen kelimeler nelerdir?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Cevap	Yok	48	26.5	26.5	26.5
	Olumlu	28	15.5	15.5	42.0
	Olumsuz	105	58.0	58.0	100.0
	Toplam	181	100.0	100.0	

Katılımcılara ucu açık olarak sorulan bu sorularda Yahudi denilince akla gelen ilk üç kelime sorulmuştur. Verilen cevaplara bakıldığında Yahudi deyince akla gelen

olumsuz bakışı yansıtan kelimeler %58 civarındadır. Bizim olumlu olarak tanımladığımız sadece bilgi içeren, itham etmeyen, hakaret olmayan Yahudilerle ilgili tespit olarak söylenen kelimeler ise %15 civarındadır. Bu soruyu cevaplamayıp boş bırakan katılımcı oranı ise %27 civarındadır. Yahudilerle ilgili akla gelen kelimelere bakıldığında; yazılan kelimeler itikadi, ahlaki, siyasi, tarihi ve Yahudilerin uygulamalarına yönelik tanımlar olarak tasnif edilebilir. Bu tasniflerin dışında kalan, sadece hakaret içeren kelimeler de epey yer tutmaktadır.

Yahudi deyince katılımcıların aklına gelen belli başlı kelimeler şunlardır: a) İtikadi kelimeler: arz-ı mevud (vadedilmiş topraklar), lanetlenmiş kavim, Tevrat, Muharref din, Tevrat'ı tahrif eden, Tevrat'ı izleyen kavim, özünden kopmuş, tedavülden kalkmış, Sebataycılık.

b) Ahlaki kelimeler: Ayrımcılık, azgınlık, bencillik, bozgunculuk, canavar, cani, fesat, fitne, kıskanç, gaddar, hain, hırslı, hileci, hin, inatçı, insanlık düşmanı, kendini üstün gören, kendi dışındaki insanları köle sayan, kendi soyundan başka kimseyi düşünmeyen, kibirli, kinci, korkak, kurnaz, menfaatçi, ukala, nifak, öfke, riyakâr.

c) Siyasi ve ekonomik kelimeler: BOP, Siyonizm, düşman, emperyalizm, ırkçılık, İsrail, Masonluk, ekonomi.

d) Tarihi kelimeler: Hz. Musa, Hz. Musa'ya nankörlük edenler, Süleyman mabedi, Peygamber katilleri, Peygamber düşmanı, nankör kavim, Osmanlı.

e) Uygulamalarla ilgili kelimeler: Bebek katili, çocuk katili, çok çalışır, davası için gayret gösterir, gizlilik, gözyaşı, haksız kazanç, İslam düşmanlığı, isyan, işgal, itaatsizlik, kalles kavim, kan içici vampir, kapitalizm, kararlılık, kargaşa, katil, fitne merkezi, zalim, yeryüzünün belası, terör, savaş, para, sömürgeci, teşkilatçı, ticaret, tüccar,

Katılımcılara göre Yahudi deyince aklınıza gelen ilk üç kelimeyi söyleyiniz sorusundaki cevapları belirleyen en önemli hareket noktalarının Yahudilerin ahlaki karakterleri ve uygulamaları olduğu gözükmemektedir. Burada dikkati çeken, İsrail devletinin Orta Doğu'daki uygulamalarının Yahudiler hakkındaki kanaatlerin

oluşmasında çok belirleyici olduğudur. Yine ahlaki karakter olarak Yahudilere atfedilen sıfatların da onlarla ilgili olumsuz kanaatlerin oluşmasında yaygın olduğu görülmektedir. Yine katılımcılara göre itikadi olarak Tevrat'ın Yahudiler tarafından tahrif edildiği ve peygamberlerine karşı tutumları Yahudiler hakkındaki kanaatlerin oluşmasında belirleyici olduğu da tespit edilmiştir. Genel olarak bakıldığında, katılımcıların Yahudi dendiğinde akıllarına gelen kelimelerin olumsuz anlam taşıdığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo-2: Katılımcıların Masonlukla ilgili akıllarına gelen kelimelerin olumluk oranı

Masonluk deyince aklınıza gelen ilk üç kelime nedir?					
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
	Cevap yok	57	31.5	31.5	31.5
	Olumlu	20	11.0	11.0	42.5
	Olumsuz	104	57.5	57.5	100.0
	Toplam	181	100.0	100.0	

Yahudilerle ilgili soruda olduğu gibi katılımcılara ucu açık olarak sorulan bu soruda masonluk denilince akla gelen ilk üç kelime sorulmuştur. Yapısı itibarıyla gizemli bir teşkilatlanması olduğu iddia edilen masonluk olayı kişilerin ideolojik yapısına göre tanımlanan, hakkında pek çok söz söylenen ama bu söylemlerinin büyük bölümünün ispatı gerektiren iddialardır. Hal böyle olunca masonluk hakkındaki kanaatler bilgiden ziyade ya masonlar tarafından yazılmış savunma amaçlı bazı yaklaşımlar ya da tam zıddı olan komplo teorileri ile beslenen kanaatler ve fikirler olagelmıştır. Milli Görüş mensuplarının da masonluk hakkındaki kanaatleri bu çerçevede değerlendirildiğinde ortaya olumsuz bir tablonun çıkması kaçınılmazdır. Yukarıda tabloda görüldüğü gibi masonluk hakkında ilk akla gelen kelimeler olumsuz kelimelerdir ve bu olumsuz düşünme Yahudilikte olduğu gibi

%58 civarındadır. Yine sadece tanım ve tespit olarak değerlendirilebilecek olumlu olarak değerlendirilmekten ziyade yansız bir tanımlama olarak değerlendirme oranı ise %11 civarındadır

Bu oranlamaya göre Milli Görüş mensupları masonluğa karşı daha mesafeli ve Yahudilere göre olumsuz bakış daha yüksektir denilebilir. Katılımcıların masonlukla ilgili akıllarına gelen ilk kelimeler şu şekilde tasnif edilebilir:

a) Dini tutum açısından: İbadetlerine düşkün, İslam düşmanı, Müslüman düşmanı, imansız.

a)Yahudilikle irtibatları açısından: Gizli Yahudi kuruluğu, Yahudilere hizmet eden münafıklar, Yahudi, Yahudi hizmetkari, Yahudi olmayıp Yahudiliğe giren, Yahudi topluluğu, Yahudi uşağı, Yahudilere çalışan, Yahudilerin yan kuruluğu, Yahudilik, Yahudilikle ilgili, Siyonizme hizmet eden, İsrail, gizli Yahudilik, Siyonizm teşkilatı, kabala.

b) Ahlaki olarak ilk akla gelen kelimeler: Açgözlü, acımasız, aşırı bağımlı, bencillik, bozgunculuk, bölücülük, davaya sadakat, entrika, hain planlar, hırs, hırsız, hile, huzuru bozan, ırkçılık, ifsat, ihanet, ikiyüzlülük, adaletsizlik, düzenbazlık.

c) Genel olarak akla gelen kelimeler: Birbirlerini kollarlar, büyük organize bir inancın hakim olması için bir araya gelen topluluk, çok büyütülmesin, çok tehlikeli hareket, etkili bir güç, faiz babaları, fitne, gizlilik, gizem, gizli bağlantı, gizli dünya devleti, gizli hedefler, görüldüğü gibi olmayan, güç odakları, illegal teşkilatlanma, beynelmilel, BOP, Süleyman Demirel, Mesut Yılmaz gibiler, dünya hakimiyeti, dünya teşkilatı, dünya yapılanması, düzen bozan, ekonomik güç, emperyalizm, emperyalizmin Türkiye'deki medya patronları, illuminati.

Yukarıdaki masonlukla ilgi söylenen kelimelere baktığımızda pek çok katılımcı tarafından masonluk Yahudilikle irtibatlandırılmaktadır. Bazı katılımcılar masonluğu Yahudiliğin yan kuruluğu, bazıları da Yahudiliğe hizmet eden gizli bir yapı olarak görmektedir.

Üst düzey yöneticilerle yaptığımız görüşmelerde masonlukla ilgili tutumların daha çok masonluğun teşkilatlanma şekline yönelik olduğu gözlenmiştir. Nitekim

Arif Ersoy’la yaptığımız görüşmede, Çorum Belediye başkanlığı döneminde bütün sivil toplum kuruluşları ile hiçbir ayırım yapmaksızın işbirliği içerisinde olduklarını ve asla bir ayırım yapmadıklarını ifade etmiştir. Ersoy, Çorum’a gelen mason üstatlarından bir yetkilinin kendisine yaptığı bir ziyaret esnasında kendilerinin açık ve şeffaf olan her türlü sivil toplum kuruluşu ile işbirliği içerisinde olabileceklerini ifade ettiğini, ama yapılarında gizlilik olan, şeffaflık olmayan hiçbir kuruluş ile beraber olmalarının mümkün olmadığını ifade ettiğinde mason üstadının büyük bir mahcubiyet ve öfkeyle başkanlık makamını terk ettiğini ve bir daha görüşmeden şehri terk ettiğini anlatmıştır.³⁷⁷ Gerçekten bütün ülkelerde masonların teşkilatlanmaları ve ayinlerindeki gizlilik onların üzerindeki çekincelerin artmasına ve hakkında pek çok doğru veya yanlış, abartılı spekülasyonların oluşmasına sebep olmuştur.

Yine masonlukla ilgili değerlendirmelerde ahlaki tutumlardaki ve uygulamalardaki olumsuz kanaatler belirleyici olarak ortaya çıkmıştır.

Dünyada ve Türkiye’deki Rotary ve Lions kulüplerinin yaptığı bir takım çalışmaların masonların gerçek yüzlerini örtmek için kullandıkları bir takım faaliyetler olarak görüldüğü ve bu çalışmalarla ilgili olumlu bir kanaat olmadığı gözlemlenmiştir.

Bütün bunların yanısıra mason deyince akla gelen ilk kelimeler arasında Süleyman Demirel ve Mesut Yılmaz isimlerinin yer alması, siyasi söylemlerin kalıcılığının bir göstergesi olarak görülebilir.

Tablo-3: Katılımcıların Siyonizmle ilgili akıllarına gelen kelimelerin olumluluk oranı

Siyonizm denilince aklınıza gelen ilk üç kelime nedir?
--

³⁷⁷ Arif Ersoy’la, 10.06.2010 tarihinde yaptığımız görüşme.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Cevap yok	62	34.3	34.3	34.3
Tanımlama	15	8.3	8.3	42.5
Olumsuz	104	57.5	57.5	100.0
Toplam	181	100.0	100.0	

Ucu açık olarak, Siyonizm denilince aklınıza gelen üç kelimeyi yazın sorusuna verilen cevapların Yahudilik ve masonluk kavramlarına verilen cevaplara benzediği görülmüştür. Siyonizm kavramı Milli Görüş mensupları tarafından bazen ırkçı emperyalizm olarak da isimlendirilir. Esasında Siyonizm, Milli Görüş mensupları tarafından daha çok Gizli Dünya Devleti olarak isimlendirilen sistemin adıdır ve gizli dünya devleti kurgulaması Milli Görüş mensuplarının dünyayı tanımlarken bazen Siyonizm, bazen ırkçı Siyonizm, bazen ırkçı emperyalizm adıyla isimlendirilir. Milli Görüş mensuplarına göre bu tanımlama ile bahsedilen güçlerle mücadele her insanın yapması gereken bir mücadeledir.

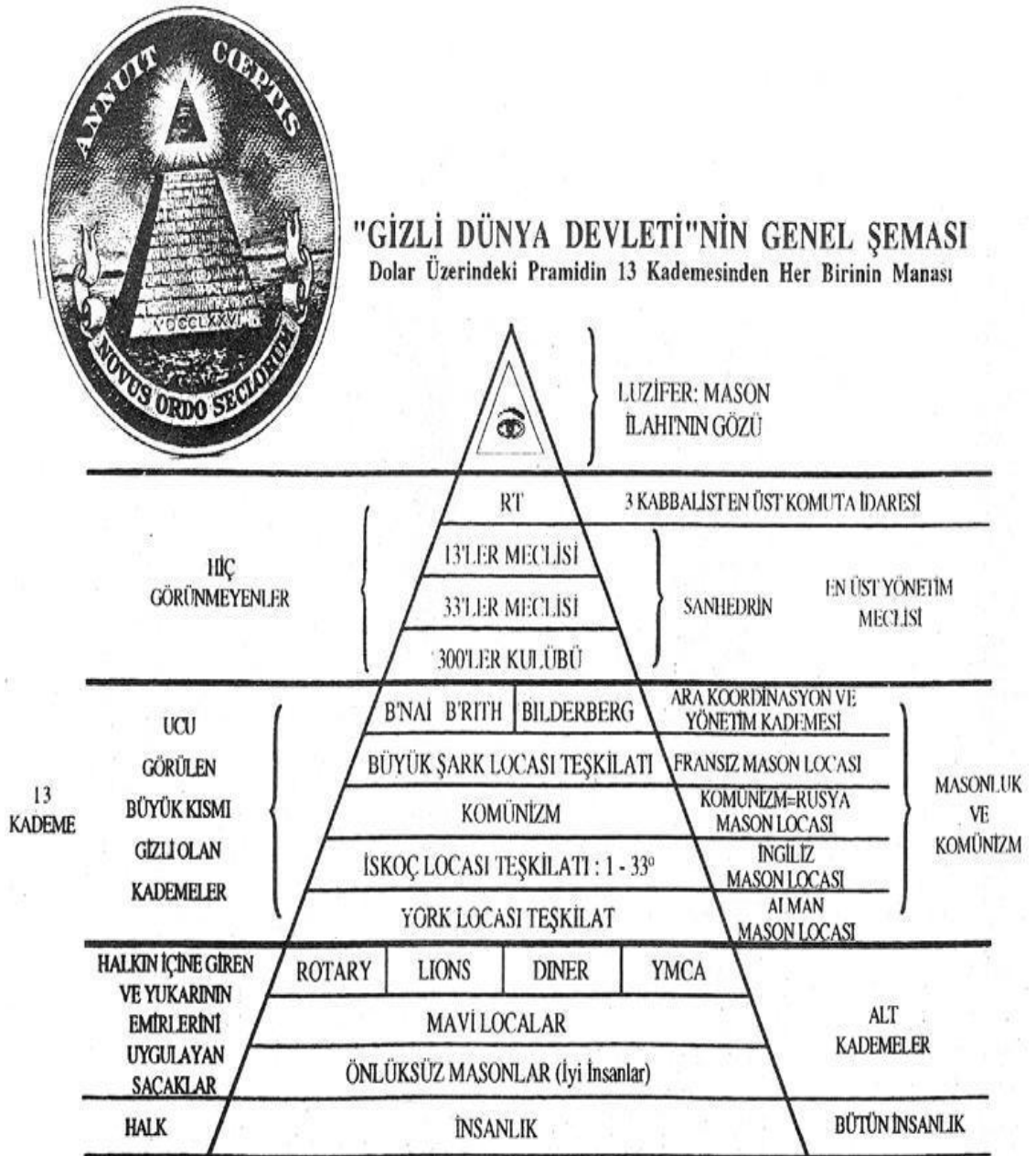
Siyonizme olumsuz anlam yükleme oranı Yahudilik ve Masonluğa yüklenen oranla aynı düzeyde gözükmektedir ki bu oran %57 civarındadır. Yine sadece tanım ve tespit olarak değerlendirilebilecek olumsuzluk içermeyen tanımlama oranı % 8 civarındadır.

Katılımcılarla yaptığımız yüz yüze görüşmelerde İslam dünyasında Siyonizme karşı mücadele veren en önemli lider olarak Erbakan'ın varlığı ön plana çıkarılır; Siyonizmi tanıtmak konusundaki biricikliği ve önderliği gündeme getirilir. Milli Görüş camiasında Hristiyan Siyonizmi pek gündeme gelmez, bu konudaki yaklaşım daha çok ırkçı emperyalizm ifadesinde genel olarak tanımlanır.

Siyonizmle ilgili algılamalarda belirleyici olan, Erbakan'ın konuyla ilgili sohbetlerinde ve konferanslarında anlattıklarıdır. Tarihsel olarak doğrulamakta

güçlük çekilen bu yaklaşımların genelde kabul gördüğü bizim gözlemlerimiz arasındadır.

Dünyadaki pek çok uluslar arası kuruluş Siyonizm, Yahudilik ve Masonlukla bir şekilde irtibatlandırılır ve bu kuruluşların Siyonizme hizmet ettiği tezi savunulur. Aşağıdaki şema Milli Görüş mensuplarının başta Erbakan olmak üzere üst düzey yöneticilerinin ve mensuplarının kabul ettiği bir şemadır.

Tablo-4: Katılımcıların Sebataycılıkla ilgili akıllarına gelen kelimelerin olumluluk oranı

Sebataycılık deyince aklınıza gelen ilk üç kelime nedir?				
	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Cevap Yok	69	38.1	38.1	38.1
Tanımlama	11	6.1	6.1	44.2
Olumsuz	101	55.8	55.8	100.0
Toplam	181	100.0	100.0	

Katılımcılara ucu açık olarak sorulan bu soruya verilen cevaplar, önceki üç kavramla ilgili sorulan sorulara verilen cevaplara büyük oranda benzerlik göstermektedir, Sebataycılarla ilgili olumsuz tanımların oranı %56, olumsuz olmayıp tanım olarak görülebilecek ifadelerin oranı ise % 6 civarındadır.

Sebataycılık hakkında yazılmış bütün eserlere kaynaklık yapan *Dönmeler Tarihi* isimli eserin yazarı Abdurrahman Küçük, “Sebataycılık ya da Dönmelik meselesi gerçekten dinler tarihi alanında benzerine çok az rastlanan önemli bir meseledir. Bununla beraber bu meselenin Yahudi dini tarihinde en paradoksal, en karmaşık olaylarından birini oluşturduğu kesindir.”³⁷⁸ der. Konu hakkında geçmiş dönemde çok kaynak olmaması da bu toplum hakkında bilgi edinmeyi

³⁷⁸ Küçük, a.g.e., s. 127.

güçleştirmiştir. Bu durumun ürettiği Sebataycılık tasavvuru çoğu zaman haklı veya haksız, yanlış ve tehlikeli zeminlerde tartışılmıştır. Yahudilik ile Sebataycılık bazen birbirinin parçası gibi aktarılıyorsa da Yahudi araştırmacı Rıfat Bali bir beyanatında şöyle der:

“Yahudilerin Sebatayist ideolojiyi benimsemesi mümkün değil. Çünkü Sebatayizm çift kimlikli bir mezheptir. İhtida etmiş ve zahiren Müslüman görünen ama aslında Yahudi ve gizliden gizliye Yahudi ritüellerini devam ettiren insanlar için kullanılan bir şeydir. Popüler kültüre bakarsanız böyle bir büyük yapı var ve aralarında dayanışma söz konusudur. Gerçek ise hiç böyle değildir. Azınlıklar ve özellikle Yahudiler konusunda toplum zehirlenmiş durumdadır.”³⁷⁹

Yazar, aynı röportajda, “Türkiye’de Sebatayistlerin etkisi var mı?” sorusuna Sebatayistlerin bir kimlik problemlerinin olduğunu ve onların ne olduklarını bilmediklerini söyler. Eğer bugün çifte kimlikli kişiler varsa da azınlıktadır der. Bali, Türkiye’de yetmişli yıllarda Dönmelerin Marksist komünistler tarafında yer aldıklarını vurgulayarak, İsmail Cem, Ahmet Emin Yalman örneklerini verir. Ona göre Türkiye’de dönmelik konusu gündemden düşmüştür. Bununla beraber onların esas probleminin Batılı yaşam tarzına ateşli bir şekilde taraf olmaları ve bu yaşam tarzını Türk toplumuna getirmeye uğraşmaları olduğunu beyan eder. Bu tavır ve tutumlar dönmeleri kozmopolitizmle, Batıyla özdeşleştirmiş ve böylelikle İslami-geleneksel-muhafazakâr değerlere bağlı olarak yaşamak isteyen toplumun çoğunluğuna bu yaşam tarzını dayatmakla suçlanmışlardır. Yazar’a göre Türk toplumunda yaşanan gerilim ve gerginlik aynı nedenlere dayanmaktadır.³⁸⁰

Sebataycılık konusu Milli Görüş mensupları arasında sık sık gündeme getirilen bir konudur. Konuyu köşesine taşıyan ve Sebatayistler hakkında; “Evet Ben Selanikliyim” adlı kitabın yazarının yayınevinde kitap bastıran M. Şevket Eygi, dönmelerle ilgili Milli Gazete’deki köşesinde şöyle der:

“(1) Bu iki kimlikli, iki dinli, dıştan Türk ve Müslüman gibi görünen, gerçekte ise Sebatay Sevi dinine (Musevîlikten azma bir sekt) mensup olan cemaat ülkemizde devlet içinde devlet kurmuştur. Ana meselelerde hep onların dedikleri, istedikleri olmaktadır. Sebataycıların iradesi millî

³⁷⁹ **Yeni Şafak Gazetesi**, Mehmet Gündem’in Rıfat Bali ile yaptığı röportaj, 17.11.2008.

³⁸⁰ **Gündem**, adı geçen röportaj.

iradeden, hukuktan, millî-İslâmî kimlikten, halkın oyları ile seçilmiş siyâsî iktidardan daha üstündür. (2) Sebataycılar homojen yapıli bir zümre değildir. Birtakım âşiretlere, kabilelere, parçalara ayrılmışlardır ve araları açıktır. (3) Yakın tarihimizeeki ârıza ve kazalarda onların büyük rolü, tuzu-biberi vardır. (4) Ülkemizdeki din-devlet kavgasını onlar çıkartmışlardır. Din ile devletin barışmasını da onlar engellemektedir. (5) Sebataycılar büyük çoğunluk itibarıyla şehirli, medenî, yüksek tahsil yapmış, iyi okumuş kimselerdir. Köşebaşlarını tutmuşlardır.”³⁸¹

Yazara göre Sebataycılık konusunda ifrattan ve tefritten kaçınmalı ama bunu yaparken realiteleri inkâr etmemek gerekir. Eygi, Sebatayistlerin Türkiye’yi ellerine geçirmiş olduğunu, inkâr etmekle bu gerçeğin ortadan kalkmayacak bir vakıa olduğunu belirtir. En doğru yol, çok ciddî, çok etraflı araştırma ve istihbarat yapmak, iddiaları bu istihbarat ve araştırmaların ışığında değerlendirmek olduğunu ekler. Eygi’nin bu hususta ifrat ve tefritten kaçılım dedikten sonra Sebatayistlerin Türkiye’yi ellerine geçirmiş olduklarına dair iddiası çelişkili görünmektedir.

Milli Gazete yazarlarından Lütfi Özşahin, Sebatayizm ve dönmeler konusunu araştıran ve bu konuda pek çok yazı yazan Yalçın Küçük’ün³⁸² Sebataycıları abarttığını ve neredeyse onlardan habersiz yaprağın bile kıpırdayamadığı düşüncesini eleştirir. Bu anlayışın, Allah’a iman noktasından hatalı olduğunu söyleyen Özşahin, bu düşüncelerin pek çok yönü ile Sebatayistlere hizmet ettiğini ileri sürer. Ona göre bu anlayış, Müslümanları küçümseyen hatta onlarla alay eden mahiyettedir. Şöyle ki, bu anlayış Müslüman Türk sandığımız büyük devlet adamları, sanatçılar, edebiyatçılar, askerler, bilim adamları, mutasavvıfların aslında Dönme-Sebatayist olduğunu ima eder. Dahası Müslüman Türk eksiktir, kabiliyetsizdir; doğuştan köle ruhludur. Bu noktada amaç toplumun kahir çoğunluğuna sürü psikolojisi aşılayarak tarihsel hafızamızı sabote etmektir.

Lütfi Özşahin’e göre böylesi düşünceler tüm dikkatleri Sebataycılara çekerek içerdeki bölücüler, vatan, millet ve din düşmanlarını gizlemektedir. Tüm kötülüklerin nedeni olarak Sebataycıları gösterip memleketin gerçek gündemini

³⁸¹ Mehmet Şevket Eygi, “Sebataycılık Konusu Abartılıyor mu?”, Milli Gazete, 09 Ocak 2007.

³⁸² Yalçın küçük Sebatayistler ve Yahudiler konusunda pek çok araştırma kaleme alan bir yazardır. Bir televizyon programında Yahudilerle ve Sebatayistlerle ilgili kanaatlerinin Erbakan’la benzeştiğinin hatırlatılması üzerine bunun normal olduğunu, gerçeklerde herkesin birleşebileceğini ifade eder. Küçük’ün basılmış pek çok eseri vardır.

değiştirmek, ABD ve AB yanlısı yerli mandacıları, azgın ve agresif laisistleri aklamaktır. O, bu propagandanın Sebataycılarını olduğundan güçlü, devasa göstererek onlarla asla mücadele edilemeyeceğini, onlarla uğraşan herkesin mutlak hüsrana uğrayacağı mesajını vererek, topluma korku salmak, onların devlet ve kamu alanına kök salmalarını daha da sağlamlaştırmak olduğunu beyan eder. Yazar, eğer Sebatayistler-Dönmeler yazılı ve görsel medyada, orduda, devlette ve siyasette tüm köşe başlarını tutmuşlarsa, onlardan habersiz kuş uçmuyorsa Yalçın Küçük'ü susturacak gücü niye bulamadıklarını sorgular.³⁸³ Tabi burada dikkat çeken husus, Özşahin'in aynı fikirleri savunduğu söylenebilecek olan Eygi'yi dile getirmeden konuyu yalçın küçük üzerinden tartışmaya açmasıdır.

Sebataycılık konusunun sürekli gündem tutulmasını Abdurrahman Küçük de eleştirir. *Dönmeler (Sebatayistler) Tarihi* adlı kitabının 6. baskısının sonuna eklediği "Günümüzde Dönmelik/Sebatayistlik" bölümünde "Evet Ben Selanikliyim" kitabının yazarı Ilgaz Zorlu'nun Uludağ Üniversitesindeki Dönmeler üzerine yaptığı lisans tezinden sonra kimlik arayışı içerisinde olduğunu ileri sürer. Anne tarafına ait Dönme kimliğini kabul ettiğini, bu kimliğin kabul edilmesi için Türkiye Yahudi hahamlığına başvurduğunu; kendisinin Yahudi olduğunu, Yahudiliğe geçmek istediğini ve araştırmalar yapmak için İsrail'e gittiğini daha sonrada mahkeme kararıyla Yahudiliğe geçtiği bilgisini verir.³⁸⁴ Küçük, Zorlu'nun ilgili belgeleri alanında uzman olmayan insanlara vererek konuyu sürekli gündemde tutma gayreti içinde olduğunu savunur. Küçük, tarih içinde Halil Bezmen'in Türkiye'de dönmeler dışlanıyor iddialarının ve Yahudi iş adamlarından İshak Alaton ve Üzeyir Garip'in tepkilerinin bu tartışmayı alevlendirdiğini ve nihayet Aytunç Altındal'ın bir gazetede yazdığı "Bir Provokasyon mu Tezgâhlanıyor?" yazısı ile tartışmanın aşikâr olduğunu söyler. Abdurrahman Küçük'e göre daha sonraki yıllarda Yalçın Küçük'ün "Tekelistan" ve "Şebeke" ile Soner Yalçın'ın "Efendi/Beyaz Türklerin Büyük Sırrı" ve "Efendi-2 Beyaz Müslümanların Büyük Sırrı" gibi kitaplarının birden bire Türk Kamuoyunun gündeminde yer tutması düşündürücüdür. Tüm bunlar esasen Ilgaz Zorlu'nun yapmak istedikleridir.³⁸⁵ O, "Türküm!" diyeni Türk, "Müslümanım!" diyeni de Müslüman kabul etmek; samimî olarak "Türküm ve Müslümanım" diyenlere

³⁸³ Özşahin, **Sahi Nedir Bu Sebataycılık Meselesi**, Milli Gazete, 06 Ocak 2007.

³⁸⁴ Abdurrahman Küçük, **Dönmeler Tarihi**, Hamle Basın Yayın, İstanbul, 1997, s. 454.

³⁸⁵ Küçük, s. 456- 457.

o gözle bakmak gerektiğini ifade eder. Dönmelerin/Sebatayistlerin çoğunun Türk oldukları inancıyla yetişmiş ve kendilerini vatanperver ve milliyetçi olarak kabul ettiklerini beyan eder. Bununla beraber Sebatay Sevi'nin prensiplerine bağlı ve o ideali yaşatmayı her türlü şartlar içerisinde gaye edinenlerinin diğerlerinden ayrılması gerektiğini belirtir.³⁸⁶

Abdurrahman Küçük'e göre Dönmelerin Türkiye'deki gücü o kadar abartılmıştır ki bu abartılara son derece ihtiyatlı yaklaşılması gerekir. Nitekim Küçük'ü destekler mahiyette bir örnek olarak Elazığ'da çıkan Milli Görüş hareketinin hızlı savunucusu olduğunu söyleyen El-Aziz adlı yerel bir gazete, kendi fikirlerine uymadığı için Milli Görüş hareketinde Necmettin Erbakan'dan sonra genel başkanlık seçimlerinde adı geçen Şevket Kazan'ın desteklediği Mete Gündoğan ve Numan Kurtulmuş'un dönme olduğunu iddia etmiştir. Gazeteye göre Sebatayistler işi şansa bırakmayarak hem Numan Kurtulmuş hem de Mete Gündoğan'ı parti başkanlığı için gündeme getirerek iki aday üzerinde konuşulmasını sağlamışlardır. Bunu yapanlar da Türkiye'de büyük gücü olan Sebatayistlerdir.³⁸⁷ Milli Görüş mensuplarının bu iddiaları ciddiye almadığı bilinse de, bu durum, esasen kendisi gibi düşünmeyen veya mahkûm etmek istediği kişileri dönme sayan zihniyeti gösterir. Hasılı Sebatayistler konusu Milli Görüş hareketi için kapalı ve mitsel özelliğini korumaktadır. Bu kavram, karşı oldukları pek çok kişiyi saf dışı bırakmak için dönem dönem kullanılan ciddi bir silah olarak görünmektedir. Milli Görüş camiasında bizim görüştüğümüz pek çok üst düzey yönetici Dönmeler konusunun çok abartıldığını söylese de bu konu hala ciddiyetini korumaktadır.

Dönmelerle ilgili bu tartışmaları aktardıktan sonra katılımcıların verdikleri cevaplara baktığımızda şu şekilde tasnif edilebilir:

a) Dini açıdan akla gelen kavramlar: Dinsizlik, uydurma Yahudilik dini, zorda kalan Yahudilerin rol ve takıyye anlayışı, aslen Yahudi olup farklı görünen, İslam düşmanı, Müslüman görünme, Tevrat'ı tahrif, dinleri bozma, iki dinli, esas dinleri ile görünen dinleri farklı olanlar, gizli Yahudi, Müslüman gezen kâfir, Müslümana karşı, Sebatay Sevi'den sonra devam eden Yahudiler.

³⁸⁶ Küçük, s. 486.

³⁸⁷ http://www.el-aziz.com/yazar/Editor/29/Saadet_Partisi_Buyuk_Kongresine_Dogru.html;
<http://www.odatv.com/n.php?n=numan-kurtulmus-Sebatayist-2610081200> 11 07 2009

b) Ahlaki açıdan akla gelen kavramlar: İki yüzlülük, gizlenme, bölücülük, gizlilik, döneçlik, fanatizm, fesat, gerçek yüzünü saklayan, hileci, ırkçılık, idealist, ifsat, ihanet, sahtekârlık, sapıklık, sapkınlık, satılmışlık, işbirlikçiler, kalleşlik, karanlık güçler, kibirli, kinci, komplocu, korkak, kullanılan, mazlum, münafık.

c) Genel olarak akla gelenler: Türkiye’den başlayarak bütün dünyaya yayılanlar, Türkiye’deki çoğu sanatçılar, Türkiye’yi yöneten güçler, Türkiye için en büyük tehlike, Türkiye’de etkin güç, Yahudiliğin Türkiye’deki siyasal hareketi, İsmail Cem, ismi Musa, asıl ismi Kohen olanlar, Türkiye’de dikkat edilmesi gereken insanlar, Abdulhamit, Sebatay, Amerika, Siyonist uşığı, Siyonizme hizmet edenler, siyaset, Beyaz Türkler.

Sebataycılıkla ilgili yazılanlara baktığımızda dikkati çeken en önemli husus, ikiyüzlülük, ihanet ve güvensizlik yaklaşımıdır. Sebataycıların Türkiye’de hâkim olduğu ifadeleri de dikkat çeken yaklaşımlardır.

Tablo-5:Katılımcıların Yahudilik ve Musevilik kavramlarına bakışları

Size göre Yahudilik ile Musevilik aynıdır?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	17	9, 4	9, 4	9, 4
Evet	68	37, 6	37, 6	47, 0
Hayır	84	46, 4	46, 4	93, 4
Fikrim yok	12	6, 6	6, 6	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Katılımcılardan Yahudilik ile Museviliği aynı görenlerin oranı % 37.6’dır. Aynı değildir diyenlerin oranı ise % 46.4’tür. Bu, Milli Görüş camiasının büyük bir kısmının Yahudi ve Musevi kavramları arasında ayrım yaptıklarını göstermektedir.

Bu ayrım, katılımcıların diğer sorulara verdikleri cevaplara da yansımıştır.Tablo-6:Katılımcıların Yahudilik ve Siyonizm kavramları arasındaki ilişki hakkındaki görüşleri

Size göre Yahudilik ile Siyonizm aynıdır mı?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	9	5, 0	5, 0	5, 0
Evet	60	33, 1	33, 1	38, 1
Hayır	108	59, 7	59, 7	97, 8
Fikrim yok	4	2, 2	2, 2	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Yahudilik ile Siyonizm aynı değildir diyenlerin oranı %59.7’dir. Yahudilik ve Siyonizm aynıdır diyenlerin oranı ise % 33.1 olarak gözükmemektedir. Yahudi dünyasında Siyonizm karşıtı Yahudilerin bulunduğu göz önünde bulundurulursa katılımcıların ekseriyetin bunun farkında olduğu ortaya çıkmaktadır.

D.KATILIMCILARIN YAHUDİLERLE İLİŞKİLER KONUSUNDAKİ TUTUM ANALİZİ

Tablo-1:Katılımcıların Yahudi tanıma oranı

Yakından tanıdığınız bir Yahudi oldu mu?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	6	3, 3	3, 3	3, 3
Hayır	120	66, 3	66, 3	69, 6
Evet	55	30, 4	30, 4	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Tablo-1’de görüldüğü gibi katılımcıların %30’luk bir bölümü yakından bir Yahudi tanıdığını belirtmiştir. % 66’lık bir kesim, Yahudiler hakkındaki kanaatlerini dolaylı kaynaklardan edinmiştir.

Tablo-2: Müslümanların sorun yaşadığı dini topluluklarla ilgili görüşler

Sizce tarih boyunca Müslümanlar kimlerle daha çok problem yaşamışlardır?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	6	3, 3	3, 3	3, 3
Hristiyanlarla	64	35, 4	35, 4	38, 7
Yahudilerle	107	59, 1	59, 1	97, 8
Diğer	4	2, 2	2, 2	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Tablo-2’ye baktığımızda katılımcıların %59’u tarih boyunca daha çok Yahudilerle problem yaşadığımızı belirtmiştir. Tarihsel sürece baktığımızda ise Hristiyanlarla Müslümanlar arasında yaşanan savaşların daha çok olduğu, İsrail devletinin ortaya çıkmasıyla Hristiyan-Müslüman çatışmasının yerini Yahudi Müslüman çatışmasına bıraktığı görülmektedir. Hareketin fikri önderlerinden olan Bahri Zengin burada Yahudilerin Evangelist Hristiyanlar tarafından kullanıldığını, esas mücadelenin yine Hristiyanlarla Müslümanlar arasında olduğunu söyler. Nitekim Baki Adam da 1992’de yayınladığı bir makalede Hristiyan Siyonizmine dikkat çekmiş, Siyonizmin ve İsrail devletinin kuruluşunun ardında ana unsurun Hristiyanlar olduğunu belirtmiştir. Adam, makalenin yayınlandığı derginin ileriki sayılarında sert eleştirilere maruz kalmıştır.³⁸⁸

³⁸⁸ Baki adam, **Hristiyan Siyonizmi**, Bizim Dergah, Mayıs,1992, s. 6-8.

Tablo-3: Katılımcıların Yahudilerin ürettiği malları kullanmadaki tutumu

Kullandığınız tüketim mallarında Yahudilerin ürettiği mallara karşı tutumunuz nedir?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok.	4	2, 2	2, 2	2, 2
Asla kullanmam.	43	23, 8	23, 8	26, 0
Kullanmamaya çalışırım.	124	68, 5	68, 5	94, 5
Kullandığım malın menşesine bakmam.	1	, 6	, 6	95, 0
Kullandığım malın kalitesi alıp almama konusunda karar vermemi sağlar.	9	5, 0	5, 0	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Katılımcıların %68 gibi büyük bir kesimi Yahudi malı kullanmamaya çalıştığını söylemiştir. %9 gibi bir kesim de kullandığı malın kalitesine baktığını belirterek malın kalitesinin kararında etkili olduğunu belirtmiştir. Esasında, İsrail'in Filistin'de uyguladığı pek çok eylemden sonra Türkiye'de bütün kesimlerin ortak bir ağızla dile getirdiği İsrail mallarına boykot çağrılarının pek başarılı olduğu söylenemez. Zira ziraatta, bilhassa savunma sanayiinde İsrail teknolojisine bağımlı bir Türkiye'de bu tip çağrılar netice vermesi son derece sınırlı kalmaktadır

Tablo-4 Katılımcıların, kız çocuklarının Yahudilerle evlenme konusundaki tutumları

Eğer kızınız bir Yahudi ile evlenmek isterse müsaade eder misiniz?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	2	1, 1	1, 1	1, 1
Evet	3	1, 7	1, 7	2, 8
Hayır	171	94, 5	94, 5	97, 2
Duruma göre değişir	5	2, 8	2, 8	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Kızının Yahudi ile evlenmesine rıza göstermeyeceğini belirten katılımcıların oranı %94,5 olarak belirlenmiştir. Zaten İslam fıkına göre de Müslümanların ehli kitapla olan ilişkilerini düzenleyen kurallarda Müslüman bir erkeğin ehli kitaptan olan bir kadınla evlenmesine izin verilmiş, Müslüman bir kadının ise ehli kitaptan bir erkekle evlenmesine izin verilmemiştir

Tablo-5: Katılımcıların, erkek çocuklarının Yahudilerle evlenme konusundaki tutumları

Eğer oğlunuz bir Yahudi ile evlenmek isterse müsaade eder misiniz?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	2	1, 1	1, 1	1, 1
Evet	8	4, 4	4, 4	5, 5
Hayır	145	80, 1	80, 1	85, 6
Duruma göre değişir	26	14, 4	14, 4	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Katılımcılardan bu soruya izin vermem diyenlerin oranı %80.1'dir. Bu da bir önceki soruya verilen cevaptaki olumsuzluk oranına yakın görünmektedir.

Tablo-6: Katılımcıların Yahudilerle ilgili genel kanaati

Yahudilerle ilgili size en yakın gelen kanaat hangisidir?				
	Frekan s	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	7	3, 9	3, 9	3, 9
Yahudilerin varlığı beni pek ilgilendirmiyor.	6	3, 3	3, 3	7, 2
Yahudiler bütün dünyada yok olmadan insanlık için rahat yoktur.	37	20, 4	20, 4	27, 6
Müslümanlar eninde sonunda bütün Yahudileri yok edecektir.	23	12, 7	12, 7	40, 3
Müslümanların problemi Siyonistlerdir, Yahudilerle dünyada sulh içerisinde yaşayabiliriz.	108	59, 7	59, 7	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Katılımcıların büyük bir kısmı bu sorunun “Müslümanların problemi Siyonistlerdir, Yahudilerle dünyada sulh içerisinde yaşayabiliriz” seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu seçeneği işaretleme oranı %59,7’dir. Yahudilerin tüm dünyada yok olmadan insanların rahat etmeyeceğine inananların oranı ise % 20.4’tür.

Tablo-7: Katılımcıların, iktidara gelindiği takdirde Yahudi kuruluşları ile ilişkiler konusundaki görüşleri

İktidara geldiğiniz takdirde Yahudi kuruluşları ile ilişki kurar mısınız?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	6	3, 3	3, 3	3, 3
Kurardım	9	5, 0	5, 0	8, 3
Fikrim yok	9	5, 0	5, 0	13, 3
Kurardım kendi menfaatlerimi korumaya çalışırım.	102	56, 4	56, 4	69, 6
Kurmam	55	30, 4	30, 4	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Katılımcıların yarısından fazlasını teşkil eden bölümü Milli Görüş hareketi iktidara geldiğinde, menfaatlerin korunması şartıyla, Yahudilerle ilişki kurulabileceğini belirtmişlerdir. Yahudilerle ilişki kurmam diyenlerin oranı ise %30,4'tür.

Tablo-8: Katılımcıların, Yahudilerle barış içinde yaşanıp yaşanamayacağı hakkındaki kanaatleri

“Yahudilerle dünyada sulh içerisinde yaşayabiliriz.” görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	21	11, 6	11, 6	11, 6
Kesinlikle katılıyorum.	14	7, 7	7, 7	19, 3
Katılıyorum.	47	26, 0	26, 0	45, 3
Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	29	16, 0	16, 0	61, 3
Katılmıyorum.	44	24, 3	24, 3	85, 6
Kesinlikle katılmıyorum.	26	14, 4	14, 4	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Yahudilerle sulh içinde yaşanılıp yaşanılmayacağını sorguladığımız bu soruda ortalama bir durum gözükmektedir. Milli Görüş mensupları ile birebir yaptığımız görüşmede Yahudilerle bir problem olmadığı, tarihte Yahudilerle komşuluk haklarına riayet ederek uyum içinde yaşama örneği verdiğimizizi belirtmişlerdir. Bugün esas problemin İsrail devleti’nin Filistin’de uyguladığı haksız uygulamalar olduğu dile getirilmiştir. Bizim tespit ettiğimiz nokta, Siyonizm, Yahudi, İsrail devleti gibi birbirinden ayrı değerlendirilmesi gereken kavramlara toplu bir anlam yüklenilmesidir.

Tablo-9: Katılımcıların, Hristiyan dünyası ile geliştirilen diyalog faaliyetlerinin Yahudilerle de kurulup kurulamayacağı hakkındaki kanaatleri

“Hristiyan dünyası ile geliştirilen diyalog çalışmaları Yahudilerle de kurulmalıdır.” görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	21	11, 6	11, 6	11, 6
Kesinlikle katılıyorum.	12	6, 6	6, 6	18, 2
Katılıyorum.	25	13, 8	13, 8	32, 0
Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum.	26	14, 4	14, 4	46, 4
Katılmıyorum.	45	24, 9	24, 9	71, 3
Kesinlikle katılmıyorum.	52	28, 7	28, 7	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

“Yahudilerle diyalog kurulmalı mı?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında Milli Görüş camiasının bu konuda pek istekli olmadığı söylenebilir. Katılımcıların % 15’inin Yahudilerle diyalog kurulup kurulmaması konusunda bir kararsızlık içinde olduğu, % 60 civarında bir kesimin diyalog konusuna pek sıcak bakmadığı, %20’lik bir kesimin Yahudilerle diyalog kurulması gerektiği kanaatini taşıdığı görülmektedir.

E.İSRAİL İLE İLİŞKİLER KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİN ANALİZİ

Tablo-1: Katılımcılara göre Yahudilerin dünyadaki durumu

Sizce Yahudilerin dünyadaki durumu nedir?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	14	7, 7	7, 7	7, 7
Dünyada şu anda her alanda hâkimler.	39	21, 5	21, 5	29, 3
Dünyada pek çok yerde zulüm görmüşlerdir.	3	1, 7	1, 7	30, 9
Dünyada her türlü savaşın ve huzursuzluğun sebebidirler.	108	59, 7	59, 7	90, 6
Dünyada pek çok gelişmenin öncüsüdürler.	11	6, 1	6, 1	96, 7
Lobi faaliyetleriyle çok güçlü gözükmektedirler.	6	3, 3	3, 3	100, 0
Toplam	181	100	100	

Katılımcıların %59.7'si dünyada her türlü savaşın ve huzursuzluğun sebebi olarak Yahudileri görmektedir. Katılımcıların %21.5'i ise şu anda dünyada Yahudilerin her alanda hâkim olduğunu düşünmektedir.

Tablo-2: Katılımcılara göre Yahudilerin ortak hareket edip etmedikleri

Size göre bütün Yahudiler ortak hareket etmekte midir?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	10	5, 5	5, 5	5, 5
Evet	63	34, 8	34, 8	40, 3
Hayır	100	55, 2	55, 2	95, 6
Fikrim yok	8	4, 4	4, 4	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

% 55.2’lik oranla katılımcıların yarısından fazlası bütün Yahudilerin ortak hareket etmediği kanaatindedir. Bu soruya evet diyenlerin oranı ise % 34.8’dir.

Tablo-3: Katılımcılara göre İsrail devletinin dünyadaki konumu

İsrail devletinin dünyadaki konumu hakkında ne düşünüyorsunuz?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	8	4, 4	4, 4	4, 4
Göründüğünden daha güçlü bir devlet.	11	6, 1	6, 1	10, 5
Lobisi çok güçlü olan bir devlet.	78	43, 1	43, 1	53, 6
Gücü abartılan bir devlet.	39	21, 5	21, 5	75, 1
Zannedildiği kadar güçlü olmayan bir devlet.	30	16, 6	16, 6	91, 7
Bilgi ve teknolojiye dünyada belirleyici bir devlet.	15	8, 3	8, 3	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

İsrail devletinin dünyadaki durumu sorgulandığında “İobisi güçlü bir devlettir” seçeneğini işaretleyenlerin oranı % 43.1 olarak gözükmemektedir. Gücü abartılan bir devlet olarak görenlerin oranı ise % 21.5’tir. Bu oranlar, katılımcıların büyük bir kısmının İsrail’i güçlü bir devlet olarak gördüklerini ortaya koymaktadır.

Tablo-4: Katılımcıların Orta Doğu’da’ki Yahudi-Hıristiyan ilişkileri hakkındaki görüşleri

Aşağıdaki şıklardan hangisi sizin fikrinize daha yakındır?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	16	8, 8	8, 8	8, 8
Orta Doğu’da Yahudiler Hıristiyanları kullanmaktadır.	36	19, 9	19, 9	28, 7
Orta Doğu’da Hıristiyanlar Yahudileri kullanmaktadır.	5	2, 8	2, 8	31, 5
Orta Doğu’da Hıristiyanlar ve Yahudiler “arzi mevut konusunda işbirliği içerisinde hareket etmektedir.	86	47, 5	47, 5	79, 0
Konu çıkar meselesidir ve dini argümanlar olaylarda kullanılmaktadır	38	21, 0	21, 0	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Katılımcılara Orta Doğu’daki Yahudi Hıristiyan ilişkileri hakkındaki kanaatleri sorulduğunda, Orta Doğu’da Hıristiyanlar ve Yahudiler “arzi mevut konusunda işbirliği içerisinde hareket etmektedir” diyenlerin oranı % 47.5’tir. Konu çıkar meselesi diyenlerin oranı % 21 olarak gözükmemektedir. Yahudiler Hıristiyanları kullanıyor diyenlerin oranı % 19’dur. Hıristiyanlar Yahudileri kullanıyor diyenlerin oranı ise % 2.8 gibi çok düşük bir orandadır. Bu da katılımcıların % 20’ye yakın kısmının Yahudilerin etkin güç olduğuna inandıklarını göstermektedir.

Tablo-5:Katılımcıların Filistin sorununu çözümüyle ilgili kanaatleri

Filistin’de uygulanacak çözüm sizce nedir?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	12	6, 6	6, 6	6, 6
Mevcut durum kabullenilmeli ve devam etmelidir.	2	1, 1	1, 1	7, 7
Filistin topraklarında İsrail ve Filistin’den oluşan iki ayrı devlet olmalıdır.	21	11, 6	11, 6	19, 3
İsrail Filistin ile birlikte ortak devlet kurmalıdır.	2	1, 1	1, 1	20, 4
İsrail devleti yok olmalı, Yahudiler Orta Doğu’dan sürülmelidir	48	26, 5	26, 5	47, 0
Osmanlı Devleti’nde tatbik edilen Kudüs modeli uygulamaya konulmalıdır.	96	53, 0	53, 0	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Filistin’deki çözüm noktasında katılımcıların tercih ettiği görüş, Osmanlı Devleti’nde tatbik edilen Kudüs modelidir. Bu görüşü tercih edenlerin oranı %53’dür. Bu görüş, Milli Görüş camiasının üst kesiminin de dile getirdiği bir görüştür. Saadet Partisi eski genel başkanı Numan Kurtulmuş Kudüs modelini sohbetlerinde ve konferanslarında sık sık örnek olarak göstermektedir.³⁸⁹

Katılımcılardan “İsrail devleti yok olmalı, Yahudiler Orta Doğu’dan sürülmelidir” diyenlerin oranı % 26.5 olarak gözükmektedir. Bu da katılımcıların büyük bir kısmının İsrail’e karşı olmadığını ortaya koymaktadır.

³⁸⁹ Numan Kurtulmuş’la 26.04. 2010 tarihinde yaptığımız görüşme.

Tablo-6: Katılımcılara göre Türkiye-İsrail ilişkilerinin durum

Türkiye- İsrail ilişkileri sizce ne boyuttadır?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	11	6, 1	6, 1	6, 1
Çok iyi	8	4, 4	4, 4	10, 5
Biraz daha geliştirilmeli.	4	2, 2	2, 2	12, 7
İlişkiler gereğinden fazla.	84	46, 4	46, 4	59, 1
İlişkiler derhal bitirilmeli.	74	40, 9	40, 9	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Katılımcıların İsrail-Türkiye ilişkileri konusunda derhal ilişkiler bitirilmeli diyenlerin oranı % 40.9 olarak gözükmemektedir. İsrail-Türkiye ilişkileri gereğinden fazladır diyenlerin oranı % 46.4 olarak ilk sırada yer almaktadır. Bu sonuca göre katılımcıların hemen hemen tamamı İsrail’le ilişkiler konusunda çekimserdir

Tablo-7: Katılımcıların İsrail aleyhinde bir gösteriye katılıp katılmadığı

İsrail aleyhinde yapılan bir gösteriye katıldınız mı?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	10	5, 5	5, 5	5, 5
Evet	162	89, 5	89, 5	95, 0
Hayır	9	5, 0	5, 0	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Katılımcıların % 89.5 gibi yüksek bir oranı, İsrail aleyhine yapılan gösteriye katıldığını belirtmiştir. Bu da anket uygulamasında ulaşılan katılımcıların İsrail konusunda son derece hassas olduğu gerçeğini ortaya koymuştur.

F.TÜRKİYE’DEKİ YAHUDİ KARŞITLIĞIYLA İLGİLİ KANAATLERİN ANALİZİ

Tablo-1: Katılımcıların Türkiye kamuoyundaki Yahudi karşıtlığı ile ilgili kanaatleri

Size göre Türkiye kamuoyunda ciddi bir Yahudi karşıtlığı var mıdır?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	7	3, 9	3, 9	3, 9
Evet	68	37, 6	37, 6	41, 4
Hayır	101	55, 8	55, 8	97, 2
Fikrim yok	5	2, 8	2, 8	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Siyonizm ve Yahudi karşıtlığının olup olmadığı katılımcılara sorulurken maksadımız Yahudi ve Siyonist ayrımının farkındalığını bir kere daha sorgulamaktır. Katılımcıların % 55.8’i Türkiye’de Yahudi karşıtlığının olmadığını düşünürken, % 37.6’sı Türkiye’de Yahudi karşıtlığının var olduğunu belirtmiştir. Her ne kadar Türkiye’de bazı çevreler çok farklı sebeplerden ötürü Yahudi karşıtlığının var olduğunu gösteren deliller getirme çabası içinde olsalar bile tarihi olarak bu topraklarda Yahudi karşıtlığının olmadığını pek çok Yahudi Türk yazar da değişik sebeplerle bunu reddetmektedir. Türkiye’de asırlar boyu Yahudi vatandaşlarımızın Müslüman Türk devletinin bayrağı altında huzur içerisinde yaşadıkları çoğu Yahudi otoriteler tarafından da ifade edilmektedir.

Tablo-2: Katılımcıların Türkiye’deki Siyonizm karşıtlığı ile ilgili kanaatleri

Size göre Türkiye kamuoyunda ciddi bir Siyonizm karşıtlığı var mıdır?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	7	3, 9	3, 9	3, 9
Evet	73	40, 3	40, 3	44, 2
Hayır	94	51, 9	51, 9	96, 1
Fikrim yok	7	3, 9	3, 9	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Katılımcıların % 40,3 gibi bir kesimi Türkiye’de Siyonizm karşıtlığının var olduğunu savunurken, Türkiye’de Siyonizm karşıtlığı yoktur diyenlerin oranı ise % 51.9 olarak gözükmemektedir. Milli Görüş camiasından görüştüğümüz pek çok teşkilat görevlisi Türkiye’deki Siyonizm karşıtlığının Milli Görüş hareketi ile başladığını ve Milli Görüş hareketinin en büyük başarılarından bir tanesinin, Siyonizm tehlikesi konusunda kamuoyu oluşturmaya başladığını ifade etmişlerdir. Hâlbuki Türkiye’de sol kesim bu konuya başından beri duyarlı davranmış ve pek çok kitap ve makale ile gündeme taşımıştır. Türkiye’deki Siyonizm ve İsrail karşıtlığı Orta Doğu’da İslami kesimin teşkilatlanması ile biraz daha fazla bir şekilde Milli Görüş hareketinin gündemine girmiştir.

Bazı araştırmacılar, İsrail ve Yahudi karşıtlığının Milli Görüş tarafından siyasi malzeme olarak kullanıldığını ifade etmişlerdir.

Tablo-3: Katılımcıların Sebataycılığın Türkiye’deki etkinliği ile ilgili kanaatleri

Size göre Türkiye’de Sebataycılık güçlü müdür?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	10	5, 5	5, 5	5, 5
Evet	109	60, 2	60, 2	65, 7
Hayır	43	23, 8	23, 8	89, 5
Fikrim yok	19	10, 5	10, 5	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Katılımcıların %60,2’sine göre Türkiye’de Sebataycılık güçlü bir durumdadır. Hayır, güçlü değildir diyenlerin oranı ise %23.8’dir. Bu da, Sebataycılıkla ilgili yayınların ve propagandaların Milli Görüş camiasını etkilediğini ortaya koymaktadır.

Tablo-4: Katılımcıların, Yahudi olmasına rağmen kendini Müslüman olarak tanıtanların Türkiye’de bulunup bulunmadığına ilişkin kanaatleri

Size göre Türkiye’de Yahudi olmasına rağmen kendisini Müslüman olarak tanıtanlar var mıdır?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	17	9, 4	9, 4	9, 4
Evet	135	74, 6	74, 6	84, 0
Hayır	7	3, 9	3, 9	87, 8
Fikrim yok	22	12, 2	12, 2	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Türkiye’de Yahudi olmasına rağmen kendisini Müslüman olarak tanıtanların olduğuna inanan katılımcıların oranı % 74,6’dır. Bu oran, katılımcıların Yahudiler

hakkında kafalarının oldukça karışık olduğunu, konuyla ilgili bilgilerinin yeterli olmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo-5: Katılımcıların Türkiye’deki Sebataycılarla ilgili kanaatleri

Size göre Türkiye’de Sebatay Sevi’nin takipçileri var mıdır?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	18	9, 9	9, 9	9, 9
Evet	132	72, 9	72, 9	82, 9
Hayır	3	1, 7	1, 7	84, 5
Fikrim yok	28	15, 5	15, 5	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Katılımcıların % 72,9’una göre Türkiye’de Sebatay Sevi’nin takipçileri vardır. Bu soruya hayır diyenlerin oranının ise % 1.7 gibi çok düşük bir kesim olduğu görülmüştür.

Tablo-6: Katılımcıların, Türkiye’deki Yahudilerin ülkenin geleceği açısından tehlikeli faaliyetler içerisinde bulunup bulunmadıkları ile ilgili kanaatleri

Türkiye’deki Yahudilerin ülkenin geleceği açısından tehlikeli faaliyetler içerisinde olduğunu düşünüyor musunuz?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	9	5, 0	5, 0	5, 0
Kesinlikle katılıyorum	68	37, 6	37, 6	42, 5
Katılıyorum	68	37, 6	37, 6	80, 1
Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum	12	6, 6	6, 6	86, 7
Katılmıyorum	15	8, 3	8, 3	95, 0
Kesinlikle katılmıyorum	9	5, 0	5, 0	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Türkiye’deki Yahudilerin ülkenin geleceği açısından tehlikeli faaliyetler içerisinde olduğunu düşünüp düşünmediğini sorduğumuzda %80 civarında bir kesimin Yahudilerin tehlikeli faaliyetler içinde olduğuna inandığı gözükmemektedir. Bu da, Milli Görüş camiasında Yahudilere karşı olan güvensizliğin bir başka göstergesidir.

Tablo-7: Katılımcıların, AKP iktidarının icraatlarının Yahudilerin gücünü artırıp artırmadığı hakkındaki kanaatleri

Mevcut AKP iktidarının icraatları Yahudi kuruluşlarının gücünü artırmakta mıdır?
--

	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	16	8, 8	8, 8	8, 8
Kesinlikle katılıyorum.	64	35, 4	35, 4	44, 2
Katılıyorum.	69	38, 1	38, 1	82, 3
Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum	8	4, 4	4, 4	86, 7
Katılmıyorum.	16	8, 8	8, 8	95, 6
Kesinlikle katılmıyorum.	8	4, 4	4, 4	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Bireysel olarak Milli Görüş mensupları ile yaptığımız sohbetlerde Ak Parti hükümetinin Yahudiler tarafından kurdurulduğu ve onlara hizmet etmesinin son derece normal olduğu zikredilmiştir. Ak Parti ile ilgili pozitif düşünen yazarların savunması ise Orta Doğu ile ilgili gerek Amerika'nın gerek Avrupa'nın gerek İsrail'in bölgedeki çıkarları ve hesapları neticesinde oluşturulan politikaların Türkiye'nin çıkarları ile paralellik arz ettiği iddiasına dayanmaktadır. Bu tespitlerden sonra, Ak Parti'nin uygulamalarının Yahudi kuruluşlarının gücünü artırdığı kanaatinde olanların oranının % 80 civarında çıkması normal görünmektedir.

Tablo-8: Katılımcıların, Yahudilerin desteği olmadan Türkiye'de iktidar olmanın mümkün olup olmadığıyla ilgili kanaatleri

“Yahudilerin desteği olmadan Türkiye’de iktidar olmak mümkündür” görüşü hakkında ne düşünöyorsunuz?				
	Frekans	%	Geçerli Yüzde (%)	Toplam Yüzde (%)
Cevap yok	15	8, 3	8, 3	8, 3
Kesinlikle katılıyorum	22	12, 2	12, 2	20, 4
Katılıyorum	27	14, 9	14, 9	35, 4
Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum	10	5, 5	5, 5	40, 9
Katılmıyorum	69	38, 1	38, 1	79, 0
Kesinlikle katılmıyorum	38	21, 0	21, 0	100, 0
Toplam	181	100, 0	100, 0	

Yahudilerin desteği olmadan Türkiye’de iktidara gelinip gelinmeyeceği konusu sürekli tartışılan bir konudur. Konu tartışılırken Yahudilerin yerine bazen Batı, bazen Amerika söz konusu olmaktadır. Katılımcıların % 27’si Yahudilerin desteği olmadan iktidara gelinemeyeceği kanaatini taşımaktadır.

Milli Görüş hareketinin dönem dönem iktidarda olduğu dikkate alınırsa, bu soruya “katılıyorum” cevabında problemin olduğu açıktır.

SONUÇ

Her düşünce ve hareketinin yol haritasını belirleyen bazı temel kavramlar vardır. Milli Görüş Hareketinde bunlar “Hak” ve “Batıl” kavramlarıdır. Bu noktada Hak kavramına yüklenen anlam; her ortam ve durumda doğru olan fikirler ve inanışları temsil etmektedir. batıldan kastedilen ise, kötü olan her şeydir. Milli Görüş Hareketine göre yeryüzü kurulduğundan beri verilen mücadele “hak” ve “batıl”ın mücadelesidir. Hak tarafını peygamberler temsil etmiştir. Batılı ise firavunlar ve nemrutlar gibi zalim hükümdarlar temsil etmiştir. İki grubun da verdiği mücadele esasen hâkimiyet mücadelesidir. Hakkı temsil edenler adalet ve özgürlüklerin yanında; batılı temsil edenler ise gücün ve zulmün yanında yer almışlardır.

Milli Görüş Hareketi mensuplarına göre dünyadaki mücadele başından beri bu şekilde var olmuştur. Bu görüş; son üç asırdır ülkemizde de hâkim olan batıl zihniyete karşı mücadele etmek için partiler kurmuş, parti faaliyetlerine destek olması için sendikalar, dernekler, vakıflar tesis etmiş, gazeteler, dergiler çıkartmış, toplumu bilinçlendirmek için sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel faaliyetlerde bulunmuştur. Milli Görüş mensupları, karşılaştıkları her sorunu aşmak için belli yapılanmalara gitmişler, yeni kurum ve kuruluşlar oluşturmuşlardır. Örneğin hukuki bazı sorunları aşmak için hukukçularla ilgili bir kurumumuz olsun denmiştir. Bunun sonucu olarak hareket bünyesinde hemen hemen hayatın her alanı ile ilgili kurumlar meydana gelmiştir. Ancak bu kurumlar zaman içerisinde ya hareketle organik bağlarını sürdürmemiş ve bağımsız bir şekilde yoluna devam etmiş, ya da pek gelişemeyip tabela kurum haline gelmiş ya da hareketin en büyük projesi olan D-8 gibi proje iddialarını sürdürmeye devam etmektedir.

Başlangıçta, daha çok ekonomik kalkınma, gelir dağılımında adalet, geri kalmışlığa tepki olarak ortaya çıkan ve bu alanda bir dizi projeyi uygulama çabası ile ortaya çıkmıştır. Ancak söz konusu olan ekonomik ve siyasal nüfuz olunca, bu erki paylaşmak istemeyen kesimlerce hareketin önü kesilmeye çalışılmıştır. Örneğin bu hareketin liderinin ve bir miktar mensubunun siyasete girmeleri değişik yollarla engellenmiştir.

Milli Görüş mensup şahıslar, bu hareketin başlangıçta ülke insanı, dünya Müslümanları ve nihayet tüm insanlık için kurmak istedikleri hakça bir paylaşım dayalı Adil Düzen projesinin bazı güçler tarafından engellendiği iddiasındadırlar. Ülke insanı için böylesine insani bir projeyi engelleyen gücün yerli olması onlar için inandırıcı olmamıştır. Bu durum iki sebepten dolayı böyledir. Öncelikle milli olan, milli olana karşı çıkmaz. Öyle ise bize karşı çıkanlar gayri millidir. İkincisi böylesi geniş halk kitlelerine mal olmuş bir hak talebine karşı çıkmak, engellemek, bu ülkedeki bir avuç taklitçinin yapacağı iş değildir. Bunların arkasında bir dünya gücü aranmalıdır.

Ülkedeki gayri milli güç odaklarının arkasındaki büyük gücü arama yolunda adresler Siyonistleri göstermiştir. Milli Görüş lideri Erbakan'ı siyaset minderinin dışında tutmaya çalışan dönemin güçlü siyasi figürü Süleyman Demirel için “mason” niteliğinin daha da parlatılarak geniş kitlelere sunulması bu döneme rastlar.

Olaya geniş bir siyasal perspektiften bakıldığında görülecektir ki, Milli Görüş hareketi bu konuda yalnız değildir. Türkiye’de Siyonizm’e ve Yahudilere karşı adı konamayan memnuniyetsizlik karşısında milliyetçi ve sol kesimlerin tavrı da Milli Görüş hareketinin tavrından daha geri değildir. Bu anlamda Milli Görüş Hareketinin referans aldığı yayınların büyük bölümünün bu iki kesim tarafından yayınlanmış olması anlamlıdır. Türk solu için halk kitleleri ve işçileri sömüren güç kapitalizmdir, o gücü elinde tutanlar da Yahudilerdir. Milliyetçi kesim için, bu ülkenin gerçek sahibi olan insanları yönetimden uzak tutan, hayatın önemli noktalarına yaklaştırmayan, ülkeyi bölüp, parçalayacak güç Masonlar ve Komünistlerdir ve bunların arkasında da Yahudiler vardır. Türkiye’de var olan bütün düşünce akımlarında halkın geneli Müslüman olmasından hareketle menfi kanaatlerin temelinde İslami referanslardaki Yahudilerle ilgili metinleri anlamada bir birliktelik olduğunun görüldüğü söylenebilir.

1948’de İsrail devletinin kuruluşu sonrasında, İsrail ile yapılan tüm savaşlarda, Arapların aldıkları yenilgiler ve kaybettikleri topraklar sonunda, Arap âleminde Yahudilere karşı duyulan nefretin arttığı gözlenmektedir. İslam âleminin Mekke ve Medine’den sonra üçüncü harem kabul edilen ve Kur’an-ı Kerim’de adı “Mescid-i Aksâ” olarak geçen mescidin de içinde bulunduğu toprakları işgal eden

İsrailliler, zaman zaman Birleşmiş Milletleri dahi (bu kurumdaki İsrail dostu yapılanmaya rağmen) şiddetle kınamak zorunda kaldığı kararlar almağa zorlamıştır. Bu durum Arap âleminde Yahudiler aleyhine bir tavrın gelişmesine sebebiyet vermiştir. Topraklarını ve çocuklarını kaybedenlerin Araplar olması dolayısıyla, onların “Siyonist” ve “Yahudi” ayrımını yapmaya fırsatları olmamıştır.

Arapların uğradığı bu haksızlık, 20. yüzyılın başlarına kadar siyasal olarak onları korumakla yükümlü olan Osmanlılar’ın yakın torunlarını (Osmanlıların bir ırkın değil, Türkler ağırlıklı olmakla birlikte tüm İslam âleminin bir özeti olduğu düşünülürse) oldukça üzmüştür. Bu durum hem kardeşlerini koruyamamak dolayısıyla hem de, kendi acılarının tekrar hatırlanması dolayısıyla böyledir.

Sultan II. Abdülhamid, Osmanlı Devleti’ni parçalamak isteyen güçlerin hedefindeki padişaktır. Osmanlının dağılma sürecini geciktiren padişaktır. Siyonistler büyük meblağlar karşılığında O’ndan Filistin’de kuracakları bir devlet istemişler, o ise kabul etmemiştir. Bu yönüyle II. Abdülhamid, İstanbul’u fethederek Osmanlıyı yeniden kuran “Sultan Fatih”ten sonra Milli Görüş geleneğinde ikinci büyük şahsiyettir. Milli Görüş lideri Necmettin Erbakan için zaman zaman kendini II. Abdülhamid ile özdeşleştirir şeklinde yorumlar bulunmaktadır.

İşte Anadolu insanının yakın altın çağı olan “Osmanlı’yı sonlandıran dönem Abdülhamid’in gidişiyle başlaması, bu insanlarda derin bir acı bırakmıştır. Abdülhamid’in vermediği Filistin’in sonradan farkı hilelerle kaybedilmesi, konuya sembolik bir anlam kazandırmıştır. Mantık zincirleme olarak işlemektedir. Filistin’i İsrail yapmak isteyenler Osmanlıyı parçalamışlardır. Bugün ümmetin çektiği acıların temelinde Osmanlının bazı güçlerle amaçlarına göre parçalanması yatar. Öyle ise Osmanlıyı parçalayanlar insanlığın en büyük düşmanıdır.

Milli Görüş Hareketi, parçadan bütüne değil, bütünden parçaya veya en azından parça ve bütün eş zamanlı yürüten ancak bütüne öncelik veren bir hareket olarak varlığını sürdürmüştür. Bu anlamda madem Türkiye’de karşılaşılan sorunların kaynağı Siyonizm’dir, bunun da hamileri (bütün değilse de) zengin bir kısım Yahudilerdir, şu halde Türkiye’de sorunların çözümü için Siyonizm’le mücadele edilmesi gerekmektedir. Aksi halde, bataklığı kurutmak yerine sineklerle mücadele edilmiş olacaktı.

Bilinen bir gerçek vardı ki, diğer Müslüman ülkelerle kurulacak İslami, insani bir gereklilik olmanın ötesinde, Müslüman ülkelerin ürettikleri (özellikle ağır sanayi) ürünleri birbirlerine satmak, yani ticareti hakça yönetmelerle aralarında yaygınlaştırmak mecburiyeti vardı. Ancak bundan çok daha önemli olan bir şey vardı ki, “dünyanın dört bir yanına kol salmış, adeta bir ahtapot gibi” insanlığı sarmış olan Siyonizm’le mücadele tek başına bir Müslüman ülkenin başa çıkacağı bir şey değildi. Müslüman ülkeler kendi maddi manevi kaynaklarını gayri milli güçlere kullandırmayacaklar, kendi dünyalarını kuracaklardı.

Daha çok dindar kesimden oluşan bu hareketin düşünce ve teklifleri ülkemizde kamuoyuna yansımış ve hareketin felsefesi, ciddi bir halk desteği bularak dönem dönem yönetimde bulunmuştur. Milli Görüş Hareketinin lideri Necmettin Erbakan, hareketinin siyasallaşma sürecine girdiği 1969 tarihinden beri, parti başkanlığında olmasa bile her zaman tartışmasız hareketin lideri olmuş, fikirleri her zaman tanımlayıcı ve yön gösterici bir anlam taşımıştır.

Milli Görüş Hareketinin siyasallaştığı 1969 yılında Milli Nizam Partisi, “Mason, Komünist ve Siyonist düşünce ve eylemin dışındaki” herkesi saflarına çağırılmış ve İskenderpaşa Dergâhı’nın yanı sıra bazı Nur talebeleri ve tarikatlar bu harekette aktif rol almışlardır. MNP başlangıçta ezilen Müslüman kitlelerin sesi, mukaddesatçı Müslümanların sedası olarak sunulmuştur. Ancak bir süre sonra MNP saflarında yer alan cemaatler hareketle yollarını ayırmışlardır. Bu dönemde hareketin temel sıkıntısının, cemaat ve sivil toplum kuruluşlarını kapsayacak bir felsefe ve vizyon oluşturmaması olduğu söylenebilir. 12 Eylül 1980 sonrasında kurtulan Refah Partisi bir müddet sonra İskenderpaşa Cemaati ile bağlarını koparmıştır. Parti yöneticileri bu ayrışmanın önünü kesmeye yönelik bir strateji oluşturmak yerine, dini anlayışta ve pratikte çok önemli olan “biat” ve “intisap” kavramlarını ısrarla gündeme taşımışlar ve hareketin tartışmasız lideri Erbakan’ın fikirlerinin geçerliliği ve kararlılığını savunmuşlardır. Lider görüşünün ekseninde kendisini konumlandıran Milli Görüş Hareketi şuanda Saadet Partisi ile ülkenin siyaset sahnesinde yer almaktadır.

Milli Görüş Hareketi batılın günümüz temsilcilerinden İsrail devletini gündeminden hiç düşürmemiştir. Necmettin Erbakan siyasi konuşmalarının büyük

bölümünde Yahudi, Siyonizm, İsrail, “İrkçi Emperyalizm” terimlerini sıkça kullanarak, konuyu her konuşmasında gündeme getirmek suretiyle, verdikleri mücadelenin, şu anda dünyaya hâkim olan Siyonistlere karşı olduğunu tekrarlar. O, bütün insanlığın bu batıl anlayışa karşı mücadele etmesini talep eder. Ona göre Kudüs’ü kurtarmak için çalışmak, yeryüzünde hâkim olan Siyonistlere ve onlara hizmet eden Hristiyanlara, sermayedarlara, bunlara destek olan bütün şer güçlere karşı mücadele etmek bütün Müslümanların yerine getirmesi gereken bir sorumluluktur.

Milli Görüş Hareketi, teolojik bir boyutu olan Hristiyan Siyonizm’i ile siyasal bir boyutu olan Yahudi Siyonizmi’nin ortaklaşa yürüttüğü Filistin topraklarındaki bu uygulamaları her zaman eleştirmiştir. Ancak bu eleştiri, Yahudi deyince Siyonizm, Siyonizm deyince İsrail akla gelecek biçimde, herhangi bir ayırım gözetmeden topyekûn kimlikler ve düşünceler üzerinden yapılmıştır ve böylelikle Yahudilere karşı güvensizlik ve öfke duyguları hâkim olmuştur. Hatta Türkiye’de çok küçük bir azınlık olan Yahudi cemaati bile, İsrail’in yaptıkları sebebiyle suçlanmış ve niyetleri çok defa sorgulanmıştır. Oysa tarihte Yahudilere yapılan zulümlere karşı çıkan Türk Milleti olmuştur.

Milli Görüş Hareketinin lideri Necmettin Erbakan ve ilk kuşağın düşüncelerinin merkezinde bulunan Yahudilerin dünyaya hakim olduğu ve bu hakim olan güce karşı mücadele edilmesi gerektiği inancı, hareketin tabanında yaygın olsa da, yeni kuşaklarla birlikte daha farklı ele alınmaktadır. Hareketin mücadelesindeki temel kavramlar değişmese de, sözcğelimi “batıl” kavramı biraz daha geliştirilmiş, Yahudilerin onun sadece bir bölümünü teşkil ettiğı, Yahudiler dışındaki pek çok yapı ve ideolojinin batıl safında varlığını sürdürdüğü tespiti gündeme gelmiştir. Hareketin yeni kuşaklarına göre yapılan her şeyin Yahudilere hizmet ettiğı düşüncesi ve felsefesi bırakılmalı ve batılın kimlerden ibaret olduğu tekrar sorgulanmalıdır. Elbette bu sorgulamanın siyasal bir söylem yerine ilmi bir zemine oturtulması gerekmektedir. Onlara göre, ‘inanmışsanız en üstün sizsiniz’ düsturu hayata hâkim olmalı, kimseye olduğundan daha fazla güç ve değer atfedilmemelidir. Çünkü bu anlayışla, hem adımlarımızı atarken batılılarla çatışmamalıyız diyen eski Milli Görüşçü AK partililere tepki verilmekte hem de eski jenerasyonun “dünyaya Yahudiler hâkim” ifadesine şerh konulmaktadır.

ABSTRACT

In this thesis, it's aimed to discuss the Jewish Imaginary of Milli Görüş Movement.

At first we have to say that, if we literally translate the word "milli" as "national", it will cause some misunderstandings. We can translate the concept of "milli", as "religious". We can find this concept (Bakara, 2/120, 135; Nisa, 4/125 etc... verses of Koran).

It's possible to describe shortly the "Milli Görüş Movement", a whole organization including the political parties, educational establishments, press, and labor unions, under the leadership of Necmettin Erbakan (the late president).

In this thesis at first it's examined the Jews in Islamic History and geography. The Jews from viewpoint of Christians and the other non-Muslim publics is another subject of this thesis.

Arabs and other Muslim groups, the Jewish Imaginary of Turks, including Nationalists, Communists, and Left wings are some parts of contents of this study. At last the Jewish Imaginary of Milli Görüş Movement is the main subject of this thesis.

We have interviewed with some important members of administrative committee of Milli Görüş, including the late president, the founder leader of this movement, Necmettin Erbakan. Conducting the poll is another source of information of this study. The concepts of Judaism, Jews, Anti-Semitism, Zionism, Christian Jews and Promised Land are also discussed in this thesis.

The Milli Görüş is a dynamic Movement, not because its internal condition but also because of Turkey's special conditions, it's difficult to line of this movement. Some parties of this movement have banned through the extraordinary or the Constitutional courts of Turkey. As a result of this situation, cleavage of these parties is an inevitable manner. There are some different parties, including the government party AKP and the two others, that growth from Milli Görüş in Turkey.

Today, it's very difficult to determine which party and which party's members are the real representatives the Milli Görüş. Not only in Turkey but also in European countries, there are many institutions belong to this movement.

Ek 1

Sayın katılımcı

Elinizdeki anket (Türkiye’de Siyasal İslam Düşüncesinde “Milli Görüş Hareketinde” Yahudi İmajı) adlı doktora tezinin yazılmasına katkı sağlamak için hazırlanmıştır

Tez; Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dinler Tarihi Anabilim dalında Prof Dr Baki Adam danışmanlığında Rahim Ay tarafından hazırlanmaktadır

Tez üç bölümden oluşmaktadır:

1. Bölümde Yahudiliğin ve Siyonizmin günümüze kadar gelen tarihsel süreci incelenmiş ve Yahudilerin kurduğu kurumlar incelenmiştir.

2. Bölümde Milli Görüş Hareketinin ne olduğu ve nasıl doğduğu Milli Görüş hareketinin kurumlarının ne olduğu konusu araştırılmıştır.

3. Bölümde ise Milli Görüş Hareketinin lider kadrosu ile pek çok görüşme yapılarak Milli Görüş hareketinin Yahudilik ve Siyonizm’le ilgili kanaatleri ve uygulamaları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Elinizdeki anket çalışması ise Milli Görüş Hareketinin uygulayıcılarının konuya bakışını ve değerlendirmelerini ortaya koymak amacı ile hazırlanmıştır. Konunun hem tarihi olarak hem de günümüzde ne kadar önemli olduğu sizlerinde bilgisi dâhilindedir. Hazırladığımız bu tezin insanınıza faydalı olması en önemli temennimizdir. Değerli vakitlerinizi ayırarak ankete katıldığınız için teşekkür eder çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Anket verileri tamamen bilimsel amaçlar için kullanılacak ve gizli kalacaktır.

Rahim Ay

1- Ad- Soyad:

2- Doğum tarihi:

3- En son mezun olduğunuz okul: (....) İlkokul (....) Ortaokul (....) Lise (....) Üniversite
(....) Yüksek Lisans (....) Doktora

4- Doğum Yeriniz:.....

5- Mesleğiniz:

6- Kaç yıldır aktif siyaset yapıyorsunuz?.....

7- Milli Görüş Hareketinde göreviniz nedir?

a) Parti teşkilatı b) Vakıf c) Dernek d) Sendika e) Diğer

8- Milli Görüş Hareketi dışında herhangi bir partide siyaset yaptınız mı?(Evet ise belirtiniz)

Hayır (....) Evet (....)

9- Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

(....) İslamcı (....) Muhafazakâr (....) Müslüman demokrat (....) Müslüman Türk
(....) Türk Müslüman (....) Diğer

10- Diğer insanların sizi tanımlamasında sizi en çok rahatsız eden kavram hangisidir? En fazla rahatsızlık duyduğunuz kavramlardan başlayarak rakamla sıralar mısınız?

(1:en çok 2:çok 3:orta 4:biraz 5:hiç)

(....) Fundamentalist (....) Gerici (....) Dinci (....) Yobaz (....) Siyasal İslamcı

11- Kendinizi geliştirmek için hangi tür kitaplar okuyorsunuz?

(....) Dini kitaplar (....) Tarih kitapları (....) Kişisel gelişim kitapları

(....) Ekonomi ile ilgili kitaplar (....) Siyaset (....) Diğer

12- Hangi gazete/gazeteleri takip ediyorsunuz?

(....) Bugün (....) Cumhuriyet (....) Hürriyet (....) Milliyet

(....) Milli Gazete (....) Posta (....) Takvim (....) Star (....) Sabah (....)
Vakit (....) Yeni şafak (....) Zaman (....) Diğer

13- Hangi kanalların ana haber bültenini **izliyorsunuz?**

(....) Atv (....) Fox (....) Showtv (....) Kanal D (....) Star

(....) Trt1 (....) Samanyolu (....) Kanal 7 (....) Tv5 (....) Tv8
(....) Ntv (....) CnnTürk (....) Haberturk (....) Kanal24 Diğer(....)

14- Hangi kanalların ana haber bültenini izlemiyorsunuz?

(....) Atv (....) Fox (....) Showtv (....) Kanal D (....) Star
(....) Trt1 (....) Samanyolu (....) Kanal 7 (....) Tv5 (....) Tv8
(....) Ntv (....) CnnTürk (....) Haberturk (....) Kanal24 (....) Diğer

15- Yahudilikle ilgili bilgi düzeyinizi nasıl tanımlarsınız.

(....) Uzmanım (....) Bilgiliyim (....) Biraz bilgiliyim (....) Hiç bilgim yok

16- Yahudilik hakkındaki bilgilerinizi nasıl elde ettiniz? (1:en çok 2:çok 3:orta 4:biraz 5:hiç)

(....) - Siyasilerden (....) Alimlerden (....) Vaizlerden (....) Kitaplardan (....) Basından

17- Aşağıdaki yazarların Yahudilerle ilgili eserleri hakkında sizin için en uygun şıkkı işaretleyiniz.

	Okudum	Kısmen okudum	Hiç Okumadım
Garry ALLEN			
Cevat Rıfat ATİLLAHAN			
Harun YAHYA			
Yaşar KUTLUAY			
Rıfat BALİ			
Mehmet Şevket EYGİ			
Sami KOHEN			
Taha KIVANÇ			
Haluk GERGER			

Mustafa AKGÜN			
Ahmet AKGÜL			
Ahmet VAROL			
Mustafa İSLAMOĞLU			
Yesevizade			
Seyyit KUTUP			
Ertuğrul DÜZDAĞ			
Bernard Lewis			

18- Tevrat'ı okudunuz mu? (....) Evet (....) Hayır

19- Yakından tanıdığınız bir Yahudi oldu mu? (....) Evet (....) Hayır

20- Sizce tarih boyunca Müslümanlar kimlerle daha çok problem yaşamışlardır?

(....) Hristiyanlarla (....) Yahudilerle Diğer(belirtiniz)

21- Sizce Milli Görüş hareketinin mensupları Yahudilerle ilgili hangi bilgi kaynaklarından beslenmektedir?

(1:en çok 2:çok 3:orta 4:biraz 5:hiç)

(....) Yahudilerin yazdığı eserler

(....) Yahudiler hakkında batılıların yazdığı eserler

(....) Yahudiler hakkında Müslümanların yazdığı eserler

(....) Dini metinler, ayet ve hadisler

(....) Medyada çıkan haberler

22- Aşağıda geçen kelimelerle ilgili aklınıza gelen üç kelimeyi yazınız.

Yahudilik 1..... 2..... 3.....

Masonluk 1..... 2..... 3.....

Siyonizm 1..... 2..... 3.....

Sabetaycılık 1..... 2..... 3.....

23- Bildiğiniz kadarıyla, Kuran- ı Kerim’de Yahudiler hakkındaki ayetlerden nasıl bir Yahudi tipi çıktığını düşünüyorsunuz? **(1:en çok 2:çok 3:orta 4:biraz 5:hiç)**

(....) Diğer insanlar gibi bir insan (....) Peygamber düşmanı (....) İnsanlık düşmanı

(....) Allah katında değerli (....) Lanetlenmiş bir kavim (....) Bu konuda bilgim yok

24- Hatırladığınız kadarıyla, hadislerde Yahudiler hakkında nasıl bir imaj çizilmektedir?

(1:en çok 2:çok 3:orta 4:biraz 5:hiç)

(....) Dinlerine bağlı bir millet

(....) Müslümanlara düşman bir millet

(....) Kendini üstün gören bir kavim

(....) Hristiyanlarla arasında pek fark olmayan millet

(....) Allahın nimetleri karşısında sürekli nankörlük yapan isyankar bir bir millet

(....) Bu konuda bilgim yok

25- Kuranı- ı Kerim ve Hadisi Şeriflerde, olumsuz tavırlarından bahsedilen Yahudiler sizce kimlerdir?

(1:en çok 2:çok 3:orta 4:biraz 5:hiç)

(....) Hz. İbrahim ve Hz. Musa zamanındaki Yahudiler

(....) Hz. Peygamber zamanındaki Yahudiler

(....) Günümüz Yahudileri

(....) Kıyamete kadarki tüm Yahudiler

(....) Bahsi geçen Yahudi tipi örneklemedir, bir genelleme söz konusu değildir.

26- Camilerdeki vaaz ve hutbeler insanların Yahudi anlayışına etkisi konusunda kanaatiniz nedir?

a- Vaaz ve hutbelerde Yahudiler hakkında olumlu bahsedilmektedir.

b- Vaaz ve hutbelerde Yahudiler hakkında olumsuz bahsediliyor.

c- Vaaz ve hutbelerde Yahudiler hakkında yeterli bilgi verilmiyor.

d- Vaaz ve hutbelerde Yahudilerin çok önemli yer tutmadığı kanaatindeyim.

27- Kullandığınız tüketim mallarında Yahudilerin ürettiği mallara karşı tutumunuz nedir

a- Asla kullanmam

b- Kullanmamaya çalışırım

c- Kullandığım malın menşesine bakmam

d- Kullandığım malın kalitesi alıp almama karar vermemi sağlar

28- Yahudi deyince aklınıza gelen ilk üç kavram hangisidir

(....) Çalışkanlık (....) Mazlum bir toplum (....) Güç (....) Başarı (....)
Dürüstlük (....) Hilekarlık (....) Fitne (....) Münafıklık
(....) Emperyalizm (....) Nankörlük (....) Sürgün yaşama, vatansızlık
(....) Diğer

29- Eğer kızınız bir Yahudi ile evlenmek isterse müsaade eder misiniz?

(....) Evet (....) Hayır (....) Duruma göre değişir

30- Eğer oğlunuz bir Yahudi ile evlenmek isterse müsaade eder misiniz?

(....) Evet (....) Hayır (....) Duruma göre değişir

31- Yahudilerle ilgili size en yakın gelen kanaat hangisidir?

a- Yahudilerin varlığı beni pek ilgilendirmiyor

b- Yahudiler bütün dünyada yok olmadan insanlık için rahat yoktur

c- Müslümanlar eninde sonunda bütün Yahudileri yok edecektir

d- Müslümanların problemi Siyonistlerledir, Yahudilerle dünyada sulh içerisinde yaşayabiliriz

32- Tarih boyunca Müslümanlarla Yahudilerin arasında en büyük problem ne olmuştur

a- Yahudilerin yanlış davranışları

b- Yahudilerin sürekli zulüm görmeleri

c- Yahudilerin yaratılışlarındaki hainlik tarafları

d- Yahudilerin yanlış inanışları

e) Müslümanlar tarih boyunca Yahudilere kucak açmışlar onları korumuşlardır problem siyonistlerledir

33- Müslümanların Yahudilerle ilgili problemlerinin temelinde sizce ne vardır?

(1:en çok 2:çok 3:orta 4:biraz 5:hiç)

(....) - İtikadi konular (....) Siyasi konular (....) Tarihi olaylar
(....) Ekonomik konular (....) Yanlış uygulamalar

34- Sizce Yahudiler:

- a) Dünyada su anda her alanda hâkimler.
- b) Dünyada pek çok yerde zulüm görmüşlerdir.
- c) Dünyada her türlü savaşın ve huzursuzluğun sebebidirler.
- d) Dünyada pek çok gelişmenin öncüsüdürler.

35- İktidara geldiğiniz takdirde **Yahudi kuruluşları** ile ilişki kurar mısınız?

(....) Kurarım (....) kurarım kendi menfaatlerimi korumaya çalışırım
(....) Fikrim yok (....) Kurmam

36- İsrail devletinin dünyadaki konumu hakkında ne düşünüyorsunuz?

- a- Göründüğünden daha güçlü bir devlet.
- b- Lobisi çok güçlü bir devlet.
- c- Gücü abartılan bir devlet.
- d- Zannedildiği kadar güçlü olmayan bir devlet.
- e- Bilgi ve teknolojiye dünyada belirleyici bir devlet.

37- Aşağıdaki şıklardan hangisi sizin fikrinize daha yakındır?

- a- Ortadoğu’da Yahudiler Hristiyanları kullanmaktadır.
- b- Ortadoğu’da Hristiyanlar Yahudileri kullanmaktadır.
- c- Ortadoğu’da Hristiyanlar ve Yahudiler “arz-ı mevut” konusunda işbirliği içersinde hareket etmektedir.
- d- Konu ekonomik çıkar meselesidir, dini argümanlar olaylara alet edilmektedir.
- e- Hiç biri

38- Ortadoğu ile ilgili uygulanacak çözüm sizce nedir?

- a- Mevcut durum kabullenilmeli ve devam etmelidir
- b- Filistin topraklarında İsrail ve Filistin’den oluşan iki ayrı devlet olmalıdır.

c- İsrail Filistin ile birlikte ortak devlet kurmalıdır.

d- İsrail devleti yok olmalı Yahudiler Ortadoğu'dan sürülmelidir

e- Osmanlı devletinde tatbik edilen Kudüs modeli uygulamaya konulmalıdır.

39- Türkiye- İsrail ilişkileri sizce ne boyuttadır?

a- Çok iyi

b- Biraz daha geliştirilmeli

c- İlişkiler gereğinden fazla

d- İlişkiler derhal bitirilmeli

40- İsrail aleyhinde yapılan bir gösteriye katıldınız mı? (....) Evet (....) Hayır

41- Size göre Yahudilik ile Musevilik aynı mıdır?

(....) Evet

(....) Hayır

(....) Fikrim Yok

42- Size göre Yahudilik ile Siyonizm aynı mıdır?

(....) Evet

(....) Hayır

(....) Fikrim Yok

43- Size göre bütün Yahudiler Siyonist midir?

(....) Evet

(....) Hayır

(....) Fikrim Yok

44- Size göre bütün Yahudiler ortak hareket etmekte midir?

(....) Evet

(....) Hayır

(....) Fikrim Yok

45- Size göre Türkiye kamuoyunda ciddi bir Yahudi karşıtlığı var mıdır?

(....) Evet

(....) Hayır

(....) Fikrim Yok

46- Size göre Türkiye kamuoyunda ciddi bir Siyonizm karşıtlığı var mıdır?

(....) Evet

(....) Hayır

(....) Fikrim Yok

47- Size göre Türkiye'de Sabetaycılık güçlü müdür?

(....) Evet

(....) Hayır

(....) Fikrim Yok

48- Size göre Türkiye'de Yahudi olmasına rağmen kendisini Müslüman olarak tanıtanlar var mıdır?

(....) Evet

(....) Hayır

(....) Fikrim Yok

49- Size göre Türkiye'de Sabetay Sevi'nin takipçileri var mıdır?

(....) Evet

(....) Hayır

(....) Fikrim Yok

50- İktidara geldiğiniz takdirde **Siyonist kuruluşları** ile ilişki kurar mısınız?

(....) Kurarım (....) Kurarım kendi menfaatlerimi korumaya çalışırım

(...) Fikrim yok (....) Kurmam

51- Sizce Siyonizm’e Müslümanların bakış açısı ne olmalıdır?

a- Onlarla işbirliği yapmalı ve ortak çıkarlarını korumalıdır.

b- Onlarla görünürde işbirliği yapmalı ve kendi çıkarlarını korumalıdır.

c- Onlarla bedeli ne olursa olsun asla işbirliği yapmamalıdır

d- Diğer (Belirtiniz)

52- İslam dünyasının Siyonizm ile ilgili ilişkilerinde en büyük problemi sizce nedir?

a- Müslümanların Siyonizm ile ilişkilerinde problem yoktur.

b- Müslümanların ortak hareket edememeleri.

c- Müslümanların Siyonistlerle baş edecek yeterli bilgi ve donanımına sahip olmamaları.

d- Müslümanların yeterli finansa sahip olmaması.

e- Müslümanların Siyonizm konusunda bilgili olmamaları ve doğru bir strateji ortaya koyamamaları.

Aşağıda yer alan sorularda sizin için en uygun olan ifadeyi lütfen işaretleyiniz.

		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
53	Yahudi sermayesi Türkiye için önemlidir.					
54	Yahudilerin Türkiye’de kendilerini gizlediğini düşünüyorum.					
55	Türkiye’deki Yahudilerin ülkenin geleceği açısından tehlikeli faaliyetler					

	içerisinde olduğunu düşünüyorum.					
56	Mevcut AK Parti iktidarının icraatları Yahudi kuruluşlarının gücünü artırmaktadır.					
57	Yahudilerin desteği olmadan Türkiye’de iktidar olmak mümkün değildir.					
58	Global krizlerin arkasında Yahudi sermayesinin var olduğunu düşünüyorum.					
59	Yahudilerle dünyada sulh içerisinde yasayabiliriz.					
60	Hristiyan dünyası ile geliştirilen Diyalog çalışmaları Yahudi’lerle de kurulmalıdır.					
61	Yahudiler bütün dünyada yok olmalıdır Müslümanlara rahat yoktur.					
62	Müslümanlar eninde sonunda bütün Yahudileri yok edecektir.					
63	Ortadoğu’da barış sağlamak imkânsızdır.					
64	Medeniyetler çatışması tezinin gerçekleşeceğini düşünüyorum.					
65	Medeniyetler İttifakı tezinin gerçekleşeceğini düşünüyorum.					
66	Mevcut iktidarın Medeniyetler İttifakı konusundaki gayretlerini destekliyorum.					

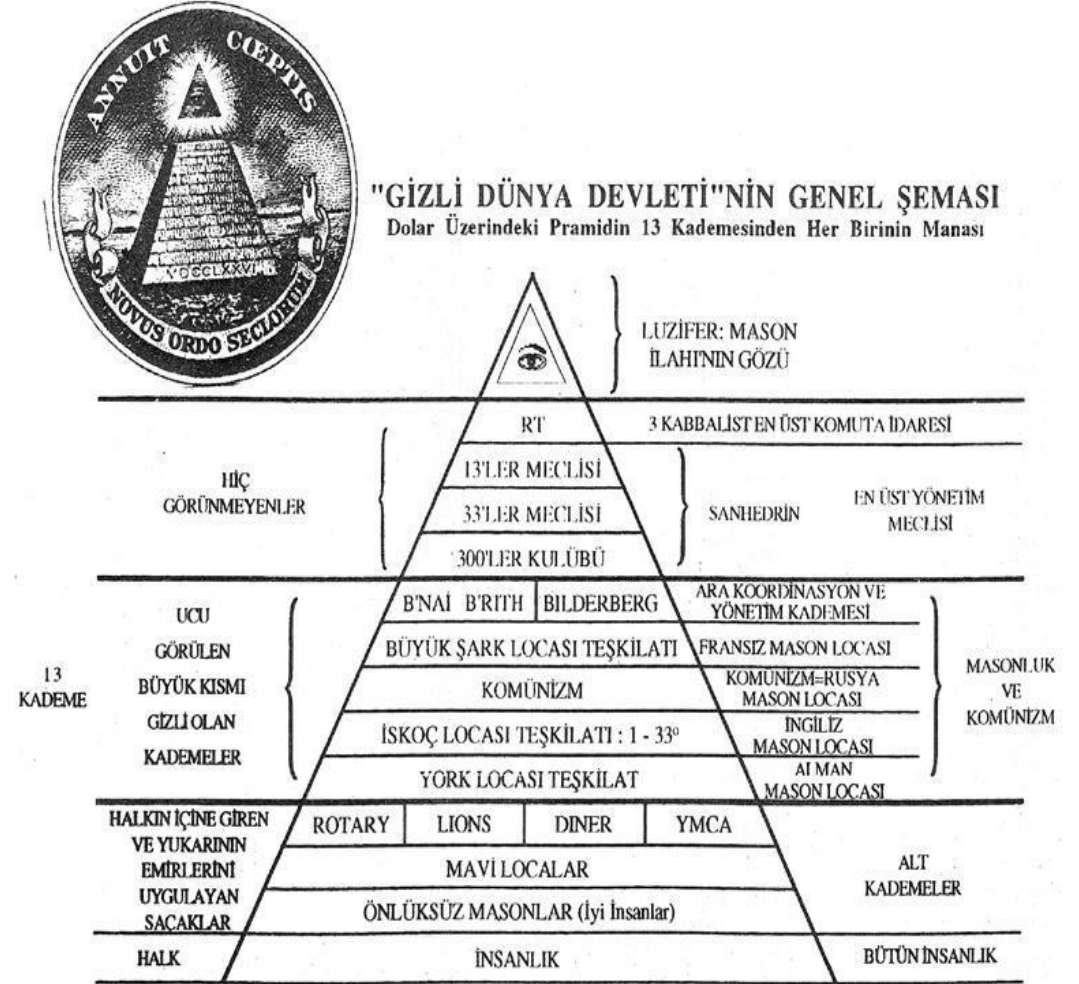
67	Türkiye ekonomik çıkarı için İsrail ile birlikte hareket edebilir.					
68	Türkiye ile İsrail arasındaki ekonomik ilişkiler geliştirilmelidir.					
69	Dünyada evrensel barışın sağlanabilmesi mümkündür.					

Katıldığınız için teşekkürler.

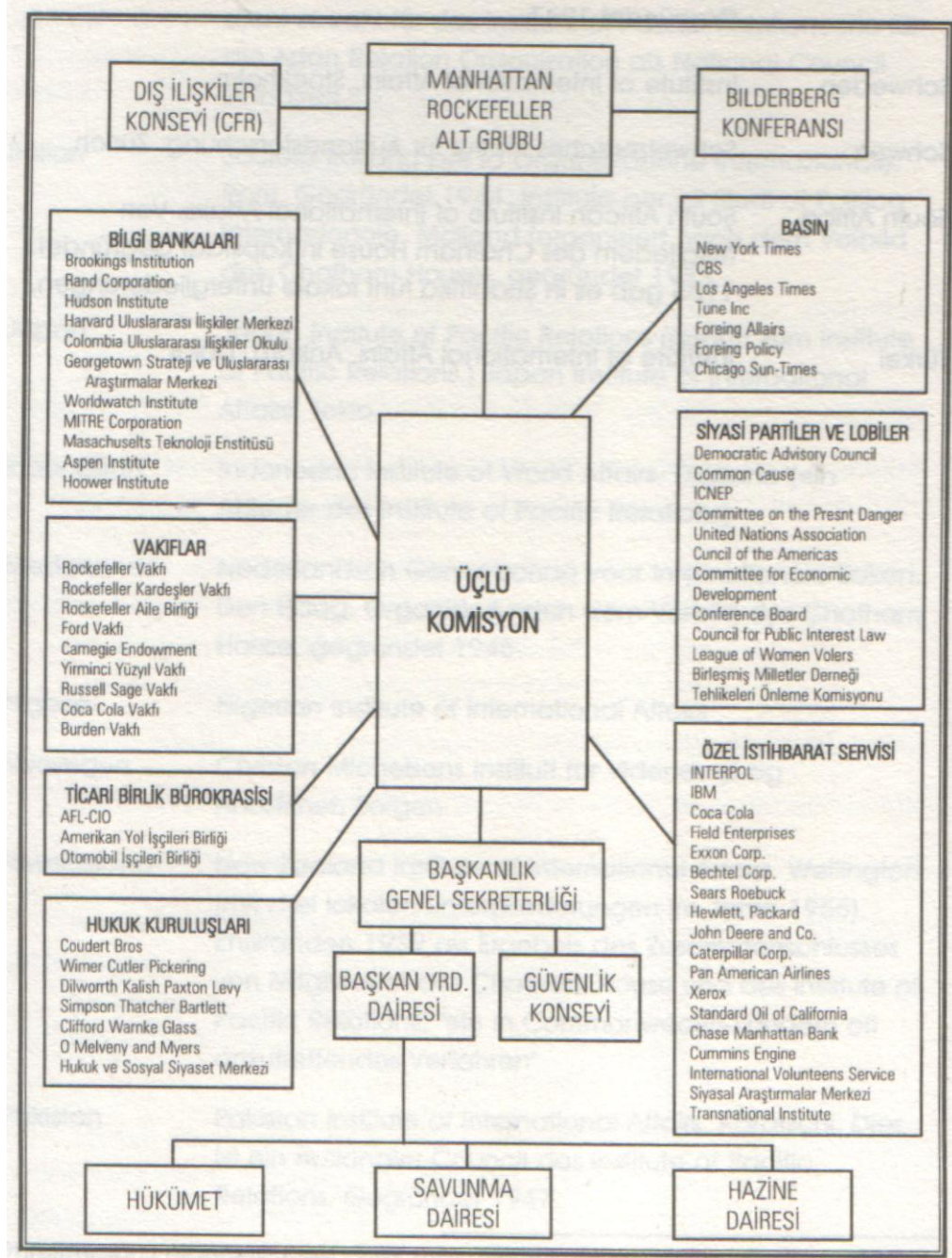
Ek-2

Kanuni Sultan Süleyman'ın Kudüs'ü imar faaliyetlerini tamamladıktan sonra Yafa Kapısı'na konan LAİLAHE İLLALLAH İBRAHİM HALİLULLLAH yazılı kitabe.

Tablo.3, Erbakan'ın pek çok konferansında ve son kitabında yer bulan dünyayı idare ettiği var sayılan ve inanılan örgüt şeması.

Tablo.4, Necmettin Erbakan'ın sık sık gücünden bahsettiği Yahudi Rockefeller ailesinin Gizli dünya devleti kitabındaki Rockefeller'lerin üç ayaklı yönetim şeması

BİBLİYOGRAFYA

ABDÜRRA'UF, Muhammed, “İslam Açısından Musevilik Ve Hristiyanlık”, İbrahimî Dinlerin Diyalogu, Ed. FARUKÎ, İsmail R., Pınar Yayınları, İstanbul, 1993.

ACAR, İrfan C., Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1989.

ADAM, Baki, “Hristiyan Siyonizmi”, Bizim Dergah Dergisi, Mayıs 1992, s 6-8.

ADAM, Baki, “Tevrat’ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış”, A.Ü.İ.F.D., 36 (1997), ss. 359–403.

ADAM, Baki, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/751/9602.pdf>, 200- v.d,

ADAM, Baki, “Katolik Kilisesi’nin Kurtuluş Öğretisi Açısından Yahudiliğe ve İslam’a Bakışı”, A.Ü.İ.F.D., Ankara Üniv. Basımevi, Ankara, 2000.

ADAM, Baki, “Yahudilik”, Yaşayan Dünya Dinleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2007

ADAM, Baki, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, Pınar Yayınları, İstanbul, 2002.

ADAM, Baki, Yahudilik ve Hristiyanlık Açısından Diğer Dinler, Pınar Yayınları, İstanbul, 2002.

ADAM, Baki; “Kutsal Toprak Mesih ve Terör”, Dini Araştırmalar Dergisi, Eylül- Aralık 2004, Cilt 7, Sayı 20, s. 61-72.

Adam, Baki, “Müslümanların Yahudilere Yönelttiği Teolojik Ekeştiriler” Müslümanlar ve Diğer Din Mensupları Dinler Tarihi Araştırmaları IV, Türkiye Dinler Tarihi Dermeği yay., Ankara, 2004, s. 103-119;

ADLI, Ayşe, “Soykırım olmasa İsrail kurulamazdı”, (Roni Margulies İstanbullu, anti- Siyonist bir Yahudi.) ile yapılan röportaj, Aksiyon, Sayı: 587- 06.03.2006.

AĞIRAKÇA, Ahmet, İhşîdîler, DİA, XXI, İstanbul, 2000, 551- 553.

AHMAD, Anis, “Mevdûdî”, DİA, XXIX, İstanbul, 2004, 432-436.

AHMAD, Feroz, Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945- 1980), 2.b., Çev., Ahmet Fethi, Hil Yay., İstanbul, 1996.

AHMAD, Feroz, Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi: 1945- 1971, Bilgi Yay., İstanbul, 1976.

AKAR, Rıdvan, Aşkale Yolcuları Varlık Vergisi ve Çalışma Kampları, Belge Yay., İstanbul, 1999.

AKBAŞ, Muhsin, Yahudi Düşüncesinde Holocaust ve Tanrı, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002.

AKGÜL, Ahmet, “Gizli Dünya Devleti” üzerine, Milli Gazete, 29 Haziran 1996.

AKGÜN, Mustafa, Yahudiliğin Tahta Kılıcı, Rahmet Neşriyat, Ankara, 1999.

AKGÜNDÜZ, Ahmet, “II. Abdülhamid Devrinde Yapılan Hukuki Düzenlemeler ve Hukuk Devleti Anlayışı” Sultan II. Abdülhamid Dönemi Paneli II, Tertip Mehmet Tosun ve bşk., İstanbul, 2000.

AKIN, Kenan, Milli Nizam’dan 28 Şubat’a Olay Adam Erbakan, Birey Yay., İstanbul, 2000.

AKSUN, Ziya Nur, Osmanlı Tarihi Osmanlı Devleti’nin Tahlili Tenkitli Siyasi Tarihi, VI, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1994.

AKŞİT, M. Cevat, İslam’da Lanetliler, Birun Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007.

AKTAR, Ayhan, Varlık Vergisi ve ‘Türkleştirme’ Politikaları, İletişim Yay., İstanbul, 2000.

AKTAY, Yasin, “İsrail istisnacılığı ve antisemitizm”, Yeni Şafak Gazetesi, 03.07.2006.

AKYOL, Taha, Hayat Yolunda Gençler İçin Anılar ve Öneriler, Doğan Kitap, İstanbul, 1997.

ALALU, Suzan- Klara Arditi- Eda Asayas..., Yahudilik’te Kavram ve Değerler (Dinsel Bayramlar- Dinsel kavramlar- Dinsel Gereçler), (Baskıya haz., Yusuf Altıntaş), Gözlem yay., İstanbul, 2001.

ALALU, Suzan v. bşk, Yahudilikte Kavram ve Değerler, Gözlem yay., İstanbul, 1996.

ALLEN, Gary, Dünyayı Kimler Yönetiyor? Gizli Dünya Devleti, (Çeviren: Hakkı Yavuz ve İbrahim Akça), Milli Gazete yay., İstanbul, 1996.

ALMAZ, Ahmet, Tevrat'ın Türk Evlatları, Yakamoz yay., İstanbul, 2008.

ALP, Tekin, Türkleştirme, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 2001.

ALTAN, Bayram, Dünyayı Kimler Yönetiyor Gizli Dünya Devleti, 2. Baskı (Kendi Yayını) 2009 İstanbul

AMADO, Selim, “İsrail’de Türkiye Kökenli Yahudiler”, Görüş, Türkiye Yahudileri Özel Sayı, Eylül, 2003, ?

Ana Britannica, (I- XXII), Ana yay., İstanbul, 1986. ?

ANDONYAN, Aram, Balkan Savaşı (Çeviren: Zaven Biberyan), Aras yay., İstanbul, 1999.

Antisemitizm”, Türk Ansiklopedisi, İstanbul, 1985, I, 158.

ARENDT, Hannah, Toplamitarizmin Kaynakları / 1 Antisemitizm, İletişim yay., İstanbul, 1996.

ARMAOĞLU, Fahir, Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988), Türkiye İş Bankası yay., Ankara, 1994.

ARMSTRONG, Karen; Tanrı'nın Tarihi İbrahim'den Günümüze 4000 Yıllık Tanrı Arayışı, Çev. Oktay Özel, Hamide Koyukan, Kudret Emiroğlu, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1998.

ARTHUR Goldsmidt- Jr- Lawrence Davidson, Kısa Orta Doğu Tarihi, Çev. Aydemir Güler, Doruk Yayınevi, İstanbul, 2008.

ATAMER, Hamdi, “Anadolu'da kurulmak istenen Yahudi Devleti”; Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Tarih Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştirme Vakfı, I, 5, 22.

ATAY, Falih Rıfkı, Çankaya Atatürk'ün Doğumundan Ölümüne Kadar, Bates yay., İstanbul, 1980.

- ATAY, Falih Rifkî, Zeytin Dağı, MEB.Yay.Ankara, 2001.
- ATÇEKEN, İsmail Hakkı, Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri, Marifet yay., İstanbul, 1996.
- ATILHAN, Cevat Rifat, 31 Mart Faciası, Aykurt Neşriyat, İstanbul, 1969.
- ATILHAN, Cevat Rifat, Farmasonlar, İslamiyet'i ve Türkçülüğü Yıkmak İçin Nasıl Çalıştılar?, Aykurt Neşriyat, İstanbul, 1951.
- ATILHAN, Cevat Rifat, Farmasonluk İnsanlığın Kanseri, Aykurt Neşriyat, İstanbul, 1960
- ATILHAN, Cevat Rifat, Filistin Cephesinde Yahudi Casuslar, Üstün Eserler Neşriyatı, İstanbul, 1947.
- ATILHAN, Cevat Rifat, İğneli Fıçı, Özbahar Yayınları, İstanbul, 1969.
- ATILHAN, Cevat Rifat, İslam ve Beni İsrail, Aykurt Neşriyat, İstanbul, 1957.
- ATILHAN, Cevat Rifat, İslam'ı Saran Tehlike Siyonizm ve Protokollar, Aykurt Neşriyat, İstanbul, 1955.
- ATILHAN, Cevat Rifat, Musa Dağı, Sinan Yayınevi, İstanbul, 1937.
- ATILHAN, Cevat Rifat, Türk Oğlu Düşmanını Tanı, Masonluğun İçyüzü, Sinan Yayınevi, İstanbul, 1996.
- ATILHAN, Cevat Rifat, Yahudi Casusu Suzi Liberman, Sinan Yayınevi, İstanbul, 1969.
- ATILHAN, Cevat Rifat. Dünya İhtilalcileri İsrail, Aykurt Neşriyatı, İstanbul, 1965.
- ATTIAS, Jean, Christophe- Benbessa, Ester; Paylaşılamayan Kutsal Topraklar ve İsrail, Çev. Nihal Önal, İletişim, 2. Baskı, İstanbul 2002.
- AVCIOĞLU, Doğan, Türkiye'nin Düzeni: Dün- Bugün- Yarın, Ankara: Bilgi Yay., 1969.
- AVŞAR, Emre, Cumhuriyeti Kuran Masonlar, Nokta yay., İstanbul, 2007.
- AYDIN, Mustafa, "50 yıldır gizlenen Yahudi göçü", Aksiyon Haftalık Haber Dergisi, Sayı: 181 - 23. 05. 1998,

- AYVERDİ, Semiha, Ne İdik Ne Olduk Hatıralar, Hülbe yay., İstanbul, 1985.
- BALIVET, Michel, Şeyh Bedreddin Tasavvuf ve İsyan, Çev. Ela. Güntekin, İstanbul, 2000.
- BALİ, Rıfat N, Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945), İletişim yay., İstanbul, 1999.
- BALİ, Rıfat N., Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları, İletişim yay., İstanbul, 2001.
- BALİ, Rıfat N., Aliya: Bir Toplu Göçün Öyküsü (1946- 1949) Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri, İletişim yay., İstanbul, 2003.
- BALİ, Rıfat N., Devlet'in Yahudileri Ve "Öteki" Yahudi, İletişim yay., İstanbul, 2004.
- BALİ, Rıfat, "Galanti Avram", DİA, XIII, İstanbul, 1996, 296- 297.
- BAROKAS, Nelly, "Kuruluşundan bu yana İsrail in 50 yılı", Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete, 29 Nisan 1998.
- BAROKAS, Yakup, "Antisemitizmin varlığını ne belirler?", Şalom Gazetesi, 28 Haziran 2006.
- BAŞÇI, Engin, Türkiye'de İslami Akımların Siyasal Simge ve Model Aktarımı (Milli Görüş Hareketi ve Refah Partisi), A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Anabilim Dalı yayınlanmamış doktora tezi, Ankara, 1998.
- Bedri Gencer, İslam'da Modernleşme (1839- 1939), Lotus Yayınları, İstanbul, 2009
- BEHAR, Rabbi Nisim , İbranilerin Öyküsü, 3. Basım, Zvi Geyik yay., İstanbul, 2001.
- BEHMOARAS, Lizi, Türkiye'de Aydınların Gözüyle Yahudilik (Söyleşiler), Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, İstanbul, 1993.
- BENBASSA, Esther – RODRIGUE, Aron, Türkiye ve Balkan Yahudileri tarihi., İletişim yay., İstanbul, 2003.

BESALEL, Yusuf, Osmanlı ve Türk Yahudileri, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, İstanbul, 1999.

BESALEL, Yusuf, Yahudi Tarihi Kronolojik Yahudi Tarihi, 104 Dünya Yahudi Cemaati, İsrail ve Türkiye - İsrail İlişkileri, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, İstanbul, 2000.

BESALEL, Yusuf, Yahudi Tarihi, İstanbul, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, İstanbul, 2000.

BESALEL, Yusuf; Yahudilik Ansiklopedisi; C.I- III, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2001, İstanbul.

BEST, Ernest, The Cambridge Bible Commentary On The New English Bible (The Letter of Paul to the Romans), Cambridge University Press, New York, 1967.

BLECH, Rabi Benjamin, Nedenleri ve Niçinleriyle Yahudilik, çev. Estreva Seval Valı, Gözlem Gazetecilik ve Yayın A.Ş., İstanbul, 2003.

BOSTANCI, Ahmet, Kamu Hukuku Açısından Hz. Peygamber'in Gayri Müslimlerle İlişkileri, Rağbet yay., İstanbul, 2001.

BOWKER, John (ed.), "Anti-semitism", The Oxford Dictionary of World Religions, Oxford, 1997. ?

BOYER, Alain, Siyonizmin Kökenleri, Presses Universitaires De France, Çev. Volkan Aytar, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.

BOZKURT, Güvenç ve bşk., Türk İslam Sentezi, Sarmal yay., İstanbul, 1991.

BULAÇ, Ali, "İslam ve Antisemitizm", Zaman Gazetesi, 07.10.2003.

BUZPINAR, Ş. Tufan, "II. Abdülhamit Döneminde Filistin'e Yahudi Göçü Meselesi, 1878- 1908" Türkler, XIII, 78.

CAHEN, Claude, Osmanlılardan Önce Anadolu, Çev. Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı, İstanbul, 2002.

CANO, Murat, "Türkiye Azınlıklarının Kurumları Sorunlar ve Çözüm Yolları", Görüş, Eylül 2002, Özel Sayı, 34.

CEM, İsmail, Siyaset Yazıları, Geçiş Dönemi Türkiye'si- (1981- 1984 Yılları), İstanbul, Cem Yay., 1984.

CEM, İsmail, Türkiye Üzerine, İstanbul, Cem Yayınevi, 1970.

CEMAL, Mehmed, Muhterem Başkan Erbakan, Etkin Kitaplar, İstanbul, 2007.

CEYLAN, İsmail Fatih, Zamansız Rüzgar, İpek Yay Dğ., İstanbul, (Ty)

CILIZOĞLU, Tanju, Çağlayangil 'Kader Bizi Una Değil Üne İtti' Çağlayangil'in Anıları, Çağlayangil'le Anılar, Büke yay., İstanbul, 2000.

CİLACI, Osman, Dinler ve İnançlar Terminolojisi, Damla Yayınları, İstanbul, 2001.

COHEN, Marc R., Haç ve Hilal Altında Orta Çağda Yahudiler, Sarmal Yay., İstanbul, 1997.

CORNISH, Kimberley, Linz Yahudisi, Hitler ve Wittgenstein: Akıl Üzerine Gizli Savaş, Çev. Öder Ünsal, Doğan Kitap, İstanbul, 2000.

COŞAN, Mahmut Esat, "Kotku Mehmet Zahit", DİA, XXVI, Ankara, 2002, s. 227-228.

COŞKUN, Ahmet Hakan, Üzeyir Garih'le sohbet, Kanal 7, 17 Nisan 1998.

COŞKUNER, Kemal Fedai, Vatanda Gurbet, Fedai Neşriyat, İzmir 1970.

ÇAKIR, Ruşen, "Milli Görüş hareketi", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, VI, İslamcılık, İletişim yay., İstanbul, 2005.

ÇALIK, Mustafa, MHP Hareketi- Kaynakları ve Gelişimi- 1965- 1980, Cedid Neşriyat, Ankara, 1995.

ÇALIŞLAR, Oral, RP Nereden Nereye, Pencere Yayınları, İstanbul, 1995.

ÇALMUK, Fehmi, "Necmeddin Erbakan", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, VI, İslamcılık, Sena Ofset, İletişim yay., İstanbul, 2005.

ÇALMUK, Fehmi, Erbakan'ın Kürtleri: Milli Görüşün Güneydoğu Politikası, Metis yay., İstanbul, 2001.

ÇETİNKAYA, Hikmet, Sancılı Yıllar: 1965- 1971 (Olaylar, Anılar, İşgaller, Boykotlar, Grevler, Politikacılar), İstanbul, Tekin Yay., 1986.

DAĞI, İhsan D., Kimlik söylem ve siyaset Doğu- Batı ayrımında Refah Partisi Geleneği, İmge Kitapevi yay., Ankara, 1998.

DAVIES, Alan, “Anti-semitism”, ELIADE, Mircea, (ed.), The Encyclopedia of Religion, VI, Macmillan Pub Co., London, 1993, 323- 330;

DAVUTOĞLU, Ahmet, “Yahudi Meselesinin Tarihsel Dönüşümü”, Avrasya Dergisi, I, 1994, no. 3.

DEMİRCİ, Emin Yaşar, Modernisation Religion and Politics in Turkey: The Case of İskenderpaşa Community, İnsan Yayınları, İstanbul, 2008.

DEMİRCİ, Kürşat; Yahudilik ve Dini Çoğulculuk, Ayışığı Kitapları, İstanbul, 2000.

DERVİŞ, Hüdâ, Yeni Belgeler Işığında Türkiye’de Dönme Yahudi Gerçeği, Ark Kitapları, İstanbul, 2006.

DINER, Hasia R., Jews of the United States, 1654 to 2000, University of California Press, 2004.

DİLİPAK Abdurrahman, Sorunlar Sorular ve Cevaplar 1, Beyan yay., İstanbul, 1995.

DOĞAN, Sema, “İskender Paşa Camii”, DİA, XXII, İstanbul, 2000, s. 567- 568.

DURANT, Will – LAMBELIN, Roger, Yahudiliğin Tarihi ve Siyon Liderlerinin Protokolleri, Okumuş Adam, 2004.

DÜZDAĞ, M. Ertuğrul (Haz), Volkan Gazetesi 11 Aralık 1908- 20 Nisan 1909 Tam ve Aynen Metin Neşri, İz Yayıncılık, İstanbul, 1992.

DÜZDAĞ, M. Ertuğrul, Yakın Tarihimizde Dönmelik ve Dönmeler, Zvi Geyik yay., İstanbul, 2002.

DÜZDAĞ, M. Ertuğrul, Yakın Tarihimizde Gizli Çehreler, Eramat Matbası, İstanbul, 1991.

Ebû Abdillâh Muhammed İbn Battûta Tancî, İbn Battûta Seyahatnamesi, I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2000.

Ebu REBÎ, İ. M., İslâmî Hareketlerin Entelektüel Kökenleri, Yöneliş yay., İstanbul, 1998.

EDEL, Peter, Siyonizm'in Tarihi Yıldızın Gölgesi, Çev., Burak Sengir, Ceylan Yayıncılık, İstanbul, 2008.

Edmond Sidi ile görüşme 4 Ocak 2000, Aliya, 34;(Yitshak Yaeach, "Avia Tsionismo en Turkia, La Verdad, 6 Aralık 1960).

EL- MAĞRİBÎ, Samuel b. Yahya, Yahudiliği Anlamak, (çev.: Osman Cilacı), İnsan yay., İstanbul, 1995.

ELIADE, Mircea, "Anti-semitizm", The Encyclopedia of Religion, I, Macmillan, New York, 1977.

ELIADE, Mircea, Dinsel İnançlar Ve Düşünceler Tarihi, çev. Ali Berktaş, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2003, (I- III) .

Emre, "Siyonizmin Yol Haritası Darbelere Geçer", Milli Gazete, 01 Mayıs 2008.

EMRE, S. Arif, Siyasette 35 Yıl, I-III, Keşif yay., İstanbul, 1990.

EMRE, Süleyman Arif, "Abdülhamid Hân'ın Ciddiye Aldığı Siyon Protokolü", Milli Gazete, 17 Ocak 2008.

en- NEDŞE, Refik Şakir, Sultan II: Abdülhamid ve Filistin, Semerkand yay., İstanbul, 2007.

EPSTEİN, Perle; Kabala Musevi Mistiklerin Yolu, Dharma Yayınları, Çeviren: Nusret Karayazgan- Şiyma Barkın, 3.Baskı, basım yeri yok, 2000.

ERBAKAN Necmettin, "Üç Konferans (İslâm ve İlim, İslâm'da Kadın, Sanayi Dâvamız)", İstanbul 1974.

ERBAKAN Necmettin, Adil Ekonomik Düzen, Ankara, 1991.

ERBAKAN Necmettin, Maarif, İç Barış, Herkese Refah, Anahtar ve Millî Görüş-Temel Görüş, (Hazırlayan Abdullah Lelik), Ankara, 1975.

ERBAKAN Necmettin, Maarif, İç Barış, Herkese Refah, Anahtar ve Milli Görüş-Temel Görüş,

- ERBAKAN Necmettin, Milli Görüş, İstanbul, 1975, 26-31.
- ERBAKAN Necmettin, Yeni Bir Dünya ve Adil Düzen, Esam Yayınları, Ankara, 2010.
- Erbakan, Milli Görüş ve 3. Beş Yıllık Plan, Furkan Yayınları, Ankara, 1973.
- ERBAKAN, Necmettin, Adil Ekonomik Düzen, Ankara, 1991.
- ERBAKAN, Necmettin, Mecliste Ortak Pazar, MNP Gençlik Teşkilatı, İzmir 1970.
- ERDOĞAN, Mustafa, 28 Şubat Süreci, Ankara: Yeni Türkiye Yay., 1999.
- ERER, Tekin, Basında Kavgalar, Rek Tur Kitap Servisi yay., İstanbul, 1965.
- ERGİN, Mehmet, Dünden Bugüne Necmettin Erbakan, Akis Kitap, İstanbul, 2006.
- EROĞLU, Ahmet Hikmet, Osmanlı Devletinde Yahudiler (XIX. Yüzyılın Sonuna Kadar), Seba Yayınları, I. Basım, Ekim 1997.
- ERYILMAZ, Bilal, Osmanlı Devletinde Millet Sistemi, Ağaç yay., İstanbul, 1992.
- ESED, Muhammed, Kur'an Mesajı, çev. Cahit Koytak - Ahmet Ertürk, İşaret Yayınları, (I- III) İstanbul, 1999.
- ESKİNAZİ, Sezin, "Antisemitizmin yeni yüzü: Holokost inkarcılığı", Şalom Gazetesi. <http://www.salom.com.tr/news/detail/2782-Antisemitizmin-yeni-yuzu-Holokost-inkarciligi.aspx>. 29.03.2006.
- EYGİ Mehmed Şevket, İki Kimlikli, Gizli, Esrarlı ve Çok Güçlü Bir Cemaat Yahudi Türkler - Yahut Sabetaycılar, Zvi Geyik yay., İstanbul, 2000.
- EYGİ, Mehmet Şevket, "Sabetaycılık Konusu Abartılıyor mu"? Milli Gazete 09 Ocak 2007.
- FARUKÎ, İsmail R., ed. "İslam Açısından Ulus- Devlet ve Sosyal Düzen", İbrahimî Dinlerin Diyalogu, çev. Mesut Karaşahan, Pınar Yayınları, İstanbul, 1993.
- FARUKÎ, İsmail, İslam ve Siyonizm, Risale yay., İstanbul, 1987.

FINKELSTEIN, Norman G., Soykırım Endüstrisi Yahudi Acılarının İstismarı, Çev., Erkan Saka-Gökçe Kaçmaz, Söylem yay., İstanbul, 2001.

FIRAT, A, Melik, Fırat Mahzun Akar, Avesta yay., İstanbul, 1996.

FIRESTONE, Reuven, Yahudiliği Anlamak: İbrahim'in/Avraam'ın Çocukları, Çev. Çağlayan Erendag- Levent Kartal, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul, 2004.

FOHRER, Georg, History of Israelite Religion, (Translated by David E. Green), S.P.C.K., London, 1975.

FUAT, Memet, Nazım Hikmet, Adam yay., İstanbul, 2000.

GALANTE, Abraham; Sabetay Sevi ve Sabetaycılarının Gelenekleri, Çeviren: Erdoğan Ağca, Zvi- Geyik Yayınları, İstanbul 2000.GALANTİ, Avram (Abraham Galante), Türkler ve Yahudiler, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş. , İstanbul, 1995.

GALİP, Selahattin. Belgelerle Türkiye'de Dönmeler ve Dönmelik, Kırçalı yay., İstanbul, 1977.

GARAUDY, Roger, İsrail Siyasetini Oluşturan Efsaneler, (Çeviren: Ali Aydın), Çizgi Kitabevi yay., Konya 1996.

GARAUDY, Roger, İsrail, Mitler ve Terör, (çeviren: Cemal Aydın), Pınar yay., İstanbul, 1997.

GARAUDY, Roger, Siyonizm Dosyası, Çev.,Nezih Uzel, Pınar yay., İstanbul, 2009.

GARBINI, Giovanni, Myth and History in the Bible, Sheffield Academic Press, 2003.

GARTNER, Lloyd P.; History of the Jews In Modern Times; Oxford University Pres, 2001.

GENCOĞLU, Murat, Anarşinin Basındaki Yuvası 'Bir Darbenin Anatomisi', Durak yay., İstanbul, 1973.

General Nettleholodon, Rus İhtilâli ve Yahudiler, Çev., Vecdi Bürün, sebil yay., İstanbul, 1978.

GERBER, Jane S., “Judaism in Middle East and North Africa to 1492”, ELIADE, , The Encyclopedia of Religion, ed. Mircea Eliade, Macmillan Pub Co., London, 1993.

GERBER, Jane S., “Judaism in Middle East and North Africa to 1492”,

GİRİTLİ, İsmet, Günümüzde Orta Doğu, Süper Güçler, Üçüncü Dünya ve Türkiye: Olaylar ve Görüşler, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1988.

GÖVSA, İbrahim Alaettin, Sabetay Sevi: İzmirli Meşhur Sahte Mesih Hakkında Tarihi ve İhtimai Tetkik Tecrübesi, Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul, 1939.

GREILSAMMER, Ilan, Siyonizm, Çev.İşık Ergüden, Dost Kitabevi, Ankara, 2007.

GROEPLER, Eva, Anti-Semitizmin Antik Çağdan Günümüze Yahudi Düşmanlığının Tarihi, Çev.Süheyla Kaya, Belge yay., İstanbul, 2000.

GROEPLER, Eva, İslam ve Osmanlı Dünyasında Yahudiler, Çev.Süheyla Kaya, Belge yay., İstanbul, 1999.

GÜLDEMİR, Ufuk, Kanat Operasyonu, Tekin yay., İstanbul, 1996.

GÜLER, Ali, Osmanlıdan Cumhuriyete Azınlıklar, Türkar yay., Ankara, 2000.

GÜLER, Filiz Demirci, Türkiye’nin Yakın Siyasetinde Bir Örnek Olay Adalet Partisi, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, 2003.

GÜLERYÜZ, Naim, “500. Yıl Vakfı Türk Musevileri Müzesi”, Görüş, Eylül 2003.

GÜLERYÜZ, Naim, Türk Yahudileri Tarihi Cilt: 1 (20. Yüzyılın Başına Kadar), Gözlem yay., İstanbul, 1993.

GÜLSOY, Ufuk, Osmanlı Gayrimüslimlerinin Askerlik Serüveni, Simurg yay., İstanbul, 2000.

GÜMÜŞGERDAN, Virna Banastey, ”İran’da dün ve bugün Yahudilerin hayatı”, Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete, 19. 05. 2006.

- GÜNDÜZ, Şinasi, “Yahudilik”, Din Ve İnanç Sözlüğü, Vadi yay., Ankara, 1998.
- GÜNDÜZ, Şinasi, Din ve İnanç Sözlüğü, Vadi Yayınları, Ankara, 1998.
- GÜNDÜZ, Şinasi, Hristiyanlığın Mimarı Pavlus, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2001.
- GÜNGÖR, Ali İsra, Hristiyanlıkta Evanjelik Hareket, Aziz Andaç yay., Ankara, 2005.
- GÜNGÖR, Ali İsra, Tanrı'nın Şövalyeleri Cizvitler, Çağlar Yayınları, Ankara, 2004.
- GÜRDOĞAN, Ersin, Görünmeyen Üniversite, İz Yayıncılık, İstanbul, 1991.
- GÜRELİ, Nail, Gerçek Tanık Korkut ÖZAL Anlatıyor, Milliyet yay., İstanbul, 1994.
- GÜRKAN, Salime Leyla, Yahudilik, Simurg Kitabevi, İstanbul, 2008.
- GÜVEN, Ali Murat, “Kanal 7'nin sessiz devrimi”, Milli Gazete, 29 Mayıs 1995.
- GÜVEN, Fahri, “Yahudi teolojisinde bazı kelimeler ve kavramlar...”, Milli Gazete, 22.01.2006.
- HAK-İŞ, Türkiye Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu, 4. Büyük Genel Kurula Sunulan Çalışma Raporu, 24- 25 Aralık 1983, Ankara,
- HAMİDULLAH, Muhammed, Hz. Peygamber'in Savaşları, Çev. Salih Tuğ, İstanbul, tsz.
- HAMİDULLAH, Muhammed, İslam Peygamberi I, Çev. Salih Tuğ, İrfan Yayınları, İstanbul, 1990.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, Dünya İnançları Sözlüğü, Remmzi yay., İstanbul, 2000.
- HASIRCI, Metin, Bitmeyen Mücadele Erbakan, Yeni Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- HAUPT, George - DUMONT, Paul (der.), Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyalist Hareketler, Gözlem yay., İstanbul, 1977.

HAYDAROĞLU, İlknur, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Yabancı Okullar”, Türkler, XIV, ed. Hasan Celal Güzel vd., Yeni Türkiye yay. Ankara, 2002.

HEPKON, Halil, Komplo Teorileri Tarihi, Kaynak yay., İstanbul, 2007.

Herkommer, Isabel, “Zionism” The Brill Dictionary of Religion, Edit by Kocku von Stuckrad, Boston 2006.

HERZEL, Theodor, Yahudi Devleti, Çev., Sedat Demir, Ataç yay., İstanbul, 2007.

HİÇYILMAZ, Ergun - Meral Altındal, Büyük Sığınak (Türk Yahudilerinin 500 Yıllık Serüveninden Sayfalar), Cep Kitapları, İstanbul, 1992.

HİTLER, Adolf, Kavgam, (çeviren Refik Özdek), Yağmur yay., İstanbul, 1996.

HİZMETLİ, Sabri, İslam Tarihi - İlk Dönem, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1999.

http://en.wikipedia.org/wiki/Gary_Allen, 11.04.2010

http://en.wikipedia.org/wiki/Larry_H._Abraham, 11.04.2010.

<http://fortuna.divinity.ankara.edu.tr/~adam/Yahudianadolu.html>, 01. 07. 2006.

<http://site.ebrary.com/lib/van/Doc?id=10035859&ppg=24>, 11.03.2009.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Yahudiler>, 22.06.2010

<http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=211&letter=A&search=turkish>, 18. 06. 2006.

<http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=438&letter=D>. 21. 05. 2006

<http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=531&letter=S&search=messiah>, 21. 05. 2006

http://www.orienternet.de/500__Yil/1492/1492.html, 12, 05. 2006.

<http://www.sephardicstudies.org/index.Html>, 15,06,2009.

http://www.adl.org/antisemitism_survey/survey_i.asp, 12.05. 2006

http://www.agd.org.tr/kategori_43_Baskanin-Mesaji.html, 29.08.2008.

http://www.el-aziz.com/yazar/Editor/29/Saadet_Partisi_Buyuk_Kongresine_Dogru.html, 24.10.2010

<http://www.esam.org.tr/icerik.aspx?Icerik=Esam4>

http://www.hakis.org.tr/tanitim/hakis_tr.htm, 22.10.2010.

<http://www.igmg.de/tr/cemiyet/hakkimizda/milli-goerues-terkibinin-anlami.html>, 14.01.2010.

<http://www.imh.org.tr/>, 17.09.2009.

<http://www.mahalliidarelerdernegi.org.tr/Icerik.aspx?icerik=124>

http://www.Milli_Gazete.com.tr/haber/caglayan-da-700-bin-kisi-vardi-109797.htm 06.01.2009.

<http://www.milligazete.com.tr/index.php?action=show&type=report&topicid=374>, 27.06.2007.

<http://www.milligorus.fr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=2>

<http://www.musiad.org.tr/hakkimizda/kurumsalKimlik.asp>

<http://www.necmettinerbakan.org/>

<http://www.necmettinerbakan.org/erbakankitap.asp>

<http://www.necmettinErbakan.org/ozgecmis.asp>

<http://www.odatv.com/n.php?n=numan-kurtulmus-sabetayist-2610081200>

<http://www.ogder.org.tr/genel.asp?islem=incele&id=83>

<http://www.sagduyu.org/>

http://www.sevivon.com/yasam_ve_degerler/yahudi_dusunurleri/theodor_herzl

<http://www.sp.org.tr/download/26.04.2006.doc>, 02.10.2009.

<http://www.sp.org.tr/haber.asp?list=1&haber=1424>, 09.12.2007.

HUNTER, Alastair, “*Judaism*”, Major World Religions /from Their Origins to the Present, (ed. Lloyd Ridgeon), Routledge Curzon, London and New York, 2003.

I. Uluslararası Milli Görüş Sempozyumu 28–29 Ekim 2006 - Dedeman Oteli, İstanbul, Türkiye, www.esam.org.tr 21.11.2007.

İ.M. Ebu Rebi, çev.İslâmî Hareketin Entelektüel Kökenleri, Yöneliş yay., İstanbul, 1998.

İbn BATTÛTA, Tancî, Ebû Abdillâh Muhammed, İbn Battûta Seyahatnamesi, I, YKY yay., İstanbul, 2000.

İbn HAZM, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd, el- Fasl fi'l- Milel ve'l- Ehvâi ve'n- Nihal, (I- III), Dâru'l- Kutubü'l- İlmiyye, Beyrut, 1996.

İbrahim el-Beyyûmî Gânim, “Hasan el-Bennâ”, DİA, XVI, İstanbul, 1997, 307-310.

İNALCIK, Halil, “Cizye”, DİA, VIII, İstanbul, 1993, s. 42- 48.

İNALCIK, Halil, Makaleler I, Doğu Batı, Ocak, 2005.

İNALCIK, Halil, Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ 1300- 1600, YKY, İstanbul, 2003.

İslami Hareket ve MSP, Yeni Asya Gazetesi, İstanbul, 1977.

JOHNSON, Paul, Yahudi Tarihi, çev., Filiz Orman, Pozitif yay., İstanbul, 2000.

KAHRAMAN, Ahmet, Mukayeseli Dinler Tarihi, Marifet yay., İstanbul, 1993.

KALAYCIOĞLU, Ersin- Ali Yaşar Sarıbay, Türk Siyasal Hayatının Gelişimi, İstanbul, Beta Yay., 1986.

KALYONCU, Cemal A. - Aksiyon Dergisi, Sayı: 436 - 14. 04. 2003.

Kara, İsmail, Türkiye’de islamcılık Düşüncesi, Risale Yayınları, İstanbul, 1986

KARACA, Emin, Türk Basınında Kalem Kavgaları, Gendaş Kültür yay., , İstanbul, 1998.

KARAHASANOĞLU, Mustafa, Tek Adam Erbakan;- (Masona Komüniste, Renksiz Karşı - Hak İdeolojisinin Işığında Büyük Türkiye'yi Koruma Cihadı), İstanbul 1975.

KARAMAN, Hayrettin, “Antişeriatizm Yasağı (2) ”, Yeni Şafak, 20 Kasım 2005.

KARAMAN, M. Lütfullah, Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu, İz yay., İstanbul, 1991.

KARAMAN, Sami Sabit, Yahudi Tarihi ve Siyon Önderlerinin Protokolleri, Ankara, 1943.

Kaufmann Kohler Henry Malter, “Shabbethai ebi b. Mordecai”, <http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=531&letter=S&search=messiah>, 21. 05. 2006.

KAUFMANN, Francine- Josy Eisenberg, “Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik”, Din Fenomeni, (Derleyen ve Çeviren: Mehmet Aydın), Din Bilimleri yay., Konya, 2000.

KAYA, F. Şule, “İstanbul’da Yaşayan Yahudilerin Kimlik Tanımları Üzerine Bir Alan Araştırması”, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1999.

KAYA, Önder, Tanzimat’tan Lozan’a Azınlıklar, Yeditepe yay., İstanbul, 20024.

KAYA, Remzi, “Ehl- i Kitap”, İslam Ansiklopedisi, X, İstanbul, 1994, s. 516- 519.

KAZAN, Şevket, Refah Gerçeği, Keşif Yayınları, Ankara.

KAZGAN, Haydar, Galata Bankerleri, TEB Orion yay., Ankara, 2005.

KENT, Marian, Osmanlı İmparatorluğunun Sonu ve Büyük Güçler, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.

KESLER, Fatih, Kur’an’da Yahudiler ve Hıristiyanlar Kur’an’da Ehl-i Kitap, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 1993.

KILIÇ, Şengün, “Sen Jak’ı tanır mısın?”, Gazetepazar, 27 Temmuz 1997, s. 42;

Kitabı Mukaddes, Ohan Matbaacılık, İstanbul, 1997.

KOÇAK, Cemil, Türk- Alman İlişkisi (1923- 1939), TTK yay., Ankara, 1991.

KOLOĞLU, Orhan, Abdülhamid ve Masonlar, Pozitif yay., İstanbul, 2004.

KOLOĞLU, Orhan, Cumhuriyet Döneminde Masonlar, Eylül yay., İstanbul, 2005.

- KORU, Fehmi, Tabana Kuvvet, Timaş yay., İstanbul, 2000.
- KRIWACZEK, Paul, Yahudi Medeniyeti Unutulmuş Bir Ulusun Doğuşu Yükselişi ve Düşüşü, Çev. Ayşe Belma Dehni, Pegasus yay., İstanbul, 2007.
- KURDOĞLU, Veli Behçet, Şair Tabipler, Baha Matbası, İstanbul, 1967.
- KUTLUAY, Yaşar, “İsrail istisnacılığı ve antisemitizm”, Yeni Şafak Gazetesi, 03.07.2006.
- KUTLUAY, Yaşar, İslam ve Yahudi Mezhepleri, Anka yay., İstanbul, 2001.
- KUTLUAY, Yaşar, Siyonizm ve Türkiye, Selçuk Yayınevi, Konya, 1967.
- Kutsal Kitap Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil), Ohan Matbaacılık Ltd. Şti., İstanbul, 2001.
- Kutsal Kitap; Derya Baskı, İstanbul 2001.
- KUTUB, Seyyid, Yahudiyle Savaşımız, Çev. Abdülhamit Dağdeviren, Hikmet Neşriyat, İstanbul, 2007.
- KÜÇÜK, Abdurrahman Ed. ve bşk., Dinler Tarihi Araştırmaları IV, Müslümanlar Ve Diğer Din Mensupları, Türkiye *Dinler Tarihi* Derneği Yay., Ankara, 2004.
- KÜÇÜK, Abdurrahman, Günay Tümer, Mehmet Alparslan Küçük., Dinler Tarihi, Berikan Yay., Ankara, 2009.
- KÜÇÜK, Abdurrahman, “Yahudiler”, İslâm Ansiklopedisi, XIII, 340.
- KÜÇÜK, Abdurrahman, Dönmeler Tarihi, Hamle Basın Yayın, İstanbul, 1997.
- KÜÇÜK, Abdurrahman, Ermeni Kilisesi ve Türkler, Ocak yay., Ankara, 2009.
- KÜÇÜK, Abdurrahman, “Arz’ı Mev’ud” İslam Ansiklopedisi, III, s.442-444, İstanbul 1994.
- KÜÇÜK, Abdurrahman, “Yahudilikteki Arz- ı Mev’ud Anlayışının Boyutları”, A.Ü.İ.F.D., Ankara, 1992, c.XXXIII.
- KÜÇÜK, Abdurrahman, Dönmeler (Sabetayistler) Tarihi, Aziz Andaç Yay., Ankara, 2010.

- KÜÇÜK, Yalçın, Türkiye Üzerine Tezler, İstanbul, Tekin Yay., 1992.
- LANDAU, Jacobb - M., Tekinalp: Bir Türk Yurtseveri (1883- 1961) İletişim yay., İstanbul, 1996.
- LANGE, Nicholas de, İletişim Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi, IV, Çev. Akın Atauz, Sevil Atauz, İletişim yay., İstanbul, 1987.
- LARSSON, Goran, Siyon Liderlerinin Protokolleri'nin Arkasındaki Gerçek, Çev: Ethel Eskenazi, Gözlem Gazetecilik, İstanbul, 2005.
- LEVIN, Michael; Yahudi Ruhaniliği ve Mistisizmi, Çeviren:Esterya Seval Vali, Gözlem Gazetecilikl Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul 2006
- LEVİ, Avner, Türkiye Cumhuriyetinde Yahudiler, İletişim yay., İstanbul, 1998.
- LEWIS, Bernard,Hıristiyanlığın Doğuşundan Günümüze Orta Doğunun 2000 Yıllık Tarihi, Çev. Mehmet Harmancı,Sabah Kitapları,İstanbul, 2006,
- LEWIS, Bernard, Semitizm ve Anti-semitizm, çev.Hür Güldü, Everest yay., İstanbul, 2004.
- LEWIS, Bernard, Çatışan Kültürler Keşifler Çağında Hıristiyanlar, Müslümanlar, Yahudiler, Tarih Vakfı Yurt yay., İstanbul, 2002.
- LEWIS, Bernard, İslam Dünyasında Yahudiler, Çeviren : Bahadır Sina Şener: Yay.Haz.: Mete Tuncay, İmge yay., İstanbul, 1996.
- LEWIS, Bernard, *Jews of Islam*, Princeton University Press, 1984.
- LEWIS, Bernard, Modern Türkiye'nin Doğuşu, 2.b., Çev., Metin Kıratlı, Ankara: Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1984.
- LEWIS, Bernard, Orta Doğu Hıristiyanlığın Doğuşundan Günümüze Orta Doğu'nun 2000 Yıllık Tarihi, Sabah Yayınları, İstanbul, 1996.
- MANGO, Andrew, Atatürk, (çev. Füsun Doruker), Sabah Kitap, İstanbul, 2000.
- MANTEL, Hugo (Haim Dov), "The Dichotomy of Judaism During the Second Temple", Hebrew Union Collage Annual, 44/1 (2001) .
- MARDİN, Şerif, Jön Türkler'in Siyasi Fikirleri, İstanbul, İletişim Yay., 1992.

MARDİN, Şerif, Türkiye'de Din ve Siyaset (Makaleler II), İstanbul, İletişim Yay. 1991.

MARGOLIS, Max L.- Alexander Marx, A History of The Jewish People, Meridian Books, Philadelphia, 1962.

MERCAN, Faruk, “100 bin Yahudi kurtardık”, Aksiyon, Sayı: 262, 11. 12. 1999.

MERT, Nuray, “İsyanın ahlakı”, Radikal Gazetesi, 03. 08. 2006.

Mert, Nuray, “İsyanın Ahlakı”, Radikal Gazetesi, 03. 08. 2006.

Mete, Tunçoku, Çanakkale 1915 Buzdağının Altı, İsrail'in Kuruluşuna Varan Gelişmeler İçinde Çanakkale Savaşlarının Önemi, T.T.K.Y, Ankara, 2002.

MEZ, Adam, Onuncu yüzyılda İslam Medeniyeti, İnsan yay., İstanbul, 2000.

MILLER, J. Maxwell- John Haralson Hayes, A History of Ancient Israel and Judah, The Westminster Press, Philadelphia, 1986.

Modern Türkiyede Siyasi Düşünce, İslamcılık, Editör: Yasin Aktay, 6. cilt 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.

MONTET, E. ve bşk., Tarihte ve Günümüzde Siyonizm ve Yahudilik, Çev. Örgün yay., İstanbul, 2006.

Naki Cevdet AKKERMAN, Demokrasi ve Türkiye’de Siyasi Partiler Hakkında Kısa Notlar, Ulus Basımevi, Ankara, 1950.

NEUSNER, Jacob- Alan J. Avery- Peck and William Scott Green (ed.), The Routledge Dictionary of Judaism, Routledge, New York and London, 2004.

NEWMAN, Yacov- Gavriel Sivan, Judaism A- Z (Lexicon of Terms and Concepts), (ed. Avner Tomaschoff), Jerusalem, 1980.

NEYZİ, Leyla, İstanbul’da Hatırlamak ve Unutmak: Birey, Bellek ve Aidiyet, Tarih Vakfı, İstanbul 1999.

NIXON, Richard: The Man Behind the Mask, Western Islands, 1971;

Norman G. Finkelstein, Soykırım Endüstrisi, Söylem yay., İstanbul, 2001.

NUR, Rıza, Hayat ve Hatıratım, I- IV, Altındağ yay., İstanbul, 1967- 1968.

NÜZHET, Sadettin, Samih Rıfat Hayatı ve Eserleri, Suhûlet Kütüphanesi, İstanbul, (t.y.).

OESTERLEY, W.O. E.- Theodere H. Robinson, An Introduction to the Boks of The Old Testament, Medidian Books, New York, 1960.

OĞUZ, Burhan, Yaşadıklarım Dinlediklerim, Tarihi ve Toplumsal Anılar, Simurg yay., İstanbul, 2000.

OĞUZ, Burhan, Yüzyıllar Boyunca Alman Gerçeği ve Türkler, Anadolu Aydınlanma Vakfı. İstanbul, 1983.

OJALVO, David, “Amerikan Yahudiliği 350 yaşında”, Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete, 10.02.2006, www.350th.org, www.jta.org, www.jewishvirtuallibrary.org, 19.10.2009.

OJALVO, Harry - AYDIN, Mustafa, “50 yıldır gizlenen Yahudi göçü”, Aksiyon, Sayı: 181 - 23. 05. 1998.

OLGUN, Hakan, Luther ve Reformu Katolisizm’i Protesto, Fecr Yayınları, Ankara, 2001.

ORAN, Baskın, “Ulusal Egemenlik Kavramının Dönüşümü, Azınlıklar ve Türkiye”, http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg20/b_oran.pdf

ORAN, Baskın, “Ulusal Egemenlik Kavramının Dönüşümü, Azınlıklar ve Türkiye”, http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg20/b_oran.pdf

ORAN, Baskın, Türkiye’de Azınlıklar Kavramları, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama, İletişim yay., İstanbul, 2005.

ORUÇ, Zülküf, Bir Öğrenci Hareketi Olarak Milli Türk Talebe Birliği, Pınar yay., İstanbul, 2005.

OSMANOĞLU, Ayşe, Babam Abdülhamid (Hatıralarım), Güven Basımevi, İstanbul, 1986.

ÖKE, Mim Kemal, Siyonizmden Uygarlıklar Çatışmasına Filistin Sorunu, Ufuk Yayınları, İzmir, 2002

ÖKE, Mim Kemal, Kutsal Topraklarda Siyonistler ve Masonlar, Çağ yay., İstanbul, 1991.

ÖKE, Mim Kemal, Siyonistler ve Masonlar, İhanetler... Komplolar, Aldanmalar, İstanbul, Çağ yay., 1990.

ÖKTE, Faik, Varlık Vergisi Faciası, Nebioğlu yay., İstanbul, 1951.

ÖRS, Hayrullah, Musa ve Yahudilik, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1966.

ÖZCAN, Avni, "Masonluk", İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1994, XXVIII.c s.95-97

ÖZDEMİR, Mehmet, "Gırnata", DİA, XIV, İstanbul, 1996, 51.

ÖZDEMİR, Şennur, Anadolu Sermayesinin Dönüşümü ve Türk Modernleşmesinin Derinleşmesi, vadi yayınları, 2006

ÖZNUR, Hakkı, Ülkücü Hareket C. 2 Teşkilatlar ve Mücadeleler, Alternatif yay., Ankara, 1999.

ÖZŞAHİN, Lütfü, "Anti-semitizmin Tarihsel Kökenleri", Milli Gazete, 09.01.2006.

PAPPE, İlan, Modern Filistin Tarihi, Çev. Nuri Plümer, Phoenix yay., Ankara, 2007.

PARLA, Taha, Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları, Cilt 3, Kemalist Tek Parti İdeolojisi ve CHP'nin Altı Ok'u, İletişim yay., İstanbul, 1995.

PAŞA, Şerif, Bir Muhalifin Hatıraları İttihat ve Terakkiye Muhalefet, Nehir yay., İstanbul, 1990.

QUATAERT, Donald, Osmanlı İmparatorluğu 1700- 1922, İletişim yay., İstanbul, 2003.

Refah Partisi, Türkiye'nin Gerçek Durumu Sebepleri Teşhis, Ankara, (t.y.)

RENNAP, İ., Anti-semitizm ve Yahudi Sorunu, İnter yay., İstanbul, 1991.

RODRIGUE, Aron, Esther Benbassa, Türkiye ve Balkan Yahudileri Tarihi (14. - 20. Yüzyıllar), İletişim Yayınevi, 2001.

RODRIGUE, Aron, Türkiye Yahudilerinin Batılılaşması Alyans Okulları (1860-1925), (çeviren: İbra Yıldız), Ayraç yay., Ankara, 1997.

ROSSEL, Seymour, The Holocaust The Fire That Raged, Venture, New York, 1989.

RUBIN, Barry, Radikal İslam, ASAM yay., Ankara, 2002.

RUNCIMAN, Steven, Haçlı Seferleri Tarihi, I- III, TTK yay., Ankara, 1998.

SAMUEL B. Yahya el- Mağribî, Yahudiliği Anlamak, Çev. Osman Cilacı, İnsan yay., İstanbul, 1995.

SANDER, Oral,, Siyasi Tarih İlk Çağlardan 1918'e, Der Kitabevi, İstanbul, 2003.

SARIBAY, Ali Yaşar, Türkiye'de Modernleşme, Din ve Parti Politikası (MSP Örnek Olayı), İstanbul, Alan Yay., 1985.

SAYAR, Süleyman, "Yahudi karakteri (tarihî ve sosyo- psikolojik bir yaklaşım)", Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, Sayı, 9, Cilt, 9, 2000.

SCHNIEDEWIND, William M., How the Bible Became a Book, Cambridge University Press, America, 2004.

SELÇUK, Sami, Demokrasiye Doğru, Yeni Türkiye yay., Ankara, 1999.

SERDENGECİTİ, Osman Yüksel, Bu Millet Neden Ağlar, Türk Edebiyatı Vakfı yay., İstanbul, 1995.

SERDENGECİTİ, Osman Yüksel, Gülünç Hakikatler, Türk Edebiyatı Vakfı yay., İstanbul, 1995.

SERDENGECİTİ, Osman Yüksel, Mabetsiz Şehir, Türk Edebiyatı Vakfı yay., İstanbul, 1995.

SERTEL, Yıldız, Annem Sabiha Sertel Kimdi Neler Yazdı?, Belge yay., İstanbul, 1994.

SERTEL, Zekeriya, Hatırladıklarım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1977.

SEVİLGİN, M. Gündüz, MSP'de 4 Yıl, İstiklal Matbaası, Ankara 1979.

SHAHAK, Israel, Yahudi Tarihi, Yahudi Dini (Edward Said'in Önsözüyle), çev: Ahmet Emin Dağ, Anka yay., İstanbul, 2002.

SHARON- Moshe Sevilla-, Türkiye Yahudileri, İletişim yay., İstanbul, 1992.

SHARON- SEVILLA-, Moshe, İsrail Ulusunun Tarihi, Çev. Yahudi Cemaatleri Dairesi. Kudüs: Graph Press 1981.

SHARON, Moshe Sevilla, Türkiye Yahudileri, Gözlem yay., İstanbul, 1993.

SILBERMAN, Lou H., “Chosen People”, Encyclopedia Judaica, Ed. Cecil Ruth, Keter Publishing House: Jerusalem, (I- XVII; XVII.cilt1982 diğer ciltler tarihsiz) .

Soner Yalçın, Hangi Erbakan, Başak Yayınları, Ankara, 1994.

SOYSAL, İlhami, Dünyada ve Türkiye’de Masonluk ve Masonlar, Der yay., İstanbul, 1980.

SÖYLEMEZ, Haşim, Aksiyon Dergisi, Sayı: 485 - 22. 03. 2004

Stanford J. Shaw, “Turkey and the Holocaust: Turkey’s Role in Rescuing Turkish and European Jewry from Nazi Persecution, 1933—1945”, MacMillan Press, London, 1995.

STANFORD, J. Shaw, Osmanlı İmparatorluğu’nda ve Türkiye Cumhuriyeti’nde Yahudiler, Çev., Meriç Sobutay, Kapı yay., İstanbul, 2008.

Sultan Abdulhamit, Siyasi Hatıratım, Dergah yay., İstanbul, 1999.

SUSA, Ahmet, Tarihte Araplar ve Yahudiler, İki İbrahim, İki Musa, İki Tevrat, Selenge yay., İstanbul, 2005.

ŞAMİ, Reşad Abdullah, Din Devleti İsrail, Çev., Mehmet Ali Kara, İlke yay., İstanbul, 2002.

ŞENAY, Bülent, “Yahudi-Hıristiyan ilişkileri tarihi ve anti-Semitizm-oryantalizm ilişkisi”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi ,cilt: 11, sayı:2, 2002 s. 117-146.

T.C. Ankara, Çankırı, Kastamonu İleri Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, İddianeme (MHP ve Ülkücü Kuruluşlar), Ankara, 1981.

TAHHAN, Mustafa M., Filistin’e Büyük Komplo, Azim yay., İstanbul, 1995.

TAN, M. Şahap, Yahudileri Tanıyalım, Toker yay., İstanbul 1968.

TANJU, Sadun, Tepedeki Dört Adam, Gelişim yay., İstanbul, 1978.

TANYU, Hikmet, Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler, I- II, Elips yay., Ankara, 2005.

TAŞAĞIL, Ahmet, “Hazarlar”, DİA, XVII, İstanbul, 1998, 116.

TAŞYÜREK, Muzaffer, İslam’ın Sisli Yılları, İhtar yay., İstanbul, 1995.

Tekin Alp, Türkleştirme, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 2001.

The Brill Dictionary of Religion, Edit by Kocku von Stuckrad, Boston 2006

TİMUR, Taner, Osmanlı Çalışmaları İlkel Feodalizmden Yarı Sömürge Ekonomisine, İmge yay., Ankara, 1996.

TİMUR, Taner, Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş, İmge yay., İstanbul, 1994.

TOKTAŞ, Şule, “Turkey’s Jews and their Immigration to Israel”, Middle Eastern Studies, Vol. 42, No. 3, May 2006, s. 505 – 519.

TOLSTOY, Lev Nikolayeviç, Din Nedir, Çev. Yeşim Ilgın, Metropol yay., İstanbul, 2005.

TOPLU, Abdülhadi, Türk Milliyetçiliği ve Karşı İdeolojiler, Kömen Yayın Dağıtım, Ankara, 1978.

TOPRAK, Bedirhan (ed.), Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923- 2000, I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.

TUNAYA, Tarık Zafer, İslamcılık Akımı, 2.b., İstanbul, Simavi Yay., 1991.

TUNAYA. Tarık Zafer, Türkiye’de Siyasi Partiler 1859- 1952, (Tıpkıbasım), Arba yay., İstanbul, 1995.

TUNÇ, Hasan, “Uluslar arası Sözleşmelerde Azınlık Hakları ve Türkiye”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran- Aralık 2004, C. VIII, Sayı: 1- 2, s. 180.

TUNÇAY, Mete, Bilineceğini Bilmek, Alan yay., İstanbul, 1983.

TUNÇOKU, Mete,, Çanakkale 1915 Buzdağının Altı, İsrail’in Kuruluşuna Varan Gelişmeler İçinde Çanakkale Savaşlarının Önemi, T. T. K, Ankara, 2002, s. 83- 86.

TURAN, Ömer, Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta Orta Doğu, Acar Matbacılık, İstanbul, tr. Yok

- TURAN, Şerafettin, “Lozan Antlaşması”, DİA, XXVII, Ankara, 2003, 216.
- Turan, Osman, Selçuklular Tarihî ve Türk-İslâm Medeniyeti, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2003
- TURHAN, Mümtaz, Kültür Değişimleri, Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı yay., İstanbul – 1987.
- TÜMER, Günay - Küçük, Abdurrahman: Dinler Tarihi, Ocak Yayınları, Ankara 2002.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, Etnik Sosyoloji, Tmaş yay., İstanbul, 1999.
- TÜRKEŞ, Alparslan, 1944 Milliyetçilik Olayı, Kamer yay., İstanbul, 1992.
- Türkiye’de Siyasi Dernekler II, T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü yay., Ankara, 1950.
- TÜRKMEN, Parlak, Yeni Asır’ın İzmir Yılları, Yeni Asır yay., İstanbul, 1995.
- Ufuk Gülsoy, “Cizye’den Vatandaşlığa: Osmanlı Gayrimüslimlerinin Askerlik Serüveni”, Türkler, XIV, Ankara, 2002, 82- 93.
- URGAN, Mina, Bir Dinozorun Anıları, YKY, İstanbul, 1998.
- UZUNYAYLALI, M. Talat, Türkiye’de Basının İslama Bakışı, Beka yay., İstanbul, 1994.
- ÜZMEZ, Hüseyin, Şu Bizimkiler, Timaş yay., İstanbul, 2004.
- ÜZMEZ. Hüseyin, Malatya Suikastı, Timaş yay., İstanbul, 1998.
- ÜZÜM, Hamza, Tevrat ve Talmud’a Göre Yahudi Olmayanların Statüsü, Marmara Üniv. S.B.E. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1994.
- VARON, Aylin, “Rıfat N. Bali ile Türkiye’de antisemit yayınlar üzerine”, Şalom Gazetesi, 31 Ağustos 2005
- VARON, Aylin, “Rıfat N. Bali ile Türkiye’de antisemit yayınlar üzerine”, Şalom Gazetesi, 31 Ağustos 2005.
- VARON, Sabi, “Neden Post- Siyonizm”, Salom Gazetesi, 21 Şubat 2007.
- Volkan Yaraşır - Tarık Aygün, Tanrı, Devlet ve Medeniyet: Siyasal İslam ve AKP, Akyüz Yayın Grubu, İstanbul, 2002, s. 186-189.

WEIKER, Walter F., “The Unseen Israelis - The Jews From Turkey in Israel”; University Press of America ; [Jerusalem] : Jerusalem Center for Public Affairs/Center for Jewish Community Studies, Boston, 1988.

www.turkyahudileri.com, 08.11.2009.

WYSCHOGRD, Michael, “Musevilik Açısından İslam ve Hıristiyanlık”, İbrahimî Dinlerin Diyalogu, Ed. İsmail R. Farukî, Pınar Yayınları, İstanbul, 1993.

YAHYA, Harun, Ateist Siyonizm Felsefesi, Araştırma yay., İstanbul, 2009.

YAHYA, Harun, Gizli El Bosna’da, Vural yay., İstanbul, 1996.

YAHYA, Harun, Soykırım Yalanı, Alem yay., İstanbul, 1995.

YAHYA, Harun, Yeni Dünya Düzeni ya da Yeni Masonik Düzen Dünyanın Beşyüz Yıllık Gerçek Tarihi ve Dünya Düzeninin Gizli Yöneticileri, Vural yay., İstanbul, 1996.

Yakup Barokas, “Antisemitizmin varlığını ne belirler?”, Şalom Haftalık Siyasi ve Kültürel Gazete, 28 Haziran 2006.

YALÇIN, Soner, Hangi Erbakan, Öteki yay., 1994.

YALMAN, Ahmet Emin, Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim Cilt 4 (1945- 1971), Pera Turizm Ticaret yay., (ty) .

YARAR, Erhan, Tarihsel Dönüşüm Filistin Sorunu Temelinde Türk Dış Politikası ve İsrail devletini Tanıma Süreci, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2006.

YARAŞIR Volkan - AYGÜN Tarık, Tanrı, devlet ve medeniyet Siyasal İslam ve AKP, Akyüz Yayın Grubu, İstanbul, 2002.

YAVUZ, Ercan, Osmanlı Yönetiminde Gayri Müslimler Kuruluşundan Tanzimat’a Kadar Sosyal Ekonomik ve Hukuki durumları, Turhan Kitabevi yay., Ankara, 2001.

YAVUZ, Hakan, Modernleşen Müslümanlar Nurcular, Nakşiler, Milli Görüş ve AK Parti, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2005.

YAVUZ, Hilmi, Yay. Yön. Dinler Tarihi Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları, İstanbul, tr. Yok.

YAZIR, M. Hamdi, Hak Dîni Kur'an Dili, (I- IX), Çelik- Şura Yayınları, İstanbul, Tarihsiz.

YEĞİNOBALI, Nihai, Cumhuriyet Çocuğu, Altın Kitaplar yay., İstanbul, 1999

YELMEN, Hasan, Kazlıçeşme'de 50 Yıl, I, Ezgi Ajans, İstanbul, 1992.

Yeni Asya Yıllığı, İstanbul, 1977.

YESEVİZADE, Nasıl Bir Dünyada Yaşıyoruz?, Ankara, 1979.

YESEVİZADE, Perde Arkasında Kalan Yönleriyle Sosyal Demokrasi, Dağarcık yay., Ankara, 1975.

YESEVİZADE, Töb- Der Meselesi, Sebil Yayınevi., İstanbul, 1976.

YESEVİZADE, Yahudilik ve Dönmeler, Özyılmaz Matbası, İstanbul, (t.y.) .

YETKİN, Çetin, Türkiye'nin Devlet Yaşamında Yahudiler, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., Kasım 1996,

YILDIZ, Abdullah, 28 Şubat- Belgeler, İstanbul, Pınar Yay., 2000.

YILMAZ, Mehmet; Mafdal: Radikal Sağın İsrail Dış Politikasına Etkisi, Zaman Kitap, İstanbul, Şubat 2003.

YÜRÜK, Ali, Türkiye Neden Böyle, Işık eğitim Kültür Hizmetleri yay., Ankara, 1994.

ZENGİN, Bahri, ESAM, “Dünya Barışı ve Alternatif Medeniyetler” konferansı, www.esam.org.tr/images/yayinlar/bahri%20zengin%20enson.doc. 14.02.2011.

ZİYA Uygur, Tevrat'a Göre Siyonizmin Ana Prensipleri ve Protokollar, Bilgi yay., İstanbul, 1963.

ZORLU, Ilgaz, Evet, Ben Selanikliyim, Türkiye Sabetaycılığı, Belge yay., İstanbul, 1998.